

คลองมอญ

วิวัฒน์ เตมียพันธ์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

T126188

รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นดิน ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ ย่านคลองมอญ หัวตะเข้ อำเภอลาดกระบัง

RCH

NA

435

Z9B3

จ 12๑

๑.1

เลขหมู่.....

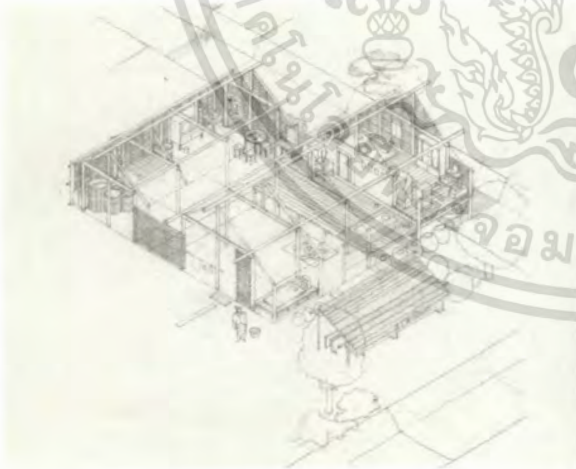
เลขทะเบียน.....

126188

วัน,เดือน,ปี.....

6 ก.ย. 2556

๐1252398๗

ภาพปกหน้า: ภาพถ่ายภายในบ้านนายสุเทพ คุณหอม

ภาพปกหลัง: ภาพแสดงอาคารสามมิติ บ้านนายสุเทพ คุณหอม

ออกแบบปก ภคบุตร ชาญสุวิทยานันท์

b.....
i.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

วิวัฒน์ เคมียพันธ์

รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ
ย่านคลองมอญ หัวตะเข้ อำเภอลาดกระบัง.-

กรุงเทพฯ: อุษาคเนย์. 2555. 268 หน้า.

1.สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น 2.ชาติพันธุ์มอญ 3.คลองมอญ

ISBN: 978-974-8258-47-8

หนังสือ

รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ
ย่านคลองมอญ หัวตะเข้ อำเภอลาดกระบัง

ISBN: 978-974-8258-47-8

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เคมียพันธ์

ภาพถ่าย และแบบสถาปัตยกรรม

รองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เคมียพันธ์

ประสานงานดำเนินการ

รองศาสตราจารย์ สุวัฒน์ บุญยฤทธิกิจ

จัดรูปเล่ม

คร. เกรียงไกร เกิดศิริ

ปรับแต่งลายเส้น

ยศพร ปูรวัดนา อิศรชัย นูรณะอรรัตน์

พิสูจน์อักษร

ณัชชา สุกุลงาม ปัทม์ วงศ์ประคิษฐ์ พิษภัทร เสือหัน

พิมพ์ครั้งที่ 1

กุมภาพันธ์ 2555

จำนวนพิมพ์

1,200 เล่ม

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์อุษาคเนย์
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
171/182 ถนนสมเด็จพระปิ่นเกล้า
อรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10200
สงวนเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาลสมอญ

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ อนุวิทย์ เจริญศุภกุล
อาจารย์ ปฐม พัวพันธ์สกุล
อาจารย์ ฉัตรชัย อินทรโชติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เอกพงษ์ จุลเสณีย์
อาจารย์ ปิยะวัฒน์ มังกรวงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรพล สุวรรณ
รองศาสตราจารย์ สุพัฒน์ บุญยฤทธิกิจ

ผู้สนับสนุนทุนวิจัย

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เลขที่ 1 ซอยฉลองกรุง 1

แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง 10520

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

คำนำ	5
บทที่ 1: บทนำ	9
แผนที่สังเขป คลองมอญ	13
บทที่ 2: การนำสู่การวิเคราะห์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวมอญ.....	17
และชาวมอญที่คลองมอญ	
บทที่ 3: วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญที่คลองมอญ.....	35
จากแนวทางประวัติศาสตร์	
บทที่ 4: ลักษณะทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานของชาวนา	
บริเวณคลองประเวศบุรีรมย์ รวมถึงคลองลำปลาทิว	
และคลองมอญ.....	51
บทที่ 5: บทสรุป	211
บทที่ 6: ภาพถ่าย	213
บรรณานุกรม	261

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนำ

เรือนพักอาศัยแบบโรงนา นั้น เป็นที่พักอาศัยของกลุ่มชาวนาในที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่าง ซึ่งเป็นระบบการก่อสร้างขั้นพื้นฐานในระดับรากหญ้า ที่ชาวนาทุกคนสามารถสร้างกันได้เอง การก่อสร้างเป็นระบบการพึ่งพาตนเอง อีกทั้งวัสดุก่อสร้างก็เป็นวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติในท้องถิ่นซึ่งในยุคก่อนก็หากันได้ไม่ยาก จากการออกสำรวจในพื้นที่สองฝั่งคลองมอญ ซึ่งมีชาวนาเชื้อสายมอญตั้งถิ่นฐานอยู่ พบว่าเรือนที่พักอาศัยส่วนใหญ่ก็สร้างเป็นโรงนา จึงเกิดความใคร่รู้ที่จะสำรวจและทำการค้นคว้า ครั้นได้เข้าศึกษาที่พบเอกลักษณ์บางประการของการใช้พื้นที่ใช้สอยภายในตัวโรงนาว่ามีแบบแผนที่ยึดหลักการค่อนข้างเคร่งครัด และมีการใช้วัสดุที่ผลิตจากระบบอุตสาหกรรมมาใช้ร่วมกับวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิมในเรือนบางหลัง และเรือนบางหลังก็ยังคงใช้วัสดุแบบดั้งเดิมอยู่ ทำให้เห็นการพัฒนาการเรื่องรูปแบบที่น่าสนใจ

การศึกษารวบรวมรูปแบบเรือนของชาวมอญในย่านคลองมอญนี้ถือว่าเป็นการบันทึกหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ของลักษณะที่พักอาศัยท้องถิ่นอีกประเภทหนึ่ง เพื่อเก็บหลักฐานไว้สำหรับศึกษาให้แก่ผู้ที่สนใจเรื่องรูปแบบเรือนท้องถิ่นต่างๆในประเทศไทย

การรายงาน และการวิเคราะห์นั้น อาจทำให้ผู้อ่านเบื่อหน่ายเพราะการบันทึกข้อมูลเพื่อรายงานที่ซ้ำๆ กัน เพื่อไม่ให้ผู้อ่านเกิดความรำคาญจากการรายงานที่ซ้ำซาก ผู้อ่านเพียงแต่ศึกษาแค่ตัวอย่างของเรือนบางหลังพอสังเขป แต่ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่การแสดงผังบริเวณ แพลนของเรือนที่แสดงพื้นที่ใช้สอยภายใน และไอโซเมตริกสามมิติแสดงองค์ประกอบของพื้นที่ และการปิดล้อมที่ว่างภายในของตัวเรือนพร้อมกับการจัดวางเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่จะทำให้ผู้ศึกษาหยั่งถึงสาระของเรือนโรงนา

การรายงานรายละเอียดของเรือนแต่ละหลังนั้น บางเรือนก็รายงานการวิเคราะห์ครบถ้วน บางเรือนก็ยังไม่ครบถ้วน ขอให้ผู้ศึกษาคูตัวอย่างการรายงานที่ครบถ้วนเป็นกรณีศึกษา เพราะมีการวิเคราะห์ในวิธีการเดียวกัน

ขอขอบคุณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่อนุเมตตินงบประมาณปี พ.ศ. 2532 เป็นทุนในการศึกษาค้นคว้าและคณะนักศึกษาที่ร่วมกันสำรวจภาคสนาม คือ คุณกานต์ คล้าพันธ์ และคุณณรงค์ฤทธิ์ คำหล่อ รวมถึงศิษย์เก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผู้สนับสนุนในการพิมพ์รายงานวิจัยนี้เผยแพร่สู่สาธารณะ รวมทั้ง คุณจิตต์ จงมันคง (ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์) ที่อนุเคราะห์ในการล้างฟิล์มภาพถ่ายขาวดำ และอาจารย์ ดร. เกรียงไกร เกิดศิริ ผู้ดำเนินการจัดพิมพ์ในครั้งนี้ด้วย

รองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เคมีย์พันธ์

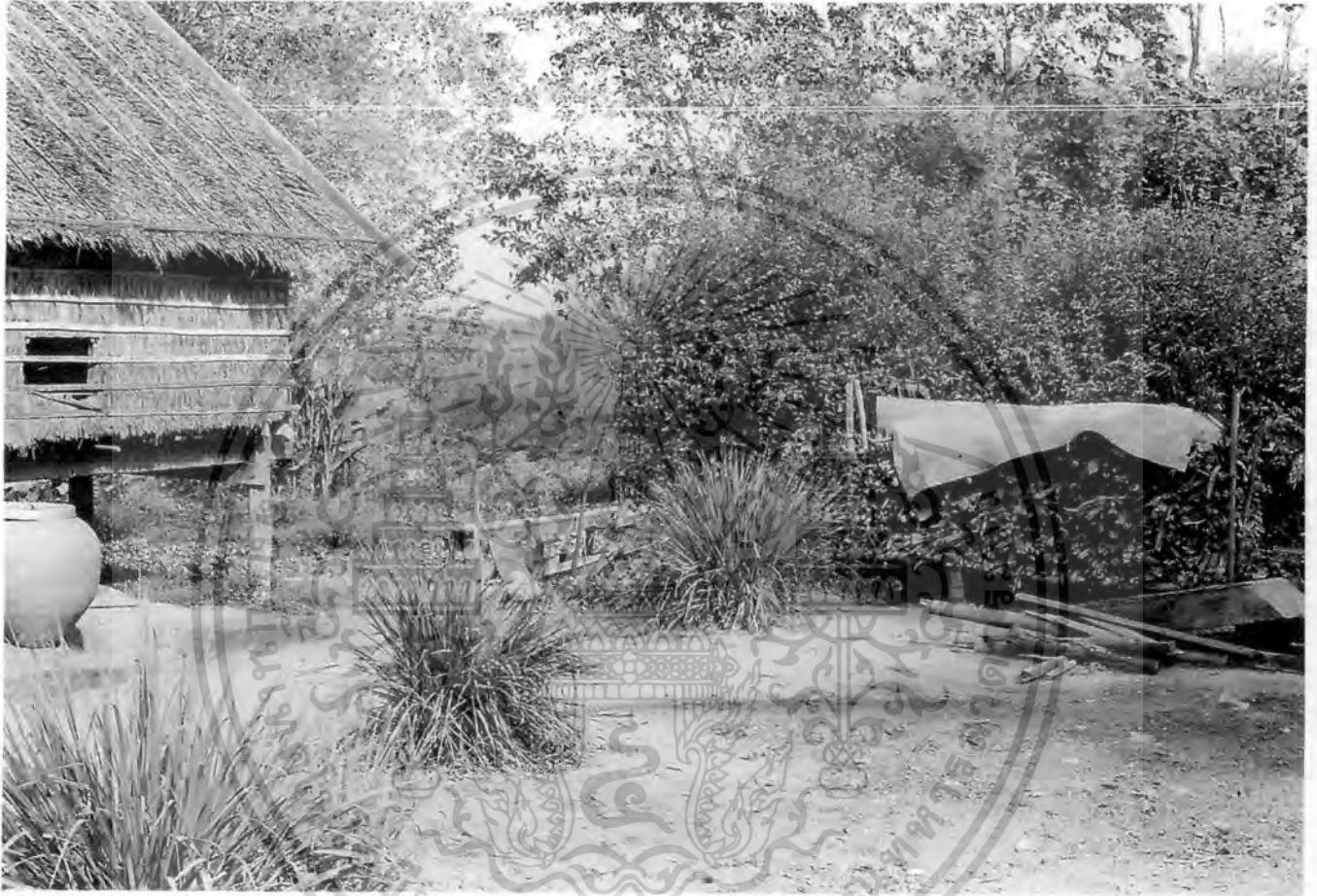
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ในงานเพื่อการศึกษานานาชาติที่มอบหมายให้ไปให้ประโยชน์ด้านการค้า
หมายเหตุ: ภาพลายเส้นทั้งหมดที่กำหนดมาตรฐานไว้ได้มีการปรับขนาดลดลง
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งงานนี้ให้แต่เพียงแนวทาง และผลอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
เพื่อความเหมาะสมในการจัดพิมพ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพแวดล้อมริมกระท่อมพักอาศัยจะเป็นลานกวาดเรียบเพื่อป้องกันสัตว์เข้ามาใกล้ และใช้เป็นลานพักผ่อนนอนแหงประสงค้มีการปลูกพืชผักสวนครัว
แซมบางส่วนบริเวณของริมขอบลานเป็นแนวไม้พุ่มปลูกเป็นแถวเพื่อให้บริเวณบ้านดูไม่โล่งจนเกินไป ในภาพจะเห็นพื้นที่ชาวบ้านใช้หุงต้มวางเรียงอย่าง
เป็นระเบียบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

เนื่องจากชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่เป็นชาวนามาแต่เดิมได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานแถบคลองมอญมากขึ้น จึงย่อมมีรูปแบบทางประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตเฉพาะตัว ยังผลให้รูปแบบอาคารที่พักอาศัยมีลักษณะสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางเชื้อชาติที่มีเอกลักษณ์เด่นชัด แตกต่างกับที่พักอาศัยของชาวไทยโดยทั่วไปซึ่งปัจจุบันนี้ความเจริญและรูปแบบวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปทำให้อาคารแบบดั้งเดิมถูกรื้อถอนลงเพื่อสร้างใหม่ รูปแบบอาคารดั้งเดิมที่เหลืออยู่จึงมีจำนวนเบาบาง และน้อยแล้ว หากไม่รีบค้นคว้าศึกษาวิจัยโดยรีบด่วนอาจจะไม่มีหลักฐานเดิมเหลือไว้ให้ศึกษา จึงเห็นสมควรที่จะต้องสำรวจค้นคว้าวิจัยเพื่อบันทึกเป็นหลักฐานเอาไว้สำหรับศึกษาเปรียบเทียบในเชิงวิวัฒนาการของอาคารประเภทที่พักอาศัยของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

ความมุ่งหมายในการศึกษา

ทำการศึกษาเรือนพักอาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญที่ตั้งถิ่นฐานอยู่สองฝั่งคลองมอญ ซึ่งมีรูปแบบเรือนพักอาศัยเป็น “โรงนา” วัสดุก่อสร้างเดิมที่ใช้ปิดล้อมอาคารโดยเฉพาะส่วนหลังคา และผนังใช้ใบจากเป็นวัสดุก่อสร้างซึ่งปัจจุบันโรงนาบางหลังได้เปลี่ยนวัสดุก่อสร้างส่วนหลังคาไปเป็นวัสดุที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม และไม่แปรรูปเข้ามาแทนที่ใบจากที่มุ่งไป แต่โครงสร้างยังเป็นโรงนาเดิมอยู่ เรือนบางหลังที่สร้างขึ้นใหม่ที่ไม่ใช่ใบจากเลย โรงนาทั้ง 3 รูปแบบนี้ ยังคงลักษณะโรงนาแบบประเพณีนิยมที่มีลักษณะต่อเนื่องอันแสดงถึงเอกลักษณ์ที่พำนักอาศัยของ ชนชาวไทยเชื้อสายมอญอย่างชัดเจน และเป็นรูปแบบเรือนพักอาศัยของชาวนามาแต่เดิม ผู้ศึกษาจึงเข้าทำการศึกษาวิจัยเรือนพักอาศัยของชาวมอญในรูปแบบดังกล่าว เพื่อทราบถึงลักษณะพิเศษเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ทางเชื้อชาติที่จะบันทึกไว้เป็นหลักฐานไว้ศึกษาก่อนที่จะสูญสลายไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ศึกษาประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวมอญพอสังเขป
2. ศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน
 - ศึกษารูปแบบอาคารพักอาศัยของชาวมอญ
 - ศึกษารูปแบบและระบบการก่อสร้างรวมถึงวัสดุก่อสร้างเลือกศึกษาเฉพาะเรือนพักอาศัยของชาวมอญที่มีลักษณะเป็นโรงนาแบบประเพณีนิยม
 - ศึกษาการใช้เนื้อที่ใช้สอยและวิถีชีวิตของผู้พักอาศัยและขนาดของครอบครัว
 - ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับรูปแบบการใช้เนื้อที่ภายในอาคาร และบริเวณที่เกี่ยวข้อง
 - ศึกษาสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการวางตัวอาคาร
 - ศึกษาลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวมอญที่มีผลต่อการจัดรูปแบบของตัวเรือน
 - ศึกษาระบบสังคมเศรษฐกิจที่มีผลต่อรูปแบบอาคาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการบันทึกรูปแบบอาคารไว้ศึกษา เพราะค่านิยมสมัยใหม่ได้แพร่ระบาดเข้าสู่ชุมชนแห่งนี้ ยังผลให้รูปแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะเฉพาะตัวอันสะท้อนถึงชีวิตของเชื้อชาติและสังคมชวานาเดิมเริ่มสูญสลายไป
2. เห็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชวานาเชื้อสายมอญที่สัมพันธ์กับรูปแบบของอาคาร
3. ทราบถึงระบบวิธีการก่อสร้างและการใช้วัสดุท้องถิ่นหรือวัสดุพื้นถิ่น
4. เพื่อใช้ประกอบการสอนวิชาออกแบบ และวิชาเทคโนโลยีการก่อสร้าง ตลอดถึงวิชาสถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น
5. เพื่อเป็นข้อมูลแก่นักศึกษาและผู้สนใจ นำไปเป็นหลักเกณฑ์เพื่อประยุกต์ใช้ และแก้ปัญหาในการออกแบบให้เหมาะสมกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น
6. เพื่อนำไปประยุกต์กับการออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมของชุมชนชวานามอญในปัจจุบัน เพื่อสร้างเอกลักษณ์พื้นถิ่นที่ต่อเนื่อง

แนวคิดพื้นฐานในการศึกษา

เนื่องจากเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นชนิดโรงานัน เป็นอาคารพักอาศัยที่ชวานาในชนบทของไทยภาคกลางส่วนใหญ่สร้างต่อเนื่องกันมา ซึ่งในทัศนะของนักมานุษยวิทยามีความเห็นว่า กลุ่มชนชวานาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนที่อยู่กึ่งกลางระหว่างชนเผ่าบรรพกาล (Premative Tribes) กับสังคมอุตสาหกรรม (Industrial Society) ซึ่งจะถือว่าล้ำหลังก็ไม่ใช่หรือทันสมัยก็ไม่เชิง ได้ร่วมกันขึ้นเป็นประชากรส่วนใหญ่ของมนุษยชาติ¹ มีประวัติความเป็นมาและระบบความรู้ต่างๆ อันเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ได้ถ่ายทอดกันอยู่ในหมู่สังคมของตนในวิธีการปากต่อปาก เจริญวิธีการแบบมุขปาฐะ และถ่ายทอดกันด้วยการฝึกฝนและการสังเกตจากผู้ชำนาญด้านสู่สมาชิกรุ่นต่อๆ มาของสังคม ไม่ค่อยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานให้ค้นคว้า และวางแนวทางการศึกษาไว้อย่างเป็นระบบ² ฉะนั้น แนวคิดพื้นฐานในการศึกษาของผู้วิจัยจึงต้องอาศัยการวิจัยภาคสนาม รวบรวมความรู้จากการสำรวจ และการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการค้นคว้าจากเอกสาร ทำให้การรวบรวมความรู้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เพื่อเก็บหลักฐานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งอยู่ในแขนงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งของประเทศ

วิธีการวิจัย

การวิจัยเป็นประเภทการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) โดยออกวิจัยภาคสนาม (Field Research)

1. ขั้นตอน และวิธีการเก็บข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการออกสำรวจในบริเวณท้องที่ๆ ศึกษาวิจัยโดยการรังวัดขนาดอาคาร เขียนบันทึกรูปแบบอาคารที่สำรวจไว้ เพื่อนำเสนอและการวิเคราะห์ บันทึกภาพถ่ายอาคารพักอาศัยทั้งภายในและภายนอกอาคาร เพื่อเก็บหลักฐานไว้ศึกษา สัมภาษณ์บุคคลที่พักอาศัยถึงความเป็นมาของการดำเนินชีวิตภายในอาคาร ตลอดจนถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน การใช้ชีวิตภายในอาคารเพื่อเป็นเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์ในขั้นตอนหลัง

2. ขั้นตอน และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่สำรวจจากการร่างภาพที่ได้จากการสำรวจจริงวัด นำมาเขียนแบบตามวิธีการทางสถาปัตยกรรม ทำการวิเคราะห์ลักษณะการใช้สอยพื้นที่ที่สัมพันธ์กับเนื้อที่ที่สอย อันมีผลจากพฤติกรรมการใช้สอย โดยอาศัยวิธีการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ จากขั้นตอนที่เก็บข้อมูลตามกระบวนการทางสถาปัตยกรรม โดยเขียนแบบแผนภูมิเขียนแบบสมบูรณตามหลักวิชาสถาปัตยกรรม ซึ่งประกอบด้วยผังบริเวณ แปลนแสดงพื้นที่ใช้สอย รูปตัด และภาพ 3 มิติ แบบ Isometric เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อเนื่องของพื้นที่ภายในอาคาร การเจาะช่องให้สอดคล้องกับการสัญจรระหว่างภายนอกกับภายในอาคาร และทิศทางแดดลม รวมถึงโครงสร้างและวัสดุ และกรรมวิธีการก่อสร้าง

1 อิริค อาร์ วูลฟ์ แต่ง, สุเทพ สุนทรเภสัช แปล. สังคมชวานา. เชียงใหม่: หอจดหมายเหตุหนังสือสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2527. หน้า 3.

2 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. "แนวคิดเรื่องการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรม (เศรษฐกิจหมู่บ้าน)". ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้านสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน. 2531. หน้า 15.

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เซลล์มือถือ เทปวัดระยะ โดยอาศัยผู้ช่วยวิจัยร่วมกับผู้วิจัยทำการรังวัดอาคารที่ทำการสำรวจ

ขอบเขตของการวิจัย

สำรวจ และวิจัยเฉพาะเรือนพักอาศัยของชุมชนชาวมอญที่พักอาศัยแถบคลองมอญ โดยการสุ่มตัวอย่างเรือนพักอาศัยแบบโรงนาที่เป็นที่พักอาศัยของชุมชนชาวมอญที่เป็นชาวนามาแต่เดิม ซึ่งมีลักษณะแบบดั้งเดิม และเรือนที่พักอาศัยแบบโรงนาที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยการสำรวจ รังวัด บันทึกภาพ อย่างละเอียดของเรือนประเภทโรงนาจำนวน 10 หลัง (สำรวจและวิจัยภาคสนามจริงจำนวน 17 หลัง) รวมถึงสภาพแวดล้อมของเรือนแต่ละหลัง อันแสดงถึงการใช้สอยเนื้อที่ภายนอกอาคาร ตลอดถึงทางสัญจรที่สัมพันธ์กับตัวอาคาร

เหตุผลการเลือกสถานที่และลักษณะอาคาร

เนื่องจากผู้วิจัยเคยทำการวิจัยเรื่อง “เรือนเครื่องผูกชวา (โรงนา)” ที่หมู่ 1 ตำบลคอกกระบือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งโรงนาแถบนี้ถูกใช้เป็นที่พักอาศัยของคนไทย ส่วนในท้องที่อำเภอ หรือเขตลาดกระบังนั้น มีชาวมอญอยู่มากพอสมควร โดยชาวมอญที่นี่จะอยู่ร่วมกับคนไทย คนลาว (อีสาน) คนมุสลิม และคนจีน และมีหมู่บ้านหลายหมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านเฉพาะของชนมอญล้วนๆ ในท้องที่เขตลาดกระบังนั้น แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 แขวง⁴ แขวงทับยาวย่านคลองมอญ มีชาวมอญอาศัยอยู่เป็นชุมชนชาวมอญล้วนๆ และแขวงลำปลาทิวก็มีคนมอญอาศัยอย่างหนาแน่น และเป็นหมู่บ้านมอญล้วนๆ หลายหมู่บ้าน เนื่องจากแขวงลำปลาทิวอยู่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมจึงมีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงสูง ส่วนหมู่บ้านมอญย่านคลองมอญแขวงทับยาวรับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าเรือนพักอาศัยส่วนใหญ่ของชุมชนชาวมอญย่านคลองมอญที่เป็นลักษณะโรงนาแบบดั้งเดิมชนิดเรือนเครื่องผูก หลังคาและผนังใช้ใบจากมาเย็บร้อยเป็นค้ำจาก มุงเป็นหลังคาและกรุผนังยังพอมีหลงเหลือให้ทำการศึกษา ซึ่งต่างกับเรือนพักอาศัยของชาวมอญแถบอำเภอพระประแดง จากการค้นคว้าวิจัยเรื่องการศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการของ ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิตินัน เรือนพักอาศัยเป็นเรือนไม้จริงหรือเรือนฝากระดานแบบเรือนทรงไทย⁵ เป็นรูปแบบเรือนดั้งเดิมยังผลให้ผู้ทำการวิจัยโครงการนี้เกิดความสนใจใคร่ค้นคว้ารูปแบบโรงนาของชาวมอญในย่านนี้ เพื่อหารูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงนาชาวมอญโดยเฉพาะ

ได้มีการตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในย่านของชุมชนชาวมอญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม เกิดมีการดำเนินการทางธุรกิจการค้าที่ดินเพื่อจัดสร้างหมู่บ้านจัดสรรขึ้นมากมายและรวดเร็ว ยังผลให้ที่นาของชวาเพื่อสายมอญถูกกว้านซื้อเพื่อทำธุรกิจบ้านจัดสรร ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของชาวมอญทั้งด้านกายภาพและรูปแบบวิถีชีวิต ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นอย่างรีบด่วนที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อเก็บหลักฐานรูปแบบโรงนาของชาวมอญอันเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture) ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชาวมอญในท้องที่ลาดกระบังไว้ก่อนจะสูญสลายไปในอนาคต

วิธีการเสนอข้อมูล

การเสนอข้อมูลนั้น จะนำเสนอโดยการเรียบเรียงเป็นเอกสาร ประกอบด้วยภาพถ่าย แผนที่ ภาพวาด การเขียนแบบ ตลอดจนหนังสืออ้างอิง และการอ้างอิงจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์องค์ประกอบสถาปัตยกรรมตามแนวทางของหลักวิชาการทางสถาปัตยกรรม

3 นิยพรรณ วรรณศิริ. “ศิลปะในการปรับตัวและการแก้ปัญหาในการทำวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา” ประสพการณ์ทางมานุษยวิทยา เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งข้ามวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2533. หน้า 127.

4 สำนักงานเขตลาดกระบัง. สรุปผลการปฏิบัติราชการ 31. หน้า 3. (เอกสารโรเนียว).

5 ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: รายงานผลการวิจัยทุนงบประมาณแผ่นดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2532 หน้า 5-1 หน้า 5-88.

อุปสรรคในการค้นคว้าวิจัย

1. เกิดการเข้าใจไขว้เขวระหว่างผู้วิจัยกับเจ้าหน้าที่จัดสรรงบประมาณการทำวิจัย ทำให้การอนุมัติเงินทำการวิจัยช้ากว่ากำหนดแผนงานกว่าหกเดือน

2. เนื่องจากเหตุผลจากข้อที่ 1 จึงทำให้ผู้วิจัยมีเวลาออกสำรวจรังวัดข้อมูลบ้านพักอาศัยและสภาพแวดล้อมในช่วงเวลาที่จำกัด

3. โครงการวิจัยชิ้นนี้นั้น ข้อมูลหลักเป็นการถ่ายแบบเรือนพักอาศัยของชาวนาในคลองมอญที่มีเชื้อสายมอญ จำต้องออกภาคสนามเพื่อทำการรังวัดขนาดเรือนจริง การออกภาคสนามจึงต้องใช้เวลาที่เหมาะสม คือ หลังจากช่วงฤดูฝนผ่านพ้นไปแล้ว เนื่องจากการอนุมัติงบประมาณทำการวิจัยออกในช่วงเดือนเมษายน ฉะนั้นเวลาออกทำงานเก็บข้อมูลภาคสนามจึงต้องกินเข้าไปในช่วงเวลาฤดูฝน ซึ่งการสำรวจรังวัดมีอุปสรรคมาก ทั้งยังเป็นเวลาเปิดภาคการศึกษาซึ่งผู้วิจัย และผู้รับจ้างรังวัด (ซึ่งเป็นนักศึกษา) ต่างก็มีการกิจรับผิดชอบในการสอนและการเรียน ทำให้ใช้เวลาในการออกทำงานวิจัยภาคสนามได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร

4. เนื่องจากบ้านชาวนาเชื้อสายมอญที่ทำการออกสำรวจตั้งถิ่นฐานขนานกับลำคลอง แม้จะอยู่ไม่ไกลจากแหล่งชุมชนตลาดหัวตะเข้ และสำนักงานเขตลาดกระบัง ในช่วงเวลาเก็บข้อมูลนั้นสะพานเชื่อมระหว่างถนนคลองกรุงเข้าสู่ถนนเลียบบคลองมอญตรงหน้าวัดสุทธาโภชนายังทำการสร้างไม่เรียบร้อย จึงต้องเดินทางอ้อมเข้าทางวัดพลมณี ซึ่งมีระยะทางวกวนไม่ตัดตรงสู่แหล่งข้อมูลโดยตรง ทำให้สิ้นเปลืองเงินงบประมาณในการทำวิจัย เพื่อทำการเช่าเหมารถของเอกชนในการเดินทางเข้ารังวัดและศึกษาข้อมูลในแต่ละครั้ง

5. ในขั้นแรกคณะผู้วิจัยไม่ได้ทำการเช่ารถในการเดินทาง แต่ได้ใช้รถและเรือประจำทาง ซึ่งเริ่มต้นจากตลาดหัวตะเข้เข้าสู่บริเวณพื้นที่ทำการวิจัย ทั้งเรือและรถประจำทางมีช่วงเวลารับส่งผู้โดยสารเพียงไม่กี่เที่ยว เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีผู้อาศัยไม่มาก แต่ละช่วงเวลารับส่งกินเวลาห่างกันมาก หากไม่ทันกับรถเรือเที่ยวแรกหรือในช่วงเช้า ต้องเสียเวลารอเที่ยวโดยสารถัดไปนานมาก ทำให้การสำรวจรังวัดบ้านแต่ละหลังนั้นได้เนื้องานไม่มาก ต้องรีบกลับเพื่อให้ทันกับเวลาการบริการรับส่งเรือ และรถประจำทางเที่ยวสุดท้าย ทำให้การสำรวจรังวัดและสอบถามรายละเอียดบ้านที่รังวัดแต่ละหลังกินเวลานานเป็นสัปดาห์ทีเดียว (ซึ่งภายหลังจึงหันมาเช่าเรือ และรถยนต์เอกชนแทน ซึ่งมีราคาสูงเพราะต้องเหมาจ่ายกันเป็นวันๆไป)

6. มีการดัดแปลงเปลี่ยนวัสดุและเพิ่มเติมรายละเอียดของบ้านบางหลังที่ทำการรังวัดไว้แล้ว แต่ยังไม่ทำการถ่ายรูปเก็บไว้ จำต้องใช้ข้อมูลจากการรังวัดเพียงอย่างเดียว ส่วนภาพถ่ายนั้นจึงเป็นภาพที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแล้ว การจะทำการรังวัดใหม่ของเรือนที่ได้ดัดแปลงแล้วนั้น ผู้วิจัยไม่กระทำ คงใช้ข้อมูลจากการรังวัดไว้เดิม เพราะว่าเป็นเรือนเดิมที่มีเอกลักษณ์แท้จริงไม่ได้ดัดแปลงไปจากความต้องการที่เพิ่มเข้ามาใหม่

7. เรือนบางหลังที่ทำการรังวัดไว้เรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่ได้ทำการถ่ายรูป เจ้าของเรือนเดิมรีบร้อนไปเสียผู้วิจัยจึงนำเสนอเพียงผลงานจากการรังวัดภาพถ่ายเพราะไม่มีหลักฐานที่จะทำการให้มีการบินที่ภาพ หากจะทำการรังวัดเรือนใหม่ก็สิ้นเปลืองเวลาขึ้นอีก ยังผลให้งานวิจัยล่าช้ากว่าที่ควร และเรือนหลังใหม่ที่จะรังวัดก็ไม่มีคุณค่าเท่ากับหลังที่เรือไปแล้ว

8. ในช่วงทำการสำรวจข้อมูลในโครงการวิจัยชิ้นนี้ ทางคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลได้มาขอร้องให้ผู้ทำการวิจัยช่วยทำงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งให้กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้ทำการวิจัยจำต้องร่วมทำการวิจัยอีกชิ้นหนึ่ง ยังผลงานวิจัยในโครงการชะงักอยู่ในระยะหนึ่ง

9. ในช่วงหลังของการออกเก็บข้อมูลภาคสนาม คุณวรุณ ยุพาสินทวงศ์ ณ ออยุธยา ซึ่งเป็นคณะกรรมการจัดการหาข้อมูลการแสดงในศูนย์ประวัติศาสตร์อยุธยา ได้มาขอร้องให้ผู้ทำการวิจัยทำการสำรวจ เพื่อให้ทำการสร้างหมู่บ้านจำลองชาวนาไทย และหุ่นแสดงถึงสภาพบ้านเรือนอยุธยาในอดีต ตรงบริเวณหน้าป้อมเพชรตรงข้ามวัดพนัญเชิงที่แม่น้ำป่าสักบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งผู้ทำการวิจัยก็จำต้องให้ความร่วมมือ ยังผลให้การค้นคว้าวิจัยโครงการนี้ล่าช้าต่อไปอีก

10. ข้อมูลทางเอกสารที่กล่าวถึงชุมชนมอญย่านนี้ไม่ค่อยจะมีการกล่าวถึงโดยตรงนัก แม้จะมีนักวิจัยบางท่านได้ทำการวิจัยไว้บ้าง แต่ผลงานวิจัยก็ยังไม่ออกเผยแพร่ ทำให้ผู้วิจัยมีอุปสรรคในการหาข้อมูล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

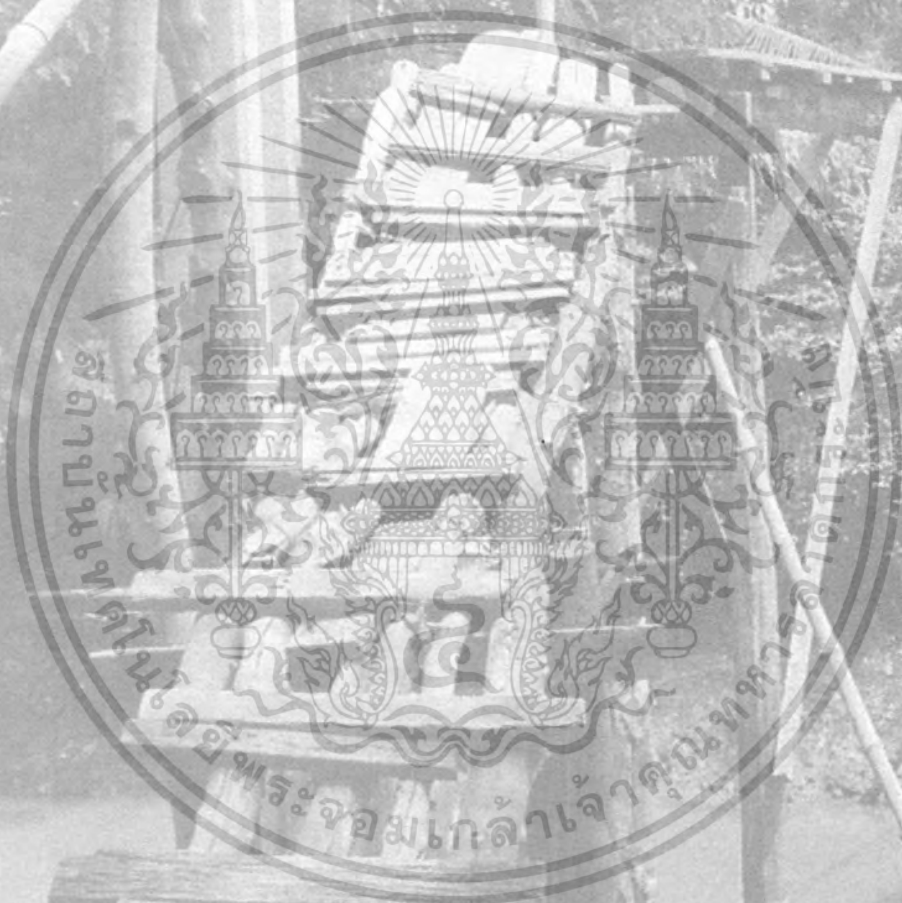
11. บุคคลผู้รู้ในย่านคลองมอญก็หายาก คนรุ่นใหม่ไม่มีใครสนใจถึงอดีตของตน คนรุ่นเก่าที่มีอายุและพอรู้เรื่องราวบ้างก็อยู่ในวัยชราความจำไม่ค่อยจะเป็นปกติ จึงทำให้ข้อมูลมีข้อผิดพลาดเคลื่อนได้บ้าง บางคนก็สิ้นอายุไปแล้ว ไม่ทันจะทำการสัมภาษณ์เรื่องราวต่างๆ ของคนในยุคก่อน

อุปสรรคในการทำการวิจัยนี้ แม้จะมีหลายประการก็ตามดังที่ได้กล่าวมา แต่ผู้ทำการวิจัยก็ได้เพียรพยายามหาวิธีการก้าวพ้นอุปสรรคเหล่านี้มาได้โดยอาศัยผู้มีอุปการะหลายท่าน โดยเฉพาะผู้ช่วยทำการวิจัย และชาวบ้านรวมถึงเจ้าของบ้านทุกหลัง ที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการสำรวจจริงวัด ซึ่งทุกท่านได้เมตตาให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถของทุกท่าน ผู้วิจัยยังซาบซึ้งอยู่เสมอไม่รู้ลืม และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วยหากไม่มีท่านเหล่านี้แล้วงานวิจัยชิ้นนี้ย่อมไม่ลุล่วงด้วยดี

แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษาบริเวณคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สะพานข้ามคลองใช้เสาไม้เนื้อแข็งมีราวสะพานเป็นไม้ไผ่ฝีมือชาวบ้านสร้างเองจากสมาชิกของครอบครัวเป็นระบบพึ่งพาตนเองที่ไม่ต้องเสียค่าจ้างจากคนภายนอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การนำสู่การวิเคราะห์
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวมอญ และชาวมอญที่คลองมอญ

ประวัติความเป็นมาของเขตลาดกระบังโดยสังเขป

เขตลาดกระบังเดิมนั้นจะมีขอบเขตการปกครองประมาณเท่าใดยังหาหลักฐานได้ไม่ชัดเจน แต่ว่าเดิมท้องที่ๆ เรียกว่า ลาดกระบังนั้นเป็นตำบลหนึ่งขึ้นอยู่กับเมืองอ่าวแสนแสบ เมื่อครั้งได้ปรับปรุงระเบียบการบริหารประเทศโดยยกหัวเมืองต่างๆ ให้เป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จนกระทั่งต่อมาเมื่อพลเอกสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จตรวจราชการจึงได้ทรงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอลาดกระบัง เดิมชื่ออำเภอแสนแสบ¹ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลลาดกระบัง อยู่ในความปกครองดูแลของจังหวัดมณฑลบุรี เมื่อราว พ.ศ. 2468-2469 พลเอกสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ดำรงตำแหน่งเสนาบดีได้เสด็จไปราชการ ณ อำเภอแสนแสบ ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะคลองแสนแสบเป็นคลองผ่านไปทางอำเภอมินบุรี จังหวัดมณฑลบุรีในเวลานั้น จึงได้ทรงเปลี่ยนชื่ออำเภอแสนแสบเป็นอำเภอลาดกระบัง ให้ตรงกับตำบลที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ² ขึ้นในความปกครองของจังหวัดมณฑลบุรี ต่อมาได้ยุบจังหวัดมณฑลบุรีขึ้นกับจังหวัดพระนคร อำเภอลาดกระบังก็ขึ้นกับจังหวัดพระนครด้วย ต่อมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2481 กระทรวงมหาดไทย ได้ลดฐานะจากอำเภอลาดกระบังเป็นกิ่งอำเภอ ลาดกระบังขึ้นอยู่กับความปกครองของอำเภอมินบุรี จังหวัดพระนคร ซึ่งตั้งที่ทำการกิ่งอำเภอที่ปากคลอง 2 (ใต้รถถนนที่ทำการกิ่งอำเภอ มาสร้างที่ หมู่ 1 ตำบลลาดกระบัง เพราะที่ทำการเดิมทรุดโทรมเมื่อปี พ.ศ.2487)³ ครั้นในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2500 ราษฎรในท้องที่กิ่งอำเภอลาดกระบัง มีความต้องการให้ทางราชการได้ยกฐานะกิ่งอำเภอลาดกระบังขึ้นเป็นอำเภอลาดกระบัง เพราะการไปติดต่อกับอำเภอมินบุรีไม่สะดวก โดยได้ร้องเรียนต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ได้มาทำบุญที่วัดพลมานีย์ หมู่ 2 ตำบลทับยาว ซึ่งกิ่งอำเภอลาดกระบังได้ยกฐานะเป็นอำเภอลาดกระบัง ขึ้นอยู่ในความปกครองของจังหวัดพระนคร จากการประกาศพระราชกฤษฎีกา ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 74 ตอนที่ 23 ลงวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2500 โดยมีเหตุผลว่ากิ่งอำเภอลาดกระบัง อำเภอมินบุรี จังหวัดพระนครมีท้องที่กว้างขวาง อยู่ห่างจากอำเภอที่ขึ้นอยู่กับ ประชาชนได้แนบหนากว่าเดิม สภาพท้องถื่นเจริญขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการปกครองและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน กิ่งอำเภอลาดกระบังมีฐานะเป็นอำเภอตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา⁴ ต่อมาได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 334 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ให้ยุบนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นกรุงเทพมหานคร และให้เรียก “อำเภอ” เป็น “เขต” จึงเรียกว่าเขตลาดกระบังตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา⁵ และเปลี่ยน “ตำบล” เป็น “แขวง”

126188

1 สำนักงานเกษตรอำเภอ เขตลาดกระบัง. รายงานสรุปประจำปี พ.ศ. 2528. กรุงเทพฯ: มปพ. หน้า 4.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

2 สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. สรุปผลการปฏิบัติราชการปี “30”. กรุงเทพฯ: มปพ., 2530. ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามนำชุดไปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4 เพ็ญอ้าง. หน้า 1-2.

5 สำนักงานเกษตรอำเภอ เขตลาดกระบังฯ. อ้างแล้ว. หน้า 4.

การปกครอง

ลาดกระบังเป็นหนึ่งในจำนวน 24 เขต ของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร แบ่งเขตการปกครองภายในออกเป็น 6 แขวง คือ

- 1) แขวงลาดกระบัง
- 2) แขวงคลองสองต้นนุ่น
- 3) แขวงคลองสามประเวศ
- 4) แขวงลำปลาทิว
- 5) แขวงทับยาว
- 6) แขวงชุมทอง

เขตลาดกระบังมีอาณาเขตติดต่อกับเขตปกครองอื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ เขตมีนบุรี และเขตหนองจอก
ทิศใต้	ติดต่อกับ เขตอำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ เขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เขตบางกะปิ และเขตพระโขนง ⁶

พื้นที่เขตลาดกระบังมีพื้นที่ทั้งหมด 123.859 ตารางกิโลเมตร หรือ 77,412 ไร่⁷

เขตการปกครองทั้ง 6 แขวง (6 ตำบล) มีจำนวนหมู่บ้านแต่ละแขวงดังนี้

แขวงลาดกระบัง	มีจำนวน 7 หมู่บ้าน
แขวงคลองสองต้นนุ่น	มีจำนวน 5 หมู่บ้าน
แขวงคลองสามประเวศ	มีจำนวน 5 หมู่บ้าน
แขวงลำปลาทิว	มีจำนวน 13 หมู่บ้าน
แขวงทับยาว	มีจำนวน 9 หมู่บ้าน
แขวงชุมทอง	มีจำนวน 7 หมู่บ้าน ⁸

ประชากร อาชีพ ศาสนา

ประชากรเขตลาดกระบัง สรุปลผลเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2531 มีทั้งหมดดังนี้

ประชากรทั้งหมด	60,198 คน
ประชากรที่เป็นชาย	29,636 คน
ประชากรที่เป็นหญิง	30,562 คน
ประชากรที่มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด	36,144 คน

6 สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. อ้างแล้ว. หน้า 3. งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

7 สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร เขตลาดกระบัง. รายงานการศึกษา แนวทางการพัฒนาการเกษตร ระดับอำเภอ โครงการปรับปรุงระบบแผนพัฒนาเกษตรกร ปี พ.ศ. 2535. กรุงเทพฯ: มปพ. หน้า ๕.

8 เพิ่งอ้าง. หน้า 5.

แยกออกเป็นแขวง คือ

แขวงลาดกระบัง	ชาย 12,524 คน หญิง 25,538 คน	มีจำนวนบ้าน 4,828 บ้าน
แขวงคลองสองต้นนุ่น	ชาย 5,591 คน หญิง 5,654 คน	มีจำนวนบ้าน 3,038 บ้าน
แขวงคลองสามประเวศ	ชาย 1,684 คน หญิง 1,424 คน	มีจำนวนบ้าน 602 บ้าน
แขวงลำปลาทิว	ชาย 3,562 คน หญิง 3,580 คน	มีจำนวนบ้าน 1,453 บ้าน
แขวงทับยาว	ชาย 4,166 คน หญิง 4,386 คน	มีจำนวนบ้าน 1,434 บ้าน
แขวงชุมทอง	ชาย 2,109 คน หญิง 2,204 คน	มีจำนวนบ้าน 763 บ้าน

ลักษณะการใช้ที่ดินพื้นที่เขตลาดกระบัง สสำรวจเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2531 สรุปได้ดังนี้ จากพื้นที่ถือครองทั้งหมด 123,859 ตารางกิโลเมตร หรือ 77,412 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตร 77,408 ไร่ พื้นที่ทำนา 40,601 ไร่ พื้นที่ทำสวน 5,354 ไร่ พื้นที่บ่อปลา 5,221 ไร่ ครอบครัวยุทธ 2,527 ครอบครัว⁹

จากรายงานสำนักงานเกษตรอำเภอเขตลาดกระบัง เมื่อปี พ.ศ. 2528 นั้นปรากฏว่าอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ประมาณ 80 % ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ และทำสวน อีกประมาณ 20 % ประกอบอาชีพค้าขาย รับราชการ ตลอดจนอาชีพอื่น ๆ¹⁰ จากรายงานสำนักงานเขตลาดกระบังปี พ.ศ. 2531 นั้นปรากฏว่ามีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ฉะนั้นอาชีพส่วนใหญ่ของประชากรจึงเปลี่ยนมาเป็นอาชีพรับจ้าง ส่วนอาชีพทางเกษตร หรือผู้เป็นเกษตรกรจึงกลายเป็นอาชีพรองลงมาจากอาชีพรับจ้าง ประชากรส่วนใหญ่ในท้องที่เขตลาดกระบัง ส่วนใหญ่ 70 % นับถือศาสนาพุทธ 20 % นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนอีก 10 % นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาอื่น ๆ¹¹

การคมนาคม

เส้นทางหลักที่ใช้ในการคมนาคม แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) เส้นทางคมนาคมภายในเขต

ส่วนใหญ่ประชาชนจะใช้เส้นทางน้ำเป็นหลักในการติดต่อเดินทางระหว่างหมู่บ้านระหว่างตำบล หรือแขวง ระหว่างแขวงกับเขต และตลาด ในบางส่วนใช้เส้นทางถนนและรถไฟเป็นบางส่วน

2) เส้นทางคมนาคมระหว่างเขตกับท้องที่ภายนอกเขต

ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ใช้เส้นทางรถยนต์ และทางรถไฟเดินทางเข้าสู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง

เส้นทางหลักทางน้ำที่สำคัญมีถึง 39 คลอง แบ่งเป็น คลองที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน 13 คลอง คือ คลองหัวตะเข้ คลองประเวศบุรีรมย์ คลองสี คลองลาดบัวขาว คลองลาดกระบัง คลองลำปลาทิว คลองหนึ่ง คลองทับยาว คลองมอญล่าง คลองหลวงแพ่ง คลองสอง คลองสาม คลองพระยาเพ็ชร

คลองที่อยู่ในความรับผิดชอบของเขตลาดกระบัง มี 27 คลอง คือ คลองบัวเกราะ คลองหนองตะกั่ว คลองแขก คลองหนองปรือ คลองหนองคา คลองกาหลง คลองตาสอน คลองลำชะล่า คลองลำอ้ายแบน คลองลำตาอิน คลองลำตาอุ คลองลำหลุมบัว คลองบางคูเวียง คลองลำมะละกอ คลองมอญ คลองลำพะอง คลองลำมะขาม คลองลำกอไผ่ คลองเจ๊ก คลองลำขวิดเตย คลองลำพุดชา คลองลำแดงโม คลองแม่จันทร์ คลองลำบึงบัว คลองลำอ้อตัน คลองลำนายใส คลองบัวลอย นอกจากนี้ยังมีคลองเล็กและลำรางเชื่อมต่อคลองต่างๆ อีกมากมาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

9 สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. อ้างแล้ว. หน้า 3.

10 สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร เขตลาดกระบังฯ. อ้างแล้ว. หน้า 5.เจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

11 สำนักงานเขตลาดกระบังฯ กรุงเทพมหานคร. อ้างแล้ว. หน้า 4.

เส้นทางถนนที่สำคัญมีอยู่ 6 สาย คือ ถนนลาดกระบัง ติดต่อระหว่างเขตลาดกระบังกับเขตพระโขนง ถนนร่มเกล้า ติดต่อระหว่างเขตลาดกระบังกับเขตมีนบุรี ถนนฉลองกรุง ติดต่อระหว่างเขตลาดกระบังกับเขตหนองจอก ถนนเจ้าคุณทหาร เป็นถนนเชื่อมต่อระหว่างถนนร่มเกล้ากับถนนฉลองกรุง ถนนหลวงแพ่ง ถนนสายวัดกิ่งแก้ว ตั้งต้นถนนจากเขตลาดกระบังไปบรรจบกับถนนสายบางนา-ตราดที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทางรถไฟสายตะวันออก แล่นผ่านสถานีรถไฟลาดกระบัง สถานีรถไฟหัวตะเข้ และสถานีรถไฟหลวงแพ่ง

การสื่อสาร

ในท้องที่เขตลาดกระบัง ได้จัดตั้งชุมสายโทรศัพท์ส่วนใหญ่มีใช้กันในหน่วยงาน และประชาชนบ้างเป็นส่วนตัว มีทั้งหมดประมาณ 1,000 หน่วย

สถานที่สำคัญในท้องที่เขตลาดกระบัง

สถานที่สำคัญทางศาสนา มีวัดทางพระพุทธศาสนาจำนวน 12 วัด มีมัสยิด จำนวน 5 แห่ง วิหารทางคริสต์ศาสนา 1 แห่ง อาคารทางศาสนาอื่นอีกจำนวน 4 แห่ง (ศาลเจ้า)

สถานพยาบาล มีโรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชนจำนวน 1 แห่ง สถานีอนามัยจำนวน 5 แห่ง ศูนย์แพทย์ และอนามัย 2 แห่ง

สถานีตำรวจ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สถานีตำรวจนครบาลที่ 8

สถาบันทางการศึกษามีจำนวน 31 แห่ง คือ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 3 แห่ง โรงเรียนราษฎร์ จำนวน 4 แห่ง โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่จำนวน 2 แห่ง วิทยาลัยระดับอาชีวศึกษาจำนวน 1 แห่ง มหาวิทยาลัย 1 แห่ง คือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

สถาบันทางการเงิน มีธนาคารของรัฐและเอกชน 4 แห่ง คือ ออมสิน ธนาคารกรุงเทพจำกัด ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงไทย¹²

กลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญในเขตลาดกระบังและเขตใกล้เคียง

ได้มีนักวิชาการทางมานุษยวิทยาโดยเฉพาะ ดร. นียพรณ วรณศิริ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีความประสงค์ที่จะทำการวิจัยพฤติกรรมมนุษย์ อันเป็นขบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ได้ทำงานวิจัย “เรื่องคนมอญ: การศึกษาวัฒนธรรมของคนมอญที่ลาดกระบัง” และ “การผสมผสานและการกลืนกลายทางวัฒนธรรมของคนมอญที่ลาดกระบัง” ซึ่งได้ทำวิจัยเมื่อปี พ.ศ. 2516 และ พ.ศ. 2517 โดยได้รับคำแนะนำว่ามีคนกลุ่มน้อยอยู่หลายกลุ่ม ตามอำเภอ (เขต) รอบนอกกรุงเทพฯ เช่น มีนบุรี หนองจอก ลาดกระบัง จากข้าราชการส่วนท้องถิ่นในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ทำให้ทราบว่ามียุทธศาสตร์ที่อยู่มารวมกับคนในกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ที่อำเภอ (เขต) ลาดกระบังอยู่จำนวนมากพอสมควร มอญที่อำเภอ (เขต) ลาดกระบัง อยู่ร่วมกับคนไทย คนลาว (อีสาน) คนมุสลิม และคนจีน และมีแต่กลุ่มคนมอญล้วนที่อยู่นั้นเป็นหมู่บ้านเฉพาะก็มี¹³ กลุ่มชาวมอญในเขตลาดกระบังนั้น ตั้งหลักแหล่งอยู่ในตำบล (แขวง) ลำปลาทิว และตำบล (แขวง) ทับยาว อย่างหนาแน่นหลายหมู่บ้าน หมู่บ้านชาวมอญแต่ละหมู่บ้านตั้งเรียงรายอยู่ตามริมสองฝั่งคลองลำปลาทิวอันเป็นคลองหลักที่แยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ไปทางเหนือ สองฝั่งคลองมอญอันเป็นคลองแยกจากคลองลำปลาทิวไปทางทิศตะวันออก และริมฝั่งคลองลำกอไผ่ฝั่งตะวันตก คลองลำกอไผ่เป็นคลองซอยที่แยกจากคลองลำปลาทิว ได้แก่ หมู่ 8 หมู่ 9 หมู่ 10

12 สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. อ้างแล้ว. หน้า 4-5.

13 นียพรณ วรณศิริ. “ศิลปะในการปรับตัวและการแก้ปัญหาในการทำวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา” ประสบการณ์ทางมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2533. หน้า 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

แขวงลำปลาทิว ส่วนชาวมอญที่อาศัยอยู่ชายฝั่งคลองมอญ ได้แก่ หมู่ 6 และหมู่ 7 แขวงทับยาว และชาวมอญที่อาศัยอยู่ริมฝั่งคลองลำกอไผ่ ได้แก่ หมู่ 5 หมู่ 6 หมู่ 7 แขวงลำปลาทิว¹⁴ ชาวมอญทั้งหมดในหมู่บ้านที่กล่าวมานี้ได้สร้างวัดขึ้นประจำชุมชนของตนเพื่อประกอบพิธีกรรมทั้งศาสนา มาแต่แรกเริ่มที่อพยพเข้ามาตั้งรกราก คือ วัดทิพवास ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองลำกอไผ่ และวัดสุธาโภชน์ ตั้งอยู่ชิดกับคลองลำปลาทิวปากตะวันออกและอยู่ตรงปากคลองมอญที่แยกจากคลองลำปลาทิว

เหตุผลการเลือกหมู่บ้านเพื่อสำรวจทำการวิจัย

กลุ่มหมู่บ้านชาวมอญที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามสองฝั่งคลองลำปลาทิว นั้น แม้จะมีถนนคลองกรุงตัดขนานไปกับคลองลำปลาทิวก็ตาม แต่ระยะของถนนก็อยู่ห่างจากกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่ตามฝั่งคลอง มีทุ่งนาขวางไว้ทำให้ไม่สะดวกต่อการเข้าถึงโดยการไ้ใช้รถ ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ คือ ลำคลองลำปลาทิว เป็นเส้นทางสัญจรหลัก ซึ่งเป็นการยากลำบากต่อการเข้าไปสำรวจจริงวัดเพื่อทำการวิจัย ส่วนบริเวณหมู่บ้านชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ชายคลองลำปลาทิวซีกตะวันตกซึ่งตั้งขนานไปกับถนนคลองกรุง ส่วนใหญ่ชาวบ้านได้ขายที่ดินรวมถึงที่นาแก่นายทุนจากต่างถิ่นที่มากกว่าวนซื้อเพื่อจะทำบ้านจัดสรร ทั้งยังมีการปลูกบ้านเช่าให้แก่พนักงาน และคนงานจากต่างถิ่นที่เข้ามาทำงานยังโรงงานต่างๆ ภายในนิคมอุตสาหกรรมซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 ซึ่งพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรมมี 2,000 ไร่ อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 9 หมู่ที่ 10 แขวงลำปลาทิว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสังคมเกษตรกรรมเดิมสู่ย่านชุมชนอุตสาหกรรมเกิดมีชุมชนใหม่เกิดขึ้น ประชากรอยู่กันหนาแน่นขึ้น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญอันเป็นสิ่งเกษตรกรรมได้แปรสภาพไปจากเดิมเป็นอย่างมาก จึงไม่สามารถศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบชวาหน้าที่แท้จริงได้ ผู้วิจัยจึงไม่เข้าทำการศึกษาในบริเวณดังกล่าวแล้ว

ส่วนหมู่บ้านชาวมอญหมู่ 6 แขวงทับยาวนั้น เป็นกลุ่มหมู่บ้านที่ชาวมอญเดิมอาศัยอยู่มาก คนเกือบทุกคนภายในหมู่บ้านเป็นชาวมอญทั้งสิ้น มีบ้านพักอาศัยชนิดโรงนาเดิมหลงเหลืออยู่มากพอสมควร อีกทั้งยังไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบชุมชนไปมากนัก เพราะยังไม่มีกลุ่มชนจากภายนอกโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานปะปนกับกลุ่มชนดั้งเดิม แม้จะมีการขายที่ดินและที่นาแปลงใหญ่ไปบ้างแล้วก็ตาม โดยเฉพาะที่นาด้านทิศเหนือของฝั่งคลองมอญไปทางคลองเจ๊กตรงข้ามกับบ้านนางแก้ว ไชยชนะ ได้ทราบว่า มีนายทุนคนไทยเชื้อสายจีนร่วมลงทุนกับนายทุนชาวไต้หวันมาซื้อที่ดินเอาไว้เพื่อจะลงทุนสร้างหมู่บ้านจัดสรร แต่ขณะนี้ยังไม่ได้ทำการก่อสร้าง ฝืนนาที่ซื้อไปชาวนายังคงอาศัยทำนาอยู่เช่นเดิม ส่วนที่ดินด้านใต้คลองมอญ ตรงข้ามกับบ้านนางแก้ว ไชยชนะ มีกลุ่มนายทุนชาวญี่ปุ่นมาซื้อเอาไว้เพื่อทำการก่อสร้างโกดังสินค้า เพราะที่ดินติดกับเส้นทางรถไฟ ขณะนี้ทำการล้อมรั้วเอาไว้ยังไม่ได้ลงมือปลูกสร้างอาคาร

ประมาณปี พ.ศ. 2515 ได้มีนักวิชาการชาวตะวันตก คือ ไมเคิล สมิทเธอร์ส Michael Smithies ได้เข้ามาศึกษากลุ่มชนชาวมอญที่หมู่บ้านสองฝั่งคลองมอญ คือ หมู่ 6 และหมู่ 7 แขวงทับยาว โดยเห็นว่าเป็นหมู่บ้านที่ประเพณีและรูปแบบชีวิตของชาวมอญยังมีหลงเหลือพอให้ทำการศึกษา และยังได้กล่าวอธิบายถึงลักษณะบ้านพักอาศัยของชาวมอญในหมู่บ้านแห่งนี้ว่ามีลักษณะพิเศษแตกต่างกับบ้านแบบโรงนาของคนไทย ในส่วนปลีกย่อยพร้อมกันได้เขียนแผนผังของบ้าน และถ่ายภาพรูปแบบบ้านของชาวมอญเอาไว้พอสังเขป ซึ่งเป็นลักษณะบ้านแบบโรงนาดั้งเดิมของชาวมอญที่ยังไม่ได้มีการตัดแปลงและเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างชนิดใหม่¹⁵ ที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมอันเป็นแม่แบบ (Model) ที่จะใช้เป็นเกณฑ์ที่จะเลือกสรรรูปแบบบ้านเพื่อจะทำการวิจัยได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ใช้หมู่บ้านดังนี้ คือ หมู่ 6 และหมู่ 7 แขวงทับยาว เพื่อออกสำรวจจริงวัด ลักษณะอาคารบ้านพักอาศัยแบบโรงนาของชาวมอญเพื่อทำการวิจัยในโครงการวิจัยนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้เฉพาะในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ
14 สัมภาษณ์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 แขวงทับยาว นายฉาย เชิดชู บ้านเลขที่ 101 หมู่ 6 แขวงทับยาว และนายยุทธนา อู้อัน

15 Michael Smithies. "Village Man of Bangkok". The Mon Collected Articles from the Journal of the Siam Society. Bangkok: The Siam Society. 1986. p. 34-35.

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างในการสำรวจหมู่บ้านชาวมอญในหมู่ 6 หมู่ 7 แขวงทับยาว ซึ่งตั้งอยู่ริมสองฝั่งคลองมอญ ผู้วิจัยจะเลือกสำรวจเฉพาะบ้านพักอาศัยแบบโรงนาซึ่งมีลักษณะดั้งเดิมและใช้วัสดุปิดล้อมและมุงอาคารที่เป็นตับจากเป็นอาคารประเภทแรกเพราะเป็นรูปแบบอาคารดั้งเดิม ต่อแต่นั้นจะสุ่มตัวอย่างอาคารบ้านพักอาศัยแบบโรงนาที่มีรูปทรงโครงสร้างพื้นที่ภายในที่คงรูปแบบดั้งเดิม หากแต่เปลี่ยนวัสดุปิดล้อมอาคารจากการใช้ตับจากมาเป็นไม้ และสังกะสีในบางส่วนและใช้จากบางส่วนซึ่งเห็นวิวัฒนาการของอาคารรวมไปถึงโรงนาที่เปลี่ยนจากการใช้ตับจากปิดล้อมและมุงหลังคาอาคารมาเป็นสังกะสีล้วน เพราะยังคงอาศัยรูปแบบโรงนาเดิมอยู่ ส่วนอาคารบ้านพักอาศัยของชาวมอญที่ได้สร้างใหม่เป็นอาคารสมัยใหม่แล้วนั้น ผู้วิจัยเลือกเพียงหลังเดียวเพื่อเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยกับอาคารแบบโรงนาเดิมว่ามีอะไรบ้างที่ยังมีเค้าโครงของโรงนาเดิมแฝงอยู่ อันจะทำให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมเดิมที่แทรกอยู่กับรูปแบบเรือนสมัยใหม่ คำว่า อาคารหรือบ้านพักอาศัยสมัยใหม่ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงอาคารพักอาศัยที่มีรูปทรงเป็นเรือนสองชั้นผนังไม้ หลังคามุงกระเบื้องหรือสังกะสีมีทรงหลังคาเป็นทรงจั่ว และเอียงลาดชายเดียว (ทรงเพิงหมาแหงน หรือ Lean To ในภาษาอังกฤษ) รูปลักษณะอาคารเหมือนกับเรือนพักอาศัยของชาวบ้านทั่วไปที่สร้างกันอยู่ในยุคปัจจุบัน

วิธีการสุ่มตัวอย่างจะแบ่งออกเป็นหัวข้อประเด็นในการศึกษาใหญ่ได้ 4 ลำดับดังนี้

1) การสัมภาษณ์ ผู้พักอาศัยภายในบ้านที่สำรวจแต่ละหลัง เพื่อศึกษาลักษณะครอบครัว ลักษณะการเป็นอยู่ (Pattern of Living) ลักษณะการดำรงชีพ ตลอดจนประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนชาวมอญในแนวทางของการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) เพราะข้อมูลทางเอกสารไม่ค่อยจะหาได้เนื่องจากเป็นประวัติศาสตร์หมู่บ้านซึ่งไม่ค่อยมีนักประวัติศาสตร์และนักวิชาการรุ่นก่อนๆ ได้ให้ความสนใจและบันทึกไว้ รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี คติความเชื่อต่างๆ และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การรังวัดขนาด (Measured Work) ของเรือนพักอาศัย รวมถึงรังวัดขนาดผังบริเวณทั้งหมดของบ้าน ทำการวัดขนาด สัดส่วน พื้นที่ต่างๆ ของเรือน ทั้งทางสวนแปลน ความสูง และโครงสร้าง รวมถึงวัสดุก่อสร้าง

3) การสำรวจการตั้งอาคาร ให้สอดคล้องกับทิศทางทางธรรมชาติ (Orientation) โดยการใช้เข็มทิศเป็นอุปกรณ์ในการสำรวจในประเด็นการตั้งอาคารกับทิศทาง และใช้การสังเกต พร้อมทั้งเขียนภาพร่างบันทึก ประกอบการศึกษา ตั้งแต่การวางผังของตัวเรือนพร้อมทั้งส่วนประกอบต่างๆ เช่น คุน้ำ สวนผสม ลานบ้าน ที่เก็บเครื่องมือทำนารวมถึงการวางผังเรือนให้สัมพันธ์กับทิศทางของแดด ลม และฝน รวมถึงการเว้นที่ว่างระหว่างอาคารกับสภาพแวดล้อม และการวางผังของกลุ่มบ้าน

4) การถ่ายภาพด้วยกล้องบันทึกภาพ เพื่อเก็บภาพในส่วนเรือนทั้งหมด ทั้งภายใน และภายนอกอาคาร รวมถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อแสดงภาพให้ดูสมจริง และใช้เป็นข้อมูลจำเป็นต่อการวิเคราะห์ (การบันทึกภาพเรือนบางหลังนั้น เนื่องจากผู้ทำการวิจัยได้มีการในงานวิจัยและศึกษาอีก 3 ชิ้น คือ งานวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี สระบุรี และงานศึกษาหมู่บ้านของชุมชนอยุธยา ได้แก่ ผู้ทำการจัดแสดงของศูนย์ประวัติศาสตร์อยุธยาและงานวิจัยโครงการแผนการจัดการพัฒนาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทั้งในเขตและนอกเขตพระที่นั่งจุฬาราชฐาน เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ร่วมกับคณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดลที่ทำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ทำให้ผู้วิจัยเมื่อออกทำการสำรวจรังวัด ผังบริเวณ และตัวอาคารบ้านพักอาศัยของชาวมอญ ได้เพียง 10 หลัง จากที่เสนอในโครงการ 17 หลัง จึงพักการสำรวจไว้ชั่วคราวเพื่อไปช่วยทำวิจัยงานทั้ง 3 ชิ้นดังที่ได้กล่าวมา จึงไม่ได้ทำการบันทึกภาพถ่ายของเรือนที่ได้ทำการสำรวจไว้แต่แรก เมื่อเข้าสำรวจอีกครั้งพบว่า เรือนบางหลังได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวเรือนผิดไปจากที่ได้ทำการสำรวจไว้แต่แรก บางหลังรื้อถอนไป ฉะนั้นจึงไม่มีภาพถ่ายของเรือนบางหลังรวมทั้งเรือนบางหลังได้เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมที่ได้ทำการสำรวจรังวัดและบันทึกภาพไว้ แต่ผู้วิจัยถือเอารูปแบบเดิมที่รังวัดไว้เพราะเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ยังไม่มีการปรับปรุงแก้ไขไปจากวิถีชีวิตเดิมของชาวมอญจึงขอชี้แจงมาไว้ด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้งของกลุ่มบ้านชาวมอญ ที่ผู้วิจัยเข้าสู่ตัวอย่างทางการศึกษา

ชุมชนชาวมอญที่ผู้วิจัยเข้าสู่ตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของหมู่ 6 หมู่ 7 แขวง ทัพบาย ในหมู่ 7 นั้นผู้วิจัยเข้าศึกษาเพียง 2 หลัง หมู่ 6 เข้าทำการสำรวจวัด 14 หลัง อีกหนึ่งหลังอยู่ปากคลองมอญ ริมคลองลำปลาทิวด้านตะวันตก รวมเป็น 17 หลัง กลุ่มบ้านเรือนชาวมอญในหมู่ 6 หมู่ 7 นี้อยู่ริมสองฝั่งคลองมอญ ซึ่งลำคลองมอญทอดตัวยาวไปในแนวทิศทางตะวันออกตะวันตก ไปเชื่อมลำคลองหลัก 2 คลอง คือ คลองลำปลาทิวซึ่งอยู่ปากคลองมอญด้านตะวันตก และคลองทัพบายซึ่งอยู่ปากคลองมอญด้านตะวันออก คลองกว้างประมาณ 8 เมตร ยาวประมาณ 7 กิโลเมตร บริเวณปากคลองมอญด้านตะวันตกฝั่งเหนือ เป็นที่ตั้งของวัดสุธาโกชน ซึ่งเป็นวัดหลักประจำชุมชนชาวมอญ ย่านคลองมอญและริมคลองลำปลาทิว บ้านจะเริ่มตั้งแต่ปากคลองมอญด้านตะวันตกไปประมาณ 1-2 กิโลเมตร ตามสองฝั่งคลอง พอจนจะถึงปากคลองมอญด้านตะวันออกกลุ่มบ้านจะเริ่มเบาบางลง สองฝั่งคลองไม่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ หากเป็นทุ่งนาโล่งสลั้กับดงไม้ท้อถึนและพงหญ้า แต่ปัจจุบันเริ่มมีบ้านเรือนสร้างขึ้นบ้างแล้ว การเข้าถึงชุมชนแห่งนี้ แต่เดิมใช้การคมนาคมทางน้ำโดยเริ่มจากคลองหลักสำคัญ คือ คลองประเวศบุรีรมย์ ตรงบริเวณตลาดริมน้ำหัวตะเข้ ตรงบริเวณปากคลองลำปลาทิวที่เชื่อมกับคลองประเวศบุรีรมย์ ขึ้นมาทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร เลี้ยวเข้าสู่คลองมอญ ปัจจุบันมีการตัดถนนเข้าสู่กลุ่มบ้านหมู่ 6 หมู่ 7 เลยที่เดียว คือ ถนนเลียบบคลองมอญ ซึ่งเป็นถนนดินอัดแน่นตัดขนานกับคลองมอญด้านทิศใต้ ห่างจากฝั่งประมาณ 50-100 เมตร จะมีถนนเชื่อมเขาสู่ถนนฉลองกรุง และมีถนนดินอัดแน่นเชื่อมจากถนนเลียบบคลองมอญไปทางทิศใต้ไปพบถนนดินอัดแน่นตัดขนานไปกับคลองประเวศบุรีรมย์ด้านทิศเหนือ ถนนเส้นนี้จะหักเลี้ยวเข้าสู่ถนนอ่อนนุชอันเป็นถนนหลักที่เชื่อมชุมชนเขตลาดกระบังกับถนนสุขุมวิทเขตพระโชนงโดยมีสะพานคอนกรีตทอดข้ามคลองประเวศบุรีรมย์เข้าสู่ถนนอ่อนนุช

ชาวชุมชนแห่งนี้เป็นชาวมอญที่บรรพบุรุษโยกย้ายมาจากชุมชนมอญพระประแดง¹⁶ จากการออกสำรวจภาคสนามนั้นกล่าวได้ว่าหัวหน้าครอบครัวของชาวชุมชนมอญแห่งนี้เป็นคนมอญ ซึ่งมีทั้งมอญแท้ คือ บิดามารดาเป็นมอญ และที่บรรพบุรุษ 2 ชั่วคนขึ้นไปเป็นมอญแท้ คือ มีปู่ ย่า ตา ยาย เป็นมอญ รวมถึงบุคคลที่มีเชื้อสายมอญ โดยมีบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นมอญ โดยสมรสกับคนเชื้อสายอื่น เช่น ไทย จีน เป็นต้น คนมอญ และคนเชื้อสายมอญที่เข้าสอบถามทั้งหมดเป็นชาวมอญที่เกิดในประเทศไทย และมีอาชีพทำนาเกือบทุกครอบครัว ปัจจุบันคนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพรับจ้างเสริมอาชีพทำนาของครอบครัวเพิ่มขึ้นอีก โดยเข้าไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบังเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะทางชาติพันธุ์วิทยาของชนชาวมอญ

นักชาติพันธุ์วิทยาได้ทำการแบ่งกลุ่มชนต่างๆ ที่อยู่ในเมืองไทยไว้เป็น 8 เผ่า¹⁷ โดยจัดกลุ่มชนชาวมอญไว้ในเผ่ามอญ-เขมรกลุ่มเผ่ามอญเป็นกลุ่มชนเผ่าย่อยหนึ่งใน 12 กลุ่มของกลุ่มเผ่ามอญ-เขมร¹⁸ รูปร่างลักษณะของพวกมอญกล่าวโดยทั่วไปแล้วค่อนข้างจะสูงกว่าคนไทย คำหน้าบางคนก็คล้ายคนไทยมาก มอญแต่งกายเหมือนคนไทยเว้นแต่สตรีเท่านั้น ที่มักจะมีผมยาวและผมเป็นมวย พวกมอญในประเทศไทยนี้พูดไทยคล่อง แต่ก็ยังมีมอญอีกมากที่นิยมพูดภาษาของตัวเอง ส่วนใหญ่มีถิ่นฐานอยู่ใกล้ๆ จังหวัดพระนคร เช่นที่ปากลัด (พระประแดง) ปากเกร็ด สามโคก และจังหวัดอื่นๆ ก็มีบ้าง เช่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลพบุรี นครสวรรค์ อุทัยธานี ที่อำเภอบ้านโป่ง โพธาราม ในจังหวัดราชบุรี และที่จังหวัดกาญจนบุรี มีหมู่บ้านของพวกมอญอยู่ที่แควน้อยใกล้เขตแดนพม่า ทางใต้ของจังหวัดนครราชสีมา (โคราช) แถวอำเภอปักธงชัย อำเภอโชคชัย มีพวกมอญอาศัยอยู่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปตามหมู่บ้านหลายแห่ง พวกมอญเหล่านี้พูดภาษามอญไม่ได้สักคน การแต่งกายก็ละม้ายไปทางชาวโคราชเสียสิ้น¹⁹ ชาวมอญเรียกตัวเองว่า “มอญ (Mon)” พม่าเรียกชนชาติมอญว่า “ตะเลง (Taling)” ส่วนคนไทยเรียกชนชาติมอญว่า “รามัญ” (ในภาษาทางการชาวบ้านคนไทยเรียกว่า “มอญ”) ชาวตะวันตกเรียกชนชาติมอญว่า “เพกวน (Peguan)” ซึ่งเลิกใช้คำนี้ไปแล้ว²⁰ และคนล้านนาเรียกชนชาติมอญว่า “ม้ง”

16 สัมภาษณ์ นางแก้ว ไชยชนะ นางโดัด แซ่มเชื้อ นายพวง ศิริใหญ่ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2532.

17 เอ. คาร์ และอี. ไชเตนฟาเดน. ชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย. อนุสรณ์ในงานณณพกิจศพ นางลำจวน อมาตยกุล. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. 2508. หน้า 12-13.

18 เพิ่งอ้าง. หน้า 13. สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

19 เพิ่งอ้าง. หน้า 26.

20 สุเอ็ด คชเสนี สุจริต. บทบาทในด้านสังคมวัฒนธรรมและการเมืองของชนกลุ่มน้อยในกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี: มอญ. กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525. หน้า 2.

บรรพบุรุษของชาวมอญที่อยู่ในประเทศไทย และชาวมอญลาคกระบัง (หัวคะน้)

จากรายงานของนายแพทย์ เอ. คาร์ว อดีตเจ้ากรมพฤกษศาสตร์ และพันตรี อีริคไซเดนฟาเดน แห่งกรมตำรวจธรณีที่รวบรวมชาติพันธุ์วิทยาในไทย และจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกโดยกรมการสนเทศ กระทรวงเศรษฐการ กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2493 นั้นกล่าวว่า มีชาวมอญอาศัยอยู่ในเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2493 ประมาณ 100,000 คน ซึ่งเป็นมอญที่ถูกกวาดครัวในสงครามหรือไม่ก็เป็นมอญที่อพยพหนีพม่ามาพึ่งไทย การอพยพของชาวมอญดังกล่าวนี้มีอยู่หลายคราวด้วยกัน เช่น เมื่อปี พ.ศ. 2143 พ.ศ. 2203 พ.ศ. 2317 และคราวหลังสุดก็คือ ในปี พ.ศ. 2357²¹ ซึ่งในยุคก่อนกว่านี้ คือ ประมาณ 3,500 ปีล่วงมาแล้ว มีกลุ่มมนุษย์ในพวกออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic) อยู่ในตระกูลภาษามอญ-เขมร ได้อพยพโยกย้ายถิ่นจากอินเดียเพื่อหนีการรุกรานพวกอารยันที่เข้ามาครอบครองอินเดีย เข้ามาอยู่ในไทยตอนเหนือและตอนกลาง ซึ่งเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมสูงมาก²² โดยเฉพาะบริเวณที่ราบกว้างใหญ่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา กลุ่มมอญยุคดั้งเดิมหรือยุคแรกนี้ ถูกกลืนชาติเป็นไทยเมื่อคนไทยยุคแรกได้อพยพเข้ามาครอบครองดินแดนแถบนี้หมดแล้ว²³ ฉะนั้นกลุ่มมอญในประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะมอญที่พระประแดงและปทุมธานี จึงเป็นกลุ่มมอญยุคหลังส่วนมากจะเป็นกลุ่มมอญที่อพยพมาสู่ไทยในช่วง พ.ศ. 2317 และช่วง พ.ศ. 2357²⁴ คือ ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี และสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ของกรุงรัตนโกสินทร์

กลุ่มชาวมอญที่อพยพโยกย้ายเข้าสู่ประเทศไทยในรัชสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรีนั้น เนื่องจากพระเจ้ามังระ (Hsinbyushin) ได้เกณฑ์ชาวมอญเข้ากองทัพเพื่อรวบรวมไพร่พลจะเข้าตีกรุงธนบุรี ชาวมอญไม่พอใจก็พากันหลบหนีเข้ามาพึ่งไทย มีมอญอพยพเข้ามาในครั้งนี้อย่างหลายทาง²⁵

กลุ่มมอญที่อพยพเข้ามาสู่ภาคกลางของไทยนั้นเข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์ มีจำนวนมากความมอญกลุ่มอื่นๆ โดยมีหัวหน้ามอญที่เป็นหัวหน้าในการกบฏต่อพม่า 4 คน พระยาแจ้ง พระยากลางเมือง ตละเล็ยง ตละเกล็บ เป็นผู้คุมเข้ามา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีรับสั่งให้ครัวมอญที่เข้ามาในไทยครั้งนี้ ทั้งหมดไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ปากเกร็ดแขวงเมืองนนทบุรี และสามโคก แขวงเมืองปทุมธานี และแต่งตั้งพระยาบำเรอศักดิ์ เชื้อสายมอญแต่ครั้งกรุงเก่าเป็นที่พระยารามัญวงศ์มียศเสมอจตุสดมภ์ หรือที่เรียกจักริมมอญ เป็นหัวหน้าควบคุมมอญทั่วไป ส่วนพระยามอญและพวกหัวหน้าที่อพยพเข้ามาที่ทรงตั้งให้มียศศักดิ์เป็นข้าราชการทุกคน มอญที่อพยพเข้ามาในครั้งนี้มีทั้งหมด 3,000 คนเศษ²⁶

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีมอญอพยพเข้ามาครั้งใหญ่อีกครั้งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นจำนวนถึง 40,000 คนเศษ²⁷ สาเหตุที่ทำให้มอญอพยพเข้ามาอย่างมากมาครั้งนี้ก็เพราะไม่สามารถทนการเบียดเบียนจากพม่าได้มอญที่อพยพเข้ามาในคราวนี้มาด้วยกันหลายทางคือทางด้านเมืองตากทางเมืองอุทัยธานี แต่ส่วนใหญ่มาทางด้านเจดีย์ 3 องค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ครัวมอญที่อพยพมาครั้งนี้ ไปตั้งภูมิลำเนาในแขวงเมืองปทุมธานี เมืองนนทบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง)²⁸ ซึ่งสมทบกับครอบครัวมอญเมืองปทุมธานีพวกพระยาแจ้งที่อพยพเข้ามาสมัยกรุงธนบุรีจำนวนหนึ่ง ครั้งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองที่ปากลัด ซึ่งพระราชทานชื่อเมืองว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” และทรงย้ายครัวมอญกลุ่มพระยาแจ้งจากเมืองปทุมธานีจำนวนหนึ่งดังกล่าวให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานยังนครเขื่อนขันธ์แห่งนี้ และโปรดตั้งสมิงทอมา บุตรพระยาแจ้งเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม เป็นเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์คนแรก²⁹

21 เฟิ่งอ้าง, หน้า 25-26.

22 เฟิ่งอ้าง, หน้า 6-7.

23 เฟิ่งอ้าง, หน้า 25.

24 R. Halliday. "Immigration of the Mons in to Siam". The Mon Collected Articles from the Journal of the Siam Society. Bangkok: The Siam Society. 1986. p. 10-11.

25 Ibid. p. 10-11.

26 ผุสดี ทิพทัส และสุวัณณา ธาดานิติ. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: รายงานผลการวิจัยทุนงบประมาณแผ่นดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2532. หน้า 2-8, 2-9.

27 ดำรงราชานุภาพ, กรมพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2. พระนคร: ครุสภา. 2525. หน้า 227. อ้างจาก ผุสดี เอกสิทธิ์ และสุวัณณา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 2-9. [งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า]

28 เฟิ่งอ้าง.

29 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง โรงเรียนอานาววิทย. ปกิณกะพระประแดง. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายวิชัย กฤษเพชร กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม. 2535. หน้า 3.

ได้มีชาวมอญอพยพกลุ่มเล็กๆ อีกครั้งหนึ่งในตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกครั้งหนึ่ง โดยที่เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ)³⁰ บุตรคนที่ 3 ของพระยาแจ้ง (เจ้าพระยามหาโยธา) ต้นตระกูลชเสวี³¹ ได้กราบบังคมทูลแก่พระเจ้าอยู่หัวว่า พวกรามัญหรือพวกมอญที่อยู่ในกรุงเพทฯ ขอยกกองทัพออกไปกวาดต้อนครอบครัวญาติพี่น้องที่ยังอยู่ในเมืองมอญเข้ามาไว้ในพระนคร (คำว่าพระนครในที่นี้หมายถึง หัวเมืองใกล้กรุงเทพฯ ในยุคนั้น) จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) คุมกองทัพรามัญ (มอญ) ออกไปจับครอบครัวมอญเข้ามาในช่วงที่อังกฤษกำลังทำศึกกับพม่าอยู่³² แต่การอพยพครั้งนี้ไม่มีรายละเอียดที่แน่นอนสันนิษฐานว่าคงมีจำนวนไม่มาก และโปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง)³³ มอญกลุ่มต่างๆ ที่อพยพเข้ามายังเมืองไทยในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ส่วนมากเป็นมอญจากเมืองเกาะตะมา เนื่องจากเป็นเมืองที่อยู่ใกล้พรมแดนไทย นอกจากนี้ ก็ยังมีมอญจากเมืองอื่นๆ เช่น หงสาวดี เกาะลัมเลิง แครง เริง เป็นต้น³⁴

ชาวมอญที่อพยพมาแต่ครั้งสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีโดยมีพระยาแจ้งเป็นหัวหน้านั้น พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในแถบเมืองนนทบุรี เมืองปทุมธานี ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เสร็จแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายครอบครัวมอญจำนวนหนึ่งลงมาอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น เรียกว่ากลุ่ม “มอญเก่า” ส่วนชาวมอญที่อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ส่วนหนึ่งมาอยู่ร่วมกับพระยาแจ้ง (เจ้าพระยามหาโยธา) ที่นครเขื่อนขันธ์หรือพระประแดงนั้นเรียกว่า “มอญใหม่”³⁵ รวมถึงกลุ่มที่เข้ามาในต้นรัชกาลที่ 3 ด้วย เพราะเป็นมอญอพยพเข้ามาในยุคต้นรัตนโกสินทร์กลุ่มหลังสุด กลุ่มมอญจากชุมชนนครเขื่อนขันธ์หรือพระประแดงนี้เองได้ขยายตัวออกไปตั้งถิ่นฐานไปยังบริเวณต่างๆ ตลอดลำคลองไปสู่แม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลอง³⁶ และมอญย่านลาดกระบังด้วย ครั้นที่เข้ามาหักร้างถางพงทำนาในย่านลาดกระบังนี้ในช่วงรัชกาลที่ 5 หลังจากได้ขุดคลองประเวศบุรีรมย์แล้ว³⁷ จากการศึกษาภาคสนามที่ผู้วิจัยสอบถามคนมอญย่านคลองมอญที่มีอายุหลายท่าน จะเล่าว่า เมื่อตนยังอยู่ในวัยเด็กจะตามพ่อแม่จากพระประแดงมาจับจอบหักร้างถางพงเพื่อปราบดินให้เป็นที่นาเพื่อทำนา หรือก็มาซื้อที่นาที่ปราบดินเป็นนาเรียบร้อยแล้ว บิดามารดาของตนนั้นมาจากพระประแดง บางคนมาจากนนทบุรี และปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มมอญเก่าและมอญใหม่ทั้งสิ้นแต่ส่วนใหญ่บรรพบุรุษมาจากพระประแดงหรือนครเขื่อนขันธ์³⁸ เป็นส่วนมากผู้มีอายุเหล่านี้ล้วนมีอายุ 70 ปีขึ้นไป

อธิบายชื่อชุมชน “พระประแดง” “ปากลัด” และ “นครเขื่อนขันธ์” ซึ่งเป็นแหล่งดั้งเดิมของชุมชนชาวมอญที่อพยพเข้ามาสู่ย่านลาดกระบัง (หัวตะเข้)

จากการศึกษาภาคสนามตามบ้านชาวมอญที่สร้างบ้านเรือนอยู่ริมสองฝั่งของคลองมอญ ผู้วิจัยสอบถามถึงบรรพบุรุษของกลุ่มชนเหล่านี้ มักจะให้คำตอบว่าปู่ย่าตายายตนนั้นมีรกรากอยู่ที่ “พระประแดง” หรือ “ปากลัด” แทนชื่อ “นครเขื่อนขันธ์” ที่สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงประทานไว้ ซึ่งคำว่า “พระประแดง” นั้นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงอธิบายว่า เมืองพระประแดงเป็นเมืองขอมโบราณ ตั้งอยู่ที่ตำบลราชบุรีบูรณะฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาปากซ้ายนี้ หากเมืองที่คนสามัญเรียกกันว่า “ปากลัด” ในปัจจุบัน เดิมยังมีกำแพงเมืองพระประแดงเก่าปรากฏหลักฐานมั่นคงอยู่ เพิ่งมารื้อเสียในตอนหลัง ซึ่งประมาณ 1,000 ปีล่วงมาแล้ว ปากน้ำเจ้าพระยาอยู่ที่ตัวเมืองพระประแดงที่

30 “เรื่องทูตฝรั่งเศสสมัยรัตนโกสินทร์”. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62 (เล่ม35). พระนคร: คุรุสภา. 2506 หน้า148-149. อ้างจากมุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 2-11, 2-12.

31 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง โรงเรียนอานวยวิทย. อ้างแล้ว. หน้า 3.

32 ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62 (เล่ม35). หน้า 148-149. อ้างจากมุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 2-11, 2-12.

33 Henry Burney, Burney Papers, Vol. 1. Bangkok: Printed by order of Vajirayanna National Library. 1910. p. 276. อ้างจาก มุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 2-12.

34 มุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 2-14.

35 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรม อำเภอพระประแดงฯ. อ้างแล้ว. หน้า 4.

36 R. Holliday. Ibid. p. 17.

37 สัมภาษณ์ ผ.ศ.ประศาสน์ คุณะติลก ซึ่งเล่าว่าคุณตาของ ผ.ศ.ประศาสน์ คุณะติลก เป็นมอญชื่อแดงเป็นลูกกำนันที่พระประแดง ได้ตามกำนันผู้เป็นบิดาพายเรือเข้ามาทำนาที่ยังบริเวณลาดกระบังนี้ครั้งยังเป็นวัยรุ่น คุณตาแดง ตายเมื่อปี พ.ศ. 2525 อายุ 104 ปี.

38 สัมภาษณ์ นางกัม ไซยชนะ นางโด้ด แซ่มชื่น นายพวง ศิริใหญ่ ผู้มีอายุชาวมอญที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองมอญ ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ.2532.

ขอมสร้างเท่านั้น แผ่นดินเพิ่งมางอกออกไป คือ ตำบลแหลมฟ้าผ่า เมื่อราว พ.ศ. 2430 กล่าวว่าเมืองพระประแดงจึงเป็นหน้าด่านหรือเมืองปากน้ำของขอมโบราณ การที่ขอมขนานนามเมืองหน้าด่านของตนว่า “พระประแดง” เพราะคำว่า “ประแดง” หรือ “บาดแดง” แปลว่า “คนเดินหมาย คนนำข่าว ทูต พนักงานตามคน” ฉะนั้น เมืองพระประแดงจึงเป็นเมืองหน้าด่าน ถ้ามีเหตุการณ์ใดๆที่เกี่ยวข้องกับเมืองหลวงแล้วก็เป็นที่ของเมืองนี้จะต้องนำข่าวสาส์นเข้าไปแจ้งโดยเร็ว

ครั้นขอมเสื่อมอำนาจลงเมืองพระประแดงคงยังเป็นเมืองหน้าด่านทางภูมิภาคนี้ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมา จนสมัยอยุธยา³⁹ จวบจนสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ 2 ได้ขุดคลองทะเลแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 2 ด้าน เพราะเมืองนครเขื่อนขันธ์ตั้งอยู่บนคอคอดเพื่อย่นระยะทางจากปากน้ำเข้ากรุงเทพฯ ไม่ต้องแล่นเรืออ้อมคอคอด ซึ่งเป็นโค้งใหญ่ตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา⁴⁰ พร้อมได้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ และได้เกณฑ์ชาวมอญเข้ามาตั้งถิ่นฐานขึ้นใหม่ตั้งได้กล่าวมา เมืองนครเขื่อนขันธ์ที่มีชื่อเป็นทางการนั้น ชาวบ้านทั่วไปกลับไปกลับเรียกว่า “ปากลัด” ตามลักษณะคลองลัดที่ขุดขึ้นนั่นเอง นับแต่รัชกาลที่ 2 ได้ทรงสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์มาประมาณ 100 ปี จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ดำริว่าเมืองพระประแดง เป็นนามเมืองสำคัญมาแต่โบราณกาลหาควรปล่อยให้สูญไปไม่ แม้ว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์นั้นเป็นเมืองใหม่ก็จริงแต่เป็นเมืองใกล้เคียงกันกับเมืองพระประแดงเดิมทั้งยังมีความสำคัญทำนองเดียวกันกับเมืองเก่าด้วย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นจังหวัดพระประแดง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2458 ในรัชสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ยุบจังหวัดพระประแดงเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการเมื่อปี พ.ศ. 2475 ชาวบ้านจึงเรียกชุมชนนี้ว่า พระประแดงตั้งแต่นั้นมา และใช้คำว่า “ปากลัด” แทนคำว่า “พระประแดง” ในบางครั้ง ชื่อทั้งสองชื่อนี้จึงเป็นชื่อที่ใช้เรียกขานกันของประชาชนโดยทั่วไป และชาวมอญทั้งหลายด้วยแต่ชาวมอญที่ลาดกระบังนิยมเรียกว่า “พระประแดง” มากกว่า “ปากลัด”

ภาษาของชาวมอญ

ภาษามอญอยู่ในสายโมนิค (Monic Branch) ซึ่งเป็นสายหนึ่งในตระกูลมอญเขมร (Mon-Khmer Family) ภาษาต่างๆในตระกูลมอญ-เขมร นี้อยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austro Asiatic Phylum) ภาษาอื่นๆที่อยู่ในสายโมนิค เช่นเดียวกับภาษามอญ เช่น ภาษาเนียะกวล (Niakual)

ภาษามอญยังเป็นภาษาที่ใช้กันอยู่ในหมู่บ้านและชุมชนของชาวมอญทั้งยังมีตัวเขียนเป็นของตนเองอีกด้วย ตัวเขียนมอญนั้นเป็นอักษรที่มาจากอักษรอินเดียตอนใต้ มอญมีบันทึกตัวเขียน และวรรณคดีมากมายและมีมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 ที่สำคัญก็คือ ภาษาเขียนของมอญนั้นเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าภาษาพูด แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าคนมอญที่เขียนและอ่านตัวหนังสือมอญได้นั้นมีน้อยมาก (หมายถึงมอญในประเทศไทยในปัจจุบัน) คงมีแต่ภาษาพูดเท่านั้นที่มีคนมอญส่วนใหญ่ยังคงรักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ภาษามอญที่ใช้พูดกันในประเทศไทยทุกวันนี้ ได้อิทธิพลจากภาษาไทยมากเช่นเดียวกับภาษามอญที่ใช้ในประเทศพม่า ก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาพม่า คนมอญทุกคนในประเทศไทย และประเทศพม่าต่างก็มีความสามารถในการพูดได้สองภาษาทั้งนั้น

ออลิเดย์นักวิชาการชาวตะวันตกที่เชี่ยวชาญเรื่องชนชาวมอญได้ยืนยันว่า ภาษามอญในพม่า และภาษามอญในเมืองไทยนั้นสามารถให้พูดเข้าใจกันได้ ยกเว้นแต่ในเรื่องของคำศัพท์บางคำซึ่งไม่สามารถจะพูดเข้าใจกันได้ ทั้งนี้เพราะเป็นคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาพม่าหรือภาษาไทย⁴¹

ชาวมอญที่หัวตะเข้และลาดกระบังในปัจจุบันนี้ผู้สูงอายุยังพูดภาษามอญกันอยู่ กลุ่มวัยกลางคนก็พูดมอญได้ ส่วนเยาวชนอายุประมาณ 20 ปีลงมามักไม่ค่อยพูดภาษามอญกันแล้ว⁴² คนมอญในเขตลาดกระบังรวมทั้งบริเวณสองฝั่งคลองมอญที่มีอายุมักจะมีมารักษาศีลในวันอุโบสถที่วัด กลุ่มชาวมอญเหล่านี้นิยมพูดคุยกันเป็นภาษามอญ ส่วนคนมอญที่มีอายุจะพูดคุยกับลูกหลานที่บ้านนิยมพูดภาษาไทยสลับกับภาษามอญ ชนชั้นหลานนิยมพูดกับปู่ย่าตายายด้วยภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ แต่ฟังภาษามอญรู้เรื่อง คนวัยกลางคนและคนรุ่นหนุ่มนิยมพูดกันด้วยภาษาไทยเป็นส่วนมาก⁴³

39 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรม อำเภอพระประแดงฯ. อ้างแล้ว. หน้า 1-2.

40 เพิ่งอ้าง.

41 สุเอ็ด คชเสนีย์ และสุจริตลักษณ์ ติมตุง. อ้างแล้ว. หน้า 5.

42 สัมภาษณ์อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 แขวงทับยาว นายฉาย เต็ดชู.

43 สัมภาษณ์ ปิยวัฒน์ มังกรวงษ์ (ข้าราชการที่ไปสร้างบ้านเรือนอยู่ในกลุ่มบ้านชาวมอญที่ลาดกระบัง).

อาชีพพื้นฐานดั้งเดิมของชาวมอญ เขตลาคระบัง โดยเฉพาะย่านสองฝั่งคลองมอญ

กลุ่มคนเชื้อสายมอญในย่านหัวตะเข้ตลาดกระบะบังที่อพยพจากปากลัดหรือพระประแดงเข้ามาตั้งถิ่นฐานรกรากในเขตลาคระบังนั้น สันนิษฐานว่าเดินทางผ่านคลองสำโรงขึ้นมาตามคลองธรรมชาติมาตั้งถิ่นฐานสองฝั่งคลองลำปลาทิวแยกที่คลองลำพะอง และคลองลำกอไผ่ คงเริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อมีการขุดคลองประเวศบุรีรมย์แล้ว ส่วนใหญ่แต่เดิมดำรงชีพด้วยการประกอบเกษตรกรรมด้วยการหักร้างถางพง เพื่อตั้งถิ่นฐานประกอบการทำนาเป็นอาชีพหลัก และมีการทำสวนเข้ามาเสริมด้วยทำสวนมะม่วงในบริเวณที่พื้กออาศัยแซมกับสวนกล้วย และไม้ยืนต้นชนิดอื่นๆ เป็นลักษณะสวนผสมซึ่งเป็นบริเวณระหว่างบ้านกับท้องนาต่อกัน โดยอาศัยไม้ยืนต้นเป็นกำแพงธรรมชาติเพื่อกันลม และลดความร้อนจากทุ่งนา สวนผลไม้ไม้ปลูกเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่มีใช้มุ่งเพื่อขาย การทำนาแต่เดิมใช้การร่วมแรงงานกันระหว่างเพื่อนบ้านลักษณะการลงแขก แต่ปัจจุบันการทำนาแบบลงแขกได้เลิกราไปแล้ว เนื่องจากสมาชิกภายในชุมชนต่างหันไปประกอบการรับจ้าง⁴⁴ เพราะมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้น และชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีที่นาของตนเอง ที่ดินบางส่วนมีนายทุนมาจ้บซื้อเพื่อทำการจัดสรรบ้านพักอาศัยและชาวนาหันมาพึ่งเครื่องจักรกลทางเกษตรเกือบทุกบ้าน จึงมีการจ้างแรงงานในช่วงเก็บเกี่ยวเท่านั้น การนวดข้าวก็ใช้เครื่องไถนาทำการนวดข้าวแทนไม่ต้องใช้แรงงานคนอีกต่อไป ชาวนาที่มีนามาแต่เดิม ซึ่งปัจจุบันที่นาได้ตกไปของบุคคลอื่นนั้น บางครอบครัวก็คงเช่าที่นาทำนาต่อไป โดยเจ้าของที่นาส่วนใหญ่มักเป็นผู้ให้เงินกู้แก่ชาวนามาลงทุนทำนาต่อ เมื่อชาวนาไม่สามารถจะขุดใช้เงินต้นได้ที่นาที่จำนองก็หลุดและตกเป็นของนายทุนเจ้าของเงินกู้ชาวนาจึงต้องเช่าที่นาจากนายทุนดำเนินอาชีพทำนาต่อไปอีก

การทำนาของชาวมอญรวมถึงชาวนาทั่วไปในท้องที่หัวตะเข้และลาคระบังนั้น เดิมทำนาปีเพียงอย่างเดียว เมื่อกรมชลประทานได้พัฒนาระบบการส่งน้ำไปยังคลองที่ชลประทานรับผิดชอบ ชาวนาก็เพิ่มทำนาปรังอีก แต่ก่อนใช้ควายไถนา จนประมาณปี พ.ศ. 2514 สำนักจิตตภาวันภายใต้การอำนวยการของท่านกิตติวุฒโฑได้บอกบุญบริจาคควายเพื่อนำไปช่วยชาวนายากจนในท้องที่กันดาร ชาวนาแถบลาคระบังจึงนำควายของตนไปถวายทานเพื่อเป็นกุศลแก่ตนเอง และครอบครัว รวมไปถึงควายด้วย แล้วหันมาใช้เครื่องไถนาแทนแรงงานจากควาย ชาวนาย่านคลองมอญคนแรกที่ใช้เครื่องไถนาแทนควาย คือ นายฉวย เขิตชู ซึ่งใช้เครื่องไถมาก่อนชาวนาจะบริจาคควายให้กับสำนักจิตตภาวันแล้วเริ่มแพร่หลายไปยังชาวนาครอบครัวอื่นๆ การเลิกใช้ควายโดยสิ้นเชิงก็ช่วงการบริจาคควายให้แก่สำนักจิตตภาวันนั่นเอง⁴⁵

เนื่องจากคลองมอญ(ล่าง)เป็นคลองที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน⁴⁶ ชาวคลองมอญโดยเฉพาะชาวนาเชื้อสายมอญจะทำนาปรังหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว เป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว มีบางครอบครัวหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว จะนำฟางข้าวมาเพาะเห็ดฟางตามบริเวณชานนาที่ติดกับบ้านของตน โดยไปซื้อเชื้อเห็ดมาจากแถวหน้ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขนมาเพาะเพื่อเพิ่มรายได้จากการทำนาอันเป็นอาชีพหลัก ชาวนามอญจะเก็บข้าวเปลือกบางส่วนไว้รับประทานพอกินในครอบครัวภายในหนึ่งปีและพันธุ์ข้าวเปลือกเพื่อใช้ทำพันธุ์ โดยเก็บไว้ในเสียม (ที่เก็บข้าวลักษณะเป็นทรงกระบอกสานด้วยไม้ไผ่ที่ไม่เอาผิวออก สูงประมาณ 1-1.5 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.9-1.2 เมตร) ภายในตัวเรือนด้านสกัดทิศตะวันตก นอกนั้นจะขายแก่โรงสีโดยจะมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่นา ขณะเก็บเกี่ยวในสมัยประมาณ 20 ปีมาแล้ว จะมีพ่อค้าคนกลางเชื้อสายจีนพวยเรือมาซื้อตามบ้านชาวนา ซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางที่ทำการค้าขายย่านตลาดหัวตะเข้

จากข้อมูลสถิติการทำนาและการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของเขตลาคระบังประจำปี พ.ศ. 2527-2528 นั้น ทราบว่าแขวงท้ายยาวซึ่งหมู่บ้านของชาวมอญในคลองมอญสังกัดอยู่นั้น มีพื้นที่นาที่ถือคลอง 12,424 ไร่ พื้นที่ทำนาปี 12,260 ไร่ ทำนาปรัง 9,728 ไร่ พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจไม้พืชผักต่างๆ เช่น มะพร้าว 150 ไร่ มะม่วง 688 ไร่ กล้วย 322 ไร่ บ่อปลา 1,132 ไร่⁴⁷ การทำบ่อปลานั้นชาวมอญย่านคลองมอญไม่ได้ทำอย่างจริงจัง เหมือนกับเกษตรกร

44 ฉัตรชัย อินทรโชติ. ประเพณีตักบาตรพระร้อย. รายงานการศึกษาวินัยธรรมท้องถิ่นในประเทศไทย. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2534. หน้า 22-24.

45 สัมภาษณ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 แขวงท้ายยาว นายฉวย เขิตชู.

46 สำนักงานเขตลาคระบัง กรุงเทพมหานคร. สรุปผลการปฏิบัติราชการปี “31”. 2531. หน้า 4.

47 สำนักงานเกษตรอำเภอลาคระบัง กรุงเทพมหานคร. อ้างแล้ว. หน้า 3.

อื่นๆ ที่ใช้ที่ดินแปลงใหญ่ กินเนื้อที่นับสิบไร่ขึ้นไปขุดที่นาทำบ่อเลี้ยงปลา จัดตั้งเครื่องสูบน้ำอย่างมีระบบ หากแต่ชาวคลองมอญใช้คลองท้องร่องสวนท้ายบ้านที่ติดต่อกับที่นาเป็นบริเวณเลี้ยงปลาโดยให้ปลาเข้ามาอยู่อาศัยตามธรรมชาติ พอถึงฤดูแล้งก็วิดบ่อเก็บปลาจากบ่อมากินภายในครอบครัว บ้างที่เหลือขาย ปลาที่ได้ส่วนใหญ่ ได้แก่ ปลาช่อน ปลาสลิค ปลากระดี่ ปลาที่เหลือจากขาย และนำมาปรุงอาหารจะนำมาหมักในไหเป็นปลาร้าไว้กินตลอดปี นำหัวปลาช่อนตากแห้งเอาไว้ทำแกง ปลาที่หมักปลาร้า ได้แก่ ปลากระดี่ และปลาช่อน ซึ่งคล้ายกับชาวนาทั่วไปในแขวงทับยาว และเขตลาดกระบังอาหารของชาวมอญแถบคลองมอญส่วนใหญ่คล้ายกับอาหารไทยจะแตกต่างกันอยู่ที่ความประหยัด มัธยัสถ์ของชาวบ้าน และไม่มีใครจะซื้ออาหารจากตลาด คงทานแต่อาหารที่หาได้ตามมีตามเกิดในละแวกบ้านนั่นเอง เช่น จับปลาจากบ่อ หรือล่าคลอง ซึ่งจับได้ทุกวันเก็บผักจากสวนครัวและท้องนา มาปรุงอาหาร อาหารส่วนใหญ่ทุกมื้อ และทุกวันจึงเป็นผักปลา และอาหารทุกมื้อจะต้องมีน้ำปลาร้ามอญกับผักต้ม ปลาร้ามอญเป็นปลาร้าที่มีกลิ่นรุนแรง นอกจากนี้ ยังนิยมนำผลกระเจี๊ยบสีนๆ ที่ภาษามอญเรียกว่า “กระตาด” มาลวกจิ้มน้ำปลาร้า ถือว่ากระเจี๊ยบ หรือกระตาดนี้เป็นผักประจำชาวมอญด้วยซ้ำไป⁴⁸ ฉะนั้นจากการสำรวจภาคสนามจึงพบว่า แทบทุกบ้านที่เข้าทำการศึกษา จะมีการปลูกต้นกระเจี๊ยบไว้ตามสวนครัวในบริเวณบ้าน นอกจากนี้ยังมีไม้ผลอีกประเภทหนึ่งที่ชาวมอญนิยมปลูกเพื่อใช้ผลมาปรุงอาหาร คือ “มะตาด” เป็นพืชยืนต้นขนาดไม่ใหญ่นัก ใบคล้ายกับใบลิ้นทมแต่ปลายใบแหลม ลูกเป็นผลกลมประมาณเท่ากำมือหรือใหญ่กว่าเล็กน้อยมีรสเปรี้ยว ซึ่งชาวมอญจะนำมาฝานผสมเข้าไปในแกงประเภทแกงส้ม แทนมะขามเปียกซึ่งมักจะปลูกผสมกับผลไม้ยืนต้นอื่นๆ ตามคันดินริมท้องร่องสวนแถบทุกบ้าน

ศาสนาและความเชื่อบางประการที่สำคัญอันบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ชาวมอญในไทยรวมถึงมอญลาดกระบังนับถือพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทคล้ายกับคนไทยส่วนใหญ่⁴⁹ พุทธศาสนาเถรวาทแบบมอญมีส่วนให้คณะสงฆ์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้ปรับปรุงคณะสงฆ์ครั้งใหญ่ โดยพระภิกษุสมเด็จเจ้าฟ้าอมงกุฏ (รัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งทรงผนวช) เป็นผู้นำโดยได้ดำเนินการปรับปรุงตามแบบแผนของสงฆ์รามัญ (มอญ)⁵⁰ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันขึ้น พระสงฆ์มอญสวด และเทศน์ตามแบบมอญนิยมเทศน์ภาษามอญ พระมอญที่วัดสุธาโภชน์ซึ่งเป็นวัดของชาวมอญย่านคลองมอญก็ยังคงปฏิบัติอยู่ชายหนุ่มเมื่ออายุครบบวชจะนิยมบวชในเวลาสั้นๆ ในช่วงเช้าพรรษา⁵¹ ที่วัดสุธาโภชน์นั้นจะมีการเทศน์ทั้งภาษาไทยและภาษามอญ โดยพระจะเทศน์ภาษาไทยในช่วงเช้า และเทศน์ภาษามอญในช่วงบ่าย ชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์ไปประกอบพิธีมงคลของชาวบ้านในงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ ยิ่งบ้านที่จัดพิธีอันตั้งอยู่ 2 ฝั่งคลองมอญ⁵² ซึ่งเหมือนกับคนไทยโดยทั่วไป ความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธศาสนานั้นชาวมอญจะยึดถือเคร่งครัดมาก

ความเชื่อเรื่องการนับถือผี

ลักษณะทางวัฒนธรรมที่เด่นชัดของชาวมอญอันแตกต่างจากคนไทยก็ คือ การนับถือผี⁵³ จากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยของชาวมอญแถบย่านคลองมอญ ก็พบว่าชาวมอญยังยึดถือคติความเชื่อนี้อยู่ ซึ่งบุคคลที่สูงอายุจะสามารถอธิบายถึงหลักการความเชื่อนี้ได้เป็นอย่างดี แต่มักจะกล่าวว่รายละเอียดต่างๆ ก็หลงลืมไปบ้าง⁵⁴ เพราะชาวมอญได้สืบทอดความเชื่อต่อกันมาจากบรรพบุรุษ หากผู้วิจัยสอบถามในรายละเอียดก็จะบอกให้ไปถามนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี

48 นิยพรรณ วรณศิริ. อ้างแล้ว. หน้า 139.

49 Brain I. Foster. "Ethnic Identity of the Mons in Thailand". The Mon Collected Articles from the Journal of the Siam Society. Bangkok: The Siam Society. 1986. p. 68.

50 สุเอ็ด คชเสนี และสุจิตลักษณ์ ดีผดุง. อ้างแล้ว. หน้า 24.

51 นิยพรรณ วรณศิริ. อ้างแล้ว. หน้า 166-169.

52 Michael Smithies. Ibid. p. 43.

53 Brain I. Foster. Ibid. p. 68. อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

54 สัมภาษณ์ นายพวง ศิริใหญ่ นางแก้วไชยชนะ นางไต้ด แซ่มเชื้อ ในช่วงออกทำงานภาคสนามระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2532.

จากการค้นคว้าของศาสตราจารย์นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ผู้เป็นนายกสมาคมไทย-รามัญ เกี่ยวกับความเชื่อนี้ กล่าวไว้ว่า ในเมืองมอญตอนใต้ของพม่าแบ่งมอญเป็น 3 พวก แต่ละพวกก็นับถือผีคนละประเภท คือ

“มอญเตี้ย” เป็นกลุ่มชาวมอญที่อาศัยในแคว้นพะสิมและหัวเมือง รวม 32 หัวเมือง พวกมอญกลุ่มนี้ยมนับถือผีมะพร้าว โดยเอามะพร้าวแห้งทั้งผล ทั้งหนวดมะพร้าวผูกด้วยผ้าแดงและผ้าขาว แล้วแขวนที่เสาเอกของบ้าน คนในบ้านต้องคอยเฝ้าดูไม่ให้มีน้ำมะพร้าวแห้ง ให้ลูกมะพร้าวออก หรือหนวดมะพร้าวร่วง หากเกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งดังกล่าวมาขึ้นจะต้องหามะพร้าวลูกใหม่มาแขวนแทน

“มอญเตี้ยะ” คือ พวกมอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองหงสาวดี ซึ่งมีหัวเมืองรวมอยู่ 32 หัวเมือง มอญกลุ่มนี้จะนับถือผีฟ้า ซึ่งประกอบด้วยผ้านุ่งของผู้ชาย 1 ผืน ของผู้หญิง 1 ผืน เสื้อผู้ชาย 1 ตัว เป็นผ้าขาวผากแขนยาว ผ่าสไบ 2 ผืน สีขาว 1 ผืน สีแดงอีกหนึ่งผืน และแหวนหนึ่งวงต้องคอยดูแลไม่ให้สูญหายหรือชำรุด

“มอญญะ” คือ พวกมอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองสะเทิม ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32 หัวเมืองเช่นกัน เป็นพวกผีที่นับถือ กระบอไม้ไผ่ โดยการนำกระบอไม้ไผ่ขนาดเล็กมีข้อติดกันกระบอ 7 อัน ใส่ไว้ในกระบอพร้อมใบหว่า กระบอแต่ละใบนำมาแขวนไว้ที่เสาผีของบ้านและต้องคอยดูแลไม่ให้บกพร่องเช่นกัน

สำหรับมอญในประเทศไทยนั้น นอกจากจะนับถือผีต่างๆ ดังกล่าว โดยได้รับเอาผีจากบรรพบุรุษที่เมืองมอญมาแล้ว ยังมีมอญบางตระกูลนับถือผีอื่นๆ อีก เช่น ผิง ผีไก่ ผีเต่า ผีข้าวเหนียว และผีอื่นๆ อีกด้วย ถ้านับถือผิง หรือผีไก่ ในพิธีรำผีจะต้องเอาหรือไก่มาทำอาหาร เพื่อเซ่นบรรพบุรุษด้วย ผีเต่าก็เช่นกัน ถ้าตระกูลที่นับถือผีเต่า หากเดินทางออกจากบ้านไปพบเต่ากลางทางจะต้องหลีกเลี่ยงไปเสียทางอื่น มิฉะนั้นจะต้องเอาเต่าไปทำอาหารกิน และก่อนกินต้องเซ่นบรรพบุรุษเสียก่อน จากลักษณะการนับถือดังกล่าวนี้ น่าจะหมายความว่า เป็นของที่ผีของบรรพบุรุษชอบกิน หรือเป็นข้อปฏิบัติมากกว่าจะเป็นชื่อของผี

จากการสำรวจภาคสนามของนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี สรุปได้ว่าการสำรวจหมู่บ้านมอญ 16 หมู่บ้านในอำเภอพระประแดงและการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี และลพบุรีนั้น ชาวมอญส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังนับถือผีบ้านหรือผีเรือน ซึ่งภาษามอญเรียกว่า “กะหลกชอย” อยู่อ้อยละ 80 ส่วนอีกร้อยละ 20 ที่นับถือผีบ้านนั้น เนื่องมาจากธรรมเนียมในการถือผีมอญ จะถือผีของตระกูลฝ่ายชายเป็นสำคัญ ดังนั้นถ้าฝ่ายหญิงของมอญมาสมรสกับคนเชื้อสายอื่น การนับถือผีฝ่ายหญิงก็จะสิ้นสุดลง เรียกว่า “ผีขาด” ผีเรือนนี้ชาวมอญทั่วไปเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่คอยช่วยเหลือลูกหลาน ที่ซึ่งจัดไว้สำหรับผีเรือน คือ ที่เส้าผี หรือเสาเอกของเรือน ซึ่งตั้งอยู่มุมด้านทิศตะวันออกเฉียงของด้านสกัดของตัวเรือน

การนับถือผีหรือการสืบทอดการถือผีของมอญ คือ การต้องรับเป็นทอดๆ สืบต่อกันจากบรรพบุรุษหลายชั่วคน ผู้มีหน้าที่รับสืบทอดผีคือ บุตรชายคนโตของตระกูล บุตรหญิงรับสืบทอดผีไม่ได้ ถ้าตระกูลใดไม่มีบุตรชาย ก็จะไม่มีการสืบทอดการถือผี เรียกว่าผีขาดไปจากตระกูลนั้น ดังนั้นคนมอญจึงอยากได้บุตรคนโตเป็นเพศชายเพื่อเอาไว้สืบผีบ้านผีเรือนให้ต่อเนื่องอยู่ตลอดไปในตระกูลของตน

การรับผีจะมีการมอบแหวนผีซึ่งมักจะเป็นแหวนทองมีหัวแหวนเป็นพลอยสีแดงบางตระกูลมีทั้งแหวนผู้ชายและแหวนผู้หญิงให้แก่ผู้รับทอด การนับถือผีนอกจากแหวนแล้วยังมีผ้านุ่งทั้งของชาย และหญิงอย่างละผืน โดยมากเป็นผ้าพื้นแบบลูกหว้า หรือดอกเมลิตงา ผ้าของผู้หญิงบางหมู่บ้านระบุว่าต้องเป็นสีแดง และต้องมีเชิงที่ชายผ้านุ่งด้วย ส่วนเสื้อผู้หญิงนั้น จะเสื้อทรงสั้นแบบมอญป้ายด้านหน้าแขนยาว สำหรับเสื้อผู้ชายเป็นเสื้อคอกลมติดกระดุมหน้าแขนยาว บางแห่งมีผ้าสไบอีก 2 ผืนด้วย สิ่งของเหล่านี้จะเก็บรวมกันไว้ อาจจะมีใส่ในกระจาด ตะลุ่ม หรือหีบ เก็บไว้ในที่สูงใกล้เสาเอกของตัวบ้าน และผู้รับสืบทอดผีต้องคอยดูแลไม่ให้หาย ขาด หรือชำรุด ถ้าไม่อยู่ในสภาพดีต้องเปลี่ยนใหม่ หากมีสมาชิกในครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วยก็มักจะต้องตรวจดูว่าสิ่งของเหล่านี้ชำรุดหรือไม่ และต้องบนบานกับผีให้ช่วยคุ้มครอง บางแห่งเอาแหวนจุ่มทำน้ำมันต์ เพื่อเอาไปประพรมกับลูกหลานที่เจ็บป่วยด้วย⁵⁵

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้อัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

55 สุเอ็ด คชเสนี. “การนับถือผีของมอญ”. เอกสารเผยแพร่ของสมาคมไทย-รามัญ. ม.ป.ท. อ้างจาก ผุสดี ทิพพัส และสุวัฒนา ธาตานิติ.

การรำผี

จากการนับถือผีของรามัญหรือชาวมอญทำให้เกิดประเพณีการรำผีขึ้น การรำผีจะเกิดขึ้นเมื่อมีการผีดผี การผีดผีของชาวมอญนั้นคือ ความเชื่อที่ว่าพวกภูทอกหรือภูทอกบางสิ่งบางอย่างทำให้ผีบรรพบุรุษไม่พอใจ ผีจึงบันดาลให้ผู้ผีดผีเกิดความเดือดร้อน เช่น เกิดการเจ็บป่วยหรือเกิดความเดือดร้อนไม่สบายของคนในบ้าน อาจจะเป็นเพราะผ้าผีดผีเกิดชำรุด มีคนที่ต่างตระกูลมานอนค้างภายในเรือนหรือบังเอิญไปทำร้ายสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของตระกูลโดยไม่เช่นไร้ว การกระทำผีดผีดังกล่าวนี้จะต้องมีการรำผีเป็นการเช่นสรวงเพื่อให้ผี (บรรพบุรุษ) พอใจ

การผีดผีที่ถือว่าต้องมีพิธีรำผี มีดังนี้ คือ

- เจ้าของบ้านชาวมอญมีคนต่างตระกูลต่างผี 2 คนผัวเมียหรือหญิงมีครรภ์มานอนค้างยังบ้าน
- เด็กที่ยังไม่ได้โกนผมไฟ ถึงเป็นญาติกันมานอนค้างที่บ้านด้วยถือว่ายังไม่บริสุทธิ์ เพราะเด็กที่คลอดแล้วยังไม่ได้ทำการโกนผมไฟทั้ง ตามความเชื่อของชาวมอญถือว่าไม่บริสุทธิ์ (เช่นเดียวกับที่ถือว่าหญิงที่คลอดลูกแล้วหากไม่อยู่ไฟก็ยังไม่บริสุทธิ์ จึงต้องอยู่ไฟให้ครบกำหนดเสียก่อน)
- หญิงมีครรภ์ ซึ่งไม่ได้เป็นญาติกับเจ้าของบ้านมานอนเล่นชั่วคราวช่วยยาม แม้หลังถูกกระดานก็ถือว่าผีดผี

- ของผี คือ เสื้อผ้า แหวน เกิดชำรุดเสียหาย ต้องมีการรำผี และเจ้าของบ้านจะต้องหาของใหม่มาแทนของที่ชำรุดชาวมอญเชื่อว่าหากของผีชำรุดจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นภายในบ้านเรือน

- กินหรือทำร้ายสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของตระกูลโดยไม่ทำการเช่นไร้ว

ข้อห้ามเหล่านี้ชาวมอญจะทราบก็ต่อเมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น เจ้าของบ้านจะสืบสาวหาสาเหตุที่เกิดการผีดผีหรือการละเมิดข้อห้ามที่ทำให้ผีบรรพบุรุษไม่พอใจ และเจ้าของบ้านจะต้องประกอบพิธีการรำผี⁵⁶

พิธีรำผีมอญมักไม่ประกอบพิธีกรรมบ่อยครั้ง เนื่องจากเป็นงานใหญ่ต้องใช้ทุนทรัพย์และผู้เข้าร่วมพิธีจำนวนมาก จากข้อมูลของนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ระบุว่า การรำผีมักจะทำในกรณีที่มีเหตุบางประการเกิดขึ้น เช่นรำเพื่อเป็นการแก้บนในกรณีที่บุคคลในครอบครัวประสบเคราะห์กรรม หรือเจ็บไข้ได้ป่วย และเจ้าบ้านได้บนบานกับผีเอาไว้ว่าจะรำผีถวาย นอกจากนั้นก็รำผีเมื่อเกิดการผีดผีขึ้น จึงต้องประกอบพิธีรำผีเพื่อขอขมา

บุตรชายคนโตของตระกูลที่เป็นผู้รับผี จะต้องเป็นผู้เข้าพิธีเรียกว่าเป็น “ต้นผี” (ต่อมอละก) บุตรสาวที่ยังไม่มีสามีและยังอยู่ร่วมกันในบ้านก็สามารถเข้าร่วมพิธีรำผีของตระกูลได้ (เรียกว่า ลุ่ม-ตา) แต่ถ้าแต่งงานไปแล้วถือว่าต้องไปเป็นสมาชิกของผีทางตระกูลของสามี จึงไม่มีสิทธิ์เข้าร่วมในพิธีรำผีของตระกูลเดิม นอกจากจะได้รับเชิญมาเป็นแขกของพิธีเท่านั้น

การรำผีมักจะทำดูแล้งประมาณเดือน 4 ถึงเดือน 6 และจะไม่ทำพิธีในวันพระ ครอบครัวที่ประกอบพิธีรำผี ต้องบอกให้ญาติในตระกูลเดียวกันให้มาร่วมเตรียมงานและปลูกโรงพิธีภายในบริเวณบ้าน ซึ่งเป็นโรงพิธีชั่วคราวปลูกอย่างง่าย มีเสา 6 ต้น มุงหลังคา โรงพิธีหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านหลังของโรงมีหิ้งยาวสำหรับวางของเพื่อใช้ในการรำผี เช่น เครื่องเซ่นที่เป็นอาหาร และผลไม้ ด้านหน้ามีต้นกล้วยผูกติดกับเสาคู่หน้าของโรงพิธี มีพินพาทย์มอญ 1 วงเพื่อใช้บรรเลงประกอบการรำ

การรำผี (ที่อำเภอพระประแดง) จะมีการรำเป็นบทๆ สำหรับบูชาผีต่างๆ ที่ได้เชิญมา บางตระกูลเชิญมาน้อย บางตระกูลเชิญมามาก บางแห่งมีถึง 20-30 ผีก็มี พิธีรำผีจะเริ่มโดยการเชิญผีของตระกูลเข้ามาในโรงพิธีก่อน ทุกคนที่ร่วมพิธีจะต้องเวียนรอบโรงพิธีแล้วจึงรำถวายผีแต่ละผี เริ่มด้วยบทแก้บน ต่อไปเป็นบทบูชาเจ้าที่ประมุข บูชาผ้าผี เจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าพ่อทั้งหลายในหมู่บ้าน แล้วต่อด้วยบทอื่นๆ เช่น บทพันต้นกล้วย โปรยข้าวตอก บทอาบน้ำให้ต้นผี บวชเนตร บิณฑบาตร พายเรือ ส่งขันหมาก เจ้าหนุ่มออกศึก ขนไก่ ทุบมะพร้าว คล้องช้าง ผีบ้าน เล่นสะบ้า ลากเรือ เป็นต้น ขณะรำผีแต่ละบทหรือสำหรับผีแต่ละผี ผู้อำนวยพิธีหรือภาษามอญเรียกว่า “ไต้ง” จำนำอ่างบรรจุเครื่องเซ่น เช่นกล้วย อ้อย มะพร้าว ขนมหอด หรืออาหารพิเศษ เช่น ปลาอย่าง ไก่ต้ม สุรา มาให้แขกที่ร่วมพิธีเอาไปรับประทาน เมื่อรำเสร็จจบหนึ่งๆ การรำผีจะจบลงด้วยการรวบรวมเอาเศษอาหาร หรือต้นกล้วยที่เอามาตัดในระหว่างพิธีรวมกันแล้วบรรจุลงในเรือที่ทำขึ้นด้วยต้นกล้วยแล้วเอาเรือนั้นล่อนน้ำเพื่อเป็นการลอยเสียด⁵⁷

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

56 สุวรรณี เกรือปาน. ประเพณีงานศพของชาวมอญ ในอำเภอพระประแดง. รายงานในวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นในประเทศไทย. ปีการศึกษา 2530. กรุงเทพฯ: ภัณฑิวิทย์าลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2530. หน้า 8-9. ถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

57 สุเอ็ด คชเสนี. “การนับถือผีของคนมอญ”. อ้างจาก ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า. 4-37, 4-38.

จากการออกศึกษาภาคสนามของผู้วิจัยในย่านบ้านพักอาศัยของชาวมอญย่านคลองมอญ ทราบว่าบรรพบุรุษของชุมชนนี้ส่วนมากมาจากหมู่บ้านต่างๆ ของอำเภอพระประแดง เช่น บ้านเวชะราว บ้านกวน-หะมั้ง บ้านทรงคนอง บ้านชะเร็น และยังมีญาติพี่น้องอยู่ที่พระประแดง มักจะไปประกอบพิธีรำผีที่พระประแดง ไม่ค่อยประกอบพิธีรำผีที่หมู่บ้านย่านคลองมอญ ด้วยอ้างว่าผู้ประกอบพิธีรำผีส่วนมากอาศัยอยู่ที่พระประแดง⁵⁸ เพราะในการรำผีต้องมีครูรำผีเป็นผู้เชิญผีโดยเฉพาะ⁵⁹ อาชีพนี้จะมีน้อยมากซึ่งจะมีตำบลละคนเท่านั้น บางตำบลอาจจะไม่มีเลยเพราะเป็นอาชีพที่ต้องถ่ายทอดและรับสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษโดยเฉพาะ ฉะนั้นพิธีกรรมรำผีจึงเหมือนกับชาวมอญพระประแดงนั่นเอง รวมถึงความเชื่อและประเพณีต่างๆ นั้นยึดถือตามแบบของญาติที่พระประแดงทั้งสิ้น

ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางและข้อห้ามต่างๆ

จากรายงานวิจัยของผู้สตี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ เรื่อง “ศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” กล่าวถึงการสำรวจและสรุปข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับความเชื่อพอสรุปได้ดังนี้

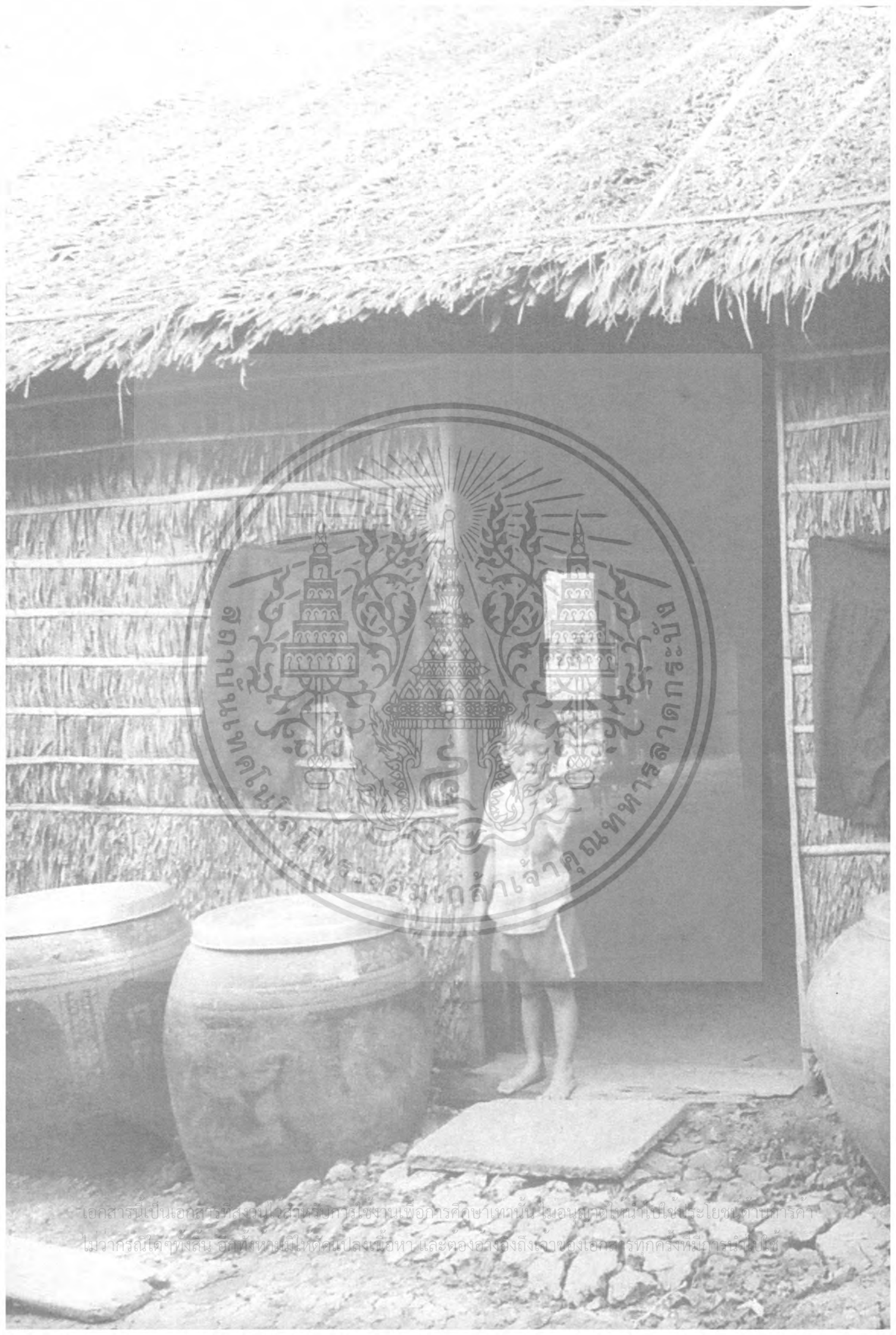
- ห้ามเด็กเล่นตุ๊กตาในบ้าน ห้ามนำตุ๊กตาเข้าบ้าน ข้อห้ามนี้ยังปฏิบัติกันอยู่ในบางหมู่บ้าน
- ห้ามนำตุ๊กตาเสียบบาลมาเล่น เนื่องจากเป็นตุ๊กตาสะเดาะเคราะห์ที่อาจจะทำให้ผู้นำมาเล่นรับเคราะห์กรรมเกิดโรคภัย ทั้งยังไม่ควรนำมาเก็บไว้ในบ้าน
- ห้ามนำรูปจำลองสัตว์บางชนิด เช่น หมู และเต่าเข้ามาในบ้าน ทั้งยังไม่ให้เลี้ยงหมูและจับต้องถูกตัวหมู ส่วนเนื้อหมูนั้นสามารถนำมาประกอบอาหารได้
- ห้ามหญิงมีครรภ์จากบ้านอื่นมาค้างที่บ้าน บางบ้านห้ามหญิงมีครรภ์เข้าพักในบ้าน
- มอญบางหมู่บ้านห้ามกวาดบ้านในเวลากลางคืน เพราะเชื่อกันว่าผีจะมา และห้ามสนเข็มในเวลากลางคืน ห้ามผิวปากในเวลากลางคืน⁶⁰

บ้านชาวมอญแท้ที่ยังเชื่อในคติโบราณของมอญนั้น เดิมจะไม่มีพระพุทธรูปเก็บไว้บูชาภายในบ้าน เพราะถือว่าพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าผู้ทรงความบริสุทธิ์ พระพุทธรูปจะต้องอยู่ที่วัด เพราะบ้านอันเป็นที่อยู่ของคนนั้นไม่บริสุทธิ์ การกระทำการต่างๆ อันเป็นวิถีชีวิตของปุถุชนต่อหน้า หรือในบริเวณที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนั้นเป็นการไม่แสดงความเคารพและจะเป็นบาปต่อเจ้าของบ้าน⁶¹ สำหรับครอบครัวที่ทำการสมรสเชื้อสายอื่น ความเชื่อนี้ไม่ค่อยถือกันอย่างเคร่งครัดจึงมีการจัดตั้งพระพุทธรูปไว้ในบ้านได้ จากการออกสำรวจศึกษาภาคสนามพบว่า บ้านของชาวมอญส่วนใหญ่ที่ได้ทำการสร้างวัดเกือบทุกหลังจะมีโต๊ะตั้งพระพุทธรูปไว้บูชาซึ่งแสดงว่าคนรุ่นหลังเริ่มไม่เคร่งครัดต่อธรรมเนียมนี้เสียแล้ว

58 นายพวง ศิริใหญ่ และนางเก็ม ไชยชนะ. จากการให้สัมภาษณ์เมื่อช่วงเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2532. 59 สุวรรณี เครือปาน. อ้างแล้ว. หน้า 9.

60 ผู้สตี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 4-26, 4-27.

61 นายพวง ศิริใหญ่ ให้สัมภาษณ์ ในช่วงผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2535.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาติให้นำไปใช้ในประโยชน์ทางการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งทางเรามีให้ตีพิมพ์เนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีกรณีไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คุ่มน้ำเพื่อรองน้ำฝนจากชายคาสำหรับใช้ดื่มกินวางชิดกับผนัง ในภาพจะเห็นการเจาะช่องหน้าต่างเป็นหน้าต่างบานกระทุ้งมีลูกกรงเป็นไม้ไผ่ลำเล็ก ช่องหน้าต่างจะเจาะตรงผนังด้านใต้เพื่อรับกระแสลมที่พัดอยู่เป็นประจำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญที่คลองมอญ จากแนวทางประวัติศาสตร์

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยภาคกลางตอนล่าง

กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 และช่วงระยะเวลาต่อมาไม่นานพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ได้ทำการสถาปนาอาณาจักรขึ้นใหม่โดยได้ทรงขับไล่พม่าออกไปจากดินแดนไทยอย่างรวดเร็วความสามารถของคนไทยที่ฟื้นตัวขึ้นได้ภายหลังที่เกิดความหายนะเช่นนี้ เป็นลักษณะที่น่าสังเกตมาตลอดประวัติศาสตร์ของไทย โดยพระราโชบายของพระเจ้าตากสิน และบรรดาพระมหากษัตริย์ในต้นราชวงศ์จักรีที่สำคัญก็คือการรื้อฟื้นสถาบันต่างๆ ของชาติซึ่งเคยมีมาก่อนสมัยอยุธยาจะล่มสลายโดยพยายามคงระบบการบริหารต่างๆ ไว้โดยไม่เปลี่ยนแปลง¹ ในสมัยกรุงธนบุรีนั้นมองในแง่เศรษฐกิจยุคนี้เกิดการขาดแคลนข้าวเพราะต้องทำศึกสงครามบ่อยๆ และประสบภาวะฝนแล้งใน พ.ศ. 2311-2312 และสภาพเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อยังชีพของประชาชนยังคงดำรงอยู่เช่นเดิม² ความมั่งคั่งของชาติในช่วงสมัยธนบุรี และต้นรัตนโกสินทร์จึงอยู่ที่ระบบศักดินาในลักษณะที่ผู้เป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ได้รับผลผลิตจากชาวนา ซึ่งเป็นผู้รับมอบที่ดินขนาดใหญ่ได้ให้ชาวนารับช่วงที่ดินไปทำนาแล้วให้ชาวนามอบผลผลิตส่วนใหญ่ให้แก่เจ้าของที่ดิน³ ฉะนั้นจำนวนพลเมืองซึ่งดำเนินอาชีพทำนาจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของชาติ ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญในการผลิตข้าวก็คือที่ดินที่อุดมสมบูรณ์เนื่องจากพื้นฐานเศรษฐกิจของสังคมเอเชียส่วนใหญ่ คือ การเกษตรกรรมที่พึ่งตัวเอง หมู่บ้านเป็นหน่วยผลิต การผลิตนั้นนอกจากเพื่อยังชีพแล้วก็ผลิตเพื่อส่งส่วยภาษี ผลผลิตส่วนเกินของสังคมถูกถ่ายเข้าท้องพระคลังของรัฐ และกระจัดกระจายไปอยู่กับขุนนาง⁴ การขยายการผลิตทำโดยการขยายพื้นที่เพาะปลูก และการเพิ่มจำนวนพลเมือง ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนานั้นส่วนใหญ่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำภาคกลางอันเป็นที่ตั้งเมืองหลวงเก่าๆ ทั้งหมดของไทยในยุคต้นรัตนโกสินทร์จนถึงสมัยต้นรัชกาลที่ 5 บริเวณที่ดินอุดมสมบูรณ์นั้นยังมีจำนวนมากมายเกินกว่าความต้องการของประชาชนจากหลักฐานรายงานของนายเจมส์ แมคคาร์ธีผู้มาทำการสำรวจให้กับรัฐบาลกล่าวว่าในตอนเหนือของคลองแสนแสบยังไม่มีการทำนาเพาะปลูก บริเวณนี้เต็มไปด้วยข้างป่าอันตรายน สภาพพื้นที่เป็นป่าทุ่งหญ้าหนาที่บเป็นที่อาศัยของข้างป่าซึ่งจะเข้ามาทำอันตรายกับผู้อาศัยตั้งถิ่นฐานตามบริเวณคลองแสนแสบ⁵ นายเจมส์ แมคคาร์ธีมาสำรวจบริเวณนี้ในปี ค.ศ. 1880 หรือ พ.ศ. 2423

1 ควอริช เวลส์. การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจณี สมเกียรติกุล และยุพา ชมจันทร์. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. 2519. หน้า 7.

2 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2527. หน้า 319.

3 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสุธี ประศาสน์เศรษฐ. เศรษฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2524. หน้า 113.

4 สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร. ต้นกำเนิดชนชั้นนายทุนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2523. หน้า 23-24.

5 กจข. กส.: แผนกหนังสือเก่า 62, 2483 แมคคาร์ธีถึงเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี 6 เมษายน 1895. อ้างจาก David Bruce Johnston. สังคมชนบทและเศรษฐกิจที่ขึ้นกับข้าวในประเทศไทย ค.ศ. 1880-1930. ปรภริมณณ์ เอี่ยมธรรม. บรรณาธิการแปล. เชียงใหม่: ห้องจำหน่ายหนังสือสำนักห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528. หน้า 88.

ในช่วงรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 ของกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการกวาดต้อนประชาชนจากลาวเขมร และหัวเมืองภาคใต้เชื้อสายมลายูเข้ามาสู่ภาคกลาง โดยให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานรอบๆ กรุงเทพฯ และหัวเมืองต่างๆ ในภาคกลาง เช่น สุพรรณบุรี เพชรบุรี ราชบุรี ฯลฯ พวกภาคใต้เชื้อสายมลายูนั้นจะตั้งถิ่นฐานแถบกรุงเทพฯ พากตะวันตก เพื่อได้เข้าบุกเบิกที่ดินที่ว่างเปล่าให้เป็นที่นาเพื่อให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น นอกเหนือไปจากการเกณฑ์แรงงานก่อสร้างสิ่งสำคัญต่างๆ ของกรุงเทพฯ ให้เจริญทัดเทียมกับยุคกรุงศรีอยุธยา และเมื่อมีการอพยพของมอญเข้าสู่ไทยครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 2 และติดตามมาอีกหลายครั้งนั้น ย่อมมีผลดีต่อสยามเพราะไม่ต้องยกกองทัพเข้าไปกวาดต้อน การที่ชาวมอญเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศนั้น นับได้ว่าคนมอญเข้ามาอยู่ในฐานะเป็นที่ต้องการของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ เกือบทุกครั้งที่มีคร้ามมอญอพยพเข้าสู่อไทย พระมหากษัตริย์ไทยก็จะโปรดเกล้าฯ ให้มีคนไปรับคร้ามมอญ พระราชทานที่ให้ตั้งบ้านเรือน และที่ทำกินพระราชทานข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็น ทั้งยังโปรดให้มีหัวหน้าผู้ดูแลว่ากล่าวเป็นเชื้อชาติมอญด้วยกันอีก⁶

นับเป็นการเพิ่มทรัพยากรด้านพลเมืองโดยไม่ต้องลงทุน อันเป็นฐานที่จะสร้างความมั่งคั่งให้แก่ประเทศเป็นอย่างดี เพราะยังมีที่ดินร้างจะให้ชาวมอญไปตั้งถิ่นฐานอีกมากมายในบริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยตั้งได้กล่าวมาแล้ว เช่น ชาวมอญ ที่อพยพมานั้นเดิมมอญที่อพยพเข้ามาในสมัยอยุธยา นั้นมักจะตั้งบ้านเรือนแถบชานพระนคร (อยุธยา) และบริเวณติดต่อกับจังหวัดนนทบุรี ต่อมาสมัยกรุงธนบุรีก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้มอญที่เข้ามาในครั้งนั้นไปอยู่ที่ปากเกร็ดแขวงเมืองนนทบุรี และที่สามโคกแขวงเมืองปทุมธานี ครั้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการสร้างป้อมที่ปากลัดแล้วจึงกำหนดให้เป็นเมืองใหม่อีกเมืองหนึ่งชื่อว่า “นครเขื่อนขันธ์” โดยรวมเอาเนื้อที่บางส่วนของแขวงเมืองสมุทรปราการและแขวงเมืองกรุงเทพมหานครเข้าด้วยกัน และโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายมอญจากปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มพวกพระยาแจ้ง (ต้นตระกูลคชเสนี) เอามาไว้ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ และโปรดเกล้าฯ ตั้งบุตรเจ้าพระยามหาโยธา (พระยาแจ้ง) เป็นผู้รักษาเมือง โดยพระราชทานตำแหน่งเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์ธำมัญชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม⁷ ซึ่งเป็นชุมชนชาวมอญล้วนๆ โดยตั้งมอญเป็นหัวหน้าควบคุมชาวมอญด้วยกันเอง ต่อมาได้มีการอพยพมอญเข้ามาอีกครั้งหลังสุด (การอพยพ) ในช่วงรัชกาลที่ 3 ก็โปรดเกล้าฯ ให้อยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง ปทุมธานีบ้าง นนทบุรีบ้าง (เมืองนครเขื่อนขันธ์ คือ อำเภอพระประแดงในปัจจุบัน) และได้ขยายไปยังท้องถิ่นอื่นๆ ในเวลาต่อมาโดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 4 และที่ 5 เมืองไทยได้ทำสนธิสัญญาการค้า คือ สนธิสัญญาเบาริงกับอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 2398 เนื้อหาของสนธิสัญญานี้กำหนดให้ไทยเก็บภาษีขาเข้าได้ร้อยละ 3 ให้ข้าวเป็นสินค้าออกได้ ทำให้เศรษฐกิจไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงชัดเจนขึ้น เช่น การส่งข้าวออกทำให้เกิดการผลิตเพื่อขาย และมีการขยายพื้นที่ทำนา ขุดคลองทำชลประทาน เป็นต้น⁸ เพราะข้าวนั้นเป็นอาหารหลักของคนไทยมาตลอดและการทำนาก็เป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไทย และช่วงเวลา 100 ปี ที่ผ่านมา ข้าวเป็นสินค้าที่ส่งออกมากที่สุดในประเทศไทยเช่นกัน และดินแดนที่เป็นภาคกลางของประเทศไทยมีการเติบโตและพัฒนารุขกิจเกี่ยวกับข้าวที่สำคัญที่สุด⁹

พลเมืองไทยในสังคมไทยก่อนที่ทางราชการจะได้ทำสนธิสัญญาเบาริงนั้น รวมถึงชาวมอญอพยพโดยเฉพาะพลเมืองชาวมอญที่สังกัดกับนครเขื่อนขันธ์นั้นย่อมดำรงอยู่ในฐานะไพร่ที่ขึ้นสังกัดกับมูลนายที่ปกครองตน หรือกรมต่างๆ ของราชการ ดำรงชีพด้วยการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม คือ การทำนาและทำสวนตามลักษณะพื้นที่ดินที่ตนถือครอง หากจะเว้นการเกณฑ์แรงงานพลเมืองที่เป็นไพร่แต่ละคนจะต้องส่งส่วยเป็นรายหัวแทนการเกณฑ์แรงงานหรือแทนการเข้าเวร เนื่องจากรัฐบาลต้องการเงินตรามากกว่ากำลังคน เงินที่จ่ายแทนการเข้าเวรนี้ เรียกว่า “เงินค่าราชการ”¹⁰ ฉะนั้น พลเมืองที่ดำรงฐานะไพร่จึงเป็นชาวนาที่ถูกปกครองอย่างหลวมๆ โดยพระมหากษัตริย์ที่ปกครอง

6 ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุเ็ด คชเสนี, สุจริตลักษณ์ ติมตุง, บทบาทในด้านสังคมวัฒนธรรม และการเมืองของชนกลุ่มน้อยในกรุงรัตนโกสินทร์ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี: มอญ, กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525, หน้า 4.

7 เฟิงฮ้าง, หน้า 4.

8 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 321.

9 David Bruce Johnston, สังคมชนบท และเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับข้าวในประเทศไทย ค.ศ. 1880-1930, พริกขี้หนู เอี่ยมธรรม

ไม้ออบรรณการแปล, เชียงใหม่: ห้องจำหน่ายหนังสือสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528, หน้า 1 (บทคัดย่อ), ครั้งที่มีการนำไปใช้

10 ควอริช เวลล์, อ้างแล้ว, หน้า 86-87.

พลเมืองแบบสมบูรณสิทธิราชแบบดั้งเดิม¹¹ ไร่ส่วนใหญ่จึงเป็นชาวนาที่เลี้ยงตัวเองได้ตั้งหลักแหล่งกระจายอยู่ในที่ราบอันกว้างใหญ่จะถูกควบคุม และเกณฑ์แรงงานโดยรัฐบาลในกรุงเทพฯ¹² พลเมืองชาวมอญที่ขึ้นกับการปกครองของนครเขื่อนขันธ์นั้นยอมตั้งหลักแหล่งกระจายตัวเป็นหมู่บ้านตามที่ราบลุ่ม และพัฒนาที่ดินให้เป็นพื้นที่นาและเรือสวนเพื่อการดำรงชีพภายในอาณาเขตที่พระมหากษัตริย์ทรงประทานไว้ สามารถผลิตข้าวเพื่อเลี้ยงชุมชนของตนได้ โดยทั่วไปชาวนาในยุคนี้ส่วนใหญ่แต่ละครอบครัวจะมีที่นาผืนเล็กๆ สำหรับปลูกข้าวได้เพียงพอแก่การบริโภค มีที่ดินปลูกฝ้ายบ้าง พวกผู้หญิงจะนำฝ้ายมาทอเป็นผ้าถุงและผ้าห่ม มีการปลูกใบยาสูบสำหรับสูบ มีผลไม้ ฝัก และชาวนาจะประดิษฐ์เกวียนและเรือขึ้นใช้เอง¹³ นอกจากนี้แล้ว ชาวนาแต่ละครอบครัวยังสีข้าวที่บ้านของตนอีกด้วย ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีเครื่องมือ และเทคนิควิธีแตกต่างกันออกไป แต่มีเครื่องมือ 2 ประเภทที่ใช้สีข้าวกันอยู่ทั่วไป คือ เครื่องมือสีข้าวและครกตำข้าว¹⁴ ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการจะแปรสภาพข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารเพื่อรับประทานภายในครอบครัว

ในช่วงเวลานี้ แม้ประชากรไทยส่วนใหญ่จะทำการปลูกข้าว แต่ก็มิได้มุ่งหมายสำคัญเพื่อสนองความต้องการภายในประเทศเป็นหลัก แม้ว่าได้ส่งเป็นสินค้าออกไปยังประเทศจีน และหัวเมืองตามชายฝั่งมลายู มาตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 23 รวมถึงส่งไปขายในบางโอกาสตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 22 ก็ตาม¹⁵ แต่การส่งออกที่อยู่ในระดับต่ำเป็นผลเนื่องจากข้าวเป็นสินค้าที่ถูกรัฐควบคุมทำให้ข้าวมีราคาต่ำ และชาวนาไม่มีแรงจูงใจที่จะผลิตในปริมาณมากเพื่อขาย¹⁶ ประกอบกับระบบการปกครองแบบศักดินาที่มีไพร่ที่เป็นชาวนาให้ผลกระทบบ้างไปในทางลบเพราะเป็นสิ่งที่ยากัด และกำหนดกิจกรรมของชาวนา อีกทั้งระบบการเกณฑ์แรงงานยังผลให้หามชาวนาย้ายถิ่นฐาน และจำกัดเวลาที่ชาวนาจะใช้ในการเพาะปลูก หรือพัฒนาอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน¹⁷ จึงปรากฏว่าที่ดินที่มีอยู่จำนวนมากยังทิ้งว่างไม่มีการนำมาใช้เพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินในบริเวณที่ราบภาคกลาง ซึ่งยังไม่อาจเข้าถึงได้โดยสะดวก¹⁸ บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นที่สุด และมีการพัฒนาการเพาะปลูกมากที่สุดคือบริเวณใจกลางของที่ราบ (ภาคกลาง) รอบๆ อยุธยาซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่า รวมทั้งจังหวัดใกล้เคียง เช่น อ่างทอง และลพบุรี¹⁹ พื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood Plain) รอบๆ เมืองหลวงเก่าอยุธยา บริเวณที่มีการตั้งหลักแหล่งอย่างถาวรชนิดนาตราแดง (ระบบการถือครองที่ดินแต่เดิมของไทยอยู่กับการรับทอดที่ดินมรดกที่ให้สิทธิแก่ผู้ถือครองได้โดยสมบูรณ์ และถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนตัวสามารถจะยกให้เป็นมรดก และส่งต่อให้กับผู้อื่น จากพระไอยการลักษณะเบ็ดเสร็จมาตรา 57 ยกเลิกเมื่อปี พ.ศ. 2477) มีเนื้อที่ประมาณ 320,000 ไร่ เป็นบริเวณที่มีการปลูกข้าวอย่างกว้างขวางที่นาตราแดงซึ่งเป็นเขตที่ตั้งหลักแหล่งเก่าจะครอบคลุมเนื้อที่ของอยุธยาอ่างทอง ลพบุรีและสุพรรณบุรี ในบริเวณอื่นๆ เช่น บริเวณที่ราบลุ่มตอนล่างใกล้กรุงเทพฯ ที่ดินที่ปลูกข้าวมีลักษณะถือครองแบบกึ่งถาวรหรือ “นาตราจาง” เป็นเขตนาที่มีการถือครองกึ่งถาวรสิทธิในการถือครองมีความคล้ายคลึงกับการถือครองโดยเสรี นอกจากนี้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษี จำนวนภาษีที่เรียกเก็บ ในเขตนี้นับอยู่กับพื้นที่จริงที่ใช้เพาะปลูกในแต่ละปีผู้เป็นเจ้าของมีหน้าที่จะต้องคอยดูแลว่าน่าจะต้องไม่ทิ้งร้างมากกว่า 3 ปี ไม่เช่นนั้นที่ดินจะถูกเรียกกลับคืนเป็นของหลวง²⁰ ชาวนาแต่ละครอบครัวมีผืนนา

11 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 5.

12 เฟิ่งอ้าง. หน้า 11.

13 เฟิ่งอ้าง. หน้า 11.

14 เฟิ่งอ้าง. หน้า 12,13

15 ไพฑูรย์ สายสว่าง. ประวัติเศรษฐกิจของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์. 2827. หน้า 311.

16 เฟิ่งอ้าง. หน้า 315.

17 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 5-6.

18 ไพฑูรย์ สายสว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 315.

19 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 5-6, 9.

20 ไพฑูรย์ สายสว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 315-316.

เล็กๆ โดยเฉลี่ยแล้วค่าน้อยกว่า 25 ไร่²¹ ชาวนาเหล่านี้จะปลูกข้าวเพียงพอกินในครอบครัวเท่านั้น²² และดำรงชีพนอกเหนือจากการผลิตข้าวไว้กินแล้ว ยังอาศัยธรรมชาติแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์โดยรอบหมู่บ้านสาะแสวงหาอาหารมารับประทาน เช่น จับปลาตามแม่น้ำลำคลอง หนองบึง หาผักที่ขึ้นเองตามธรรมชาติตามป่าชายหมู่บ้าน และปลูกพืชผักสวนครัวเสริมขึ้นไว้เพื่อปรุงอาหารหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านแม้จะเลี้ยงตัวเองได้แต่ยังต้องการสิ่งของเพื่อดำรงชีพอย่างอื่นเพิ่มเติม เช่น เกลือ เป็นต้น ซึ่งต้องเสาะหาสิ่งของอื่นไปขายยังตลาดเพื่อนำไปซื้อหรือแลกเปลี่ยนสิ่งของจำเป็นที่พวกเขาเองไม่สามารถผลิตได้ ภายในบางพื้นที่จะมีชาวบ้านบางกลุ่มที่มีความสามารถในการผลิตสินค้าที่เป็นที่ต้องการของหมู่บ้านอื่นไปขายยังตลาดเพื่อนำไปซื้อหรือแลกเปลี่ยนสิ่งจำเป็นที่พวกเขาเองไม่สามารถผลิตได้ ภายในบางพื้นที่จะมีชาวบ้านบางกลุ่มที่มีความสามารถในการผลิตสินค้าที่เป็นที่ต้องการของหมู่บ้านอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อจำหน่ายเช่นการปลูกอ้อยเพื่อผลิตน้ำตาลออกจำหน่าย²³ ในบางหมู่บ้านยังมีอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น หมู่บ้านชาวมอญแถบปากเกร็ด นนทบุรี นอกจากจะทำนายนึ่งประกอบกิจการอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทเครื่องปั้นดินเผา ประเภทตุ่มหม้อ ไห โอง ซึ่งได้กลายเป็นอาชีพหลักของชาวมอญในแถบนั้นในเวลาต่อมา หมู่บ้านมอญบางแห่งแถบสมุทรสาครราชบุรี มีการเย็บและค้าจากสำหรับมงหลังคา²⁴

ลักษณะการทำมาหากินที่กล่าวมานี้ย่อมแสดงว่า ทุกชุมชนหมู่บ้านนั้นต่างก็สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพเลี้ยงชีพตัวเองได้โดยสมบูรณ์ แม้ว่าอาจจะมีอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรือสิ่งของบางอย่างที่ไม่สามารถผลิตได้แต่ก็ไม่เป็นปัญหาอะไรมากนักเพราะว่าสิ่งที่ชาวบ้านบางแห่งทำเองไม่ได้ และจำเป็นต้องใช้ เช่น เครื่องปั้นดินเผา กระดาษ น้ำตาล เหล็ก อัญมณี และปูนขาวนั้น²⁵ ก็จะมีการแลกเปลี่ยนกันภายในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้านด้วยกัน²⁶ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าคนแต่ก่อนไม่รู้จักสะสมเงินทองเพราะเป็นของหายากและไม่มีที่สะสมด้วยฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้เงินทองสิ่งใดที่ต้องการและจำเป็นก็ทำเองปลูกเองเพื่อเอาไว้ใช้สอย หากขาดแคลนสิ่งใดที่ต้องการและจำเป็นก็ทำเองปลูกเองเพื่อเอาไว้ใช้สอยหากขาดแคลนสิ่งใดซึ่งปลูกหรือทำเองไม่ได้ก็ใช้แลกเปลี่ยนเอา ซึ่งในหมู่ชาวนาภาคกลางเรียกว่า “แลกข้าว” คือเอาข้าวเปลือกที่เหลือกินบางส่วนไปแลกกับสิ่งของอื่นๆ ตามที่ตนต้องการ โดยกำหนดสิ่งของที่จะแลกกันเป็นราคามาตรฐาน²⁷ เช่น หมู่บ้านชาวนาในแถบจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอดีตนั้นได้นำข้าวที่ผลิตได้เป็นส่วนเกินไปแลกกับเกลือยี่หิ้วเมืองชายทะเลซึ่งผลิตข้าวไม่ได้หรือได้น้อยไม่พอบริโภคโดยมีอัตราใช้ข้าว 1 หน่วย ไปแลกกับเกลือ 3 หรือ 4 หน่วย²⁸ นอกจากนี้ ยังมีบางครั้งจะมีพ่อค้าที่อื่นมาแลกข้าว คือ เอาของมาขายโดยแลกเอาข้าวเปลือกของชาวนาแทนตัวเงินซึ่งชาวบ้านก็ได้สิ่งของที่ต้องการไว้²⁹ พ่อค้าที่เข้ามาในหมู่บ้านเพื่อนำของไปแลกเปลี่ยนกับข้าวของชาวนาส่วนใหญ่เป็นคนจีน³⁰ ที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในผืนแผ่นดินไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 และการที่ชาวจีนได้มีส่วนเข้ามาควบคุมการค้าภายในประเทศ ซึ่งเป็นการค้าขายกันระหว่างภาคทั่วทุกแห่งหน³¹ ก็เพราะว่าชาวจีนในขณะนั้นมีอิสระ

21 James C. Ingeam. *Economic Change in Thailand 1850-1970*. London: Oxford University Press. 1971. p. 15. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์. *วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านภาคกลาง (พ.ศ. 2394-2453) ประวัติเศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์. 2527. หน้า 251.

22 ประสิทธิ์ แก้วสิงห์. *การปรับปรุงการเกษตรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปรินญาณินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2517. หน้า 10. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์. อ้างแล้ว. หน้า 252.

23 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 5-6, 9.

24 Brean L. Foter. *Ethnicity and Economy: the Case of the Mons in Thailand*. Doctoral Dissertation the University of Michigan. 1972. p. 13. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์ เรื่องเดิม หน้า 252.

25 Peter F. Bell. *The Historical Determinant of underdevelopment in Thailand*. Economic Growth Center, Yale University. February, 1970. p. 7. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์ อ้างแล้ว. หน้า 253.

26 James C. Ingram. Ibid. p. 19. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์. อ้างแล้ว. หน้า 253.

27 เสถียรโกเศศ. *ชีวิตชาวนาไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา. 2515. หน้า 307. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์. อ้างแล้ว. หน้า 253.

28 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 15.

29 เสถียรโกเศศ. อ้างแล้ว. หน้า 428. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์. อ้างแล้ว. หน้า 253.

30 James C. Ingram. Ibid. p. 16. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์. อ้างแล้ว. หน้า 253.

31 Ibid. p. 19. อ้างจาก สุวิทย์ ไทพยวัฒน์. อ้างแล้ว. 253.

มากกว่าคนไทยเจ้าของประเทศ เพราะไม่ต้องสังกัดกับมูลนายจึงสามารถเดินทางไปมาได้โดยสะดวก³² ส่วนคนไทยนั้นก็จะมีแต่ผู้หญิงเท่านั้นที่นำผักปลาสิ่งละอันพันละน้อยไปขายที่ตลาดนัดซึ่งติดตลาดขึ้นเป็นครั้งคราวเป็นการหารายได้พิเศษของผู้หญิง เหตุนี้ในหมู่บ้านจึงมีแต่แม่ค้า ส่วนผู้ชายไทยที่เป็นพ่อค้าจึงไม่มีหรือมีน้อย) เนื่องจากไม่มีอิสระเพราะต้องสังกัดมูลนายและต้องถูกเกณฑ์แรงงานให้รับราชการในฐานะที่เป็นไพร่³³ จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเศรษฐกิจของหมู่บ้านในชนบทไทยก่อน พ.ศ. 2398 (ก่อนทำสนธิสัญญาเบาริ่ง) ซึ่งมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง (Self Sufficiency) ซึ่งไม่ได้มุ่งผลิตเพื่อขายแต่เป็นการผลิตเพื่อใช้ในหมู่บ้าน ในภาคกลางส่วนใหญ่แล้วจะทำทั้งการผลิตข้าว และการทอผ้าเป็นกิจการสำคัญ เทคนิคการผลิต และวิธีการผลิตได้เรียนรู้จากบรรพบุรุษ ด้วยเหตุนี้การแบ่งงานกันทำและการผลิตแบบเฉพาะอย่างจึงยังไม่พัฒนา การค้าขายอยู่ในขอบเขตแคบๆ ส่วนใหญ่การแลกเปลี่ยนของและการใช้เงินจึงไม่แพร่หลาย ลักษณะเศรษฐกิจการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพของระบบหมู่บ้านไทยเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของชาวนาในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ค่อนข้างสงบ และไม่ซับซ้อน³⁴

ลักษณะรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวนาในภาคกลางก่อนการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง

สภาพทั่วไปของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นบริเวณรับน้ำ (Basin) ประกอบด้วยบริเวณต่อเนื่องกัน 3 ตอน คือ หุบเขาภาคเหนือ (Northern Valley) บริเวณน้ำท่วมถึง (Flood Plain) และบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ (Delta)

หุบเขาภาคเหนือ มีลักษณะโอบบริเวณน้ำท่วมถึงไว้เป็นรูปเกือกม้า บริเวณนี้อยู่ในที่สูงมีความลาดชันสูง ในระหว่างหุบเขานี้มีที่ราบกว้างขวาง ซึ่งแม่น้ำลำธารสายสำคัญไหลผ่าน เอื้ออำนวยให้ทำการเพาะปลูกในบริเวณกว้าง เมื่อฝนตกหนักในฤดูมรสุมน้ำไหลท่วมลงสู่ที่ราบ แต่ท่วมอยู่ไม่นานน้ำจะไหลสู่ที่ราบทางใต้ต่อไปอย่างรวดเร็ว หุบเขาดังกล่าวนี้ได้แก่หุบเขาเชียงใหม่ ลำปาง น่าน และแพร่ บริเวณนี้มีการตั้งถิ่นฐานมานานแล้วอย่างน้อยที่สุดตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16

ที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นบริเวณต่อเนื่องมาจากบริเวณที่ลาดเชิงเขาถึงสาขาแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนใต้ประมาณเหนือบริเวณอิทธิพลน้ำทะเลท่วมเล็กน้อย (รวมบริเวณอยุธยา) ในบริเวณนี้ น้ำท่วมเนื่องจากฝนตกในฤดูมรสุม และน้ำท่วมเป็นเวลานานเพราะที่ดินค่อนข้างราบ และการระบายน้ำได้อย่างเชื่องช้า ลักษณะที่ดินบริเวณนั้นจะมีสันตลิ่ง (River flood Prevention (floodbank)) เป็นช่วงๆ สลับกับที่ราบลุ่มห่างแม่น้ำออกไปลักษณะเช่นนี้ปรากฏอยู่ตามทางน้ำธรรมชาติต่างๆ เช่น จะพบตลอดฝั่งแม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน ไหลลงมาจนกระทั่งผ่านนครสวรรค์จนถึงประมาณ 80 กิโลเมตรเหนือปากน้ำเจ้าพระยา

บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำคือบริเวณที่เหลื่อจากบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง จนถึงอ่าวไทยเป็นบริเวณที่ต่ำสุดลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน 3 เมตร มีความลาดเอียงน้อยกว่า 1:10,000 บริเวณนี้มีน้ำท่วมทุกปี แต่ฤดูแล้งน้ำจะแห้งผาก ในสมัยโบราณเป็นพื้นที่ไม่เหมาะในการตั้งถิ่นฐาน จนกระทั่งมีการขุดคลองขึ้นทำให้สามารถระบายน้ำได้ง่าย และมีสำหรับน้ำอุปโภค บริโภค ทั้งยังใช้เป็นเส้นทางคมนาคมกับเขตอื่นได้สะดวก

ในบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำที่กล่าวข้างต้นนั้นมีสาขาของแม่น้ำต่างๆ ที่สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี เนื่องจากอิทธิพลของน้ำทะเลที่หนุนขึ้น ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้มีน้ำใช้ในฤดูแล้งและสะดวกในการติดต่อคมนาคมตลอดสองฝั่งแม่น้ำ³⁵

บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงนั้น Yoshi Kazu Takaya ได้เรียกว่า ทุ่งราบลุ่มน้ำเก่า และทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่

บริเวณทุ่งราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (Chao Phaya Delta) ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนจากแม่น้ำหลายสาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง เป็นต้น แบ่งได้เป็นสองบริเวณ คือ ทุ่งราบ

32 G. William Skinner, *Chinese Society in Thailand: an Analytical History*. New York: ITHACA, Cornell University Press.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ 1962. p. 22. อ้างจาก สุวิทย์ ไททยรัตน์. อ้างแล้ว. หน้า 253. ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

33 เสถียรโกเศศ. อ้างแล้ว. หน้า 428. อ้างจากสุวิทย์ ไททยรัตน์. อ้างแล้ว. หน้า 253.

ไม่ว่ากรรมใดๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นการนำข้อความไปตัดต่อหรือแก้ไข และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

34 สุวิทย์ ไททยรัตน์. อ้างแล้ว. หน้า 254.

35 ไททยรัตน์ สายสว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 303-304.

ลุ่มน้ำเก่า และทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่ บริเวณทุ่งราบตั้งแต่ชัยนาทต่อเนื่องลงมาจนถึงอยุธยาและสุพรรณบุรี³⁶ จะเห็นว่าเกิดจากการทับถมก่อนจึงเรียกว่า “ทุ่งราบลุ่มแม่น้ำเก่า” ในบริเวณนี้ พื้นที่ฝั่งแม่น้ำลำคลองหลายสายมีคันกั้นน้ำตามธรรมชาติ (Natural Levee-River Levee) ติดต่อกันอยู่ ทำให้มีเนื้อที่ซึ่งเป็นที่ปลูกสร้างบ้านเรือนได้เป็นทิวแถวไปตามลำน้ำ³⁷ ถัดไปก็มีที่ลุ่มอยู่ข้างหลัง (Back Swamp) แนวคันกั้นน้ำธรรมชาติเหล่านี้ได้รับน้ำที่ไหลแยกมาจากแม่น้ำ ใช้สำหรับการปลูกข้าวมานานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ฉะนั้นเมื่อขวนาขุดคลองเล็กๆ เชื่อมติดต่อกับห้วยหนองคลองบึงในที่ลุ่มก็ทำให้น้ำไหลเข้ามาในเขตนาตามใจชอบได้ วิธีท่อน้ำหรือชลประทานแบบนี้จะเห็นว่าอาศัยลักษณะภูมิประเทศธรรมชาติของบริเวณนี้เอง

ทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่ภูมิประเทศประเภทนี้ นับตั้งแต่อยุธยาเรื่อยลงมาจนถึงชายทะเลอ่าวไทยเป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีความลาดชัน เป็นที่ราบลุ่มมากเหมาะในการเพาะปลูกข้าว จากการสังเกตทางภูมิศาสตร์ธรรมชาติล่าสุด บริเวณนี้แบ่งออกเป็นอีก 2 บริเวณ คือ บริเวณที่ราบลุ่มน้ำใหม่ตอนบน (Deltic High) และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำใหม่ตอนล่าง (Delta Flat) บริเวณที่ราบตอนบนอาจเกิดจากเนินเกาะเก่าที่ทับกันหนาอยู่ในอ่าวไทย หรือแนวคันกั้นธรรมชาติแถบใกล้ปากแม่น้ำยาวต่อกันออกไปทางทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และทิศเหนือของกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลาง ยังมีลักษณะลาดชันและสูงกว่าที่ราบตอนล่างนิดเดียว ฉะนั้น ตอนปลายหน้าฝนจึงมีน้ำแช่ขังอยู่ แต่ระบายออกได้รวดเร็ว และสะดวกกว่าที่ราบตอนล่าง³⁸ สำหรับบริเวณที่ราบตอนล่างลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมากที่สุด หน้าฝนบริเวณนี้ก็มักมีน้ำขังอยู่ทำให้เกิดหนองบึงโดยทั่วไป น้ำระบายออกไม่สะดวกเลย³⁹ เพราะฉะนั้น ถ้าหากสังเกตจากประวัติการอพยพมาในทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่ จะเห็นว่าขวนามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มตอนบนก่อนแล้วค่อยๆ อพยพสู่ที่ราบลุ่มตอนล่างจนถึงในรัชสมัย รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5

วิธีการชลประทานที่ใช้ในบริเวณทั้งสองดังกล่าว เป็นคลองที่ขุดเพื่อส่งน้ำเข้าไปในเนื้อที่และยิ่งกว่านั้น ยังใช้เพื่อการคมนาคม การค้าขายและการปกครองด้วย ดังนั้นลักษณะคลองในบริเวณนี้ จึงมีจุดประสงค์ทั้ง 2 อย่าง คือ การคมนาคม และการชลประทาน⁴⁰

ฉะนั้น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านภาคกลางในบริเวณทุ่งราบลุ่มน้ำเก่า และทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่ในช่วงเวลาดังกล่าว จึงต้องตั้งหลักแหล่งตามริมแม่น้ำและลำคลองเป็นแนวยาวไปตามทางน้ำทั้งสองฝั่งเพราะใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวเส้นทางน้ำเป็นทางคมนาคมหลัก เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศและธรรมชาติแวดล้อม มีลักษณะเป็นเส้นแถบ หรือเส้นแนว (Strip Village River-Linear Village) มากกว่าจะกระจุกตัวเป็นกลุ่ม (Cluster Village)⁴¹ การที่รูปแบบหมู่บ้านริมน้ำลักษณะเป็นแนวยาวเป็นเส้นนั้นมีปรากฏมากที่สุดกว่าแบบแผนการตั้งถิ่นฐานอื่นๆ ก็เพราะว่าในบริเวณภาคกลางดังกล่าวนี้เป็นบริเวณที่ขวนาในชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรมโดยทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะการทำนา และทำสวนที่จำต้องอาศัยน้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยตรง นอกจากใช้น้ำช่วยเพาะปลูกแล้วยังจำเป็นต้องใช้กิน อาบ และเป็นทางคมนาคมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง การใช้เส้นทางน้ำจึงสะดวกกว่าเส้นทางบก⁴² ซึ่งไม่เหมาะสมเพราะเป็นที่ราบลุ่มไม่สะดวกที่จะทำถนนเนื่องจากในยุคก่อนการพัฒนาเครื่องมือในการสร้างถนนหนทางยังไม่มี หากจะทำถนนต้องสิ้นเปลืองทุนทรัพย์มหาศาล และแรงงานคนจำนวนมาก ทั้งยังไม่บรรลุป้าหมายตามมาตรฐานได้ เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์อัดให้ถนนแน่นเนื่องจากดินรองรับเป็นโคลนตมไม่มีประสิทธิภาพที่จะรับน้ำหนักได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง การขุดคลองจึงสะดวกกว่าและได้รับประโยชน์หลายๆ ด้านพร้อมๆ กันไป

36 Yoshikazu Takata. Physiographic of Rice Land in the Chao Phaya Basin of Thailand. Tonan: Ajanekyu, Vol. 9, No. 3. (1971) Kyoto p. 375-397. อ้างจาก สีเกฮารุ ทานาเบ้. การชลประทานเพื่อการเกษตรในประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2527. หน้า 202.

37 Larry Sternstein. "Settlement Pattern in Thailand". Journal of Tropical Geography. Vol. 21. 1965. Singapore. p. 30-31. อ้างจากสีเกฮารุ ทานาเบ้. อ้างแล้ว. หน้า 205.

38 Yoshikazu Takata. Ibid. p. 375-397. อ้างจาก สีเกฮารุ ทานาเบ้. อ้างแล้ว. หน้า 206.

39 Ibid. p. 387-388. อ้างจาก สีเกฮารุ ทานาเบ้. อ้างแล้ว. หน้า 206. เพื่อการศึกษานี้ไม่นอญญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

40 จารุบุตร เรืองสุวรรณ. ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ และทรัพยากร. พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงบุคลิก. 2514. หน้า 564.

41 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 5.

42 สุวิทย์ ไทยรัตน์. อ้างแล้ว. หน้า 250.

เอกสารสำคัญฉบับหนึ่งที่อธิบายถึงลักษณะชุมชน คือ เอกสารของเฮนรี พาร์กส์ (Henry Parks) ซึ่งเป็นหัวหน้าทีมสำรวจของชาวอังกฤษมากับคณะชุดของครอว์ฟอร์ด พาร์กส์ ได้บรรยายถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาว่ามีความมั่งคั่งด้วยข้าว ผลไม้ ข้าวโพด ผัก ฝ้าย อ้อย พริกไทย เครื่องเทศ บริเวณนอกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาออกไปตั้งอยู่โดดเดี่ยวซึ่งมีประชากรหนาแน่น นอกจากนี้ยังมีเมืองสำคัญอีก 4 เมือง และหมู่บ้านอีกมากมาย พาร์กส์ทำแผนที่ขึ้นมาฉบับหนึ่งซึ่งสามารถแบ่งบริเวณต่างๆ ได้เป็น 4 บริเวณ คือ

1) บริเวณที่ลุ่มตอนบน บริเวณนี้ครอบคลุมตั้งแต่เมืองพรหมบุรีถึงบางไทรมีชุมชนอยู่หนาแน่นตลอดสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ชื่อชุมชนที่พอจะกำหนดได้ในปัจจุบัน คือ พระงาม ไชโย สระเกษ อ่างทอง จำปาหล่อ ออยุธยา โฆงแฝง เกาะเรียน บางแพ่ง และบางปะอิน นอกจากนี้ บริเวณแม่น้ำน้อยยังมีชุมชนปรากฏอยู่ เช่น เจ้าเจ็ด ผักไถ่ ตาลอน บ้านช่างเหล็ก และสีกก ส่วนบริเวณแม่น้ำลพบุรี ป่าสัก มีมหาธาตุนครหลวง ระกา ปากถัน ท่าเรือ

2) ดินดอนสามเหลี่ยมกรุงเทพฯ จากแผนที่ของพาร์กส์ได้ให้ข้อสังเกตว่าสองข้างแม่น้ำเจ้าพระยาจากบริเวณบางไทรถึงบริเวณรังสิตมีการตั้งชุมชนอย่างเบาบางแต่จากปากเกร็ดจนถึงแม่น้ำเจ้าพระยาในแผนที่เริ่มมีการตั้งชุมชนหนาแน่น เช่น กระแซง บางพูด ตลาดขวัญ ปากปลัด และปากน้ำ

3) บริเวณตามคลองเชื่อมในประมาณปี พ.ศ. 2398 ในแผนที่ของพาร์กส์มีคลองสำคัญ 4 สาย ทางด้านตะวันออก 2 สาย ด้านตะวันตก 2 สาย เชื่อมแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำท่าจีนเข้ากับแม่น้ำเจ้าพระยา คือ คลองแสนแสบจากกรุงเทพฯ ไปยังแปดริ้ว ทั้งสองฝั่งคลองเป็นที่อยู่ของญวน มลายู และมอญ บริเวณใกล้แนวชายฝั่งจะเห็นคลองสำโรงเก่าซึ่งเป็นที่ตั้งชุมชน เช่น บางพลี หัวตะเข้ ทางด้านตะวันตกมีคลองยาวซึ่งเชื่อมต่อกับแม่น้ำท่าจีนที่นครชัยศรี บริเวณนี้มีประชากรอยู่อย่างเบาบางทางตอนใต้มีคลองมหาชัย ซึ่งขุดสมัยอยุธยาเชื่อมระหว่างบางกอกกับสาครบุรี และขุดต่อไปจนถึงแม่น้ำคลอง เส้นทางหลังนี้มีหมู่บ้านปรากฏอยู่บนแผนที่

4) บริเวณรอบนอก ตลอดริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองและบางปะกง มีการตั้งถิ่นฐานปรากฏอยู่อย่างเบาบางจะมีคนอยู่หนาแน่นในบริเวณแม่น้ำมาบรรจบกันหรือเป็นบริเวณศูนย์กลางการปกครองการตั้งชุมชนจะเรียงรายไปตามลำน้ำ⁴³ ครอว์ฟอร์ด บันทึกจำนวนประชากรไทยขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2366 ซึ่งเฮนรี พาร์กส์ได้ร่วมเดินทางมาด้วยเพื่อสำรวจ ย่อมเป็นการยืนยันถึงรูปแบบการตั้งชุมชนในภาคกลางว่า มีลักษณะเกาะเป็นแถบยาวตามสายน้ำต่างๆ (Linear Village liner Settlement) แพบั้งสิ้นโดยเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงและบริเวณราบลุ่มแม่น้ำ

นักเดินทางชาวยุโรปที่เดินทางเข้ามาสู่ที่ราบภาคกลางในช่วงตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 กล่าวถึงลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกันจากบริเวณตอนใต้ขึ้นไปทางเหนือว่าตามชายฝั่งนักเดินทางจะพบแนวแคบๆ ของหนองน้ำซึ่งมีต้นโกงกางขึ้นที่บึงเป็นป่ามีหมู่บ้านชาวประมงตั้งขึ้นชั่วคราวสร้างอยู่เป็นกลุ่มๆ บริเวณถัดเข้ามาแผ่นดินจะมีระดับสูงขึ้นจะเป็นโคลนตมมีต้นจากขึ้นแทนต้นโกงกางมีทั้งหนองน้ำที่ปราศจากบ้านคนไปจนถึงนาเกลือที่ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี โกลจากทะเลออกมานักเดินทางจะเห็นแนวหมู่สวนต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นไม้ผล เช่น ขนุน ส้ม และท้ายสุดจะพบนาข้าว เลยจากนั้นไปเป็นใจกลางของที่ราบมีทั้งแผ่นดินที่ใช้ทำการเพาะปลูกสลับกับป่าพงรก มีแนวกอไผ่ขึ้นสลับ ซึ่งเป็นเครื่องหมายของการตั้งหมู่บ้าน และต้นไม้สูงเป็นแนวยาวตามชายฝั่งของลำน้ำ⁴⁴ ซึ่งลักษณะตั้งหมู่บ้านของชาวนาจะเกาะตามชายฝั่งน้ำ มีแนวไผ่ และสวนผลไม้ปลูกรายล้อมบริเวณบ้านเอาไว้เลยจากบริเวณกลุ่มบ้านออกไปจะเป็นที่นาราบกว้างลักษณะนี้ยังมีให้เห็นอยู่ตามชายฝั่งแม่น้ำต่างๆ ของภาคกลางตอนล่าง แม้กระทั่งช่วงเวลาปัจจุบันนี้ บางช่วงของแม่น้ำจะเป็นหมู่บ้านยาวต่อเนื่องกันไปบางช่วงจะเป็นแนวหมู่บ้านสลับกับดงไม้ในที่ราบลุ่ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
43 ไพฑูริย์ สายสว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 312-313.

ไม่ว่ากรรมใดๆ 44 J. Homan Van Der Heide. General Report on Irrigation and Drainage in the lower Menam Valley. BKK. 1903.

p. 3. อ้างจาก David Bruce. อ้างแล้ว. หน้า 2.

ความสำคัญของคลองที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานในที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่าง

เนื่องจากสภาพของพื้นที่ภาคกลางตอนล่างมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำจึงเป็นข้อจำกัดอย่างสำคัญที่จะใช้การคมนาคมทางบกโดยใช้ถนนเป็นเส้นทางสัญจรหลักในสังคมยุคโบราณเพราะไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของภูมิประเทศเส้นทางน้ำในที่ราบลุ่มจึงเป็นเส้นทางเดียวที่มีอยู่ไม่ต้องลงทุนในการจัดสร้างทั้งยังสามารถแผ่กระจายชอกซอนไปได้อย่างกว้างขวาง ในขณะที่การคมนาคมทางบกยังเต็มไปด้วยความยากลำบากเพราะทุรกันดาร ไม่สามารถปรับพื้นที่ให้เป็นถนนหรือทางเดินที่ราบเรียบแบบสมัยปัจจุบัน เนื่องจากขาดความรู้ทางวิทยาการและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ทั้งยังต้องใช้การลงทุนเป็นจำนวนมากอีกด้วย⁴⁵ นโยบายการขุดคลองในสมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 3 นั้นส่วนใหญ่ขุดขึ้นเพื่อการคมนาคมเป็นสำคัญ⁴⁶ ในสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 โอกาสในการขยายตัวในทางการค้าที่เปิดขึ้นได้กระตุ้นให้มีการขยายชุมชนตามฝั่งแม่น้ำในตอนใต้ของบริเวณดินดอนสามเหลี่ยม เมืองบางเมือง เช่น นครชัยศรี นนทบุรี ซึ่งเดิมตั้งขึ้นด้วยเหตุผลทางการทหารในสมัยพุทธศตวรรษที่ 21 มาบัดนี้ได้ขยายตัว และมีความสำคัญขึ้นมา ซึ่งในสมัยพระเจ้าเสือได้เกณฑ์แรงงานได้ถึง 30,000 คน เพื่อขุดคลองๆ หนึ่ง⁴⁷

การขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศได้กระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงด้านการขนส่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขุดคลอง ในพุทธศตวรรษที่ 23 อยุธยาได้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญจึงได้มีการปรับปรุงทางน้ำเชื่อมระหว่างอยุธยากับบริเวณเมืองทางใต้ ทำให้เส้นทางน้ำนั้นสั้นลงและสะดวกขึ้นโดยได้ทำการขุดคลองลัดไม่น้อยกว่า 10 แห่ง⁴⁸ ตั้งแต่ต้นมา คลองเหล่านี้ส่วนมากอยู่ในบริเวณทุ่งราบลุ่มแม่น้ำใหม่ทางทิศใต้จากอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีคนอยู่นอกจากแถบริมแม่น้ำสายใหญ่หรือใกล้ๆ ขานเมือง⁴⁹ คลองเหล่านี้ส่วนมากขุดขึ้นเพื่อการคมนาคมเช่นประโยชน์เพื่อการค้าขายภายในเมือง และการค้าขายกับต่างประเทศด้วย และเพื่อขนส่งกองทหาร และการเรียกเก็บภาษีอากรให้สะดวกรวดเร็ว⁵⁰ ทั้งในสมัยอยุธยาถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ของกรุงรัตนโกสินทร์ไม่พบหลักฐานว่า พระมหากษัตริย์ให้ขุดคลองเพื่อการเกษตรจะเห็นได้ว่าในสมัยนั้นยังไม่ต้องการพัฒนาการปลูกข้าวเป็นการใหญ่ด้วยการให้ขุดคลองขนาดใหญ่ แต่ถึงแม้ว่าจะใช้ประโยชน์เพื่อการคมนาคมเป็นหลัก แต่ก็ใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าวได้ด้วย⁵¹ เพราะหากว่ารักษาการคมนาคมให้คงอยู่โดยการขุดคลองตามสมควรชานาก็จะโยกย้ายเข้าตั้งหมู่บ้านที่ริมคลองนั้นสะดวกขึ้นซึ่งมีประโยชน์ต่อการขยายการปลูกข้าวได้อีก⁵² หลังจากขุดคลองลัดแล้วกระแสน้ำไหลพุ่งลงทางคลองลัดที่ขุดใหม่เพราะเป็นทางสายตรง กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งพังไปเรื่อยในฤดูน้ำหลากทุกปี จนในที่สุดคลองลัดก็กลายเป็นแม่น้ำไปเกือบทุกคลองส่งผลให้การขนส่ง และการค้าขายสะดวกยิ่งขึ้น⁵³ โครงการขุดคลองลัดก็เพื่อย่นระยะทางส่วนที่แม่น้ำคดเคี้ยววกไปเวียนมาระหว่างเมืองปทุมธานี และพระประแดง⁵⁴

ในระยะต้นของการตั้งกรุงเทพฯ นั้น ภารกิจส่วนใหญ่เป็นงานก่อสร้างในตัวเมืองแต่การขุดคลองยังดำเนินต่อไป งานขุดคลองในยุคต้นรัตนโกสินทร์ช่วงต้นๆ นั้นแตกต่างไปจากงานขุดคลองเขตตอนบนในสมัยอยุธยา โดยในระยะหลังนี้เป็นการขุดคลองเพื่อลดอิทธิพลน้ำเค็มที่เข้าสู่ริมน้ำโดยมีการถมคลองลัด เช่น คลองสำโรง คลองบางเหี้ย

45 ปิยนาล บุนนาค, ดวงพร นพคุณ และสุวิธนา ธาตานิติ. คลองในกรุงเทพฯ. (รายงานผลงานวิจัยเงินทุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525. หน้า 5-6.

46 กิตติ ต้นไทย “คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ.2367-2453)”. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์. 2527. หน้า 227.

47 ไพฑูรย์ สายสว่าง. อ่างแล้ว. หน้า 310.

48 เฝิงอ้าง. หน้า 310.

49 Simon De La Joubere. “Du Roynne De Siam Tome I”. AMOTERDAM. 1691, p. 282. อ้างจาก ซีเกฮาร์ ทานาเบ้. อ่างแล้ว. หน้า 217.

50 H.O. Quorition Wales. Ancient Siamese Government and Administration. New York. 1935. Printed 1965. p. 229. อ้างจาก ซีเกฮาร์ ทานาเบ้. อ่างแล้ว. หน้า 217.

51 พรนิภา พุดินารากร และทวีศิลป์ สืบสันณะ. “ข้าวในสมัยปลายอยุธยา พ.ศ. 2199-2310”. วารสารธรรมศาสตร์. ปีที่ 4 เล่มที่ 3 (ม.ค.-พ.ค. 2518). หน้า 46-47.

52 ซีเกฮาร์ ทานาเบ้. อ่างแล้ว. หน้า 217.

53 กิตติ ต้นไทย. อ่างแล้ว. หน้า 230.

54 ซีเกฮาร์ ทานาเบ้. อ่างแล้ว. หน้า 218.

คลองลัดโพ เป็นต้น ในต้นพุทธศตวรรษที่ 25 มีการขุดคลองเชื่อมหลายคลองโดยมีจุดประสงค์ทางทหาร และเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดเก็บภาษีอากรเป็นส่วนใหญ่⁵⁵ การขุดคลองและการถมคลองเพื่อลดกระแสน้ำเค็มนี้ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าในสมัยอยุธยาคลองเหล่านี้เป็นเส้นทางคมนาคม ราษฎรส่วนใหญ่ยังคงไม่ลงมาตั้งถิ่นฐาน และทำนาปลูกข้าวในบริเวณเหล่านี้ ต่อมาเมื่อราษฎรที่เป็นชาวนาเริ่มปรับที่เป็นนาแล้วเพื่อทำนาเมื่อตอนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงจำเป็นต้องถมคลองเหล่านี้ เพื่อกั้นน้ำเค็มจากทะเลทะลัดเข้าสู่ไร่นาที่ราษฎรทำกิน ซึ่งราษฎรได้เข้าตั้งถิ่นฐานเมื่อสถาปนากรุงเทพฯ แล้วนั่นเอง

ในสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนอกจากมีการขุดคลองลัดแล้วยังมีขุดคลองเชื่อมระหว่างแม่น้ำซึ่งขุดเชื่อมติดต่อกับแม่น้ำสองสายที่ไหลขนานกัน เช่น สมัยอยุธยาขุดคลองสำโรง คลองมหาชัยชลมารค และในสมัยรัชกาลที่ 3 ขุดคลองสุนัขหอน ซึ่งขุดเชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง คลองแสนแสบ หรือคลองบางขนากให้เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างกรุงเทพฯ กับแม่น้ำเมืองปราจีนบุรี ผลจากการขุดคลองนั้นปรากฏว่าคลองเป็นเส้นทางชักจูงให้ชาวนาพากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำนาในบริเวณแถบริมคลองนั้น⁵⁶

การขยายตัวของชุมชนชนบทหลังจากไทยมีสนธิสัญญาเบาริง

ในสนธิสัญญาเบาริงนั้นมีข้อสัญญาข้อหนึ่ง คือ “ให้ไทยส่งข้าวเป็นสินค้าออกไปขายต่างประเทศเว้นแต่จะเกิดการขาดแคลนข้าวอย่างจริงจังเท่านั้น” ข้าวจึงเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุดตั้งแต่นั้นมา สนธิสัญญาเบาริงทำเมื่อ พ.ศ. 2398⁵⁷ ซึ่งเดิมในช่วงสมัยรัชกาลที่ 2 รัฐบาลจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวของชาวนาโดยการดึงเอาผลผลิตส่วนเกินจากชาวนา⁵⁸ ครั้นมาสมัยรัชกาลที่ 3 นโยบายข้าวแตกต่างกับรัชกาลที่ 2 โดยรัชกาลที่ 3 ทรงประกาศว่าจะไม่เน้นเก็บรายได้ ซึ่งกระทบกระเทือนความอยู่ดีกินดีของประชาชน ไม่นำข้าวส่วนพระองค์ออกมาขายเพื่อให้ข้าวเพียงพอสำหรับบริโภค ต้องการเพียงที่จะแน่ใจว่ามีปริมาณข้าวเพียงพอสำหรับในแผ่นดินมากกว่าที่ต้องการหารายได้จากภาษีเป็นสำคัญ ฉะนั้นในด้านการค้าระหว่างประเทศ ข้าวจึงถูกควบคุมอย่างเข้มงวด การควบคุมการขายข้าวอย่างเข้มงวดได้เป็นนโยบายที่แข็งกร้าวของรัฐบาล แม้ว่าหลุดจากแถบยุโรปจะได้พยายามขอร้องให้การแก้ไขโดยเฉพาะให้เปิดค้าข้าวเสรี เนื่องจากสถานการณ์ที่มีสงคราม และการทำนาไม่ได้ผลจึงไม่เกิดผลดี ถ้าพระเจ้าแผ่นดินดำเนินการเสี่ยงอันตรายเช่นนั้น⁵⁹

จากสนธิสัญญาเบาริงยังผลกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ และสังคมในแง่การส่งออกเพิ่มขึ้น และการบุกเบิกที่ดินเพื่อการเพาะปลูกบริเวณที่ราบลุ่ม 2 ผังแม่น้ำเจ้าพระยา⁶⁰ อันเป็นช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 หลังจากสนธิสัญญาเบาริงไทยส่งข้าวเป็นสินค้าออกไม่ถึง 1 ล้านบาทต่อปี และได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 8 ล้านบาทภายในเวลา 50 ปี⁶¹ ซึ่งเป็นผลจากการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวขึ้นอีกมากที่ดินที่เคยรกร้างว่างเปล่าเป็นป่าดงพงข้างอยู่ก็กลับเป็นที่นามีประโยชน์ ไร่ย่อย ไร่ฝ้าย ซึ่งประชาชนเคยปลูกมาแต่เดิมก็ได้เปลี่ยนมาปลูกข้าวเพื่อขายเป็นสินค้าออก⁶² ภาวะเศรษฐกิจของไทยได้เริ่มเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบการค้า การที่ไทยทำสนธิสัญญาครั้งนี้ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นว่า สยามเป็นเพียงประเทศเล็กๆ ปราศจากกำลังจะป้องกันตัวเองให้รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก หากต่อต้านไม่ยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกต่อไป ก็เท่ากับเป็นการดำเนินนโยบายทำลายผลประโยชน์ของชาติเองพระองค์ทรงเห็นการณ์ไกลว่า การมีไมตรี และการเปิดประตูการค้ากับชาวต่างประเทศจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก⁶³

55 ไพฑูรย์ สายสว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 311.

56 สีเกฮารุ ทานาเบ. อ้างแล้ว. หน้า 218.

57 เฉอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. พัฒนาการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย: 2435-2475 20 ทศวรรษรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์ และตำราประกอบการเรียนจากวิทยาลัย นวัตกรรมวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525 หน้า 76.

58 ไพฑูรย์ สายสว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 325.

59 เห่งอ้าง. หน้า 325-326.

60 โยนิโอะ อิชอิ. “บันทึกข้อความเกี่ยวกับสนธิสัญญาเบาริง แฮริส และเดอมองดีญี”. วารสารธรรมศาสตร์. ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน 2525. หน้า 43.

61 เฟรด ดับบลิว ริคส์ เที่ยวน. อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และเอกรวิทย์ ณ ถลาง แปล. การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่า. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. 2519. หน้า 60.

62 เฉอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. อ้างแล้ว. หน้า 325.

63 อ้างแล้ว. หน้า 76.

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีการขุดคลองขึ้นหลายคลองเพื่อเปิดพื้นที่การเพาะปลูกเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะพื้นที่สองฝั่งคลองที่ขุดขึ้น⁶⁴ อันเป็นการเปิดเส้นทางคมนาคมทางน้ำซึ่งเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่ม เพื่อให้ประชาชนเดินทางเข้าสู่ที่ดินรกร้างบุกเบิกทำนาให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ เพราะอุปสรรคสำคัญสำหรับการตั้งถิ่นฐานและการทำเกษตรกรรมในบริเวณที่ราบสองฝั่ง

แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำสายสำคัญอีกหลายสายในตอนใต้นั้นขาดการคมนาคมติดต่อ ขาวนาเคยขึ้นอยู่กับการอยู่ใกล้ๆ เส้นทางน้ำ ทั้งเส้นทางน้ำธรรมชาติ และคลองที่มนุษย์ขุดขึ้น ดินแดนบริเวณนี้ไม่สะดวกสำหรับขนส่งและการคมนาคม เพราะในบริเวณพื้นที่ที่กว้างใหญ่ระหว่างแม่น้ำสายสำคัญมีคลองที่มีขนาดพอสมควรที่ตัดเชื่อมกันน้อยมาก การจะให้ดินแดนบริเวณนี้เป็นบริเวณที่คนสามารถเข้ามาตั้งฐานได้จำเป็นต้องมีคลองตัดผ่านเพื่อเชื่อมกับแม่น้ำที่ไหลจากเหนือสู่ใต้ ลำคลองที่ขุดขึ้นก็ให้ชาวนาสามารถอพยพโยกย้ายเข้าไปสู่บริเวณดังกล่าว และตั้งถิ่นฐานได้ทั้งเกิดความมั่นใจว่าพวกเขาที่เป็นชาวนาจะสามารถนำผลผลิตส่วนเกินเพื่อออกจำหน่ายยังตลาดได้โดยสะดวก⁶⁵ อีกทั้งยังสามารถนำน้ำจากลำคลองต่างๆ เข้าสู่ที่นาของตนได้อีกด้วย ฉะนั้น การขุดคลองถือเป็นการเปิดดินแดนที่รกร้างไปสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำตอนใต้นั้น จึงเป็นก้าวสำคัญในการขยายตัวของเศรษฐกิจข้าว⁶⁶ และการขยายตัวของชุมชนชนบทคลองที่ขุดขึ้นภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาริงจนถึงปีสุดท้ายแห่งรัชกาลที่ 4 ใน พ.ศ. 2411 มี 8 คลอง คือ คลองถนนตรง คลองสีลม คลองเจดีย์บูชา คลองมหาสวัสดิ์ คลองภาษีเจริญ คลองดำเนินสะดวก คลองบางสี และคลองลัดขุดเมืองสมุทรสาคร คลองที่ขุดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวทั้งในกรุงเทพฯ และคลองที่เชื่อมระหว่างกรุงเทพฯ กับหัวเมืองใกล้เคียงเป็นทั้งคลองลัด และคลองเชื่อมแม่น้ำ สำหรับคลองในกรุงเทพฯ นั้นได้แก่ คลองถนนตรงซึ่งเป็นคลองลัด และคลองสีลมซึ่งเกิดจากการขุดดินมาทำเป็นถนน คลองสองสายนี้มีส่วนช่วยในการขยายความเจริญ และขยายชุมชนไปทางตะวันออกเฉียงใต้ของฝั่งพระนคร⁶⁷ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าคลองที่ขุดในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่สำคัญนั้นมักจะเป็นคลองขุดจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปทางตะวันตกเพื่อเชื่อมกับแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลองเพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมเพื่อการขนส่งอ้อยและน้ำตาล มิใช่เพื่อการเพาะปลูกข้าวเท่านั้นเพราะในช่วงปี พ.ศ. 2393 จนถึงปี พ.ศ. 2410 น้ำตาลและสินค้าที่ทำด้วยน้ำตาลเป็นสินค้าที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่ง⁶⁸ แต่หลังจาก พ.ศ. 2410 เป็นต้นมาทางขวาได้ผลิตน้ำตาลขายในราคาที่ดีกว่า จึงทำให้น้ำตาลจากขวาแพร่หลายไปยังตลาดระหว่างประเทศ ยังผลให้การผลิตน้ำตาลของไทยลดลงอย่างรวดเร็ว และการผลิตข้าวได้กำไรมากกว่าการผลิตน้ำตาล

คลองสำคัญทางฝั่งตะวันออกที่จะขุดเชื่อมแม่น้ำบางปะกงในช่วงรัชกาลที่ 4 นั้น ไม่ปรากฏว่าได้ทำการขุดเลย อาจจะเป็นเพราะมีคลองสายหลักอยู่แล้ว เช่น คลองสำโรง คลองพระโขนง และคลองแสนแสบ คลองบางขนาก โดยคลองพระโขนง และคลองแสนแสบนั้นขุดในสมัยรัชกาลที่ 3⁶⁹ คลองดังกล่าวมิใช่คลองที่สามารถให้น้ำแก่นาได้โดยตรง คลองจะส่งเข้าไปในเขตนาได้ก็ต่อเมื่อน้ำในแม่น้ำหนุนท่วมขึ้นมาเท่านั้น⁷⁰

การประสงคจะมีข้าวผลิตเพิ่มขึ้นเพื่อขายนั้นจำต้องขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น โดยแรงจูงใจที่จะให้ราษฎรบุกเบิกขยายที่นานั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกาศว่า “จะไม่เก็บภาษีที่ดินที่บุกเบิกเพื่อใช้ทำนาในปีแรก” และใน 2-3 ปีต่อมาก็จะเก็บภาษีแต่เพียงอย่างต่ำ อย่างไรก็ตามก็เพื่อเป็นธรรมพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชี้ให้เห็นว่า ราคาข้าวสูงขึ้นเพราะข้าวเป็นสินค้าส่งออก ซึ่งมีประโยชน์แก่พ่อค้าและชาวนาแต่ไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค เพื่อจะให้มันเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายโดยทั่วถึงพระองค์จึงทรงส่งเสริมให้ขยายเนื้อที่ทำนาเพิ่มขึ้น⁷¹ แม้กระนั้นก็ยังไม่สามารถจะทำให้การผลิตข้าวเพิ่มในอย่างรวดเร็ว เพราะชาวนายังไม่เป็นอิสระด้วยต้องยังสังกัดเป็นไพร่ขึ้นกับมูลนาย การพัฒนาที่ดินโดยการขุดคลองในยุคนี้ นำความเจริญก้าวหน้าเฉพาะแต่ระบบเศรษฐกิจของเจ้าขุนมูลนายเท่านั้น⁷² พื้นฐานการ

64 เพิ่งอ้าง.

65 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 39.

66 เพิ่งอ้าง. หน้า 39-40.

67 ปิยนาด บุนนาค, ดวงพร นพคุณ และสุวัฒน์ ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 54.

68 เพิ่งอ้าง. หน้า 50.

69 เพิ่งอ้าง. หน้า 32-33.

70 ชิเกฮารุ ทานาเบ้. อ้างแล้ว. หน้า 221-222.

71 เฟรด ดับบลิวริกส์. อ้างแล้ว. หน้า 75. หากมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

72 ชิเกฮารุ ทานาเบ้. อ้างแล้ว. หน้า 223.

เกษตรในยุคนี้จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการถือครองที่ดินที่จะเพิ่มแรงงานในบังคับได้ คือ โพรของเจ้าหน้าที่ชนชั้นสูงนั่นเอง ซึ่งโพรเหล่านี้มักจะไม่มียี่สิบหรือเครื่องมือในการผลิตของตน หรือมีเงินนั้นแรงงานอาจจะมาจากทาส⁷³ ซึ่งรัชกาลที่ 4 ทรงอ้อนวอนให้มุลานายส่งโพรของตนออกไปทำนา และพระองค์ทรงแบ่งที่ดินผืนใหญ่ให้แก่โอรสธิดา เพื่อให้มีรายได้ที่แน่นอนจากการส่งโพรไปทำการเพาะปลูกในที่ดินนั้น ซึ่งไม่เป็นการคล้องตัวต่อการจะขยายการผลิตข้าวให้รวดเร็วขึ้น

ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ขึ้นครองราชย์แล้วได้ทรงยกเลิกให้คนไทยในภาคกลางไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานอีกต่อไป แต่เก็บภาษีเป็นรายหัวแทน⁷⁵ และทรงเลิกทาส⁷⁶ ย่อมยังผลต่อการขยายตัวในการทำนาเพื่อผลิตข้าวอย่างได้ผล เพราะจากการสลายตัวของระบบเกณฑ์แรงงานยังผลให้ชาวนาแต่ละคนสามารถปลูกพืชจำนวนมากได้โดยไม่ต้องเกรงว่าจะถูกเกณฑ์แรงงานก่อนที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตไปขาย ทั้งยังให้ชาวนาสามารถเก็บเงินก้อนที่ได้จากการขายผลผลิตส่วนเกินของเขา⁷⁷ การเลิกทาสย่อมยังผลให้ทาสจำนวนมากมีอิสระและได้มีส่วนร่วมกับการขยายตัวของเศรษฐกิจที่ผลิตข้าวเพิ่มขึ้น⁷⁸ ชาวนาจำนวนมากได้อพยพไปแสวงหาที่ดินรกร้างว่างเปล่า เพื่อทำเกษตรกรรมที่ห่างไกลออกไปจากการยกเลิกระบบเกณฑ์แรงงานนี้เองที่ทำให้การอพยพผู้คนเป็นไปโดยง่ายดาย เพราะการเกณฑ์แรงงานนั้นเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน⁷⁹

นโยบายขยายเนื้อที่ทำนาเพิ่มขึ้นของรัชกาลที่ 4 นั้น พอถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงปฏิบัติตามนโยบายนี้อย่างแข็งขัน⁸⁰ ถึงกับได้ทรงแก้ไขอุปสรรคต่างๆ ให้ลุล่วงไปดังกล่าวแล้วและการขุดคลองนับเป็นหนทางที่ช่วยเปิดพื้นที่การเพาะปลูกได้อย่างดี กล่าวคือ สายน้ำสามารถเข้าไปสู่พื้นที่ที่เพาะปลูกได้ และผู้อาศัยอยู่สามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อการขนส่งสินค้ามาจำหน่ายสะดวกขึ้น⁸¹ ซึ่งในช่วงรัชสมัยของพระองค์ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการขุดคลองซึ่งรัฐบาลเข้าใจว่า การถือครองที่ดินขนาดใหญ่ของเจ้าขุนมูลนายที่ดำเนินคู่กับการขุดคลองนั้นยังไม่ได้ประโยชน์ต่อการขยายเนื้อที่ทำนาเลย จึงออกกฎข้อบังคับวางระเบียบในการขุดคลอง คือ “ประกาศขุดคลอง จ.ศ. 1239” ในประกาศฉบับนี้ชี้แจงข้อบกพร่องในการขุดคลองดังต่อไปนี้ว่า “การขุดคลองแต่ก่อนโปรดเกล้าฯ ตั้งนายงานจ้างเจ้าผู้ขุดคลอง คลองหนึ่งเป็นเงินหลายร้อยชั่ง แต่คลองซึ่งขุดแต่ก่อนข้าเจ้าบ่าวข้าราชการจับจองที่นาไว้มาก ๆ เกินกำลังทำไม่หมด หวงเหน่วที่ไว้ให้รกร้างว่างเปล่าไม่เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินและราษฎรทั่วไป เพราะเจ้าของผู้จับจองไว้ถือใจเสียว่าได้เปล่า จึงไม่มีอุตสาหะปลูกสร้างเป็นนา เป็นสวน ให้ที่นา ที่ไร่ ที่สวนเป็นผลประโยชน์ ครั้นผู้อื่นที่มีความอุตสาหะจะจับจองทำบ้างก็ไม่ได้ ด้วยมีเจ้าของหวงเหน่วอยู่ และเป็นที่ก่อการวิวาทด้วยแย่งชิงกันจับกับโฉนดตราแดงใบจองซึ่งกันและกันเป็นดังนี้โดยมาก”⁸²

ภาวะการค้าข้าวดังกล่าว ทำให้แนวคิดในการขุดคลองเปลี่ยนไป จากการขุดเพื่อการคมนาคมมาเป็นการขุดคลองเพื่อการคมนาคมและการเกษตรควบคู่กันไป พื้นที่คลองขุดก็เปลี่ยนจากปากตะวันตกของกลุ่มน้ำเจ้าพระยามาเป็นฝั่งตะวันออก โดยขุดคลองตอนบนมากกว่าคลองตอนล่าง เพราะพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกข้าวมากกว่า⁸³ และเหมาะสมในการตั้งหมู่บ้าน การพัฒนาการขุดคลองดำเนินมาในบริเวณทุ่งราบลุ่มน้ำใหญ่ตอนบนก่อนตอนอื่นๆ⁸⁴

73 ไพฑูรย์ สายสว่าง. อ้างแล้ว. หน้า 334.

74 เฟิงอ้าง. หน้า 334 -335.

75 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 23.

76 เฟิงอ้าง. หน้า 22.

77 เฟิงอ้าง. หน้า 23.

78 เฟิงอ้าง. หน้า 22.

79 เฟิงอ้าง. หน้า 22.

80 เฟรด ดับบลิว ริกส์. อ้างแล้ว. หน้า 75.

81 ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. “การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลาง ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2411-2475)”. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์. 2527 หน้า 264.

82 “ประกาศขุดคลอง จ.ศ. 1239”. (รศ. 96 พ.ศ. 2420) ประชุมกฎหมายประจำ เล่ม 9. หน้า 221-222. อ้างจาก ชีเกฮาร์ ทานาเบ้. ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกอ้างแล้ว. หน้า 223-224. เนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

83 กิตติ ตันไทย. อ้างแล้ว. หน้า 234.

84 ชีเกฮาร์ ทานาเบ้. อ้างแล้ว. หน้า 224.

ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองเปรมประชากรในปี พ.ศ. 2412 เป็นคลองแรก เพื่อระยะทางการคมนาคมระหว่างอยุธยา กับกรุงเทพฯ และขยายพื้นที่การเพาะปลูกพร้อมกันไปด้วย⁸⁵ แต่ปรากฏว่ารัฐบาลไม่สามารถพัฒนาพื้นที่สองฝั่งคลอง ให้เป็นนาได้ตามเป้าหมายเพราะราษฎรและข้าราชการเข้าไปจับจองที่นาตามใจจนมากเกินไปทำให้เนื้อที่ ส่วนราษฎรต้องการทำนาจริงๆ ก็ไม่สามารถเข้าไปจับจองได้เพราะเกรงกลัวว่ามีข้าราชการ⁸⁶

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชบัญญัติเรียกว่า “ประกาศขุดคลอง เมื่อ พ.ศ. 2420” กำหนดว่าราษฎรที่ต้องการพื้นที่ทำนาจต้องออกเงินช่วยค่าขุดคลอง ส่วนผู้ที่ยากจนให้แรงช่วยแทน หาก ราษฎรคนใดปล่อยให้พื้นที่ที่จับจองให้ว่างเปล่าครบกำหนด 5 ปี รัฐบาลจะเรียกที่ดินคืน นอกจากนี้เพื่อสนับสนุนให้ราษฎร บุกเบิกที่ทำนาให้มากขึ้นรัฐจึงงดเว้น ค่านา และค่าสมพัตร 3 ปี⁸⁷

คลองที่ขุดในรัชกาลที่ 5 นั้น อาจแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

- (1) คลองที่รัฐบาลขุด
- (2) คลองที่บริษัทคลองขุดสยาม
- (3) คลองที่เอกชนขุด

การขยายพื้นที่ทำนาฟากตะวันออกโดยเฉพาะท้องที่ระหว่างกรุงเทพฯ กับฉะเชิงเทราที่มีผลต่อการ ตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในท้องที่ลาดกระบัง

เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้ขุดคลองแสนแสบเพื่อการคมนาคม และยุทธศาสตร์เป็นการขุดคลอง สำคัญออกมาทางแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ต่อมาในช่วงรัชกาลที่ 5 ได้ทำการขุดคลองนครเนื่องเขตเชื่อมคลอง แสนแสบกับแม่น้ำบางปะกงและคลองประเวศบุรีรมย์ เริ่มตั้งแต่ปลายคลองพระโขนงแขวงนครเขื่อนขันธ์เชื่อมโยงไป ออกแม่น้ำบางปะกงแขวงฉะเชิงเทรา⁸⁸ เพื่อเปิดพื้นที่ใหม่สำหรับทำนาในช่วงปี พ.ศ. 2428 ถึงช่วงปี พ.ศ. 2435 นั้น ได้มีนักเดินทางชาวตะวันตกได้กล่าวถึงบริเวณ 2 ฝั่งคลองนี้ว่า ที่ราบในบริเวณดังกล่าวเหล่านี้ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่าง เต็มที่ และยังไม่เป็นยั้งฉางของสยามเสียทีเดียว⁸⁹ ในบริเวณไร่ประโยชน์เต็มไปด้วยหนองบึง และหญ้าคา⁹⁰

คลองประเวศบุรีรมย์นั้นเป็นคลองแรกที่รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ขุดหลังจากที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติ “ประกาศขุดคลอง” ใน พ.ศ. 2420 และเป็นคลองแรกที่รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรช่วยเสียค่าขุดคลองโดย จะได้รับผลประโยชน์จากการจับจองที่ดินสองฝั่งคลองเป็นค่าตอบแทน ราษฎรผู้ช่วยออกเงินขุดคลองจะจับจองที่ดิน ในบริเวณที่กำหนดไว้ตามอัตราที่ดินเสียค่าขุดคลองในอัตราระหว่าง 2 สลึง ถึง 1.50 บาท โดยอัตราสูงอยู่ตอนต้น คลองแขวงเมืองฉะเชิงเทราซึ่งหมายความว่าผู้ช่วยออกเงินค่าขุดคลองในอัตราเท่าใด ก็จะจับจองที่ดินในบริเวณตาม อัตราที่กำหนดไว้ เนื่องจากที่ดินในคลองประเวศบุรีรมย์ไม่เพียงพอับความต้องการของราษฎรจึงช่วยกันออกเงินจ้าง จินขุดคลองแยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ รวม 4 คลอง คือ คลอง 1 คลอง 2 คลอง 3 และคลอง 4

ผลจากการขุดคลอง และจากการใช้พระราชบัญญัติประกาศขุดคลอง ทำให้ขยายพื้นที่เพาะปลูกเป็นไปอย่าง กว้างขวางตามความต้องการของรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากการที่ราษฎรหลายพันครอบครัวเข้าไปทำการเพาะปลูก ตลอด 2 ฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์ และคลองแยก จึงเป็นคลองแรกที่รัฐบาลประสบความสำเร็จในการพัฒนาที่ดินให้ เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่⁹¹

85 กิตติ ดันไทย. อ้างแล้ว. หน้า 235.

86 ร.ต.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และคณะ (ผู้รวบรวม). “ประกาศคลองนครเนื่องเขต”. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 9. พระนคร:

โรงพิมพ์เดลิแมส. 2478. หน้า 202. อ้างจาก กิตติ ดันไทย. อ้างแล้ว. หน้า 235.

87 “ประกาศขุดคลอง”. ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 5. หน้า 221-225.

88 ปียานา บุนนาค, ดวงพร นพคุณ และสุวัฒนา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 68-69.

89 “Trip” Siam Weekly Advertiser, 2 May 1885. อ้างจาก David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 48.

90 เอช เวลลิงตัน สมิท. อ้างแล้ว. หน้า 53 อ้างจาก David Bruce Johnston. เพิ่งอ้าง. หน้า 48. ใจของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

91 ปียานา บุนนาค, ดวงพร นพคุณ และสุวัฒนา ธาดานิติ. อ้างแล้ว. หน้า 68-70.

การขุดคลองเพื่อขยายพื้นที่การเกษตรในบริเวณฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตะวันออกนั้นนอกจากคลองแสนแสบ คลองประเวศบุรีรมย์ และคลองนครเนื่องเขตแล้ว จากหลักฐานที่มีผู้ค้นคว้าไว้ก็ปรากฏว่าได้มีการขุดคลองสายสำคัญๆ คือ คลองเปรี้ง คลองหลวงแพ่ง คลองอุดมชลจร คลองดังกกล่าวล้วนขุดเชื่อมระหว่างคลองหลัก คือ คลองประเวศบุรีรมย์ กับคลองนครเนื่องเขต และมีการขุดคลองเล็กเชื่อมระหว่างคลองเหล่านี้เข้าด้วยกัน คลองเปรี้งขุดเมื่อปี พ.ศ. 2429 แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2431 เป็นคลองที่ราษฎรออกเงินช่วยเหลือร่วมกับทุนของรัฐบาล จุดประสงค์ในการขุดก็เพื่อเปิดที่ดินที่รกร้างว่างเปล่าบริเวณฉะเชิงเทราที่นครเขื่อนขันธ์ให้เป็นแหล่งปลูกข้าว ซึ่งในช่วงนี้ข้าวจากไทยกำลังเป็นที่ต้องการของตลาดและเพื่อช่วยให้การคมนาคมระหว่างเมืองฉะเชิงเทราที่นครเขื่อนขันธ์สะดวกขึ้น ผลที่เกิดจากการขุดคลอง คือ เป็นการช่วยระบายน้ำจืดจากคลองแสนแสบหรือคลองบางขนาก มาใช้ในคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งอยู่ติดกันทำให้น้ำในคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งเดิมในฤดูแล้งให้ผ่อนคลายความเค็มลง รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่แก่พระเจ้าลูกยาเธอและเจ้าลูกเธอ ส่วนฝั่งตะวันออกตลอดลำคลองโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรที่ออกเงินช่วยค่าขุดคลองเข้าไปจับจอง

คลองหลวงแพ่งนั้นขุดเมื่อปี พ.ศ. 2431 แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2433 ผู้ดำเนินการขุด ได้แก่ หลวงแพ่งผู้เป็นกรมการเมืองนครเขื่อนขันธ์ วัตถุประสงค์เพื่อเปิดพื้นที่ทำนาในบริเวณดังกล่าว และเพื่อการคมนาคม ทุนในการขุดนั้นหลวงแพ่ง และราษฎรที่ต้องการจองที่มาร่วมกันออกเงินช่วยโดยจ้างชาวจีนเป็นกรมการขุดคลอง ถือว่าเป็นคลองแรกที่เอกชนขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตขุดในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งสามารถถางปรับที่นาได้ถึง 33,750 ไร่ และรัชกาลที่ 5 ให้เพิ่มอายุตราจองจาก 3 ปี เป็น 5 ปี และไม่เรียกเก็บภาษีค่านาในระยะ 3 ปีแรก

คลองอุดมชลจร และคลองแยกอีก 2 คลอง เป็นคลองที่ 2 ที่เอกชนขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตขุดโดยพระยาสิทธิราชเดโชขอพระบรมราชานุญาตขุดโดยให้เหตุผลว่า ราษฎรในบริเวณกรุงเทพฯ เมืองนครเขื่อนขันธ์ และฉะเชิงเทราซึ่งไม่มีไร่นาขอให้ขุดคลองขึ้น สำหรับคลองแยกนั้นขุดต่อจากคลองอุดมชลจร เพราะที่นาที่ได้จากการขุดคลองอุดมชลจรไม่เพียงพอแจกราษฎรที่ลงชื่อจับจองเอาไว้วัตถุประสงค์เพื่อขยายที่นาเพื่อการเกษตรโดยตรงผลจากการขุดคลองอุดมชลจร และคลองแยกอีกสองคลองทำให้ได้ที่นาถึง 30,525 ไร่ ซึ่งรัชกาลที่ 5 โปรดยกค่านาให้ 3 ปี⁹²

คลองทั้ง 4 คลอง คือ คลองประเวศบุรีรมย์ คลองเปรี้ง คลองหลวงแพ่ง คลองอุดมชลจรนี้ต่างช่วยเขื่อนนครเขื่อนขันธ์อันเป็นแหล่งพักอาศัยของชาวมอญให้สามารถเดินทางมาติดต่อยังพื้นที่ที่เปิดใหม่เพื่อให้ประชาชนจับจองทำนาได้โดยสะดวก ยังผลให้ชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำน่ายังบริเวณแถบนี้ (ซึ่งจากหลักฐานของเฮนรี ปาร์ค ระบุว่า นครเขื่อนขันธ์ หรือปากลัดนั้น มีประชาชนอยู่หนาแน่นมาก่อนแล้ว โดยเฉพาะคลองหลวงแพ่งซึ่งหลวงแพ่งกรมการเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นผู้ขอพระบรมราชานุญาตขุดย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่ามีความประสงค์จะให้ชาวมอญจากนครเขื่อนขันธ์อพยพโยกย้ายบุกเบิกที่ดินทำนาในบริเวณดังกล่าว)

จากการค้นคว้าภาคเอกสารรายงานการวิจัยต่างๆ ที่กล่าวถึงการขุดคลองในประวัติศาสตร์ไทยนั้นไม่พบชื่อคลองลำปลาทิว คลองทับยาว และคลองมอญรวมถึงคลองต่างๆ อีกหลายคลองในเขตลาดกระบังเลยจึงต้องอาศัยการวิเคราะห์หาเหตุผลถึงการขุดคลองเหล่านี้จากการสันนิษฐานเป็นประการสำคัญ

จากการตั้งข้อสังเกตการขยายชุมชนย่อมบ่งชี้ว่า คลองประเวศบุรีรมย์ และคลองแสนแสบเป็นคลองที่เชื่อมระหว่างแม่น้ำ เป็นคลองหลักที่จะสามารถขุดคลองย่อยเชื่อมระหว่างคลองแสนแสบและคลองประเวศบุรีรมย์เพิ่มได้โดยสะดวก เมื่อการผลิตข้าวได้ผลในบริเวณแถบนี้ แม้จะขุดคลองหลวงแพ่ง คลองเปรี้ง คลองอุดมชลจร และคลองแยกก็ตามก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวนาที่ขาดพื้นที่ทำกิน จำต้องขุดคลองเพิ่มโดยขุดคลองเชื่อมระหว่างคลองแสนแสบกับคลองประเวศบุรีรมย์ได้อีกคลองลำปลาทิว คลองทับยาวก็เป็นคลองที่ขุดเชื่อมระหว่างคลองประเวศบุรีรมย์และคลองแสนแสบเช่นกัน คลองลำปลาทิวตอนล่างนั้นทั้งสองฟากคลองเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวนามอญทั้งสิ้นและชาวมอญเหล่านี้ส่วนมากมีบรรพบุรุษมาจากนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มมอญที่อพยพมาจากนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง) ในช่วงตอนหลังจากที่ได้ขุดคลองหลวงแพ่งและคลองอุดมชลจรแล้ว และทางรัฐบาลได้จัดระบบการควบคุมน้ำขนาดย่อมได้สำเร็จ ทางตอนใต้ของคลองประเวศบุรีรมย์ในปี พ.ศ. 2456⁹³ และเมื่อต้องการขยายที่นาเพื่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
92 ปียนอก บุนนาค, ดวงพร นพคุณ และสุวัฒนา ธาดานิติ. เพิ่งอ้าง.

93 David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. 101.

ทำนาของกลุ่มชาวมอญเพิ่มขึ้น ชาวมอญที่ต้องการที่ดินย้อมร่วมกันลงมือขุดคลองลำกอไผ่ และคลองมอญเพิ่มขึ้นโดยร่วมกันออกเงิน และออกแรงในการขุด เพื่อจะได้จับจองที่ดินที่บุกเบิกใหม่ คลองลำกอไผ่เป็นคลองที่ขุดแยกจากคลองลำปลาทิวไปทางท้องที่เนินบุรี คลองมอญนั้นขุดเชื่อมคลองลำปลาทิวกับคลองห้วยยาวตอนใต้ใกล้กับคลองประเวศบุรีรัมย์ ซึ่งทั้งคลองลำกอไผ่ และคลองมอญนั้นก็เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวมอญมาตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนมีที่นาต่อเนื่องติดต่อกันไป ไม่มีที่ดินของชาวนาจากท้องถิ่นอื่นมาแทรก จากการบอกเล่าของชาวบ้านเล่าว่า เหตุที่เชื่อว่าคลองมอญ เพราะเป็นแหล่งที่ชาวมอญจากพระประแดง หรือนครเขื่อนขันธ์รวมเงินกับจ้างขุดคลองทั้งสาย และในช่วงแรกๆ จะพากันมาตั้งหลักแหล่งนั้นจะว่าจ้างให้คนอยู่เฝ้านาในหน้าแล้งและพากันยกครอบครัวมาทำนา เมื่อถึงช่วงฤดูทำนาเมื่อเสร็จแล้วก็พากันกลับไปยังพระประแดง (นครเขื่อนขันธ์)

ในระยะแรกเริ่มนั้น เจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีบรรพบุรุษเป็นมอญนครเขื่อนขันธ์ได้เข้าร่วมจับจองด้วย และเมื่อมีชาวมอญอพยพมาตั้งหลักแหล่งมากขึ้นและแน่นอนแล้ว เจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นจึงสร้างวัดสุธาโกชนิให้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวมอญได้มาร่วมกันทำบุญ และเป็นวัดประจำชุมชนชาวมอญซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ทั้งคลองลำปลาทิว และคลองมอญ ซึ่งแต่เดิมวัดสุธาโกชนิอยู่เลยจากคลองลำปลาทิวเข้ามาในคลองมอญประมาณ 1 กิโลเมตร และเจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นได้มาปลูกเรือนเป็นเรือนหมู่อยู่ที่ปากคลองมอญที่เชื่อมกับคลองลำปลาทิว และภายหลังต่อมาวัดสุธาโกชนิจึงย้ายอยู่ที่ปากคลองมอญติดกับเรือนหมู่ของเจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นจนปัจจุบัน⁹⁴ ซึ่งเรือนพักอาศัยกลุ่มนี้ไม่ปรากฏให้เห็นแล้ว ส่วนบริเวณตอนเหนือก็มีวัดทิพพาวาสเป็นวัดประจำหมู่บ้านชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณ 2 ฝั่งคลองลำปลาทิวเหนือวัดสุธาโกชนิขึ้นมา และชาวมอญที่อาศัยอยู่บริเวณ 2 ฝั่งคลองลำกอไผ่ และคลองลำพะอง

จากการสัมภาษณ์ชาวมอญในย่านสองฝั่งคลองมอญเมื่อทำการสำรวจภาคสนามต่างเล่ากันว่าพวกตนซึ่งปัจจุบันอายุประมาณ 86 ปี ต่างเล่าว่าเมื่อตนเองเริ่มเป็นสาวจะตามพ่อแม่อพยพจากพระประแดงมาบุกเบิกที่ 2 ฝั่งคลองที่พ่อแม่ของตนเป็นเจ้าของโดยได้จับจองและออกเงินค่าจ้างขุดไว้ต้องหักล้างทางพงพีซ เช่น กก และพงหญ้าให้เป็นนา โดยเดินทางจากพระประแดง (นครเขื่อนขันธ์) เข้ามาทางคลองพระโขนงสู่คลองประเวศบุรีรัมย์โดยแจวเรือกันมาใช้เวลา 1 วันเต็มโดยออกจากพระประแดงแต่เช้าจะถึงบริเวณคลองมอญและคลองลำปลาทิวประมาณค่ำ⁹⁵ หากจะหาช่วงเวลากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวมอญเข้าสู่ที่นาริมฝั่งคลองลำปลาทิว และคลองมอญก็ตกอยู่ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อต้นรัชกาลที่ 6 ประมาณปี พ.ศ. 2440-2460 ชาวมอญที่อยู่ในบริเวณนี้จะกลับไปเยี่ยมญาติของตนที่นครเขื่อนขันธ์ หรือพระประแดงในช่วงเวลาหลังสงกรานต์เล็กน้อยเป็นประจำทุกปี โดยแต่ละครอบครัวจะเตรียมอาหาร และอุปกรณ์ประกอบอาหารไว้ในเรือ และปรุงอาหารรับประทานขณะเดินทาง โดยออกไปตามคลองประเวศบุรีรัมย์เข้าคลองพระโขนงออกแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่คลองลัดไปพระประแดงใช้เวลา 1 วันเต็มเช่นกัน และทางบ้านญาติของตนที่พระประแดงจะเตรียมอาหารมือเย็นไว้รับรองเลี้ยงกัน และพักอยู่กับครอบครัวของญาติของตนประมาณครึ่งเดือนหรือ 1 สัปดาห์ก็กลับ⁹⁶ ซึ่งจากเอกสารที่มีผู้ค้นคว้าไว้ว่ามีผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานยังบริเวณคลองประเวศบุรีรัมย์ มากขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2456 ในเมื่อทางการได้ปรับปรุงการควบคุมน้ำขนาดย่อมได้สำเร็จดังที่ได้กล่าวไว้แล้วซึ่งสามารถทำให้บริเวณทำนาในบริเวณนี้มีประสิทธิภาพในการปลูกข้าวได้ดีขึ้นนั่นเอง

94 ฉัตรชัย อินทรโชติ, ประเพณีตักบาตรพระร้อย, รายงานการศึกษาคณะวัฒนธรรมท้องถิ่นในประเทศไทย, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535, หน้า 9-10.

95 จากการสัมภาษณ์ ชาวมอญมีอายุ 84-85 ปี (ผู้เกิด พ.ศ. 2450-2452) เมื่อออกสำรวจภาคสนามในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2532

96 จากการสัมภาษณ์ ชาวมอญมีอายุ 84-85 ปี (ผู้เกิด พ.ศ. 2450-2452) เมื่อออกสำรวจภาคสนามในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2532.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รายละเอียดของผนังกรจาก สังกศตบริเวณมูมเรือจะวางค้ำในแนวคั้งต่างกับส่วนของผนัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานของชาวนา บริเวณคลองประเวศบุรีรัมย์ รวมถึงคลองลำปลาทิว และคลองมอญ

การศึกษาเรื่องการตั้งถิ่นฐานในแนวทางของภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography) นั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญขั้นพื้นฐานของความรู้ในแขนงนี้ด้วยว่ารูปแบบของการตั้งถิ่นฐานในแต่ละท้องถิ่นย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานย่อมเติบโตและค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การศึกษาถึงรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานย่อมต้องพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศที่ตั้ง รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานแสดงให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ได้แสวงหาประโยชน์ที่จะได้จากธรรมชาติรอบๆตัวมนุษย์เอง¹

บริเวณท้องที่ลาดกระบังในอดีตก่อนการเปิดการค้าข้าวอย่างเสรีจากการทำสนธิสัญญาเบาริ่งจนถึงช่วงรัชกาลที่ 5 ก่อนชุดคลองประเวศบุรีรัมย์นั้นเป็นทุ่งราบลุ่มรกร้างว่างเปล่า แม้ก่อนปี พ.ศ. 2438 นายจอห์นสตัน ได้เขียนบรรยายไว้ใน “A Trip to Khorat” ในหนังสือ “Siam Weekly Advertiser” วันที่ 2 May 1885 ว่าบริเวณฝั่งตะวันออก เป็นดินแดนที่รกร้างเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าดุร้าย แม้ว่าจะมีคลองประเวศบุรีรัมย์ตัดผ่านแล้วก็ตาม²

จากข้อสันนิษฐานของคำอธิบายชื่อท้องที่ลาดกระบังนั้น มีคำบอกเล่าต่อกันมาว่า บริเวณท้องที่เดิมเป็นป่ารกร้างเป็นพื้นที่ลาดเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าโดยเฉพาะฝูงช้างป่าซึ่งเดินผ่านไปมาเสมอจนพื้นที่พงทลายราบลงหลายแห่ง ชาวบ้านจึงเรียกว่า “ลาดพัง” ต่อมาเปลี่ยนเป็นลาดกระบัง³ สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็น “ลาด” ตามคำนำหน้าชื่อของท้องที่ คำว่า “ลาด” จะใช้เรียกขานสถานที่ซึ่งมักเป็นที่ราบหรือที่ลุ่มบางทีก็เป็นหนองน้ำ⁴ สภาพดินของท้องที่ลาดกระบังนั้นมี 3 ประเภท คือ ดินชุดบางกอก ดินชุดบางน้ำเปรี้ยว ดินชุดสมุทรปราการ ดินชุดบางกอกเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์สูงเหมาะสมกับการทำเกษตรด้านปลูกพืช ได้แก่ ข้าว และพืชไร่ ดินชุดนี้พบทั่วไปคิดเป็นประมาณร้อยละ 57 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตลาดกระบัง หรือประมาณ 44,124 ไร่ 84 ตารางวา ดินชุดบางน้ำเปรี้ยวพบในเขตหนองจอก แขวงลำโพรง และแขวงชุมทองซึ่งติดต่อกับเขตอำเภอเมืองฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีปริมาณน้อยประมาณร้อยละ 3 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตลาดกระบัง หรือประมาณ 2,322 ไร่ ดินชุดนี้ไม่มีความเหมาะสมในการทำเกษตรในทุกด้านเพราะมีความเป็นกรดจัดเป็นดินค่อนข้างแข็งทำการเกษตรได้ยาก ส่วนดินชุดสมุทรปราการสามารถปลูกพืชได้ แต่ต้องปรับปรุงดินทางด้านเทคนิคการเกษตร และเพิ่มอินทรีย์วัตถุจำนวนมาก ดินชุดนี้พบมากในแขวงคลองสามประเวศมีจำนวนมาก แขวงลาดกระบังยังมีเล็กน้อย แขวงลำปลาทิว และแขวงท่ายาวมีบ้างเล็กน้อย⁵ ฉะนั้น ในท้องที่ลาดกระบังจึงมีที่ดินที่เหมาะสมจะทำการทำนาได้ในปริมาณพื้นที่ๆกว้างขวาง

1 Goh Cheng Leong Gillian C. Morgan. Human and Economic Geography. Hong Kong: Oxford University Press. 1977. p. 39.
 2 Johnston. “A Trip to Khorat”. Siam Weekly Advertiser. 2 May 1885. Rural Society and the Rice Economic. p. 100-102 อ้างจาก สุนทรีย์ อาสะวีย์. ประวัติคลองรังสิตการพัฒนาดิน และผลกระทบ ต่อสังคมพ.ศ.2431-2457. กรุงเทพฯ:มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2530. หน้า 89.
 3 สำนักงานเขตลาดกระบัง “สรุปผลการปฏิบัติราชการ 31”. หน้า 1. (เอกสารโรเนียว).
 4 ไพฑูรย์ พงศบุตร. “คำประกอบชื่อภูมิศาสตร์ที่บอกลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นในประเทศไทย”. วารสารราชบัณฑิตยสถาน. ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 มกราคม มีนาคม 2531. หน้า 41.
 5 สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานครเขตลาดกระบัง. รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ. กรุงเทพฯ. มพพ. 2535. หน้า 19-20. (เอกสารโรเนียว).

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ในเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่ไปโดยไม่ได้รับอนุญาตในทางใดๆ
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต

เพื่อเปิดที่ดินฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาที่กร้างนั้นให้ราษฎรเข้าจับจองพื้นที่ทำนา รัฐบาลจึงได้ทำการขุดคลองหลักสำคัญขึ้น 2 คลอง คือ คลองนครเนื่องเขต และคลองประเวศบุรีรมย์ขึ้น หลังจากขุดคลองนี้แล้วจึงได้ขุดคลองเชื่อมคลองหลัก 2 คลองนี้อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ได้ขุดคลองเชื่อมระหว่างคลองประเวศบุรีรมย์ และคลองนครเนื่องเขต มี 3 คลองด้วยกัน คือ คลองเปรี้ง คลองหลวงแพ่ง และคลองอุดมชลจรพร้อมคลองแยก 2 คลอง ทั้งคลองหลวงแพ่ง และคลองอุดมชลจร พร้อมคลองแยกต่างก็เป็นคลองที่เอกชน และราษฎรที่ต้องการจับจองที่ดิน 2 ฝั่งคลองเพื่อบุกเบิกจับจองที่ดินเพื่อทำนา โดยขอพระบรมราชานุญาตฯ คลองดังกล่าวนี้ขุดเสร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2433 ครั้นต่อมาอีกหนึ่งปี คือ ในปี พ.ศ. 2434 ทางรัฐบาลจึงได้ออกกฎข้อบังคับ เพื่อกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการถือครองที่ดินสองฝั่งคลองให้เป็นแบบแผนเดียวกัน โดยใช้ขนาดความกว้างของคลองเป็นตัวกำหนดการถือครองที่ดินสองฝั่งคลอง⁶ ดังนี้

คลองขนาดเล็กตั้งแต่ 3 วาลงมาพาดคลองขึ้นไปข้างละ 6 วา ให้จับจองยื่นขึ้นไปฝั่งละ 25 เส้นสองฝั่งคลอง
คลองขนาดกลางกว้างระหว่าง 4 วา - 6 วา พาดคลองขึ้นไปข้างละ 6 วา ให้จับจองยื่นขึ้นไปฝั่งละ 30 เส้น
ทั้งสองฝั่งคลอง

คลองขนาดใหญ่กว้าง 7 วาขึ้นไป พาดคลองขึ้นไปข้างละ 6 วา ให้จับจองยื่นขึ้นไปฝั่งละ 40 เส้นทั้ง 2 ฝั่ง
คลอง⁷

หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว รัฐบาลได้อนุมัติให้มีการขุดคลองอีก 6 คลอง มีคลองบางพลีใหญ่รวมอยู่ด้วย เป็นคลองขุดจากแขวงสมุทรปราการไปออกคลองบางเหี้ย⁸ เป็นคลองเส้นล่างที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาใต้ของประเวศบุรีรมย์ลงมา

จากหลักฐานคลองในเขตลาดกระบังนั้นนอกจากคลองหลัก คือ คลองประเวศบุรีรมย์ รวมคลองแยกอีก 4 คลอง (คลอง 1, คลอง 2, คลอง 3, คลอง 4) คลองเปรี้ง คลองหลวงแพ่ง คลองอุดมชลจร และคลองแยกอีก 2 คลองแล้ว ซึ่งคลองที่กล่าวนี้เป็นคลองที่มีหลักฐานจากเอกสารบันทึกเอาไว้ ยังมีคลองที่ตัดเพิ่มขึ้นอีกมากมาย หลายคลอง คลองดังกล่าวขุดหลังคลองที่มีหลักฐานทางเอกสารทั้งสิ้น คลองเหล่านี้จะขุดแยกออกไปจากคลองประเวศบุรีรมย์ ไปเชื่อมคลองนครเนื่องเขตทางเหนือ และคลองบางพลีใหญ่ทางใต้ทั้งสิ้น แล้วยังมีคลองเชื่อมคลองเหล่านี้อีก คลองต่างๆ เหล่านี้ต่างก็ตัดขอยชอกซอนเข้าสู่ที่ดินที่ห่างจากคลองหลักเพื่อเป็นเส้นทางเข้าสู่ที่ดินเหล่านั้น คลองแต่ละคลองไม่ยาวเหมือนคลองประเวศบุรีรมย์เลย จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่า คลองต่างๆ เหล่านี้เป็นคลองที่ประชาชนที่ขาดที่ดินทำกินต่างร่วมมือออกทุนในการขุดคลองได้มีสิทธิจับจองที่ดิน 2 ฝั่งคลองที่ตนออกทุนขุดขึ้น และไม่ต้องสิ้นเปลืองทุนทรัพย์ในการขุดคลองมากมาย เหมือนคลองหลักซึ่งมีความกว้าง และความยาวมาก เช่น คลองประเวศบุรีรมย์

คลองต่างๆ ที่แยกจากคลองประเวศบุรีรมย์เหล่านี้ โดยเฉพาะคลองลำปลาทิว และคลองทับยานั้น มีคลองขอยตัดเชื่อมอีกหลายคลอง คลองลำปลาทิวมีชาวมอญที่เป็นชาวนาตั้งถิ่นฐานอยู่ 2 ฝั่งคลองทางตอนล่างของคลอง คลองทับยานั้นมีหมู่ชาวไทยมุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่น ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า กลุ่มชนชาวมอญ และชาวมุสลิมได้ต่างรวมตัวออกทุนทรัพย์ขุดคลองดังกล่าวขึ้น เพื่อพวกกลุ่มของตนที่มีเชื้อสายเดียวกันจะได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานจับจองพื้นที่ทำนาในกลุ่มพวกเดียวกัน

รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานในที่ราบลุ่มชายฝั่งคลองต่างๆ ในท้องที่ลาดกระบังรวมถึงบริเวณใกล้เคียงต่างก็มีหมู่บ้านชาวนา กระจุกกระจายตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนตามสองฝั่งคลอง โดยยึดคลองเป็นเส้นคมนาคม ถัดจากบริเวณที่พังกาศัย 2 ฝั่งคลองเข้าไปจะเป็นสวนผลไม้ และป่าดงไม้ธรรมชาติแล้วจึงเป็นที่นากว้างขวาง หมู่บ้านจะไม่อยู่เป็นกลุ่มหนาแน่น หากจะวางเรียงรายไปตาม 2 ฝั่ง ในระยะห่างๆ ลักษณะเป็นแบบเส้นแถบตั้งต่อเนื่องกันไป (Linear

6 กิตติ ตันไทย. "คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (2367-2453)". ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์. 2527 หน้า 239.

7 ร.ต.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และคณะ (รวบรวม). "ประกาศเรื่องขุดคลอง". ประชุมกฎหมายประกาศ เล่ม 13. พระนคร: โรงพิมพ์เดลิแมร์. 2478. หน้า 11-12. อ้างจาก ปิยนาด บุนนาค และดวงพร สุวัฒนา ฮาดานิติ. คลองในกรุงเทพฯ (รายงานผลงานวิจัยเงินทุนเพื่อเพิ่มทุนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525. หน้า 97.

8 ปิยนาด บุนนาค และคณะ. เพิ่งอ้าง.

Village) ที่เป็นเช่นนี้เป็นผลจากการจับจองที่ดิน 2 ฝั่งคลองตามพระราชบัญญัติการจับจองที่ดินในปี พ.ศ. 2534 เป็นตัวกำหนด โดยชาวนาจะสร้างที่พักอาศัยริมฝั่งคลองในพื้นที่ที่ตนจับจอง ที่เล็กลึกเข้าไปจากฝั่งคลองตามระยะทางที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ เพื่อป้องกันลมร้อนและพายุที่จะพัดเข้าสู่บ้านเรือนและเพื่อยังชีพของแต่ละครอบครัว ชาวนาแต่ละครอบครัวจะปลูกไม้ยืนต้นเพื่อกำบังลมซึ่งเป็นทั้งไม้ผลและไม้เพื่อกำบังลม ไม้บางอย่างยังใช้เป็นพื้นเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับหุงต้มอาหารได้อีกด้วย ฉะนั้น บ้านเรือนจึงตั้งอยู่บนที่นาของตนและเรียงรายกันไปตามสองฝั่งคลอง ซึ่งบ้านเรือนของชาวนาแต่ละครอบครัวจึงไม่ปลูกชิดกันแน่น ด้วยมีที่ดินที่ตนจับจองคั้นเอาไว้ และชาวนาแต่ละครอบครัวจะขุดคลองเล็กๆ เชื่อมกับคลองหลักเพื่อชักน้ำจากคลองเข้าสู่พื้นนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมกับภูมิประเทศที่เป็นที่ลุ่ม คลองจึงอำนวยความสะดวกหลายประการคือ เป็นทั้งทางสัญจร เป็นทั้งแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค และเป็นแหล่งน้ำที่จะใช้ในการเพาะปลูกข้าวพร้อมๆ กันไป และชาวนาทุกบ้านจึงต้องมีเรือไว้สำหรับสัญจรอีกด้วย

บริเวณที่เป็นคลองตัดกัน จะเป็นวัดอันเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน ส่วนที่เป็นคลองขอมมาตัดกับคลองใหญ่ จะมีบ้านคนตั้งอยู่หนาแน่นต่างกับ 2 ฝั่งคลองทั่วไปซึ่งบ้านจะตั้งอยู่ห่างๆ กัน เพราะเป็นย่านชุมชนที่เป็นตลาดทำหน้าที่บริการซื้อขายสินค้าและผลผลิตของชาวนา

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวนาเชื้อสายมอญตามสองฝั่งคลองลำปลาทิวตอนล่าง คลองลำกอไผ่ และคลองลำพะอง รวมถึงคลองมอญ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน การตั้งถิ่นฐานในลักษณะนี้ แม้จะมีลักษณะเป็นแบบเส้นแถบ (Linear Village) แต่เป็นรูปแบบเฉพาะของการตั้งถิ่นฐานแบบใหม่อันต่างกับรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านในเขตการเพาะปลูกเก่าแก่ของภาคกลาง⁹ (ซึ่งมักจะมีพื้นฐาน 2 ประการ คือ หมู่บ้านแบบเป็นแนว (Linear Village) และหมู่บ้านแบบกระจุกตัว (Cluster Village) หมู่บ้านเป็นแนวนั้นจะประกอบด้วยกลุ่มบ้านปลูกเป็นแถวแนวยาวเรียงไปตามสองฝั่งน้ำ มีสวนและนาอยู่หลังบ้าน ศูนย์กลางของหมู่บ้านจะอยู่ที่การมีขายน้ำร่วมกันมากกว่าใจกลางหมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีลักษณะเกาะตัวเป็นแนวหลายๆหมู่บ้าน ในพื้นที่มีประชากรหนาแน่นมักจะกลายเป็นบริเวณการตั้งถิ่นฐานที่ยาวต่อเนื่องกันไป สำหรับหมู่บ้านที่กระจุกตัวนั้นจะไม่ตั้งอยู่บนสองฝั่งแม่น้ำ แต่จะอยู่ท่ามกลางนาข้าวและรวมตัวเกาะกลุ่มกันแต่ละหมู่บ้านจะห่างออกจากหมู่บ้านใกล้เคียง) คือ ชาวนาจะปลูกบ้านในบริเวณที่ดินของตน ซึ่งเป็นทุ่งกว้างและเรียงรายในลักษณะต่างๆดังกล่าวแล้ว โดยบ้านที่ปลูกจะต้องอยู่ใกล้กับลำคลอง เพื่อใช้สำหรับสัญจร มีลักษณะการเกาะตัวของกลุ่มบ้านจึงมีลักษณะเป็นแนวต่อเนื่องกันตามฝั่งคลองที่วางห่างกัน มีลักษณะที่ค่อนข้างจะกระจายตัวในระยะแรกๆ ต่อมาเมื่อครอบครัวขยายขึ้น จึงมีการสร้างบ้านเรือนใกล้ๆ กันขึ้นมา แม้กระนั้นก็ยังไม่ค่อยจะสร้างบ้านชิดกันนัก เพราะเมื่อแบ่งที่นากันแล้วแต่ละครอบครัวก็จะสร้างบ้านบนพื้นนาของตนที่ได้รับการแบ่งโดยสร้างบ้านริมฝั่งคลองบนที่นาของตน ซึ่งด้านหลังบ้านไปก็จะเป็นพื้นนา โดยมีแนวสวนไม้ยืนต้นคั่นไว้เช่นกัน

การตั้งถิ่นฐานย่านท้องที่ลาดกระบัง รวมถึงสองฝั่งที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาไกลออกจากกรุงเทพฯ หรือที่ราบลุ่มตอนใต้ นั้น จะเห็นได้ว่า นอกจากที่ดินที่เหมาะสมในการปลูกข้าวแล้ว การขุดคลองก็มีบทบาทที่สำคัญในการเคลื่อนย้ายของประชาชนที่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่เพื่อบุกเบิกที่นาปลูกข้าว ในเมื่อข้าวมีบทบาทสำคัญต่อการผลิตเพื่อการค้า และคลองก็ยังคงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานให้เกิดรูปแบบเฉพาะตัวขึ้นอีกด้วย หากรัฐบาลไม่ลงทุนขุดคลองหลักเพื่อเชื่อมระหว่างแม่น้ำแล้ว ก็ยากที่ผู้คนจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบุกเบิกที่ดินที่อุดมสมบูรณ์แต่รกร้างขาดผู้ครอบครองได้ เพราะสภาพพื้นที่ที่กว้างขวางเหล่านี้เป็นที่ราบลุ่มยากแก่การเข้าถึงพื้นที่เหล่านี้ได้โดยเฉพาะบริเวณท้องที่ลาดกระบังนั้น คลองหลักที่สำคัญที่มีบทบาทต่อการโยกย้ายชาวนาเข้ามาตั้งถิ่นฐานก็คือ คลองประเวศบุรีรัมย์เป็นคลองที่มีบทบาทมากที่สุดในการขยายพื้นที่ทำนา และการตั้งถิ่นฐานของชาวนา ซึ่งการขยายที่ดินด้วยการขุดคลองแยกจากคลองประเวศบุรีรัมย์นี้มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าในปี ค.ศ. 1890 (พ.ศ. 2433) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศรเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเสด็จประพาสสยามหลังจากการดำรงตำแหน่งทางการทูตในยุโรป ท่านได้เดินทางไปเยี่ยมที่ดินของท่านริมคลองประเวศบุรีรัมย์ ชาวนาท้องที่นั้นนั้นแล้วช่วง 12 ปี ก่อนหน้านั้นท่านเป็นเจ้าของที่ดินที่ได้รับมอบหมายให้ทำการขุดคลองประเวศบุรีรัมย์ ดังนั้นเมื่อพวกเขาชาวนาได้ข่าวท่านกลับมา จึงพากันไปห้อมล้อมเพื่อรายงานให้ทราบว่ที่ดินถูกเปิดโดยคลองเส้นสำคัญและคลองส่ง 4 สายนั้นถูกอ้างสิทธิ และถูกใช้เพาะปลูกไปแล้ว ชาวนา 70 คน จาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ⁹ David Bruce Johnston, พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, บรรณาธิการ แปล, สังคมชนบทและเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับข้าวในประเทศไทย ค.ศ.
1880-1930. เชียงใหม่: ห้องจำหน่ายหนังสือ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528. หน้า 101.

จำนวนทั้งหมด ชักจูงท่านให้เข้าร่วมกับพวกตนยื่นฎีกาต่อกระทรวงเกษตรฯ เพื่อขออนุญาตทำการขุดคลองใหม่ในบริเวณใกล้เคียง เพื่อเปิดที่ดินสำหรับเพาะปลูกเพิ่มขึ้น ผู้เข้าชื่อเสนอฎีกา 70 คน แต่ละคนอ้างสิทธิในการจับจองที่ดินบริเวณริมฝั่งคลองที่เสนอขุดสายนี้ตามอัตราส่วนของทุนที่ลงไปในการขุด การจับจองที่ดินมีตั้งแต่รายละ 100 ไร่ จนถึง 1,000 ไร่ เฉลี่ยรายละ 470 ไร่¹⁰

การตั้งถิ่นฐานของชาวนาในท้องที่ลาดกระบังรวมทั้งชาวนาที่เป็นเชื้อสายมอญที่อยู่ในแถบคลองลำปลาทิว คลองลำกอไผ่ คลองลำพะองและคลองมอญนั้นเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบหมู่บ้านชนบทซึ่งประชากรทั้งหมดดำรงชีพด้วยการทำนาในบริเวณที่นาของตนสองฟากฝั่งคลองที่ได้ขุดขึ้นเป็นหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน จากหลักเกณฑ์ในการกำหนดลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบชนบททางทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานนั้น คือ การดำรงชีพของประชากรส่วนใหญ่ที่ดำเนินวิถีชีวิตด้วยการประกอบกิจกรรมทำนา ต่างกับการตั้งถิ่นฐานแบบเมืองซึ่งประชากรส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการค้าขาย และอุตสาหกรรม¹¹ หมู่บ้านชนบทเหล่านี้ จะพึ่งพาชุมชนตลาดที่เป็นแหล่งกลางที่หมู่บ้านชนบทต่างๆ จะต้องไปซื้อสินค้าที่จำเป็น และเป็นแหล่งที่ชาวนาจะนำผลผลิตของตนออกขาย หมู่บ้านชาวมอญในแถบคลองลำปลาทิว คลองลำกอไผ่ คลองลำพะอง และคลองมอญจะติดต่อซื้อขายสินค้าที่ตลาดหัวตะเข้ซึ่งตั้งอยู่ตรงบริเวณที่ปากคลองลำปลาทิวแต่เดิม จนปัจจุบันนี้แยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ซึ่งเป็นคลองสายหลักแต่เดิมเมื่อการคมนาคมทางน้ำยังเป็นเส้นทางหลักอยู่ ตลาดจะเป็นเรือนแถวไม้วางขนานกับคลองประเวศบุรีรมย์ และคลองแยก ปัจจุบันชุมชนตลาดหัวตะเข้เป็นแหล่งกลางของตลาดที่สำคัญที่สุดรองจากตลาดพระโขนงที่เดียว มีหมู่บ้านต่างๆ ในย่านลาดกระบังมาใช้บริการแหล่งกลางนี้เกือบทั้งหมด เพราะมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงได้สะดวกทั้งทางบก และทางน้ำ ทั้งยังเป็นแหล่งรวมสินค้ามากมายหลายชนิดมากกว่าตลาดต่างๆ ในย่านนี้

จากการออกสำรวจภาคสนามพบว่า ตลาดที่เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าของชาวนาในท้องที่ลาดกระบังส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ 2 ฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์ทั้งสิ้น โดยจะตั้งตรงบริเวณที่มีคลองแยกออกไป เช่น ตลาดที่คลองหลวงแพ่ง ตลาดเปรี๊ญที่ตั้งอยู่ตรงบริเวณที่คลองเปรี๊ญ และคลองหลวงแพ่งแยกไปจากคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งเป็นคลองหลักสำคัญของบริเวณที่ราบลุ่มส่วนนี้¹²

หากจะนำทฤษฎีตั้งถิ่นฐานมาเป็นแนวทางการกำหนดชุมชนตลาดหัวตะเข้ก็จะกล่าวได้ว่า ชุมชนตลาดหัวตะเข้นั้น มีสถานะเป็นชุมชนเมืองแบบตลาด (Market Town) เพราะเป็นแหล่งรวมสินค้าซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นพ่อค้า ทั้งยังมีแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมกระจุกตัวอยู่ใกล้ๆ กับตลาดมีทั้งแหล่งผลิตเครื่องมือทำนา เช่น ระเบิดวิดน้ำ เครื่องสูบน้ำสู้อู่เรือโรงงานซ่อมรถและโรงสีขนาดใหญ่อีกหลายโรงที่ตั้งอยู่สองฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์เลยบริเวณย่านตลาดออกมา ชาวมอญในท้องที่ลาดกระบังรวมถึงชาวนาแถบคลองมอญทั้งหมดจะมาใช้จ่ายสินค้าที่จำเป็นที่ตลาดหัวตะเข้เป็นส่วนใหญ่ แต่จะไม่มาทุกวันจะมาก็คือเมื่อของที่จำเป็นในการใช้สอยหมดลง ส่วนการจ่ายอาหารประจำวันจะมีบางครอบครัวเท่านั้นที่เข้ามาจ่ายกับข้าวที่ตลาดทุกวัน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะซื้ออาหารที่จำเป็นจากพ่อค้าที่นำอาหารสดและอาหารแห้งบรรทุกใส่เรือไปขายตามบ้านชายคลองเป็นประจำวันหมู่บ้านชาวนาในท้องที่ลาดกระบังนั้นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง เพราะหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านรวมถึงหมู่บ้านชาวมอญมีปัจจัยพื้นฐานที่สามารถตั้งถิ่นฐานอยู่ได้อย่างถาวรครบถ้วน ปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นอย่างที่สุดสำหรับการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทนั้นจะต้องประกอบด้วย¹³

- 1) แหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค (Water Supply) ซึ่งจำเป็นที่สุดของมนุษย์ ชาวนาในท้องที่เหล่านี้อาศัยแหล่งน้ำจากลำคลอง และคูที่ตนขุดเชื่อมกับลำคลองหลัก และจะทำท่อนปิดไว้ในฤดูแล้งเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้นอกจากนี้ก็ยังมีอ่างน้ำฝนไว้ดื่มกินโดยบรรจุไว้ในตุ่มซีเมนต์ขนาดใหญ่
- 2) ที่ดินทำกิน (Land) ชาวนาจะเลือกที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจะปลูกข้าวอันเป็นอาชีพพื้นฐานของชาวนาไทย ชาวนาในบริเวณนี้ได้เข้ามาจับจองที่ดินเหล่านี้ เพื่อทำนาตามสองฝั่งคลองที่ขุดขึ้น และลักษณะดินก็เหมาะที่จะเพาะปลูกได้กล่าวถึงลักษณะดินประเภทต่างๆ ไว้แล้ว ทั้งดินก็เป็นดินที่เก็บกักน้ำได้ดี สภาพที่ดินเป็นที่ราบลุ่มที่เหมาะสมสำหรับจะปลูกข้าวพื้นพันธุ์ท้องถิ่นต่างๆ ได้

10 ก.จ.ช. ร.5 กษ.9.2/14. พระยามหาโยธา ถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 21 กุมภาพันธ์ 2440. และก.จ.ช. ร.5 กษ.4.4/2

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ถึงกรมหมื่นสมมติอมรพันธ์ 31 ตุลาคม 2443.

11 Goh Cheng Leon Gillion C. Morgan. Ibid. p. 40.

12 ออกสำรวจ ตลาดลาดกระบัง ตลาดคลองหลวงแพ่งและตลาดเปรี๊ญจุดตำแหน่งดังกล่าวทั้งสิ้น เจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

13 Goh Cheng Leon Gillion C. Morgan. Ibid. p. 42-44. และจากการสำรวจภาคสนามในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2532.

3) บริเวณที่สูงที่น้ำท่วมไม่ถึง (Dry Land) เพื่อสร้างอาคารพักอาศัย แม้ที่ดินในท้องที่ลาดกระบังจะเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงก็ตามน้ำในฤดูฝนและหน้าน้ำนั้นน้ำท่วมเฉพาะบริเวณพื้นนาข้าวเท่านั้น บริเวณ 2 ฝั่งคลองที่ชาวบ้านหรือชาวบ้านตั้งบ้านเรือนพักอาศัยนั้นจะมีระดับพื้นดินสูงกว่าระดับน้ำในฤดูน้ำ เนื่องจากชาวบ้านได้ร่วมมือกันขุดดินจากคลอง และคุน้ำภายในบริเวณที่ดินที่ตนสร้างบ้านมาถมทำให้สูงเกินกว่าระดับน้ำท่วมถึง ค้นดินระหว่างคูใช้เป็นร่องปลูกพืชผักสวนครัว และไม้ผลรวมทั้งไม้ยืนต้นไว้บริโภคใช้สอย ท้องร่องหรือคูน้ำจะเป็นบริเวณที่ปลาจากลำคลองและท้องนาเข้ามาอาศัยอยู่เป็นอันมากชาวบ้านสามารถจับมาปรุงอาหารประจำวันได้อีก

4) ที่พำนักอาศัย (Shelter) ที่พำนักอาศัยในความหมายทางทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานนั้นมีความหมายต่างจากความหมายโดยทั่วไป ซึ่งในความหมายทางการตั้งถิ่นฐานนั้นหมายถึง วัสดุก่อสร้างที่มนุษย์สามารถนำมาก่อสร้างที่พักอาศัยได้โดยไม่ว่าจะเป็นไม้หรือหินตามแหล่งทรัพยากรเหล่านั้นซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณหมู่บ้านโดยเฉพาะหมู่บ้านมนุษย์เริ่มอพยพโยกย้ายไปห้กร้างถางพงในบริเวณป่าหรือที่รกร้างว่างเปล่า แหล่งวัสดุก่อสร้างที่อยู่ใกล้ด้วยอำนวยความสะดวกที่จะนำมาก่อสร้าง หากหมู่บ้านใดที่มนุษย์จะต้องเสาะแสวงหาวัสดุที่อยู่ใกล้ด้วยอำนวยความสะดวกที่จะนำมาก่อสร้าง หากหมู่บ้านใดที่มนุษย์เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ห่างจากแหล่งวัสดุก่อสร้างที่มีอยู่ตามธรรมชาติมนุษย์จะต้องเสาะแสวงหาวัสดุที่ใกล้ตัวมาประดิษฐ์เป็นวัสดุก่อสร้างให้จงได้ ชุมชนชาวลาดกระบังที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในระยะแรกในบริเวณที่ราบลุ่มที่ห่างไกลจากป่าไม้เนื้อแข็งที่จะนำมาก่อสร้าง แต่บริเวณที่ใกล้กับท้องทุ่งลาดกระบังซึ่งเป็นบริเวณติดต่อกับพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งสองฝั่งแม่น้ำบางปะกงมีป่าจากอยู่มากมาย ที่ชาวบ้านจะตัดใบจากมาเย็บเป็นตับจากขายแก่ชาวบ้านทั่วไป ชาวนายาลาดกระบังจะไปซื้อจากที่พ่อค้าจากฉะเชิงเทราผลิตส่งมาขายที่ตลาดคลองหลวงแพ่ง ตลาดเปรี้ง แม้แต่ตลาดลาดกระบังมาก่อสร้างบ้านพักอาศัย ไม้ไผ่สีสุก และไม้เนื้อแข็งจะมีพ่อค้ามาขายที่ตลาด หัวตะเข้ ซึ่งทั้งตลาดหลวงแพ่ง และตลาดเปรี้ง ตลาดหัวตะเข้ ชาวบ้านก็สามารถเดินทางด้วยเรือไปจัดซื้อได้โดยสะดวก บางบ้านจะมีแนวไผ่สีสุกขึ้นตามชายที่ที่ชาวบ้านจะตัดฟันมาให้สร้างบ้านได้สะดวก ตามชายละเมาะในหมู่บ้านในท้องที่ลาดกระบังนั้น ยังมีหวายลิงขึ้นอยู่ทั่วไป ซึ่งชาวบ้านสามารถตัดมาจักเป็นเส้นเพื่อมัดยึดโครงสร้างได้โดยสะดวกเป็นการลดต้นทุนได้เป็นอย่างมาก

นอกจากวัสดุก่อสร้าง และแหล่งที่มาของวัสดุก่อสร้างแล้วสภาพดินฟ้าอากาศ (Climate Condition) เป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งของรูปแบบที่พักอาศัย ซึ่งชาวนาในท้องที่ลาดกระบังโดยเฉพาะชาวมอญในท้องที่นี้จะปลูกบ้านให้หันรับลมประจำที่พัดจากทิศใต้เข้าสู่ทิศเหนือ และเจาะช่องให้ลมพัดผ่านบริเวณพักผ่อน ส่วนผนังใบจากนั้นเป็นฉนวนกับความร้อนได้ดี ฉะนั้นภายในบ้านจึงไม่ร้อนอบอ้าว

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยในเรื่องสุขภาพ (Health) ซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่จะไม่เข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่เป็นแหล่งโรคภัยไข้เจ็บ บริเวณที่ราบลุ่มแห่งนี้เป็นที่ลุ่ม ซึ่งเป็นแหล่งเพาะยุงและมียุงจำนวนมาก แต่เดิมชาวบ้านจะใช้วิธีสูมไฟไต้ยุงในช่วงหัวค่ำ และกางมุ้งนอนเพื่อป้องกันการรบกวนจากยุง ชาวบ้านใช้วิธีสังเกตจนเข้าใจธรรมชาติว่ายุงจะชุมในช่วงหัวค่ำเท่านั้น ฉะนั้นการสูมไฟไต้ยุงด้วยกาบมะพร้าวเป็นการไต้ยุงไม่ให้มาช่วงเวลาหัวค่ำเท่านั้น แม้กระนั้นปัญหาเรื่องยุงก็ยังเป็นปัญหาสำคัญ โดยแม้จะใช้วิธีการสูมไฟไต้ยุงก็ตาม แต่ก็ไม่เคยกำจัดยุงให้หมดสิ้นไปได้อย่างเด็ดขาด บางบ้านจึงจะเข้านอนกันแต่หัวค่ำเพื่อหลีกเลี่ยงการรบกวนจากยุง หากบ้านใดจะจัดงานและต้องอยู่ตึกจึงจะสูมไฟไต้ยุงกันเป็นคราวๆ ไป วิธีการสูมไฟไต้ยุงในช่วงหัวค่ำนี้ไม่เฉพาะชาวมอญในท้องที่นี้เท่านั้น ชาวนาไทยในภาคกลางทั่วๆ ไปใช้วิธีเดียวกันนี้มาช้านานแล้ว ปัจจุบันชาวบ้านจะจุดยากันยุงแทนหากไม่ต้องการให้ยุงรบกวน แต่ส่วนมากจะทนให้ยุงกัดหากทนไม่ได้จึงหลบเข้านอนในมุ้ง แม้จะเป็นแหล่งที่มียุงชุมแต่ก็ไม่ไต้ยุงกันปล่องที่นำเชื้อมาลาเรียมาให้ ฉะนั้นจึงไม่เป็นแหล่งอันตรายที่จะก่อเกิดโรคภัยไข้เจ็บแต่อย่างใดแก่ผู้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิเคราะห์ รูปแบบการตั้งบ้านเรือนของชาวมอญที่ออกทำการศึกษาสองฝั่งคลองมอญ (หมู่ 3 และ หมู่ 7 แขวงทับยาว)

เนื่องจากชาวมอญที่ตั้งบ้านเรือน 2 ฝั่งคลองมอญนี้อาศัยดั้งเดิมอันเป็นอาชีพหลัก คือ การเกษตรกรรม ทำนา จากการเข้าจับจองที่ดินทำนาในระยะแรกนั้นจำต้องหักร้างทางพงในที่ร้างสองฝั่งคลองที่กลุ่มชาวนาได้ร่วมมือกันออกทุนในการขุดโดยยึดหลักเกณฑ์จากพระราชบัญญัติ หรือกฎข้อบังคับเพื่อกำหนดระเบียบเกี่ยวกับถือครองที่ดิน ในปี พ.ศ. 2434 ตั้งได้กล่าวแล้ว ซึ่งที่นาที่ตนจับจองจะต้องติดกับคลองและยื่นลึกเข้าไปในที่ดิน 2 ฝั่งคลองตามกำหนดของความกว้างของคลองที่ต่างกัน ยังผลให้ชาวนาต่างก็ปรับปรุงที่นาที่ตนจับจองบริเวณส่วนที่ใกล้กับฝั่งคลองให้เป็นบริเวณสำหรับสร้างเรือนพักอาศัยเพื่อจะได้รับประโยชน์ในการที่จะใช้คลองเป็นเส้นทางสัญจรเนื่องจากบริเวณพื้นดินเป็นที่ลุ่มการใช้ทางสัญจรทางบกย่อมไม่เหมาะสม ทั้งยังสามารถใช้น้ำจากลำคลองเพื่อทำเกษตร และอุปโภค จึงทำให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมีความคล้ายคลึงกับชาวนาในทางที่ลาดกระบังทั่วๆ ไปซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

จากการออกสำรวจภาคสนามของชาวมอญบริเวณสองฝั่งคลองมอญนั้น พบว่า ลักษณะพื้นที่ดินที่จะใช้ปลูกบ้านแต่ละครอบครัวมักจะมีลักษณะแบบเดียวกันคือพื้นที่ดินเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางชิดและขนานกับฝั่งคลองระดับพื้นดินของเนื้อที่ปลูกบ้านสูงกว่าระดับพื้นดินจากท้องนาประมาณ 50-70 เซนติเมตรเป็นโคกหรือเป็นดอนสูง โดยที่ชาวนาแต่ละครอบครัวจะขุดรอบๆ บริเวณบ้านให้เป็นคูเก็บน้ำ นำดินขึ้นมาถมบริเวณที่ดินที่ปลูกบ้านให้สูงพ้นระดับน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก

คูน้ำหลักที่ขุดเชื่อมกับคลองเพื่อนำน้ำจากลำคลองเข้ามาเก็บกักไว้ คูน้ำหลักนี้จะขุดเชื่อมตั้งฉากกับคลองใหญ่ และเชื่อมกับคูน้ำอื่นๆ ให้ทั่วถึงกัน คันดินระหว่างคูน้ำจะเป็นแปลงสวนไม้ยืนต้นมีทั้งไม้ผลและไม้ท้องถิ่นที่ขึ้นเองโดยธรรมชาติและที่ปลูกเพื่อใช้รับประทานอาหารเป็นรุ่มเงาและอาศัยทำพินหุงต้มประกอบอาหาร รอบๆ บริเวณบ้านที่ชิดกับพื้นที่ของนาจะเป็นคันดินสูงกว่าดินอื่นๆ เพื่อเป็นคันดินป้องกันน้ำท่วม การขุดคูน้ำ และการทำคันดินรอบบริเวณบ้านจะต้องเตรียมการก่อนปลูกบ้าน มักจะทำให้ช่วงฤดูแล้งโดยเพื่อนบ้านจะมาช่วยแรงกันการปรับดินให้แน่นจะใช้ควายย่ำแล้วทิ้งไว้ให้ดินยุบตัวและปรับดินให้เรียบก่อนทำการสร้างบ้าน

ถัดจากบริเวณบ้าน และสวนผลไม้ออกไปก็เป็นที่นาของแต่ละครอบครัว บางครอบครัวจะขุดคูและคันดินยกแปลงปลูกสวนผลไม้หลายแปลง ทำให้พื้นที่บริเวณบ้านและสวนผลไม้อยู่ลึกเข้าไปจากฝั่งคลองมาก บางบ้านก็มีแปลงปลูกผลไม้ไม่มาก ทั้งนี้อยู่ที่ความขยันและการขวนขวายของแต่ละบ้าน ที่ปรับที่ดินให้เป็นสวนผลไม้เพิ่มขึ้นในระยะหลังต่อเนื่องไปตามความต้องการของตนและเลี้ยงตนเองได้

ยังมีคูน้ำที่สำคัญอีกคูหนึ่ง ที่นอกจากจะขุดเอาดินมาถมโคกให้พื้นน้ำท่วมถึงเหมือนกับคูอื่นๆ แล้ว ยังเป็นคูน้ำสำหรับใช้จืดเรือ คูนี้จะอยู่ตรงบริเวณใต้ห้องนอนและขุดออกไปเชื่อมกับคลองใหญ่ คูอาจจะขุดสั้นเพียงแต่ใต้ถุนห้องนอนก็มี หรือเลยลึกเข้าไปต่อเนื่องกับคูรอบคันแปลงผลไม้ก็มี บริเวณคูใต้บริเวณนอนจะใช้เป็นที่เก็บเรือของแต่ละบ้าน โดยผูกเรือไว้กับคานเรือหรือเสาของเรือน เนื่องจากต้องใช้เรือเพื่อติดต่อถึงกัน และป้องกันขโมยมาลักเรือ

คูน้ำหลักที่ขุดเชื่อมกับคลองใหญ่นั้นมีความสำคัญมาก เพราะชาวนาจะใช้เป็นคูชักน้ำจากคลองใหญ่เข้ามาเก็บกักไว้ในช่วงก่อนฤดูแล้งเพื่อใช้อุปโภค-บริโภค โดยแต่เดิมนั้นใช้ขันโลงวิดน้ำเข้าคู (ขันโลงเป็นคำท้องถิ่นเป็นอุปกรณ์วิดน้ำที่ใช้คนวิด) ต่อมาเป็นระหัดวิดน้ำโดยมีกังหันลมชักระหัด ซึ่งปัจจุบันบางบ้านใช้มอเตอร์จากเครื่องไถนาต่อกับระหัดใช้สูบน้ำ นอกจากจะเป็นคูชักน้ำเข้าสู่คูหรือห้องรองสวนแล้ว ในฤดูทำนาหากน้ำน้อยก็จะใช้เป็นคูชักน้ำเข้าสู่ที่นาเพื่อทำนาได้อีกโดยจะใช้เชื่อมกับคลองใหญ่ ชาวนาจะทำคันดินสูงปิดไว้เพื่อไม่ให้ น้ำจากคู และน้ำจากนาไหลย้อนกลับสู่คลองใหญ่ คูน้ำเหล่านี้จะมีปลาชนิดต่างๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในช่วงน้ำหลาก พอชาวนาปิดคันดินไม่ให้ น้ำกลับสู่คลองปลาต่างๆ ก็จะถูกค้างอยู่ พอฤดูแล้งชาวนาจะวิดปลาลงมาทำปลาแห้ง ปลาจี่ รับประทาน และยังอาศัยจับเป็นรายวันเพื่อปรุงอาหารประจำวันวันอีกด้วย

บริเวณบ้านจะกว้างใหญ่ขนาดไหนแล้วแต่ความต้องการของแต่ละครอบครัว แต่บ้านใดที่ยังทำนาอยู่ บริเวณด้านทิศตะวันตกของตัวเรือนจะเป็นลานกว้างเพื่อตากข้าวและนวดข้าวในฤดูเก็บเกี่ยวโดยจะสร้างบ้านไว้ด้านตะวันออกของลานที่เป็นเช่นนี้เพราะลานที่อยู่ด้านตะวันตกนั้นได้รับแดดเกือบตลอดวัน คือ ช่วงเที่ยงจนถึงเย็น โดยเฉพาะแดดช่วงบ่ายซึ่งแสงแดดจะจัดมาก แสงแดดจะช่วยให้ข้าวแห้งได้เร็วขึ้น และใช้เป็นลานอเนกประสงค์ที่สนองกิจกรรมกลางแจ้งได้หลายกิจกรรม

ไม่ว่ากรรมวิธีใดทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การลำเลียงข้าวจากนาสู่ลานนวดข้าว เดิมใช้เรือบรรทุกจากท้องนาเข้าสู่คูน้ำหลัก และขนลงตากบริเวณลานนวดข้าว และนวดข้าวในในเวลาต่อมา และตากข้าวที่นวดแล้วให้แห้งสนิทก่อนเก็บ เนื่องจากท้องนวยังมีน้ำเจิ่งนองอยู่ ชาวนาจะเกี่ยวข้าวใส่เรือและลากเข้าสู่ลานเมื่อเกี่ยวเสร็จแล้ว บางบ้านนอกจากใช้เรือแล้วยังใช้เลื่อนบรรทุกข้าวจากนาเข้าสู่ลานนวดข้าวที่บริเวณบ้านโดยแต่เดิมใช้ควายลาก ปัจจุบันได้ใช้รถไถแทนเรือ และเลื่อนแล้ว เพราะรถไถนาปัจจุบันเป็นอุปกรณ์ทำนาที่อำนวยความสะดวกหลายประการ นอกจากใช้ไถนาแล้วยังใช้เป็นเครื่องซักรีดผ้าได้เป็นรถลากข้าวและยังใช้นวดข้าวได้อีก

จากการออกสำรวจภาคสนามบริเวณบ้านชานาที่ตั้งถิ่นฐานอยู่สองฝั่งคลองมอญ พบว่า แต่ละบริเวณบ้านไม่มีสร้างรั้วปิดล้อมเลย ทุกครอบครัวใช้คันดินแนวคลอง และทิวไม้ที่ปลูกตามคันดินรอบบริเวณบ้านเป็นแนวบอกอาณาเขตเนื้อที่บริเวณบ้านของตน เนื่องจากบริเวณบ้านแต่ละหลังต่างตั้งอยู่ในที่นาของตนเอง ส่วนที่ติดกับฝั่งคลองยังผลให้ไม่มีการกระจุกตัวของกลุ่มบ้าน จึงไม่จำเป็นต้องกันรั้วเพื่อแบ่งอาณาบริเวณของแต่ละบ้าน การบ่งบอกอาณาเขตด้วยคันดินและแนวไม้จึงเป็นสิ่งบ่งบอกอาณาเขตของบริเวณบ้านที่เหมาะสมชัดเจน ทั้งยังอาศัยประโยชน์จากต้นไม้ในการใช้สอยเป็นกำแพงบังลมพายุ กรองความร้อน และให้ร่มเงาแก่บริเวณบ้านให้มีความร่มเย็น โดยไม่มีคันดินที่ปลูกล้อมบริเวณบ้านนั้นมักจะเป็นไม้ที่ขึ้นเองในท้องถิ่นส่วนใหญ่ ได้แก่ ไม้สะแก ซึ่งไม่ต้องการบำรุงรักษามีพุ่มใบหนา ลำต้นสูงพอสมควรจึงสามารถต้านลมได้ดีเหมาะที่จะเป็นกำแพงกันความแรงของพายุให้เบาลงเมื่อพัดเข้าสู่บริเวณตัวบ้านและสวนผลไม้ ไม้สะแกนั้นชาวบ้านเดิมจะนำกิ่งมาตากให้แห้งเพื่อใช้เป็นฟืนหุงต้มอาหาร และบางบ้านใช้เผาเป็นถ่านเก็บไว้ใช้ก็มี

เนื่องจากคลองมอญเชื่อมกับคลองที่ขุดแยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ คือ คลองลำปลาทิว และคลองทับยาว (คลองลำปลาทิว และคลองทับยาวขุดแยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ฝั่งเหนือ โดยขุดตั้งฉากไปทางเหนือของคลองประเวศบุรีรมย์) ฉะนั้น คลองมอญจึงวางในแนวทิศตะวันออกและตะวันตก เรือนพักอาศัยของชาวมอญสองฝั่งคลองมอญจะวางแนวสันหลังคา หรือแนวแกนของเรือนขนานกับแนวคลอง ในการออกสำรวจเรือนพักอาศัยของชาวมอญประเภทโรงนาที่ผู้ทำวิจัยได้ทำการศึกษาใน เรือนทุกหลังวางแกนไปแนวตะวันออก-ตะวันตกตลอดซึ่งเรียกว่า “วางเรือนไปตามตะวัน” แม้โรงนาของชาวมอญที่ตั้งสองฟากของคลองปลาทิวก็วางในแกนตะวันออก-ตะวันตก ทำให้สรุปได้ว่า วางตัวแนวแกน หรือสันหลังคาของชาวมอญในท้องที่ลาดกระบังนี้ ยึดระบบการวางแนวแกนเรือนอย่างเคร่งครัดต่างกับเรือนแบบโรงนาของชาวนาไทยแถบสมุทรสาครที่ตำบลคอกกระบือซึ่งผู้วิจัยได้เคยทำการวิจัยไว้ ชาวนาไทยเหล่านี้จะไม่วางแนวแกนเรือนในทิศทางที่แน่นอน บางหลังวางตามแนวตะวันตก-ตะวันออก บางหลังวางตามแนวแกนเหนือใต้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำนวนบ้าน (โรงนา) ของชาวมอญลาดกระบัง และเนื้อที่บ้านที่ทำการศึกษาวិเคราะห์

บ้านพักอาศัยชาวมอญที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเพื่อทำการวิจัยนั้นมีจำนวน 17 หลังด้วยกัน จำนวน 16 หลัง อยู่ฝั่งคลองมอญเป็นชานาและลูกหลานชานามาแต่เดิมและเป็นชานาเชื้อสายมอญทั้งสิ้น ซึ่งผู้ทำการวิจัยได้เข้าไป สัมภาษณ์เจ้าของบ้านเหล่านั้นทุกหลัง มีอยู่หลังหนึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับปากทางคลองมอญที่แยกจากคลองลำปลาทิว และเจ้าของบ้านเป็นคนไทยที่บิดามารดาตั้งรกรากอยู่ที่นี้และเดิมมีอาชีพทำนาที่ทำการสำรวจเรือนหลังนี้ก็เพื่อจะ สังเกตถึงลักษณะ และข้อแตกต่างจากเรือนโรงนาของชาวมอญ

บ้านที่ทำการสำรวจ 17 หลัง ซึ่งจะได้อธิบายลักษณะในถินตอนต่อไป เรือน 15 หลัง เป็นเรือนโรงนา 1 หลัง เป็นเรือนสมัยปัจจุบัน 2 ชั้น 1 หลัง เป็นเรือนชานาแยกพื้น

บ้านหลังที่ 1

บ้านเลขที่: 43 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ)

ลักษณะบ้าน: โรงนา

เจ้าของบ้าน: นางไต้ด แซ่มเชื้อ

บ้านหลังที่ 2

บ้านเลขที่: 33 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้)

ลักษณะบ้าน: โรงนา

เจ้าของบ้าน: นายประยูร คุณหอม

บ้านหลังที่ 3

บ้านเลขที่: 34 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้)

ลักษณะบ้าน: โรงนา

เจ้าของบ้าน: นางเพ็ญ เอี่ยมรอด

บ้านหลังที่ 4

บ้านเลขที่: 58 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้)

ลักษณะบ้าน: โรงนา

เจ้าของบ้าน: นายสุเทพ คุณหอม

บ้านหลังที่ 5

บ้านเลขที่: 43 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้)

ลักษณะบ้าน: โรงนา

เจ้าของบ้าน: นางดีวด ระย้า

บ้านหลังที่ 6

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 43/1 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้ อยู่โคกเดียวกับบ้านนางดีวด ระย้า)

ลักษณะบ้าน: โรงนาลักษณะพิเศษ

เจ้าของบ้าน: นายบุญช่วย ระย้า (เป็นลูกชายของนางดีวด ระย้า)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้านหลังที่ 7

บ้านเลขที่: 59 หมู่ 6 เลขบ้านใช้เลขบ้านของบ้านพ่อ แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นายจินดา อุณารัตน์

บ้านหลังที่ 8

บ้านเลขที่: 59 หมู่ 6 เลขบ้านใช้เลขบ้านของบ้านพ่อ แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นางจำเนียร เทียนประภา

บ้านหลังที่ 9

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 12 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นายเสวย ระย้า

บ้านหลังที่ 10

บ้านเลขที่: 82 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (ตั้งอยู่ฝั่งคลองมอญด้านใต้ ห่างจากฝั่งคลองมาก ติดอยู่กับถนนเลียบบคลองมอญ)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นายสง่า อุณารัตน์

บ้านหลังที่ 11

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 107 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (ตั้งอยู่ฝั่งคลองมอญด้านใต้ ห่างจากฝั่งคลองมาก ติดอยู่กับถนนเลียบบคลองมอญ)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นายสง่า อุณารัตน์

บ้านหลังที่ 12

บ้านเลขที่: 22 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นางสาวเกา อุนุหนายนต์

บ้านหลังที่ 13

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 30 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นางมณี สงคราม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้านหลังที่ 14

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 120 หมู่ 7 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นายจ่านงค์ มั่งนาค

บ้านหลังที่ 15

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 3 หมู่ 7 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ)
ลักษณะบ้าน: โรงนา
เจ้าของบ้าน: นายพวง ศิริใหญ่

บ้านหลังที่ 16

บ้านเลขที่: 86 หมู่ 10 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองลำปลาทิว ฝั่งตะวันออกตรงข้ามกับปากคลอง)
ลักษณะบ้าน: เป็นคนไทย บ้านไม่มีลักษณะเป็นโรง เป็นบ้านยกพื้นสูง แต่บ้านเดิมเป็นโรงนายังคงอยู่ แต่ทั้งร้างมาอาศัยบนบ้านยกได้ถุนที่สร้างใหม่ คือ หลังที่ทำการรังวัด)
เจ้าของบ้าน: นางผัน แพลอย

บ้านหลังที่ 17

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 62 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้)
ลักษณะบ้าน: เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ต่อเพิงออกไปลักษณะเป็นบ้านสมัยปัจจุบันแต่การวางแปลนบ้าน ยังมีเค้าโครงการวางแบบโรงนาอยู่
เจ้าของบ้าน: นางเก็ม ไชยชนะ

รูปแบบของโรงนา ในความหมายของชาวนาทัวไป (โดยเฉพาะมอญที่คลองมอญ)¹⁴

คำว่า “เรือนพักอาศัยแบบโรงนา” จากการสำรวจภาคสนาม และคำบอกเล่าของชาวนาเองนั้น หมายถึง อาคารที่พักอาศัยของชาวนา ซึ่งรูปลักษณะดั้งเดิมเป็นอาคารฝั่งพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าปิดล้อมพื้นที่ๆ ต้องการ ที่พักอาศัยมีขนาดที่แต่ละครอบครัวต้องการ หลังคาเป็นหลังคาทรงจั่ว (Gable Roof) วัสดุส่วนใหญ่ที่ใช้ปิดล้อมอาคาร ส่วนที่เป็นฝา มักใช้ใบจากที่เย็บเป็นตับมาผูกยึดกับเคร่าไม้ไผ่ตามนอน และเคร่าตามตั้งที่ผูกยึดกับเสาเรือนที่เป็นเสาไม้เนื้อแข็ง ซึ่งขุดฝังดินในระยะลึกพอประมาณ ไม่ลึกเกินกว่าช่วงความยาวของแขน เพราะจะต้องใช้มือกดดินจากกันหลุมเสาขึ้นมาได้สะดวก หากลึกเกินไปไปย่อมไม่สะดวกในการจะเก็บดินขึ้นจากหลุมเสา หลังคาก็มด้วยใบจากที่เย็บเป็นตับ ไม้โครงสร้างหลังคาส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่ยึดกันด้วยการใช้หวายผูกมัด และใช้เดือยช่วยเสริมการยึดมัดให้แน่นขึ้น แต่ลักษณะที่แตกต่างกับเรือนเครื่องผูกทั่วไปอยู่ตรงที่โรงนานั้น พื้นของโรงนาเกือบทั้งหมดไม่มีการยกพื้น หากแต่ยกให้สูงกว่าระดับพื้นลานนอกบ้านด้วยการถมดินพื้นที่ในตัวเรือนและปรับให้แน่น บริเวณหลับนอนนั้นจะเป็นพื้นคล้ายกับแคร่ ใช้เสาคานตั้งรับพื้นกระดานสูงพอนั่งห้อยขาได้สบาย เพื่อให้ส่วนพักผ่อนหลับนอนพ้นจากความชื้นจากพื้นดิน ความสูงของจั่วสูงประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวของช่ออาจจะสั้นหรือยาวกว่าเล็กน้อยก็ได้ ฉะนั้น หลังคาจึงมีความลาดชันมาก ประมาณ 30-40 องศา เพื่อให้ฝ้าฝนไหลเทลงได้สะดวกโดยไม่รั่ว เพราะวัสดุเป็นใบจากนำมาเย็บเป็นตับซึ่งมีร่องให้น้ำฝนซึมลงได้ หากไหลลงไม่สะดวกเนื่องจากความลาดชันไม่พอให้เกิดการไหลลงโดยรวดเร็ว ลักษณะโรงนานี้มีอยู่ทั่วไปในภาคกลาง มีมากในบริเวณที่ราบลุ่มตอนล่างของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นอาคารที่มีราคา

และค่าก่อสร้างถูกมากเมื่อเทียบกับเรือนฝากระดาน

ไม่ทราบว่ามีใ้ทุกทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

14 การสัมภาษณ์และการสำรวจจริงวัดภาคสนามของผู้นวิจัยในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม ของบ้านทุกบ้านที่เข้าทำการรังวัด.

อาคารชนิดโรงนา นี้ ปลุกสร้างง่ายไม่ซับซ้อน ต่างกับเรือนที่มีเพ็ญยกสูง เพราะต้องอาศัยรายละเอียดในการยึดโครงสร้างเข้าด้วยกันด้วยการยึดพิเศษ อีกทั้งยังไม่สิ้นเปลืองเพราะพื้นส่วนใหญ่ ยกเว้นส่วนพักผ่อนหลับนอนเป็นพื้นดิน เรือนชนิดโรงนา นี้วัสดุส่วนใหญ่ที่เป็นโครงสร้างเป็นวัสดุที่หาง่ายส่วนมากจะเป็นไม้ หากจะใช้ไม้เนื้อแข็งก็ตรงส่วนเสาเรือน เสารับแคร่นอน ตง คาน และพื้นกระดานส่วนบริเวณพักผ่อนหลับนอนเท่านั้น รูปแบบโรงนาจุดเด่นสำคัญคือ อาคารพักอาศัยที่สร้างติดดินนั่นเอง โดยใช้พื้นที่ภายในที่เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ส่วนใหญ่เป็นพื้นดิน แม้ในระยะหลังชาวนาจะนำวัสดุถาวรบางอย่างมาปิดล้อมส่วนฝาก็ตาม แต่อาคารยังเป็นอาคารติดดินไม่ยกพื้นอยู่ชานาก็ยังคงเรียกอาคารพักอาศัยว่า “โรง” หรือ “โรงนา” อยู่เช่นเดิม และมีที่คนจะว่าอาคารพักอาศัยแบบ “โรงนา” นี้ เป็นอาคารที่มีคุณค่าต่อยกกว่าเรือนฝากระดานยกพื้นสูง แต่ชาวนาทุกคนที่อาศัยอยู่ในโรงนา นี้จะให้ความเห็นว่า หากอยู่เรือนไม้จริงยกพื้นสูงจะรู้สึกคับแคบอึดอัด เพราะบริเวณภายในโรงนา พื้นที่โล่งตลอดถึงกันจะไม่ปิดล้อมเป็นห้อง ส่วนที่เป็นบริเวณเปิดโล่งก็มีปริมาณมากกว่าจึงทำให้เกิดความรู้สึกกว้างขวางโปร่งโล่ง จากความเคยชินที่สัมผัสกับความโล่งโล่งภายในโรงนา ที่นอนอาศัยอยู่เป็นเวลานาน แม้ผู้วิจัยก็รู้สึกเช่นกันเมื่อเข้าสู่ภายในอาคารชนิดโรงนา เหล่านี้ในช่วงตอนที่ออกสำรวจภาคสนาม นักศึกษาที่เป็นผู้ช่วยวิจัยภาคสนามก็รู้สึกในทำนองเดียวกันกับผู้วิจัย

ลักษณะอาคารพักอาศัยแบบโรงนาของชาวมอญบริเวณคลองในทิศของ “Michael Smithies” ผู้ศึกษาชุมชนชาวมอญในบริเวณสองฝั่งคลองมอญ โดยได้เขียนบทความทางวิชาการเรื่อง “Village Mon of Bangkok” ลงในหนังสือ “The Journal of Siam Society” 1972. โดยบรรยายลักษณะอาคารพักอาศัยและสภาพแวดล้อมว่า¹⁵

“บ้านของชาวมอญมองดูจากรูปร่างภายนอกและภายในนั้นมีลักษณะแตกต่างจากบ้านไทยในชนบทอย่างชัดเจนที่พักอาศัยของชาวมอญ (The Mon Dwelling) นั้นตัวอาคารจะไม่ยกพื้นสูงจากพื้นดินในบริเวณส่วนที่พักผ่อนและส่วนครัว (Living and Kitchen Area) ซึ่งพื้นที่ของบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นดินอัดทุดจนแน่น (Beaten Earth) หากบ้านใดมีลูกสาวหลายคนที่พักอาศัยในบ้านนั้นพื้นดินภายในบริเวณเรือนจะถูกทุดจนเรียบดูเรียบร้อย แต่หากบ้านใดมีลูกชายมากพื้นดินภายในอาคารจะจัดไม่เรียบร้อย เพราะพวกผู้ชายไม่ค่อยเอาใจใส่ที่จะปรับพื้นให้ราบเรียบ ลักษณะเรือนแบบนี้มีรูปแบบเหมือนกับเรือนในภาคใต้ของไทยทั้งชาวไทย และชาวมลายู ส่วนใหญ่จะเป็นกระท่อมที่พักอาศัยของชาวประมงที่สร้างตามชายฝั่งหรือคล้ายกับที่พักของชาวจีนที่ปลูกสวนผักในท้องที่ใกล้หรือชานเมืองของกรุงเทพฯ สัตว์เลี้ยงซึ่งได้แก่ควายจะนำมาผูกไว้ภายในตัวอาคารกับราวไม้ซึ่งอยู่ในบริเวณส่วนหนึ่งของส่วนพักผ่อน ส่วนบริเวณที่ใช้สำหรับหลับนอนในตอนกลางคืนนั้น จะเป็นส่วนที่เป็นพื้นไม้กระดานยกสูงจากพื้นดิน ถัดจากส่วนพื้นไม้กระดานที่ยกสูงเป็นส่วนหลับนอนนั้นจะเป็นส่วนพื้นยกสูงเช่นกัน ถือว่าเป็นส่วนที่ขยายออกมาจากบริเวณหลับนอนโดยจะมีฝากั้นระหว่างส่วนนอนกับพื้นบริเวณนี้ ส่วนนอนก็ยกพื้นและมีฝาปิดล้อมเพื่อความเป็นส่วนตัวมีลักษณะเป็นห้องแคบยาว มีช่องประตู ส่วนยกพื้นหน้าบริเวณห้องนอนมีลักษณะคล้ายแคร่ไวนั่งเล่นทานอาหาร ใต้แคร่นี้ใช้เป็นที่พักของฝาและหลังคาปิดล้อมและมุงด้วยตับจาก ซึ่งตับจากที่ใช้ปิดล้อมและใช้มุงหลังนี้ทำมาจากแหล่งอื่นไม่ทำกันในห้องนอน ส่วนห้องที่ใช้หลับนอนจะสูงกว่าส่วนแคร่ด้านหน้าประมาณ 2-3 นิ้ว ส่วนห้องนอนจะเป็นที่หลับนอนของคู่สามีภรรยา ในกรณีที่คู่สามีภรรยาอยู่รวมภายในเรือนเดียวกันกับบิดามารดาของสามี หรือฝ่ายบิดามารดาของภรรยา โดยคู่สามีภรรยาจะนอนอยู่รวมห้องเดียวกับพ่อแม่ของภรรยาหรือพ่อแม่ของสามี เด็กเล็กรวมทั้งลูกสาวจะนอนรวมกันห้องนอนนี้โดยนอนแยกมุ้งกัน คู่สามีจะนอนรวมมุ้งเดียวกัน บุตรชายหากโตเป็นหนุ่มขึ้นจะแยกออกมานอนตรงบริเวณแคร่หน้าห้องนอนนั่นเอง การนอนภายในห้องนอนนั้นส่วนใหญ่คู่สามีภรรยาที่เป็นอาวุโสจะอยู่กลางห้องพวกเด็กๆ จะอยู่ 2 ข้างของส่วนนอนของคู่สมรสสามีภรรยา (จากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยเองไม่ค่อยพบการจัดการที่นอนในลักษณะนี้ซึ่งจะกล่าวต่อไปในการวิเคราะห์การใช้พื้นที่ของโรงนาแต่ละหลังที่ได้เก็บข้อมูล) ส่วนห้องนอนนี้จะอยู่เหนือคลองที่ใช้เป็นที่เก็บเรือเพื่อป้องกันขโมยที่จะมาขโมยเรือ บริเวณส่วนห้องนอนนี้จะเป็นที่ตั้งของเสาเอกของเรือน Holiday นักวิชาการชาวตะวันตกที่เคยมาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับมอญไม่ได้กล่าวถึงโรงนาของมอญชนิดนี้เลย ซึ่งโรงนาของชาวมอญ ดังกล่าวมีลักษณะการจัดเนื้อที่บางส่วนต่างกับของชาวนาไทยแม้กระทั่ง Seidenfoolen นักมนุษยวิทยาชาวตะวันตก ก็กล่าวว่า พวกมอญสร้างเรือนเหมือนกับคนไทยเพียงแต่ว่าเรือนของชาวมอญนั้นจะวางแนวแกน หรือแนวสันหลังคาไปในแนวแกนตะวันตก-ตะวันออก Holiday ยังพูดเกี่ยวกับเรือนชาวมอญอีกว่า เรือนของชาวมอญนั้นมักจะยึดกฎเกณฑ์ตามแบบไทย หรือของพม่า หากอยู่ในประเทศไทยก็ยึดกฎเกณฑ์แบบไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ 15 Michael Smithies. “Village Mon of Bangkok”. The The Mon Collected Articles from the Journal of the Siam Society. Bangkok: The Siam Society, 1986. p. 35-37.

การสร้างเรือนแบบไทยหากเป็นมอญที่อยู่ในพม่าก็ยึดตามกฎของพม่า แต่จากที่ Michael Smithies ได้สังเกตจากบ้านของชาวมอญในย่านคลองมอญนั้นได้กล่าวว่า ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนในการวางแนวตัวเรือนและเมื่อถามชาวมอญในท้องที่ก็ได้คำตอบว่าหลักการวางแนวแกนเรือนนั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญแต่จะวางแนวแกนไปทางแนวอยู่ที่เหมาะสมกับพื้นที่ดินที่จะปลูกสร้าง แต่จากการเข้าไปสังเกตบ้านชาวมอญส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนอนโดยหันศีรษะไปทางทิศใต้และทิศตะวันออก แต่ชาวมอญอาจจะนอนหันศีรษะไปทางทิศเหนือก็ได้แต่ก็ไม่มีใครนอนโดยหันศีรษะไปทางทิศนี้เหมือนกับคนไทยหรือหันหัวไปทางทิศตะวันตกเลย

จากการสังเกตภายในตัวเรือนของชาวมอญนั้น ไม่มีการตกแต่งประดับประดาอะไรเป็นพิเศษ ไม่มีเครื่องเรือนหรือเครื่องตกแต่งบ้าน อาจจะมีม้านั่งไม้ หรือโต๊ะไม้ รวมทั้งเก้าอี้ บางครั้งก็เป็นเก้าอี้เหล็กพับสำหรับนั่งกินข้าว เครื่องเรือนที่ใช้ตกแต่งบ้านส่วนมากก็มีเพียงแต่เสื่อกกที่ใช้สำหรับปูนอน ซึ่งสานเป็นลวดลายจากการย้อมสีเส้นกกให้เกิดลวดลายจากระบบของการสาน เสื่อกกมอญนี้แตกต่างกับเสื่อของคนไทย เสื่อกกแบบมอญนี้ไม่สานขายแต่ทุกบ้านจะสานเสื่อเก็บไว้ใช้กับองภายในครอบครัว Holliday กล่าวว่า การทอเสื่อใช้กับภายในบ้านนั้นโดยมากมักเป็นผู้หญิง แต่จากการสังเกตในหมู่บ้านมอญแห่งนี้ ก็มีผู้ชายเป็นผู้สานกกอยู่เหมือนกัน มีการเก็บข้าวไว้ภายในเรือน (โรงนา) โดยจะวางอยู่ในบริเวณที่เก็บเครื่องมือทำนา และเครื่องมัดข้าว

บริเวณที่ล้อมรอบตัวบ้านก็ไม่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมของบ้านชานนาไทย ชาวมอญจะเลี้ยงหมา และไก่ไว้ภายในบ้าน และให้อยู่นอกบ้านในเวลากลางวัน แม่นุสนจะกินข้าวภายในโรงนา ไก่จะวิ่งเข้าวิ่งออกภายในโรงนาเหมือนกับสุนัขก็ตาม มีการปลูกไม้ยืนต้นและไม่พุ่มรอบๆ บริเวณบ้านไม้พุ่มมักปลูกไม้ประเภทให้กลิ่นหอมเย็นแต่ละบ้านส่วนใหญ่จะปลูกกล้วยกันทั่วไป และแต่ละบ้านยังมีศาลพระภูมิ ซึ่งชาวมอญกล่าวว่ามาสร้างไว้ในระยะหลัง ชาวมอญไม่เลี้ยงหมู แม้จะกินเนื้อหมูก็ตาม โดยเชื่อว่าบรรพบุรุษมอญไม่ชอบ หากใครเลี้ยงหมูผู้นั้นก็จะไม่เจริญเหมือนกับชาวไทยอิสลามที่อยู่หมู่บ้านถัดไปก็ไม่เลี้ยง และรับประทานหมู ชาวมอญและชาวไทยมุสลิมที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในย่านนี้ ไม่มีใครตอบได้ว่าอพยพโยกย้ายเข้ามาแต่เมื่อไร แต่สันนิษฐานว่าอาจจะอพยพเข้ามาอยู่ในช่วงประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ละบ้านจะมีเรือขนาดใหญ่อยู่ 1 ลำ เพื่อใช้ในการบรรทุกข้าว และจะมีเรือเล็กอย่างน้อยบ้านละ 2 ลำ สำหรับใช้สัญจรประจำวัน เนื่องจากไม่มีถนนเชื่อมติดต่อกับชุมชนอื่นๆ อีกทั้งยังไม่มีน้ำประปา ไฟฟ้า และโทรศัพท์ใช้ภายในหมู่บ้าน”

ข้อความทั้งหมดเป็นข้อความที่ Michael Smithies บรรยายลักษณะหมู่บ้าน และบ้านชาวมอญที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ 2 ฝั่งคลองมอญในช่วงก่อนหน้าปีคริสต์ศักราช 1972 หรือ ปี พ.ศ. 2515 ซึ่งหลายประการที่ผู้วิจัยยังคงพบลักษณะ ดังกล่าวอยู่โดยเฉพาะลักษณะของเรือน หรือโรงนาของมอญนั้นจากการออกศึกษาสำรวจภาคสนาม โรงนาของชาวมอญที่เข้าไปทำการรังวัดการแบ่งเนื้อที่ภายใน และรูปทรงอาคารก็ตรงตามที่ข้อความข้างต้นได้บรรยายเอาไว้ ต่างแต่เพียงว่าทุกบ้านหันมาใช้เครื่องไถนาแทน ไม่มีควายสำหรับใช้ไถนาแม้แต่ตัวเดียวภายในหมู่บ้านแห่งนี้ ฉะนั้นบริเวณผูกควายภายในโรงนาจึงเป็นบริเวณใช้เก็บเครื่องไถนา เครื่องสูบน้ำ และถังน้ำมันสำหรับเป็นเชื้อเพลิงในการเดินเครื่องไถนาแทน และปัจจุบันนี้หมู่บ้านคลองมอญมีไฟฟ้าใช้กันแล้วโดยเดินเสาไฟฟ้าตามแนวถนนซึ่งได้ตัดขนานกับคลองมอญฝั่งใต้ น้ำประปาและโทรศัพท์ทั้งไปไม่ถึง ชาวบ้านยังคงใช้น้ำฝน และน้ำคลอง รวมถึงน้ำที่เก็บไว้ในคูรอบบ้านสำหรับอุปโภคและบริโภคเหมือนเดิม (ช่วงเวลา ปี พ.ศ. 2532)

วิเคราะห์เหตุผลในการสร้างโรงนาแทนเรือนยกพื้นสูง และเรือนฝากระดานของชานนา (มอญ)

บริเวณคลองมอญ (รวมถึงชานนาทั่วไปที่สร้างที่พักแบบโรงนา)

การที่ชาวมอญโดยเฉพาะจากพระประแดงอพยพเข้ามาจับจองที่ดินสองฝั่งคลองที่ได้ออกทุนทรัพย์ในการขุดคลอง หรือซื้อที่ดินจากผู้มีสิทธิ์จับจองไว้ จำต้องบุกเบิกที่ดินที่เป็นพงรกรสองฝั่งคลองให้เป็นพื้นนาเพื่อการทำนา ชานนาและครอบครัวที่อพยพเข้ามาจะต้องหักล้างพงในพื้นที่ๆ ตนจับจองและเป็นเจ้าของให้ราบเรียบปรับเป็นคันนาเป็นแปลงเล็กๆ เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้สำหรับหล่อเลี้ยงต้นข้าวที่ปลูกในแปลงนา จากการออกภาคสนามพบว่าผู้มีอายุชาวมอญต่างเล่าถึงเหตุการณ์ในช่วงตอนนั้นคล้ายๆกันคือ ในขั้นแรกที่มาหักล้างปรับพื้นที่รกรานั้น บรรพบุรุษของพวกตนที่เข้าจับจองที่ดินนั้นพากันอพยพโยกย้ายโดยพายเรือกันมาจากพระประแดงเข้าสู่คลองประเวศบุรีรมย์ทางพระโขนงต่างมาสร้างที่พักอาศัยชั่วคราว คือ โรงนาเพื่อพักอาศัยชั่วคราวและเมื่อปราบที่เสร็จเรียบร้อยแล้วจึงลงมือปลูกข้าว บางครอบครัวก็กลับไปยังพระประแดง พอถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็อพยพเข้ามาอีกเพื่อเก็บเกี่ยว ขณะที่ปลูกข้าว

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เสรีจรรยาเก็บเกี่ยวจะมีสมาชิกบางคนในครอบครัวอยู่เฝ้าดูแลข้าวในนาของตน แต่บางครอบครัวก็จ้างคนเฝ้า บางครอบครัวอยู่อาศัยดูแลนาจนสามารถทำนาได้ผลหลายปีก็จะอยู่ถาวรไม่อพยพกลับสู่ถิ่นเดิมคือพระประแดงอีก

การสร้างที่พักอาศัยแบบโรงนาเพื่อการอยู่อาศัยของแต่ละครอบครัวนั้น จากการพิจารณาโดยเหตุผลแล้ว นับว่าเหมาะสมที่สุด โดยชาวนาแต่ละครอบครัวจะใช้ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนตรงส่วนที่ติดกับคลองเป็นพื้นที่สร้างบ้าน และขุดคูน้ำเอาดินมาพูนเป็นโคกคังที่ได้กล่าวแล้ว และจึงสร้างโรงนาเพื่อพักอาศัย

วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารประเภทโรงนานั้น เป็นวัสดุที่สามารถประกอบการก่อสร้างได้สะดวก ซึ่งเป็นวัสดุสำเร็จรูป มีผาดับจาก หลังคาตบจาก โครงสร้างรับหลังคาเป็นไม้ไผ่ โครงฝาเป็นไม้ไผ่ ยกเว้นเสาหลักๆ ของโรงนาเท่านั้นที่เป็นเสาไม้เนื้อแข็ง พื้นบ้านส่วนอื่นๆ นั้นสร้างบนพื้นดินอัดแน่น วัสดุก่อสร้างดังกล่าวมาแม้ชาวนาไม่ผลิตขึ้นใช้เองก็ตาม แต่เป็นวัสดุก่อสร้างชนิดสำเร็จรูปแบบมาตรฐานที่มีขายตามย่านตลาดริมน้ำฝั่งคลองพระเวศบุรีรมย์ ซึ่งชาวนาสามารถจัดหาและซื้อได้โดยสะดวก ทั้งในเวลานั้นเป็นวัสดุที่มีราคาไม่แพง ระบบการก่อสร้าง และเทคนิควิธีก็ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สมาชิกครอบครัวทุกคนสามารถก่อสร้างกันเองได้ อาจจะบอกกล่าวเพื่อนบ้านใกล้เคียงมาช่วยในขณะปลูกสร้าง กินเวลาปลูกสร้างได้โดยรวดเร็ว จากการสัมภาษณ์เจ้าของโรงนาทุกหลังที่ทำการวิจัยต่างก็พูดว่าสร้างกันเองทั้งนั้น และมีเพื่อนบ้านมาช่วยมุงหลังคาและยึดตบจากส่วนผนัง งานที่ต้องออกแรง และพิถีพิถันเป็นพิเศษก็คือการยกเสาโรงนาลงหลุมการวางโครงหลังคา การทำพื้นส่วนนอนที่ต้องอาศัยผู้ชำนาญการเป็นพิเศษ ซึ่งแต่ละหลังสร้างไม่เกิน 1 อาทิตย์เป็นอย่างมากแต่เท่าที่สัมภาษณ์นั้นต่างก็เล่ากันว่าสร้างเสร็จภายใน 2-3 วันเท่านั้น

ภายในโรงนาโรงเตี๋ยนั้น สามารถครอบคลุมพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยได้ครบถ้วน มีทั้งบริเวณรับประทานข้าว บริเวณพักผ่อนรับแขก หรือเพื่อนบ้านที่เข้ามาเยี่ยมเยียน บริเวณเก็บอุปกรณ์ทำนา บริเวณเก็บข้าวเปลือกไว้สำหรับรับประทานตลอดปี และข้าวเปลือกไว้ทำพันธุ์ บริเวณผูกควายในเวลาค่ำคืนเพื่อความปลอดภัยเพราะสามารถควบคุมได้โดยสะดวกกว่าการผูกควายไว้ในคอกนอกบ้าน ภายในโรงนานั้นจะทำฝาปิดล้อมก็เฉพาะส่วนนอกเท่านั้น ภายในโล่งถึงกันโดยตลอดดังได้กล่าวถึงลักษณะโรงนาไว้แล้ว

เนื่องจากการสร้างโคกพักอาศัยในบริเวณที่นาของชาวนาในแต่ละครอบครัว ยังผลให้บริเวณพักอาศัยของแต่ละครอบครัวอยู่ห่างกัน บ้านแต่ละบ้านไม่เกาะกลุ่มกันอย่างหนาแน่น ฉะนั้น การป้องกันภัยจากโจรผู้ร้ายหรือขโมยนั้นจำเป็นต้องเก็บข้าวของทั้งหมดไว้ภายในอาคารพักอาศัย เพราะไม่มีเพื่อนบ้านที่อาศัยใกล้เคียงกันช่วยกันดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งควายนั้นจำเป็นต้องดูแลให้อยู่ในบริเวณที่ปลอดภัยที่สุด ในเวลาค่ำคืนจำเป็นต้องผูกควายไว้ในโรงนาเพื่อป้องกันการลักขโมย เนื่องจากควายนั้นเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของการทำนา เพราะควายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวนา จากการศึกษาพบว่า ควายหนึ่งตัวสามารถทำงานในหนึ่งวันได้ราว 5 ชั่วโมงครึ่ง ซึ่งในเวลาดังกล่าวไถนาได้ 1 ไร่เป็นอย่างสูงที่สุด นอกจากนี้ชาวนายังใช้ควายนวดข้าวหลังจากเก็บเกี่ยวแล้วจากการศึกษาเกี่ยวกับแรงงานของควายพบว่า ควาย 5 ตัว นวดข้าวเปลือกได้ 120 ถังใช้เวลา 11 ชั่วโมงครึ่ง¹⁶

ในช่วงเวลาการบุกเบิกทำนาของชาวนาในยุคแรกเริ่มในทุ่งราบภาคกลางตอนล่าง ต่อมาจนในระยะก่อนเลิกใช้ควายไถนานั้น การขโมยควายเป็นคดีที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมากและชาวนาแต่ละครอบครัวจำเป็นต้องพึ่งควายในการทำนา ซึ่งแต่ละครอบครัวอย่างน้อยจะมีควายไว้ใช้งานบ้านละ 4 ตัวขึ้นไป การที่ควายถูกขโมยจึงเป็นปัญหาต่อการทำนาเป็นอย่างมาก ฉะนั้นชาวนาในย่านบริเวณคลองมอญตลอดถึงชาวนาทั่วไปจำเป็นต้องหาวิธีการป้องกันการขโมยควายให้ปลอดภัยจากการลักพา การผูกควายไว้ในโรงนาในยามค่ำคืนจึงเหมาะสมและเป็นวิธีที่ปลอดภัยกว่าวิธีอื่นๆ ทั้งยังป้องกันไม่ให้ขโมยบวกรบกวนควายมากนักอีกด้วย

เนื่องจากโรงนาสะดวกในการก่อสร้าง วัสดุหาง่ายไม่มีราคาแพง โรงนายังสามารถครอบคลุมพื้นที่พักอาศัยตลอดถึงการป้องกันการขโมยควายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงนาจึงเป็นอาคารที่พักอาศัยสำหรับชาวนาที่ตั้งบ้านเรือนในที่นาของตนและอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่โดดเดี่ยวที่เหมาะสมกว่าอาคารเรือนไม้กระดานเพราะเรือนไม้กระดานยกพื้นสูงแม้จะผูกและทำคอกควายไว้ได้ถุนเรือนก็ยังไม่ปลอดภัยเท่ากับการผูกควายไว้ในอาคารพักอาศัย ทั้งยังต้องมีการสร้างรั้วไว้เฉพาะอีกจึงเป็นปัญหาแก่ชาวนาที่บุกเบิกที่นาในระยะแรกในการจะสร้างเรือนไม้กระดานเพราะไม่สามารถแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับการดำรงชีพของตนได้ ทั้งยังสิ้นเปลืองทุนทรัพย์มากกว่าการสร้างโรงนา ทั้งยังต้องพึ่งพาช่างที่ชำนาญการพิเศษที่เป็นปัญหาของชาวนาที่เข้ามาในช่วงบุกเบิก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
15. ทรูศิลป์ สิวัดานา. "การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จนถึง
ไม่ปรากฏปีใดๆทั้งสิ้น อีกเรื่องคือขโมยควายในเวลาค่ำคืนเพื่อความปลอดภัยของควายในโรงนา
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2411-2475)". ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2527. หน้า 279-280.

จากการสำรวจภาคสนาม พบว่า แม้ปัจจุบันจะเลิกใช้ควายไถนาแล้วการขโมยควายไม่เกิดขึ้นอีกแล้วก็ตาม แต่ขบวนการที่อาศัยอยู่ในโรงนาแต่ละหลัง ยังคงนิยมการอาศัยอยู่ในโรงนาอยู่ เนื่องจากความเคยชินกับความโล่งภายใน และพฤติกรรมต่างๆ และกิจกรรมต่างๆ ก็ปรับเข้ากับการใช้พื้นที่ภายในโรงนาจนกลายเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มพวกตน เสียแล้ว¹⁶ หากสร้างเรือนใหม่บางครอบครัวก็ยังสร้างอาคารพักอาศัยรูปแบบโรงนาอยู่แม้วัสดุก่อสร้างจะไม่ใช้จากแล้วก็ตาม แต่จากนั้นเหมาะสมที่สุดเพราะเป็นวัสดุที่ไม่ดูดเก็บความร้อนมากนักทำให้อุณหภูมิภายในเย็นสบาย การปลูกสร้างสะดวก เพราะแต่ละคนในครอบครัวสามารถปลูกสร้างกันเองได้โดยเฉพาะบ้านของคุณสง่า อุณรัตน์ นั้นสร้างกันเองในหมู่บ้านไม่มีเพื่อนบ้านมาช่วยเลย

สาเหตุของการลักขโมยควายนั้น เนื่องจากการขยายพื้นที่ทำนาเพื่อผลิตข้าวเพื่อขายของรัฐบาลไทย นั้น ปรากฏว่าควายไม่พอกับการทำนา จึงมีการนำควายจากภาคอีสานเข้ามาขายยังภาคกลางปีละมาก¹⁷ และควายที่นำมาขายมีราคาแพง การขโมยควายเพื่อไปขายแก่ชาวนาอีกท้องถื่นอื่นจึงเป็นอาชีพที่ไม่ต้องลงทุน และสามารถขายได้คล่อง ด้วยขายถูกกว่าควายที่ขายกันตามปกติในย่านแหล่งค้าควาย แม้จะไม่ขายแต่ก็อาจจะได้ค่าไถ่ควายคืนอีก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้มีอายุในย่านคลองมอญเล่าว่า หากควายของผู้ใดหายเจ้าของควายจะต้องติดตามข่าวจาก “ซุมนักเลง” โดยจะออกสืบหาแหล่งโจรที่ขโมยควายไป และติดต่อกับโจรเหล่านั้น และนัดกับเจ้าของควายให้ไปเอาควายที่หายไปในที่ๆ เหมาะสม พร้อมกับนำเงินเสร็จแล้วก็จะบอกที่ซ่อนควายให้แก่เจ้าของควาย โดยมากมักจะซ่อนไว้ตามโคกโนนาใกล้ๆ กับชาวบ้าน ซึ่งเจ้าของจะเป็นผู้ไปเอาควายเอง และเป็นกฎหมายของนักเลงสมัยนั้นซึ่งจะต้องรักษาสัจจะ เป็นคนรักษาคำพูด ครั้นเจ้าของควายไปตามควายยังตำแหน่งที่ซุมนักเลงบอกไว้มักมีคนในคลองเป็นสายให้แก่โจรต่างถิ่นเข้ามาขโมยควายในคลองของพวกตน¹⁹

“ซุมนักเลง” เป็นองค์กรที่น่าสนใจมาก และเป็นองค์กรที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น ซึ่งนักเลงในบ้านนอกเกิดขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ที่ข้าราชการที่ได้รับแต่งตั้งละเลย ยกตัวอย่างเช่น เป็นความจำเป็นที่ชาวนาในหมู่บ้านต้องระมัดระวังสมบัติที่มีค่า เช่น เงิน เป็นต้น รวมไปถึงยังต้องระมัดระวังดูแลควาย และสัตว์ใช้งานอื่นๆ ดังนั้นแต่ละหมู่บ้านที่รัฐให้ความคุ้มครองไปไม่ถึง แต่ละหมู่บ้านจึงต้องจัดการคุ้มครองตนเอง คนส่วนใหญ่ต้องหันมาพึ่งพาพวกชายหนุ่มที่เป็นนักเลงเหล่านี้²⁰ การกระทำและท่าทางของนักเลงต้องมีความอดทนและกล้าหาญแบบลูกผู้ชาย พร้อมทั้งจะสู้กันตัวต่อตัวหรือปะทะเป็นกลุ่ม ชื่อสัตย์ต่อเพื่อนจงรักภักดีต่อมูลนายและพ่อแม่อย่างลึกซึ้ง พวกหัวนักเลงจะเตรียมน้ำไปตามตลาดและบ่อนการพนันเพื่ออวดศักดิ์ศรี มากกว่าไปซื้อของหรือเล่นการพนัน และเพื่อไปพบเพื่อนฝูงหรือก่อเรื่องที่จะเป็นการเพิ่มชื่อเสียงในฐานะนักเลงให้กับตนเอง²¹ ฉะนั้น คำว่า “ซุมนักเลง” คือ บริเวณที่กลุ่มนักเลงในแต่ละท้องถิ่นไปพบปะสังสรรค์กันโดยมากมักจะเป็นย่านชุมชน และบ่อนการพนันในแต่ละท้องถิ่น พวกเขามักจะมีประสบการณ์รู้จักกับนักเลงท้องถิ่นข้างเคียง และสามารถหาข่าวสารเกี่ยวกับการปล้นสะดม และการลักขโมยจากซุมนักเลงในท้องถิ่นข้างเคียงได้

16 ทวีศิลป์ สืบวัฒนา. “การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2411-2475)”. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2527. หน้า 279-280.

17 จากการสัมภาษณ์นางไคด์ แซ่มเชื้อ นางตัวตระย้า นายพวง ศิริใหญ่ นายสง่า อุณรัตน์ เมื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2532.

18 ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. อ้างแล้ว. หน้า 280.

19 สัมภาษณ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 แขวง (ตำบลทับยาว) นายจันทน์ มิ่งนาค เมื่อคราวไปวัดบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ในช่วงเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนเมษายน-เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2532.

20 พระยาอนุমানราชธน. “ชีวิตชาวนาไทย”. การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวนาไทยสมัยก่อน. พระนคร. 2518. หน้า 381. อ้างจาก David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 122.

21 “Historical Study of the Nakleng”. The Bangkok Time, 26 May 1898. p. 21-22. อ้างจาก David Bruce Johnston. Ibid.

การเสาะแสวงหาควายที่ถูกขโมยจากชุมชนใกล้เคียง ตามที่อดีตผู้ใหญ่บ้านจำนงค์ มั่งนาค ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังนั้น เป็นปรากฏการณ์ที่คล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในอดีตสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอย่างยิ่งซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้บรรยายไว้ว่า ขวานาซึ่งควายหายจะเข้าไปหานักเลงท้องถิ่น และถามว่าเขาบังเอิญได้ยินเกี่ยวกับเหตุการณ์ขโมยควายหรือไม่ แม้ว่าเจ้าของควายและนักเลงต่างก็รู้อย่างดีว่านักเลงนั้นรู้เรื่องเกี่ยวกับการขโมยแต่เขาก็จะทำท่าที่ประหลาดใจ เห็นใจ และให้คำมั่นสัญญาว่าจะติดตามข่าวให้และภายใน 2-3 วัน นักเลงก็จะติดต่อกับเจ้าของ และบอกข่าวว่ามีคน รู้จักไปพบควายกำลังกินหญ้าอยู่ในทุ่งนาแห่งอื่นและทั้งเจ้าของและนักเลงเองก็ต่างทำเป็นเชื่อเรื่องที่ว่าควายมักเดิน กินหญ้าเพลินจนออกไปนอกเส้นทาง หากมีของขวัญเล็กๆ น้อยๆ ทบอบแทน ซึ่งจะมีการต่อรองกันก่อนที่จะตกลงกัน ควายก็จะถูกส่งคืน และทั้งสองฝ่ายต่างก็รู้พอใจ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าของควายแม้จะเป็นผู้เสียหายก็พอใจเพราะไม่ต้อง เสียเงินมากกว่าการต้องซื้อควายใหม่ ขโมยก็จะได้รับเงินน้อยกว่าการนำควายไปขายในท้องที่ใกล้เคียง และขโมยก็ เสียเงินน้อยกว่า พวกนักเลงก็จะได้รับเงินค่าตอบแทนเป็นส่วนแบ่งจากการตกลงแต่ละครั้ง²²

การที่ขวานาแต่ละครอบครัวถูกขโมยควายไปนั้น ไม่ใช่ขโมยไปเพียงตัวสองตัว หากถูกขโมยไปทั้งหมดบ้าน ซึ่งทำให้หมดแรงงานที่จะใช้ไถนา การซื้อควายใหม่ต้องสิ้นเปลืองทุนทรัพย์มาก และบางครั้งอาจจะมีเงินที่จะหาซื้อควายมาได้ ทั้งการไปไล่ควายคืนจากโจรหรือขโมยโดยการสืบข่าวจากชุมชนใกล้เคียงย่อมเป็นการยุ่งยากเสียเวลา ซึ่งจะต้องเสียเงินค่าไถ่อีก ทั้งการสร้างโรงนาเป็นที่พักหลบนอนของขวานาโดยเสียเงินไม่มากเท่ากับการสร้างเรือนไม้กระดานแต่สามารถนำควายมาผูกไว้ในตัวเรือนในยามค่ำคืน นับว่าเป็นวิธีการที่ปลอดภัยที่สุด และพื้นที่ภายในโรงนา บริเวณผูกควายได้ก็เป็นพื้นดินอัดแน่นไม่จำเป็นต้องพิถีพิถันในการดูแลรักษาความสะอาด และเหมาะสมกับธรรมชาติ การกินอยู่หลับนอนของควายอีกด้วย โรงนาจึงสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องการดำรงชีพของขวานาได้อย่างประหยัด เหมาะสมที่สุด เพื่อที่ขวานาจะได้ใช้เป็นอาคารพักพิงหลบนอนและประกอบภารกิจกรรมทำนาของขวานาที่ไม่ร่ำรวยนัก แม้ขวานาที่มีฐานะก็สามารถปรับปรุงโรงนาโดยเฉพาะส่วนห้องนอนด้วยวัสดุที่ถาวร บ้านบางหลังฝาห้องนอนเป็นไม้เนื้อแข็งอย่างดีประกอบเป็นฝาที่มั่นคงแข็งแรงปราณีตพอๆ กับเรือนฝากระดานทีเดียว

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้โรงนาของขวานาผู้มีฐานะจะสร้างส่วนบริเวณนอนด้วยไม้กระดานทั้งส่วนฝา และส่วนพื้นที่ยุคสมัยก็ตาม แต่หลังคาและฝาของส่วนอื่นก็ยังคงใช้ผาและหลังคาที่เป็นตับจากอยู่ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะหลังคามุงจากนั้นมีน้ำหนักเบา หากมุงด้วยกระเบื้องดินเผาจะมีน้ำหนักหลังคาเพิ่มขึ้น ทำให้ไม่สามารถสร้างเรือนให้กว้างตามที่ต้องการได้ หากมุงด้วยกระเบื้องก็จะไม่สามารถรับน้ำหนักหลังคาของอาคารที่กว้างกว่าปกติ หรือกว้างเท่ากับโรงนาได้ แต่หากมุงด้วยจากแม้จะใช้ชื่อขนาดหน้าตัดเดียวกัน แต่ก็สามารถคลุมพื้นที่ได้กว้างกว่า อีกทั้งเสา也不需要รับน้ำหนักเพิ่มขึ้น ฝานั่งส่วนที่ไม่ใช่ปิดล้อมส่วนนอนนั้น ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ไม้กระดาน เพราะเป็นส่วนปิดล้อมบริเวณที่เก็บของและผูกควายเท่านั้น จึงไม่จำเป็นต้องใช้วัสดุถาวรและใช้เทคนิควิธีที่ยุ่งยากซึ่งขวานาจะต้องหันไปพึ่งพาช่างที่ชำนาญการเป็นพิเศษ ฉะนั้นจึงให้ความสำคัญส่วนบริเวณห้องนอนที่เห็นว่าเป็นที่มั่นคงสามารถปกป้องทรัพย์สินที่มีค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าเมื่อมีเงินและฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นก็มักจะพิถีพิถันบริเวณส่วนนอนนี้เท่านั้น แต่เค้าโครงรูปแบบเรือนพักอาศัยก็ยังคงยึดรูปแบบโรงนาเดิมไม่เปลี่ยนแปลง แม้ในปัจจุบันได้เลิกใช้ควายไถนาแล้วก็ตาม เนื่องจากใช้เครื่องจักรไถนาแทน แต่บริเวณผูกควายก็ยังสนองประโยชน์ได้อย่างดีในการจะให้เป็นที่เก็บรถไถ เครื่องสูบน้ำ ถังน้ำมันเพราะเป็นบริเวณที่กว้างขวางพอ

โรงนาแบบโรงเดีวนี่แม้จะสนองประโยชน์ได้เต็มที่ก็ตาม แต่ขวานาบางครอบครัวต้องการพื้นที่ของโรงนาของตนให้กว้างขวาง เพื่อเก็บของเพิ่มขึ้นซึ่งมักจะสร้างขึ้นอีกหนึ่งโรงวางชิดกับโรงนาแรก โดยไม่มีผนังกันระหว่างโรงนาทั้งสอง ทำให้บรรยากาศที่โล่งภายในโรงนาดูกว้างขวางขึ้น โรงนาหลังที่ 2 ที่สร้างขยายเพิ่มขึ้นนี้มักจะสร้างในระยะหลังเมื่อครอบครัวมีสมาชิกเพิ่มขึ้น และใช้เป็นส่วนครัวเก็บของเก็บข้าวเปลือก ผูกควายหรือเก็บรถไถเมื่อเลิกใช้ควายแล้ว ส่วนเรือนโรงนาหลังเดิมก็จะปรับปรุงให้เป็นส่วนพักอาศัยโดยเฉพาะอาจจะเพิ่มแคร่นอนขึ้นอีกในบริเวณผูกควายเดิม แต่เป็นแคร่โปร่งหรือแคร่ทึบแล้วแต่ความต้องการของสมาชิกที่เพิ่มขึ้น โดยมากมักจะเป็นบุตรชายที่โตเป็นหนุ่ม หรือมีสะใภ้ หรือเขยเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมด้วย การเพิ่มแคร่สำหรับหลบนอนนี้ไม่กว้างมากนักพอสำหรับหลบนอนในเวลาค่ำคืน ลักษณะคล้ายกับเตียงนอนสำหรับคู่สามีภรรยาและลูกที่ยังไม่หย่านม เพราะมีบริเวณกว้างขวางพอที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างถึงชื่อเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

22 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. "เรื่องสนทนากับผู้ชายปัด". เรื่องก่อนประวัติศาสตร์ และประเพณีพิธีเบ็ดเตล็ด. พระนคร:

โรงพิมพ์บรรณการ. 2514. หน้า 431-434. อ้างจาก David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า 133-134.

จะสร้างแคร์เพิ่มขึ้นได้โดยไม่ทำให้เกิดความอึดอัดคับแคบแต่อย่างใด หากลูกโตพอเดินได้ก็มักจะเข้าไปนอนร่วมกับผู้อาวุโสภายในส่วนห้องนอน จากการศึกษาสำรวจภาคสนามมีเพียงหลังเดียวเท่านั้นที่เป็นโรงนา 3 หลังสร้างติดกัน แต่โรงนาหลังที่ 3 ก็เป็นเพียงเพิงต่อออกจากหลังที่ 2 เท่านั้น ส่วนเรือนหลังอื่นๆ ที่เป็นโรงนา (ยกเว้นเรือนยกใต้ถุนสูงและเรือน 2 ชั้น ที่สร้างแบบอาคารพักร่วมสมัย) เป็นโรงนาเดี่ยวและโรงนาแฝดทั้งสิ้น

จากการสำรวจภาคสนามพบว่า อาคารพักอาศัยแบบโรงนาของชาวนามอญสองฝั่งคลองมอญยังหลงเหลือให้ศึกษาค้นคว้าอีกมาก แต่เรือนพักอาศัยที่สร้างขึ้นในระยะหลังนั้นจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เรือนพักอาศัยแบบร่วมสมัยสองชั้นฝากระดานและเรือนพักอาศัยแบบโรงนา ซึ่งอาคารพักอาศัยแบบโรงนานั้นบางหลังคงใช้วัสดุเดิม คือ ฝาผนังและหลังคามุงด้วยจากอยู่ บางหลังคงรูปแบบของโรงนาเดิมไว้แต่วัสดุก่อสร้างเปลี่ยนไป คือ ฝาผนังเป็นสังกะสี ฝาไม้หรือฝาคอนกรีตบล็อก หลังคามุงด้วยกระเบื้องกระดาซ หรือสังกะสี ชาวนาที่สร้างเรือนพักอาศัยแบบโรงนาค้นต่างให้เหตุผลว่า การที่ยังคงรูปแบบโรงนาไว้เพราะตนคุ้นเคยกับการอยู่กินหลับนอนแบบโรงนา ซึ่งภายในดูโล่งไม่คับแคบเหมือนเรือนร่วมสมัยที่มีการกันห้อง ทั้งผู้ชำนาญในการกะขนาดและปลูกสร้างโรงนาซึ่งเป็นชาวบ้านทั่วๆ ไปยังพอมือและการก่อสร้างไม่ซับซ้อนเหมือนเรือนสองชั้น แม้จะเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างไปเป็นวัสดุร่วมสมัย แต่ช่างและผู้ช่วย รวมถึงชาวบ้านที่ร่วมกันสร้างสามารถปรับเทคนิควิธีในการปลูกสร้างได้เพราะเป็นเทคนิควิธีที่ไม่ยุ่งยาก และไม่เกินพื้นฐานความสามารถที่มีอยู่เดิมแต่ก็ต้องอาศัยหัวหน้าช่างที่ชำนาญการเป็นผู้กะขนาดและก่อสร้างในส่วนที่เกินความสามารถพื้นฐานของชาวบ้าน เพราะช่างระดับนี้มีความสามารถในการช่าง และได้ปรับปรุงพัฒนาความรู้พื้นฐานให้สอดคล้องกับระบบการก่อสร้างร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์ชาวนาผู้มียุหลายคนที่ทราบว่าเดิมในสมัยก่อนนั้นอาคารพักอาศัยของชาวนาบริเวณสองฝั่งคลองมอญ รวมถึงหมู่บ้านอื่นๆ ของชาวมอญลาดกระบัง ส่วนมากเป็นโรงนาเกือบทั้งหมด จะมีเรือนไม้จริงแบบเรือนทรงไทยนั้นก็พอมีย่างแต่ไม่มาก เรือนไม้จริงเหล่านี้มักจะเป็นเรือนทรงไทยของเดิมที่พระประแดง และเรือมาสร้างในบริเวณคลองมอญหลังจากที่ได้ตั้งรกรากมั่นคงถาวร และสถานะภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น ซึ่งก่อนหน้าจะเรือเรือนทรงไทยจากพระประแดงมาสร้างนั้น ในระยะแรกก็ได้สร้างโรงนาสำหรับพักอาศัยมาก่อน²³ เพราะสะดวกรวดเร็วในการปลูกสร้าง ในช่วงที่มานุกเบิกที่รกร้างก่อนจะเป็นพื้นที่นาในพื้นที่ตนเองจับจองไว้ ส่วนพวกชาวนาที่อาศัยอยู่ในโรงนามาตลอดนั้นเห็นว่า โรงนาที่ตนอาศัยอยู่นั้นสนองประโยชน์ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนที่อยู่แล้วไม่จำเป็นต้องต้องเปลี่ยนแปลงก็สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยไม่เดือดร้อนแต่อย่างใด ทั้งเป็นเรือนที่มีราคาถูก การปลูกสร้างซ่อมแซมได้ด้วยสมาชิกภายในครอบครัวโดยไม่ต้องพึ่งผู้เชี่ยวชาญในการปลูกสร้างมาช่วยซ่อมแซม ฉะนั้น โรงนาจึงเป็นอาคารพักอาศัยที่ชาวนาแต่ละครอบครัวพึ่งตนเองได้ในการปลูกสร้าง และการบำรุงรักษาซึ่งเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจและสภาพการดำรงชีวิตที่เรียบง่ายของชาวนาทั่วไป

เพื่อให้เห็นภาพการสร้างอาคารพักอาศัยแบบโรงนาเพื่อเสริมการวิเคราะห์ให้ชัดเจน และสมเหตุผลขึ้นจึงขอยกข้อความจากการสัมภาษณ์ชาวนาผู้อาวุโส ที่ได้เล่าเรื่องราวในครั้งที่บิดามารดาของตนอพยพเข้ามาปรับพื้นที่ๆ เดิมไปด้วยพงกพงหญ้าให้เป็นพื้นที่นา หลังจากที่ได้ซื้อนาจากเจ้าของเดิมที่จับจองไว้ที่บริเวณคลองมอญ โดยการยกข้อความที่นางแก้ว ไชยชนะ ชาวนาผู้มียุ 81 ปี (เกิดปี พ.ศ. 2451 ปีวอก ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2532 เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 10.00 นาฬิกา) ดังนี้

“ตอนเป็นเด็กอยู่คลองรังสิต แม่และพ่อไปอยู่คลอง 16 ก่อน ไปทำนาโดยเช่านาของเจ้าของนาทำ ต่อมาแม่มาซื้อนาคองมอญ ซึ่งตอนนั้นยังเป็นเด็กอายุประมาณ 11-12 ปี เจ้าของที่ดินที่จับจองชื่อนายระวีงแต่ที่ดินยังไม่ได้ปรับเป็นนา พ่อชื่อโฮ แม่ชื่อเจี๊ยะ เดิมอยู่พระประแดง พ่อก็เช่ามีเรือนก็มาเช่านาคอง 16 (รังสิต) แล้วจึงมาซื้อนาคองมอญ (ดังกล่าวแล้ว) คลองนี้เรียกคลองมอญมาแต่เดิม ชื่อที่ดิน 130 ไร่ ราคา 20 ชั่ง ไปกู้ปีเดียวพอทำนาได้ภายใน 1 ปี ก็ขายข้าวได้โดยส่งทั้งดอกและต้นหมด เจ้าของเงินออกปากว่าไม่เคยพบว่าคนกู้เงินไปจะส่งดอกเบี้ย และเงินต้นภายในปีเดียว ตอนอยู่คลอง 16 พ่อแม่มีลูกผู้ชาย 4 ผู้หญิง 3 รวม 7 คน ขณะย้ายมา (สมาชิกของครอบครัว) มี 9 คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

23 สัมภาษณ์ นายเจ็ดชู อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 แขวงทับยาว นายจันงค์ มังนาค อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 แขวงทับยาว นางแก้ว ไชยชนะ

นายพวงศิริ ใหญ่ เมื่อออกสำรวจศึกษาข้อมูลภาคสนามเมื่อเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2532.

ตอนย้ายมาปลูกโรงนาขนาด 4 ห้อง สร้างกันเองซื้อควายจากคลอง 16 รังสิตมาเป็นตัวผู้ทั้งนั้น ที่คลองมอญนี้ น้องชายคนสุดท้องของพ่อชื่อว่า “สายันท์” ได้อพยพเข้ามาทำนาอยู่ก่อน แล้วจึงได้ไปชักชวนพ่อให้มาทำนาที่นี่ อาสายันท์ เดิมก็เคยไปทำนาอยู่คลอง 16 มาก่อน แต่คลอง 16 ขโมยขุมก็เลยหนีกันมาที่คลองมอญ และบริเวณคลองมอญ ขณะนั้นมีการร้างเยอะ นาราคาถูกสามารถซื้อไว้เป็นเจ้าของได้

ตอนปลูกบ้านพ่อแม่และพี่ชายเป็นหนุ่มแล้วช่วยกันปลูก ตอนมาซื้อที่นั่นเป็นที่รกร้างมีต้นกกเหล็ยขึ้นเต็มไปหมด จึงต้องมาถางที่นาตนเอง มีงูเห่าขุม มาหักล้างถางพงในช่วงเดือน 6 เดือน 7 เดือน 8 เสร็จก็ถึงหน้านา ก็ลงมือทำนากันเลย ปีแรกได้ข้าวยี่สิบเกวียนดวงด้วยกระบุง 1 กระบุง คือ 1 ทะนาน ซึ่งมี 18 ลิตร

ตอนปลูกโรง(โรงนา)ไปซื้อไม้จากคลอง 16 รังสิตมีไม้รวกไม้สีสุกมาทำแป ทำโครงหลังคาเสาไม้เนื้อแข็งรื้อมาจากโรงนาเดิมที่คลอง 16 โดยชนไม้ที่จะสร้างบ้านบนทุกเรือโดยใช้เรือ 3 ลำเดินทางจากคลอง 16 ถึงคลองมอญเวลา 1 วัน ออกตอนเช้าครั้นตกเย็นก็ถึง แต่ก่อนบริเวณนี้ขุมมากตกเย็นต้องเข้านอนกันแต่หัวค่ำ ขณะย้ายมานั้นวัดสุธาโภชน์ ไปสร้างที่บริเวณปากคลองมอญแล้ว (ซึ่งแต่เดิมอยู่ลึกเข้ามาในคลองมอญบริเวณที่ดินที่เคยสร้างวัดสุธาโภชน์ มาปัจจุบัน ชาวบ้านเรียกว่า “โคกวัด” มีชาวบ้านมาเช่าที่ปลูกบ้านกันอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านหลังเกาะกลุ่มกันแน่นกว่ากลุ่มหมู่บ้านของชาวนาที่อยู่ที่ดินของตนเองตามสองฝั่งคลองมอญ โคกวัด อยู่ริมคลองมอญ ฝั่งเหนือ)

ตอนย้ายมาคลองมอญนั้นต้องต้อนควายมาก่อนมาผูกไว้กับบ้านอาสายันท์ ตอนต้อนควายมาจากคลองรังสิต ต้องพัก 2 คืน จึงถึงที่ๆ คลองมอญต้อนควายต้องต้อนตอนกลางคืนเพราะกลางวันร้อนควายทนร้อนไม่ไหวคืนแรกที่ต้อนมาพักที่คลอง 2 ที่บ้านอาชื้ออืด เป็นน้องชายของพ่อ

ตอนอพยพมาใหม่ๆ ถูกพวกมอญพวกเดียวกันที่อาศัยอยู่ก่อนต้อน ตอนย้ายมานั้นได้ขนข้าวสำหรับปลูก และข้าวสำหรับกินมาด้วยข้าวมีพอกินตลอด 1 ปี พอปรับที่เป็นการเสร็จพ่อแม่และพี่ชายก็โตแล้วลงมือทำนาพอกทำนาเสร็จแม่ทำขนมลอดช่อง ขนมจีนลงเรือไปขายที่ตลาดหัวตะเข้อยู่หลายปีพ่อแม่แก่ตัวก็เลิกขาย ลงทุนแต่ละครั้งเป็นเงิน 8 บาท ได้กำไร 1 เท่าตัว ขนมจีนและลอดช่องทำกันเองที่บ้าน ขายขนมลอดช่องและขนมจีนได้เงินเก็บไว้ เงินที่เหลือเก็บบางส่วนก็ใช้จ่ายในการเล่นสงกรานต์ที่ปากลัดไปเล่นสงกรานต์ที่ปากลัดทุกปีพอแต่งงานแล้วก็เลิกไป

พ่อแม่พอมีเงินก็ไปซื้อบ้านทิ้งไว้ที่ปากลัดเวลาไม่อยู่ที่ลัดอยู่แจไว้พอลูกๆ (ลูกของพ่อแม่ นางเก็ม ไชยเชื้อ) แต่งงานกันหมดก็รื้อมาหมด ที่ดินที่ปากลัดก็ขายไป ที่ดินที่ปลูกบ้านที่ปากลัดมี 6 งาน ซื้อไว้เป็นเงิน 3 ชั่ง เดือน 5 เดือน 6 จะอพยพกันไปอาศัยที่ปากลัด พอถึงสงกรานต์ก็เล่นสงกรานต์ที่ปากลัดและที่คลองมอญก็มีเล่นสงกรานต์เหมือนกัน พวกมอญที่อพยพมาอยู่ที่คลองมอญในตอนแรกไม่รู้ว่าเป็นใครน่าจะเป็นนายกองอาจ เมียชื่อจ็อก พ่อของทิดเชื้อ บ้านนายกองอาจเป็นโรงนาเหมือนกัน นายกองอาจ นามสกุล สมัครรามัญ

ต่อมาถึงย้ายมาปลูกโรงนาที่นี่ (ที่อยู่ปัจจุบันอยู่ฝั่งคลองมอญฝั่งเหนือ) เมื่อแต่งงานและมีลูกแล้วหลายคน ลูกทุกคนทำนาได้แล้ว เหตุที่ย้ายมาเพราะชาวนาที่พ่อแม่แบ่งไปจนหมดเลยมาเช่านาที่นี่ทำ ค่าเช่านาคิดหักจากข้าวที่ได้ 6 ถังต่อไร่ ปัจจุบันคิดเป็นเงินโดยคิดค่าเช่าไร่ละ 200 บาท

ตอนอพยพเข้ามาในบริเวณที่นาที่เช่าเขาทำก็ต้องมาปรับโคกบริเวณที่นาริมฝั่งคลองเพื่อสร้างโรงนาตนเอง โดยอาศัยทิดเลี้ยงซึ่งเป็นหลานชายเป็นผู้กะขนาดทิดเลี้ยงเป็นช่างคุมการก่อสร้าง สร้าง 2-3 วันเสร็จ มีเพื่อนบ้านมาช่วยสร้าง ไม่ต้องว่าจ้างช่างเลย ไม้ซื้อที่ตลาดหัวตะเข้ จากซื้อที่ตลาดหลวงแพ่ง บริเวณที่สร้างบ้านนี้เป็นโคกที่มีอยู่เดิมแล้ว ชาวนาที่อาศัยอยู่โคกนี้มาก่อนเกิด เป็นคนมอญเหมือนกันแต่ย้ายไปกรุงเทพฯ เป็นช่าง ตอนมาสร้างโรงนาที่ต้องปรับโคกเสริมโคกเดิมให้ดีขึ้น”

ข้อความจากการบอกเล่าของนางเก็ม ไชยชนะที่ยกมาอ้างนี้ ได้กล่าวถึงสภาพการอพยพของชาวนาเข้าไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บุกเบิกใหม่ ซึ่งบิดามารดาของตนได้ไปเช่านาทำที่บริเวณคลอง 16 พุงรังสิตมาก่อน ซึ่งตรงกับเหตุการณ์ที่มีหลักฐานบันทึกเอาไว้ว่าการเจริญเติบโตของรังสิต ณ ที่นั้นที่ดินมีราคาแพงขึ้นคลองสายใหม่ๆ ได้รับการขุดสร้างและปรับปรุงแล้วก็ถูกจับจองทันที มีผู้อพยพไม่ขาดสายเข้าสู่บริเวณที่มีคลองเป็นแหล่งน้ำ²⁴ การโยกย้ายยังคงมีต่อไป และมีผู้อพยพจากรังสิตกลับไปยังคลองประเวศบุรีรมย์จึงให้ชาวนาละทิ้งเขตรังสิตซึ่งสภาวะไม่ค่อยจะดีเท่าที่เคยมีมา²⁵ มายังบริเวณคลองประเวศบุรีรมย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ
25 “The Wondering Cultivator”. The Bangkok Time, 1 May 1912. p.18. อ้างจาก David Bruce Johnston. อ้างแล้ว. หน้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีก 100-101.มิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

26 “The Bang Hia Lock”. The Bangkok Time, 22 May 1913. p. 23. อ้างแล้ว. หน้า 101.

กรณีศึกษาที่ 1

บ้านเลขที่: 43 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ท้ายยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นางโด้ด แซ่มเชื้อ

ผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน: 5 คน

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดของบริเวณบ้านโดยประมาณ 65.00 เมตร x 45.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า วางด้านยาวขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำ และคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารและพันธุ์ไม้บริเวณบริเวณใช้สอยต่างๆและภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (กรณีศึกษาที่: 1 ภาพที่: 1)

ลักษณะเรือน:

- เป็นโรงนาแฝด วางแปลนหันด้านสกัดไปตามทิศตะวันออก-ตะวันตก หรือวางแกนเรือนไปตามดวงตะวัน (แนวตะวันออก-ตะวันตก)
- ความยาวของโรงนา โรงนาหลังใหญ่วางอยู่ด้านทิศใต้ขนาด 4 ห้องเสา (4 Bays) รวมความยาวทั้งหมด 13.85 เมตร ประกอบระยะห่างห้องเสาทั้ง 4 ห้องเสาดูจากแปลน (การนับห้องเสานับจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก)
- ความกว้างของโรงนาหลังใหญ่กว้าง 7.45 เมตร ระยะห่างระหว่างเสาเรียงในแต่ละแนวเสา ดูจากภาพแปลนของบ้าน (กรณีศึกษาที่: 1 ภาพที่: 2)
- ความยาวของโรงนาหลังเล็ก รวมความยาว 8.77 เมตร กว้าง 6.50 มี 3 ห้องเสา ดูจากแปลน (กรณีศึกษาที่: 1 ภาพที่: 2)
- ระยะห่างระหว่างโรงนาหลังเล็ก และหลังใหญ่ 0.40 เมตร
- พื้นดินอัดแน่นทั้งโรงนาหลังใหญ่และโรงนาหลังเล็ก
- ฝาโรงนาหลังใหญ่ ฝาด้านทิศใต้ส่วนห้องเสาที่ 2-3-4 เป็นฝาจาก ฝาส่วนห้องเสาที่ 1 เป็นบริเวณส่วนนอนเป็นฝาไม้เนื้อแข็ง 1 x 4 ตัดตั้งทับแนว ฝาด้านทิศตะวันออกเป็นฝาสังกะสีที่เปลี่ยนจากวัสดุเดิมที่เป็นฝาไม้เนื้อแข็ง 2 x 4 ส่วนฝาด้านหน้าเรือนนอนเป็นฝาไม้เนื้อแข็งตัดตั้งทับแนว 1 x 4 ฝาด้านทิศเหนือเป็นฝาสังกะสี ฝาด้านทิศตะวันตกเป็นฝาสังกะสี
- การเจาะช่องประตูหน้าต่าง ดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 1 ภาพที่: 4) และภาพการวิเคราะห์ส่วนผนัง (กรณีศึกษาที่: 1 ภาพที่: 6)

ลักษณะการใช้สอย:

- โรงนาหลังใหญ่เป็นที่พักอาศัยของนางโด้ด และสามี (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) และหลานนอนในห้องเดียวกัน และเป็นที่เก็บข้าวเปลือก อุปกรณ์ทำนา ในบริเวณของห้องเสาที่ 3 และที่ 4 มีครัวอยู่ที่ด้านริมทางเหนือของห้องเสาที่ 3 โรงนาหลังเล็กเป็นที่พักอาศัยของบุตรชายนางโด้ด และลูกสะใภ้และบุตรชายของลูกชายนางโด้ด
- การใช้พื้นที่ภายในอาคาร การจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย ดูจากภาพแปลนและภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 1 ภาพที่: 4) ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาว และตามขวาง (ภาพที่ 3-4)

วัสดุก่อสร้าง:

ส่วนโครงสร้าง (โรงนาหลังใหญ่)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

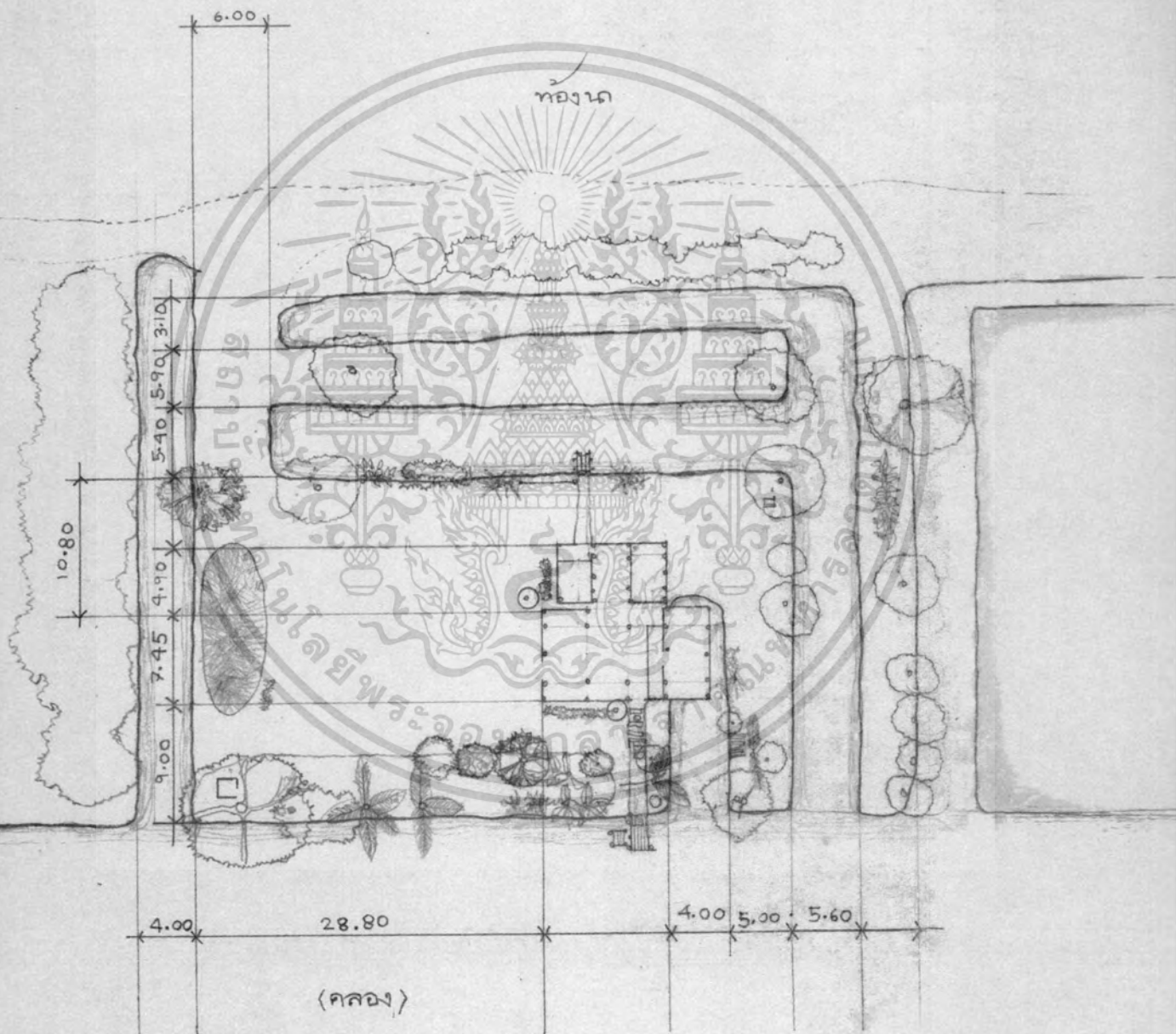
วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง (โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ซื่อ + คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
วัสดุถมหลังคา	ตบจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานรับพื้นแคร่หน้าห้องนอน(ไม่มีตง)	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
เสาดอม่อพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"-5"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5"
ตงรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4"

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง (โรงนาหลังเล็ก)

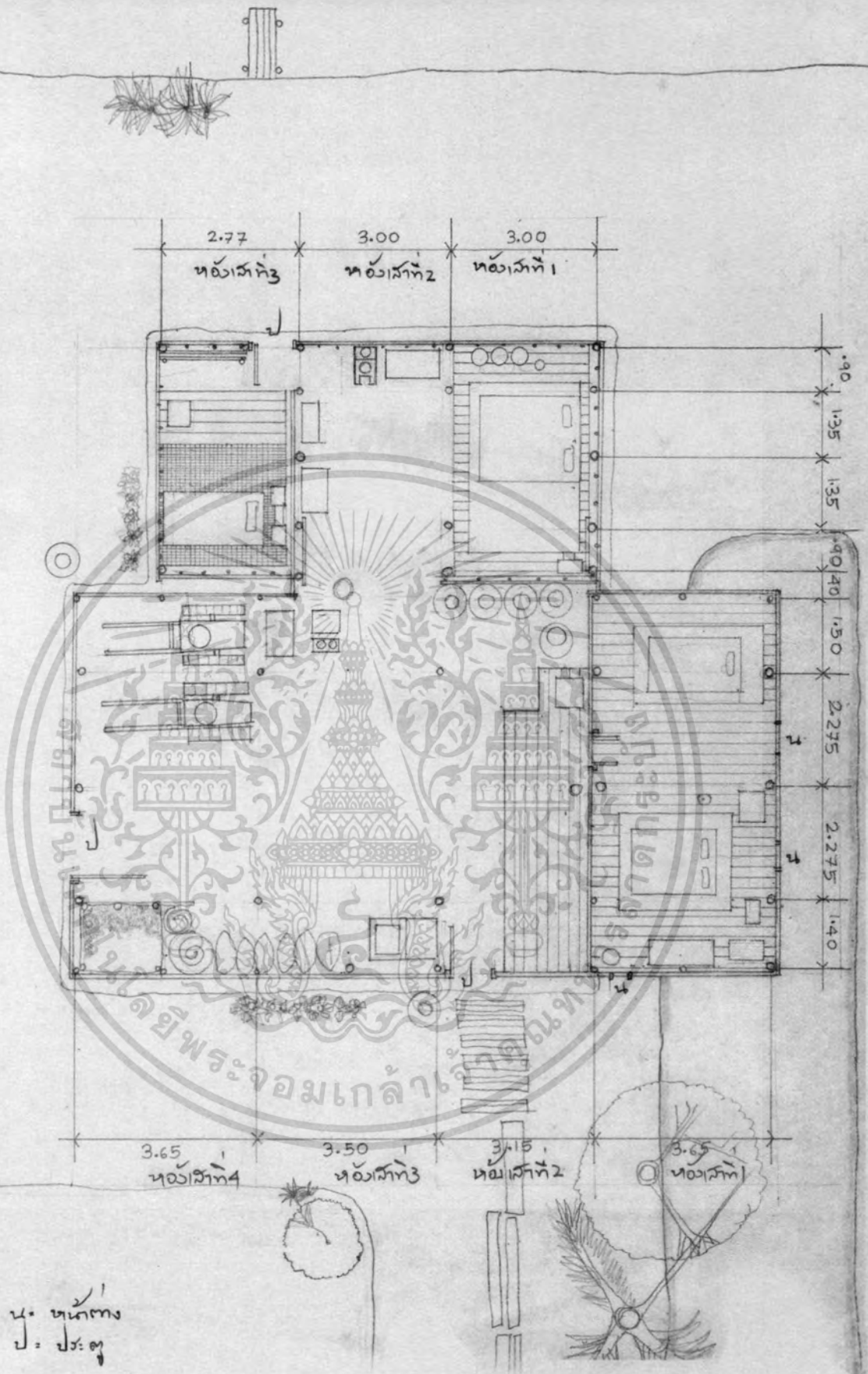
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ซื่อ + คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
อกไก่แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
วัสดุถมหลังคา	ตบจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานรับพื้นแคร่หน้าห้องนอน (ไม่มีตง)	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
เสาดอม่อพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5"
ตงรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

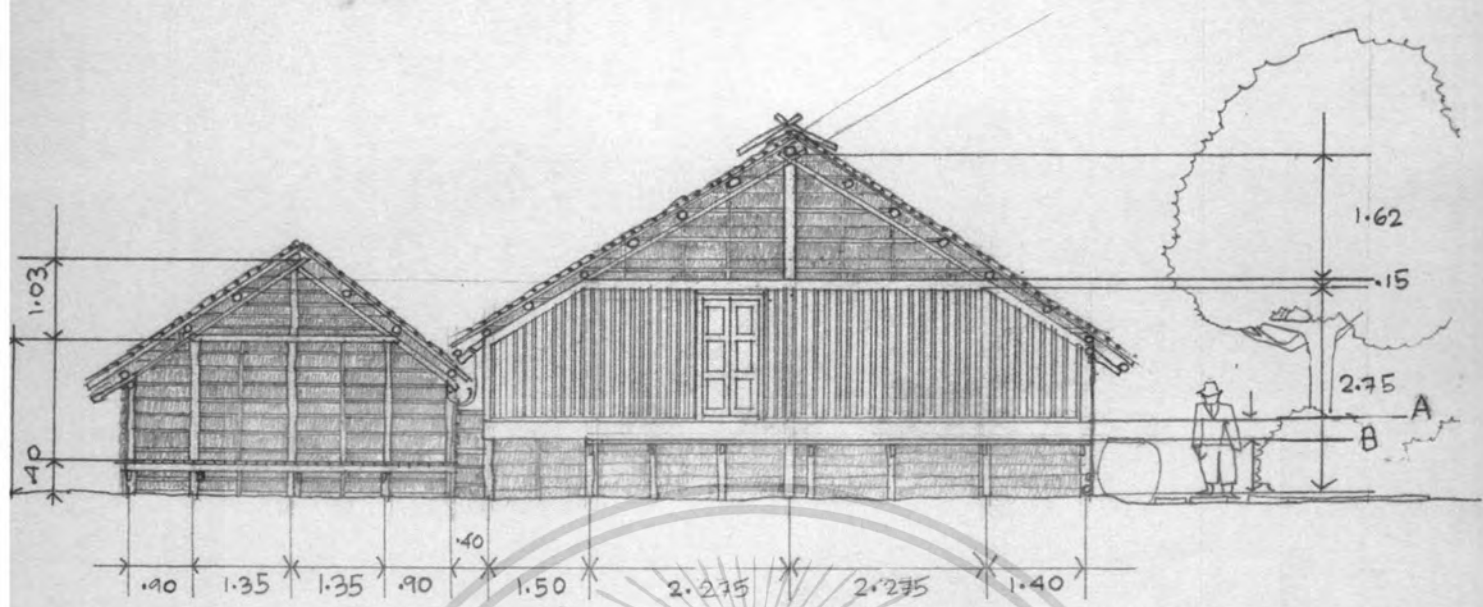

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ **กันเองได้** **เล่ม** **เซอ**
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 1
ภาพที่: 2

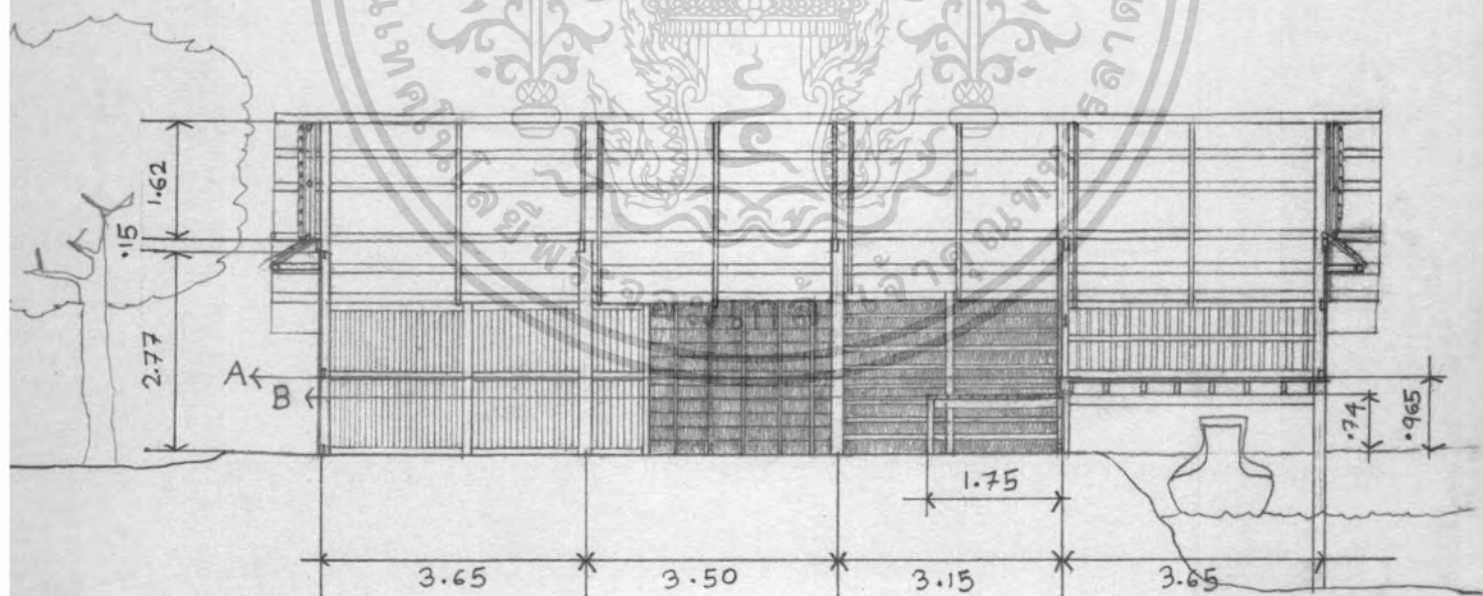

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มาการนำไปใช้

A ระดับพื้นห้องนอน . 965 ม.
B ระดับพื้นหน้าห้องนอน . 74 ม.

รูปตัดตามขวาง 1:100

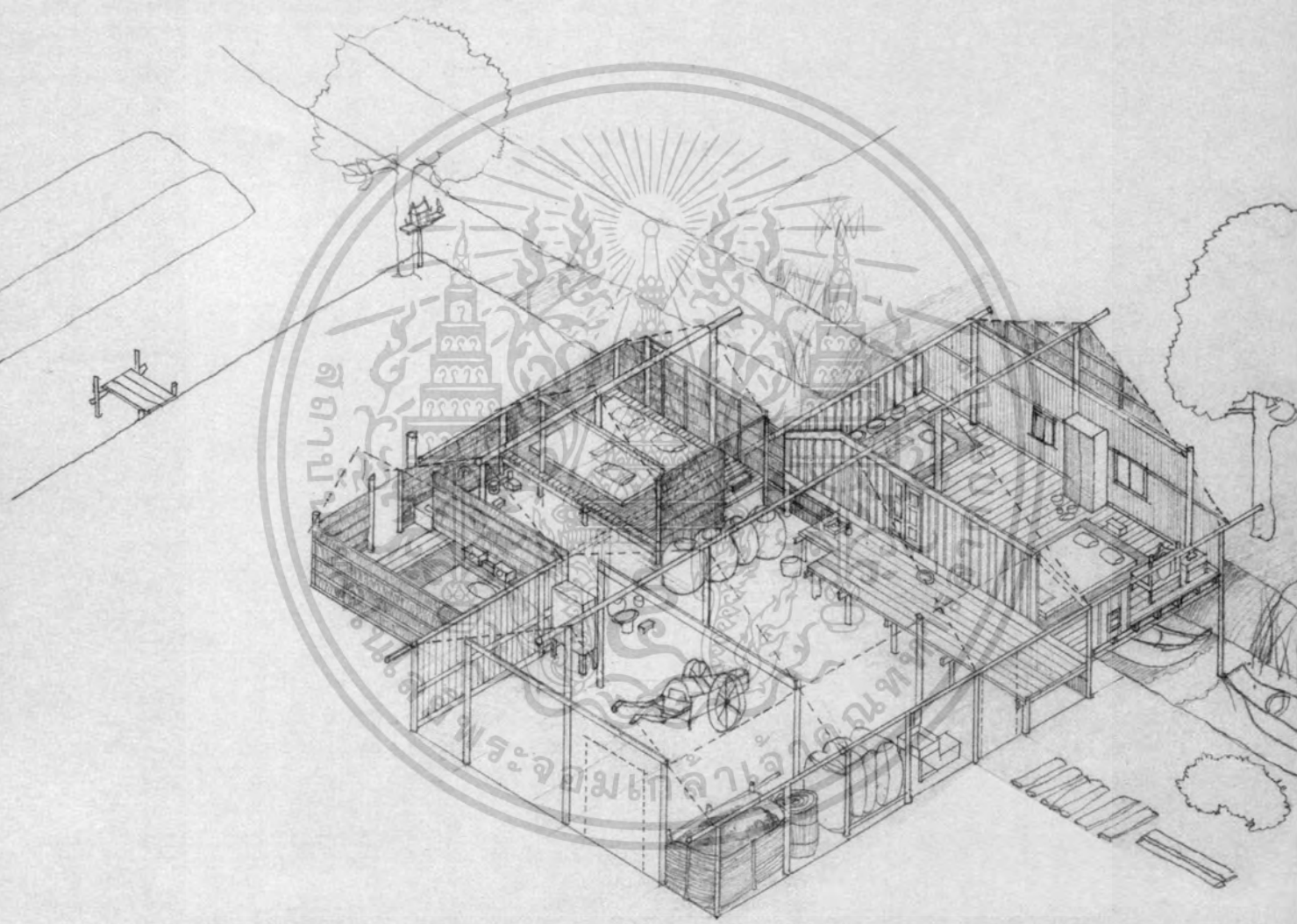

A ระดับพื้นห้องนอน . 965 ม.
B ระดับพื้นหน้าห้องนอน . 74 ม.

รูปตัดตามขวาง 1:100

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ พิมพ์ เสร็จ ได้ ตัด แก้ไข
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

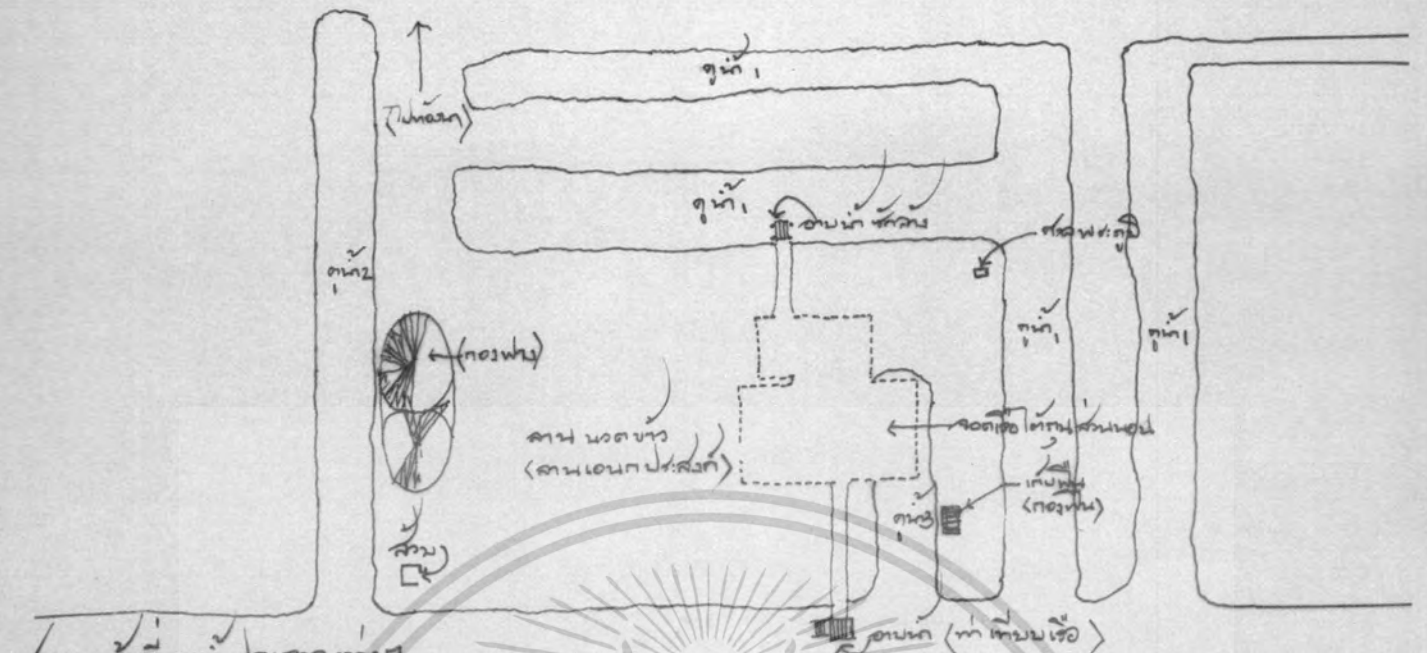
กรณีศึกษาที่: 1
ภาพที่: 4

ภาพแสดง อาคาร 3 มิติ

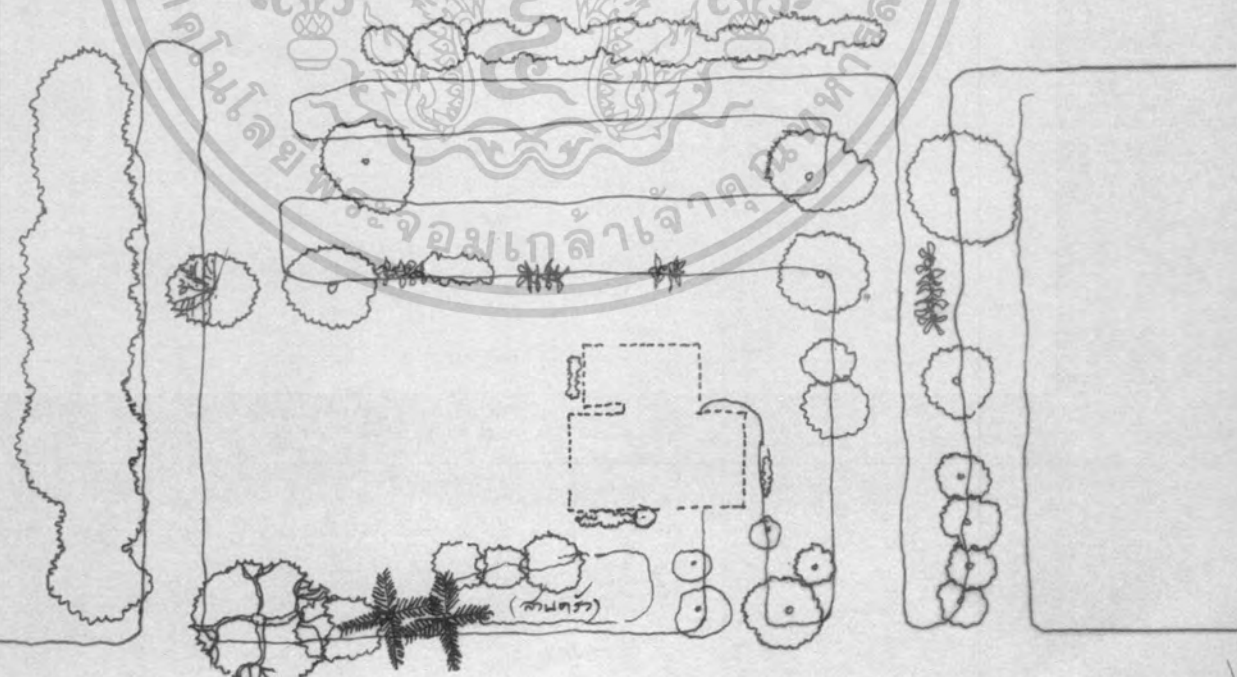
บ้านแดงโตด เข้มเซอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

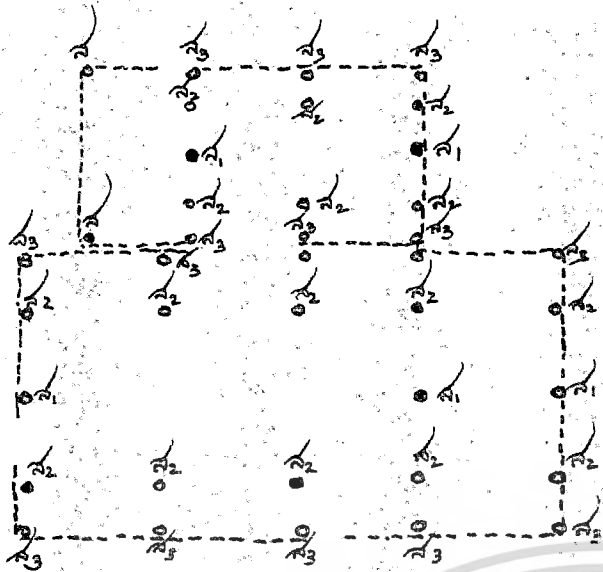
แสดง ทิศที่ ตำแหน่งต่าง ๆ และ ตำแหน่งพื้นที่ใช้สอยในบริเวณที่ดินปลูกบ้าน

- ข้อ 1 = ตำแหน่งที่ดินปลูกบ้าน และ เพื่อใช้ในการพัก: ปลอกไม้ยืนต้น
- ข้อ 2 = ตำแหน่งที่ดินปลูกบ้าน และ เป็นดงไม้ เขาสีพินาศ โดย ดัด: หน่อ ไม้ กล้วย ฝรั่ง
- ข้อ 3 = ตำแหน่งที่ดินปลูกบ้าน เพื่อ เก็บเรือ รถยนต์ โดย เก็บไว้ที่ใต้ถุน ส่วนนอนที่ขาด

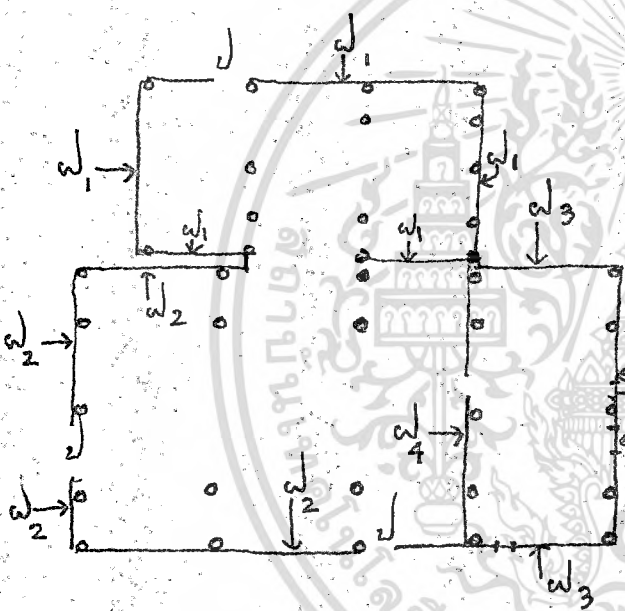
แสดง แนวไม้ กับ บริเวณสวนบ้าน
 ไม้ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มี การนำที่ดิน (บ้านทรงใต้ งามเชิ)

กรณีศึกษาที่: 1
ภาพที่: 6

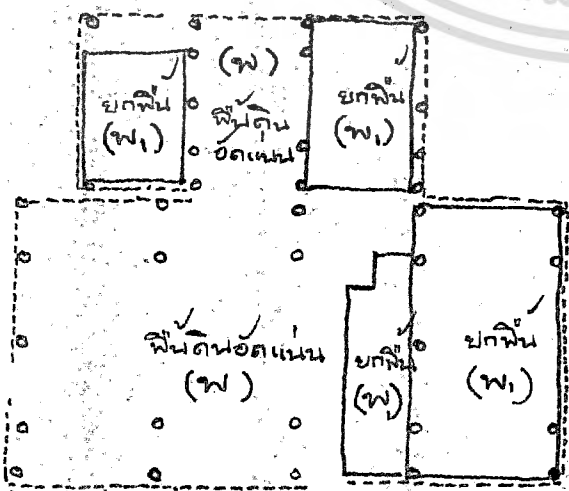
(แสดง เสา)

ส₁ = เสาไม้, ส₂ = เสาตอม, ส₃ = เสาเรียง
ค = เสาธรรมชาติ

(แสดง เสา ผนัง ประตู - และ หน้าต่าง)

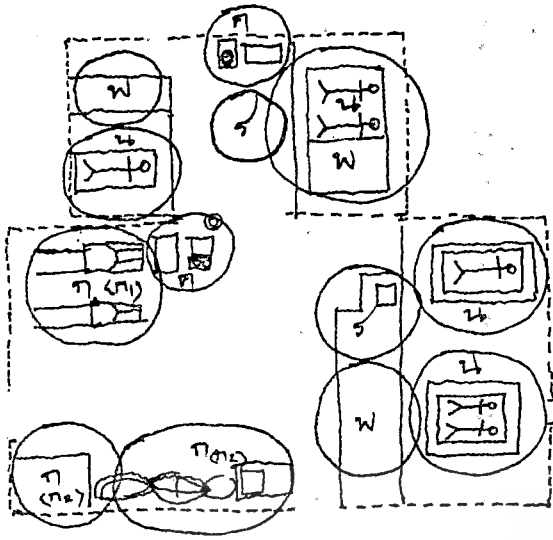
ฝ₁ = ฝ้าต้นตอก
ฝ₂ = ฝ้าสังกะสี
ฝ₃ = ฝ้าไม้เนื้อแข็ง ตัดตั้ง
ฝ₄ = ฝ้าไม้เนื้อแข็ง ตัดทาบ แนวตามตั้ง
ป = ประตู, น = หน้าต่าง

(แสดง เสา พื้น และ พื้นที่ยกตกพื้นดิน)

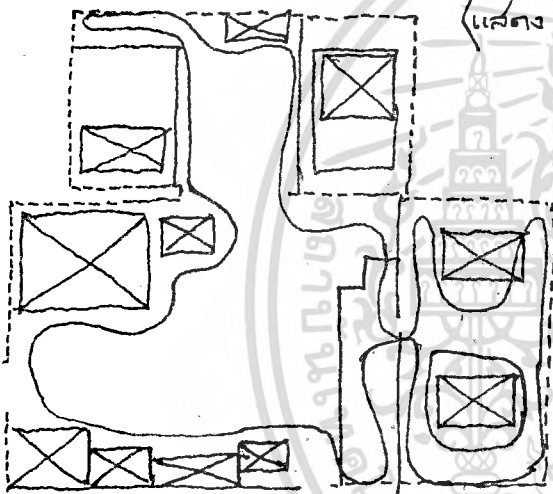
พ = พื้นดินทบแน่น (อัดแน่น)
พ₁ = พื้นไม้กระดาน ยกสูง มีเสาต่อมอรับ
ตาม (ตง) และพื้นไม้กระดาน

วิเคราะห์: ทุ โครงสร้าง เสา ผนัง พื้นที่ยก
และ พื้นไม้กระดาน ยกสูง
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ
(บันทึกไว้ดี แจ่มแจ้ง)

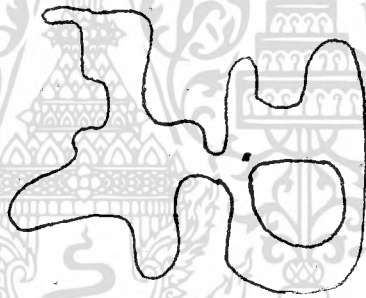
(แสดง บริเวณพื้นที่ที่ใส่ของ ภายในอาคาร)

- พ = พื้ที่นอนหนึ่งเลน รับแขก
- ร = รับประทันอาหาร
- น = นอน
- ท = ครัวปรุงอาหาร
- ก = เก็บของ
 - ก1 เก็บของปกรณพันนา ภาต (เครื่องสูบลม ๑๒๗)
 - ก๒ เก็บขางเป็ลือก (โตบูค ไล้ยม และ: กระ: ลอย บรรจ: ขาว)
- (ไล้ยม = ภาต: เก็บขางเป็ลือกทำด้วย ไม้ไผ่สาน)

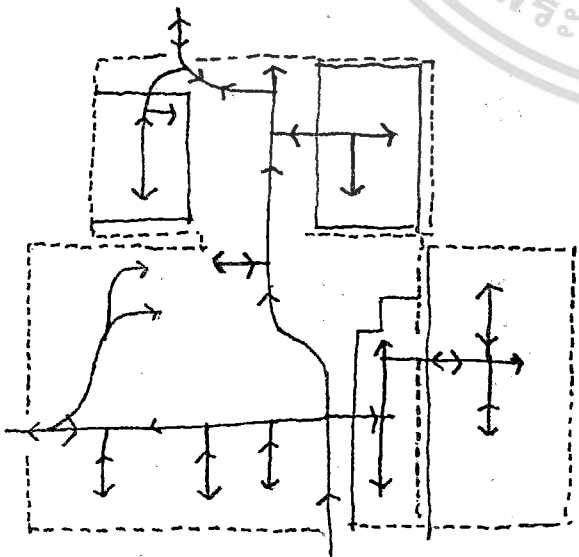

(แสดง เนื้อที่ใส่ของจริง และ บริเวณที่วาง เอนก ประสงค์ และ เส้นทวงสังหาร)

☒ = พื้นที่ใส่ของจริง

= บริเวณที่วาง เอนกประสงค์ และ เส้นทวงสังหาร

(แสดง เส้นทวงสังหาร ภายในอาคาร สู่ บริเวณที่ใส่ของ)

วิเคราะห์ พื้นที่ใส่ของ พื้นที่ใช้งานจริง
พื้นที่เอนกประสงค์ และ เส้นทวงสังหาร
(น้ำหนักโตค แฉมเชือ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษา
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่ 2

- บ้านเลขที่:** 33 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
- เจ้าของบ้าน:** นายประยูร คุณหอม (รี้อแล้วหลังจากออกสำรวจภาคสนามไม่นาน)
- ที่ตั้ง:** ตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองมอญ โดยตั้งอยู่ติดกับคลอง
- ผังบริเวณบ้าน:** ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 28.00 เมตร x 26.00 เมตร ลักษณะพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านกว้างขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำและคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคาร และส่วนใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ และภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (กรณีศึกษาที่: 2 ภาพที่: 1)

ลักษณะเรือน:

- เป็นโรงนาเดี่ยว วางแนวแกนไปตามทิศตะวันออก-ตะวันตก หรือวางแกนเรือนไปตามตะวัน
- ความยาวของโรงนา ขนาด 2 ห้อง เสา (2 Bays) ยาวทั้งหมด 6.80 เมตร ความกว้าง 4.66 เมตร
- พื้นทั่วไปเป็นดินอัดแน่นสูงกว่าพื้นภายนอกอาคาร 10 เซนติเมตร
- ฝาผนังทั้งหมดเป็นฝาสังกะสี ประตูกรอบโครงเป็นไม้เนื้อแข็ง ฝาบานประตูสังกะสี
- การเจาะช่องประตูหน้าต่าง ดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 2 ภาพที่: 4) และการวิเคราะห์ส่วนผนัง (กรณีศึกษาที่: 2 ภาพที่: 6)

ลักษณะการใช้สอย:

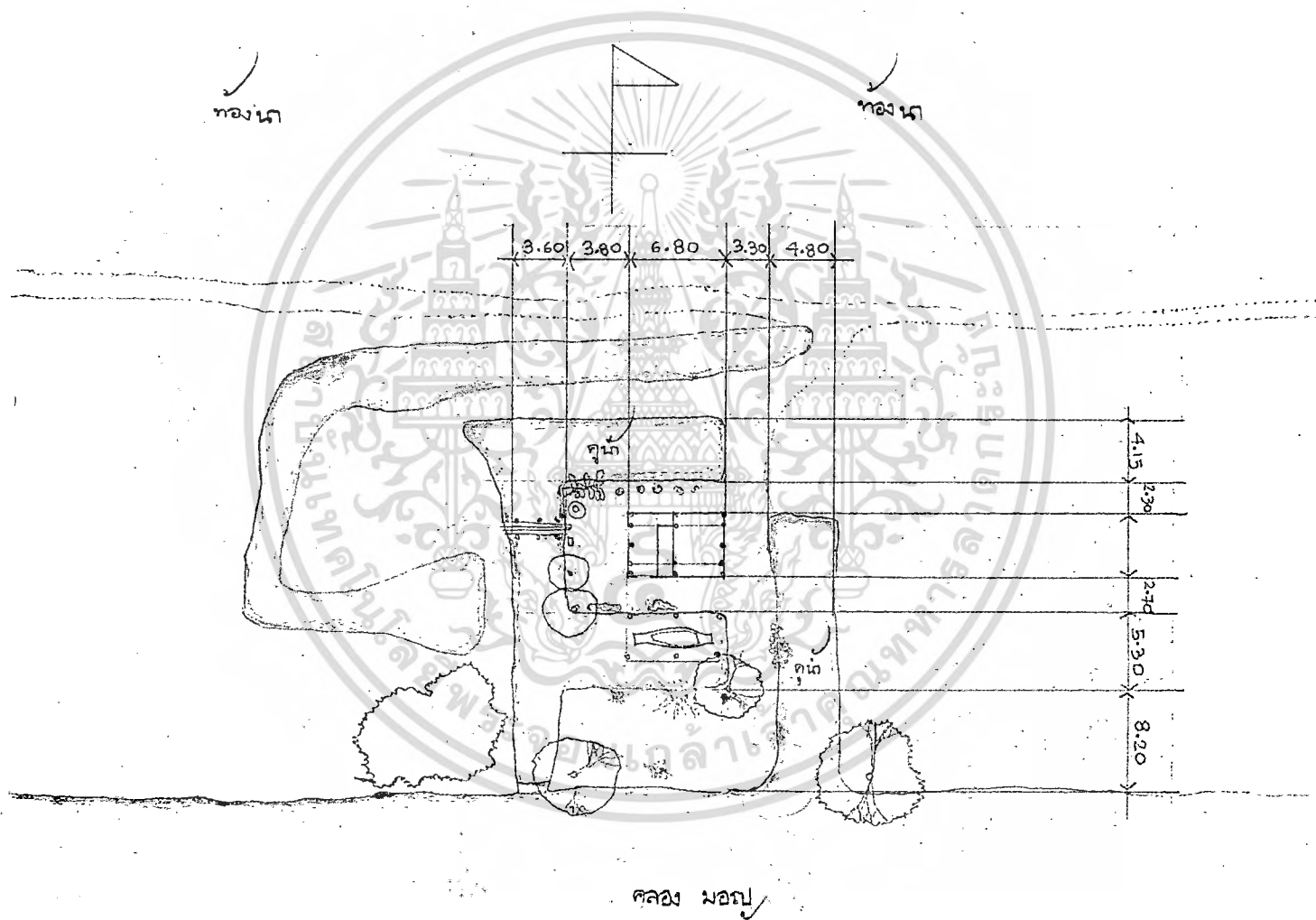
- ห้องเสาแรกเป็นบริเวณนอนยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่น
- ห้องเสาที่ 2 ครึ่งของห้องเสาส่วนที่ติดกับบริเวณนอนเป็นแคร่สูงใช้เป็นบริเวณนั่งเล่นพักผ่อนรับประทานอาหารอยู่ด้านสุดผนังของห้องเสาแรกทิศเหนือ (กรณีศึกษาที่: 2 ภาพที่: 2)
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย ดูจากภาพแปลน และภาพอาคาร 3 มิติ ความสูงของอาคารดูจากภาพรูปตัดวัสดุก่อสร้าง (กรณีศึกษาที่: 2 ภาพที่: 3)
- บ้านหลังนี้เจ้าของบ้านเลิกทำนาแล้วแต่มีอาชีพรับจ้างบริเวณบ้านจึงมีพื้นที่ไม่กว้างขวางไม่มีลานกว้างสำหรับนวดตากข้าว

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง (โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโต	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่ แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตงรับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2 x 3"
คานรับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
พื้นแคร่ส่วนบริเวณนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตงรับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
คานรับตงพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 3"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น

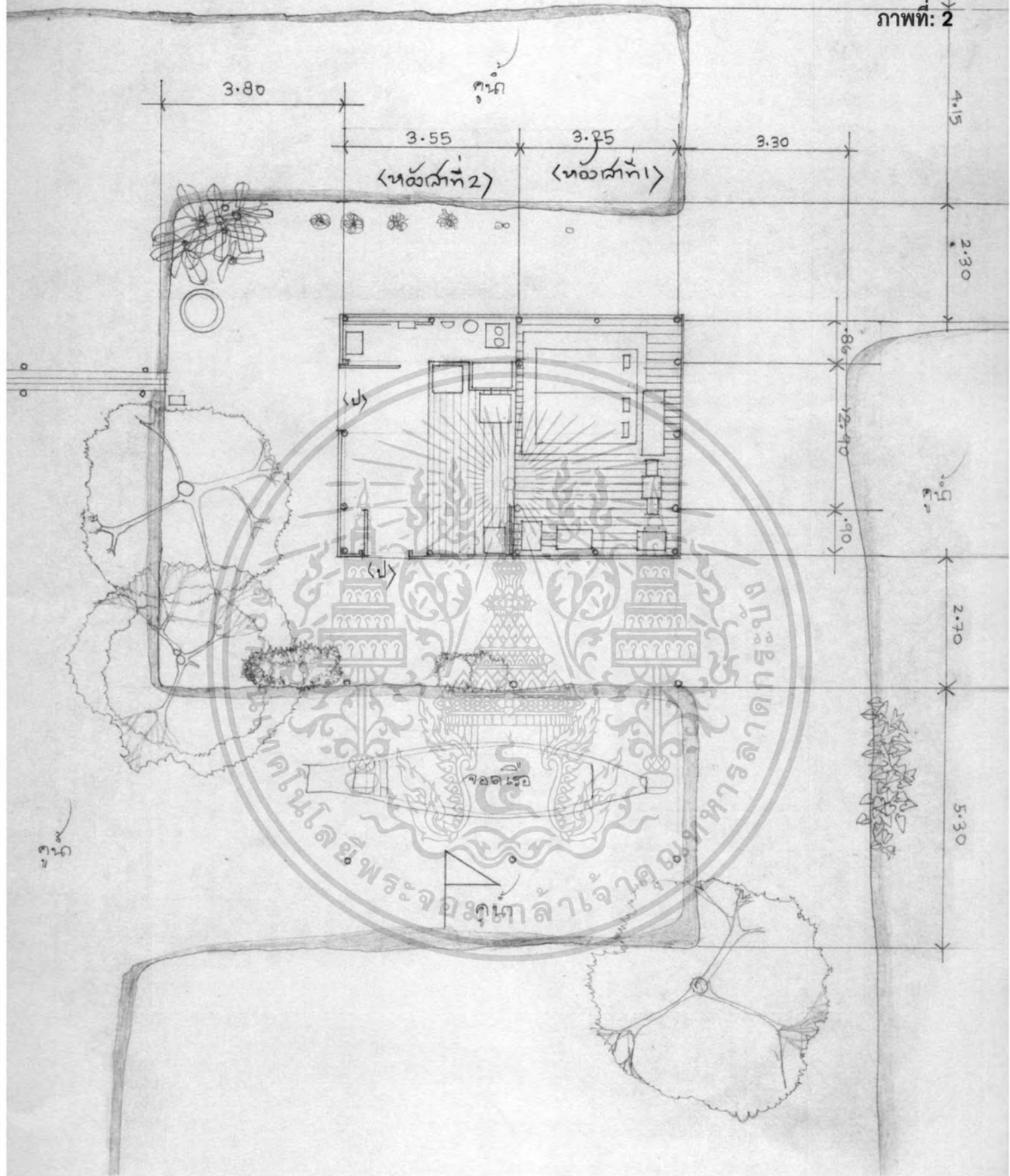
กรณีศึกษาที่: 2
ภาพที่: 1

มาตราส่วน 1:500

กัน เกษ ประยูร คุณหอม

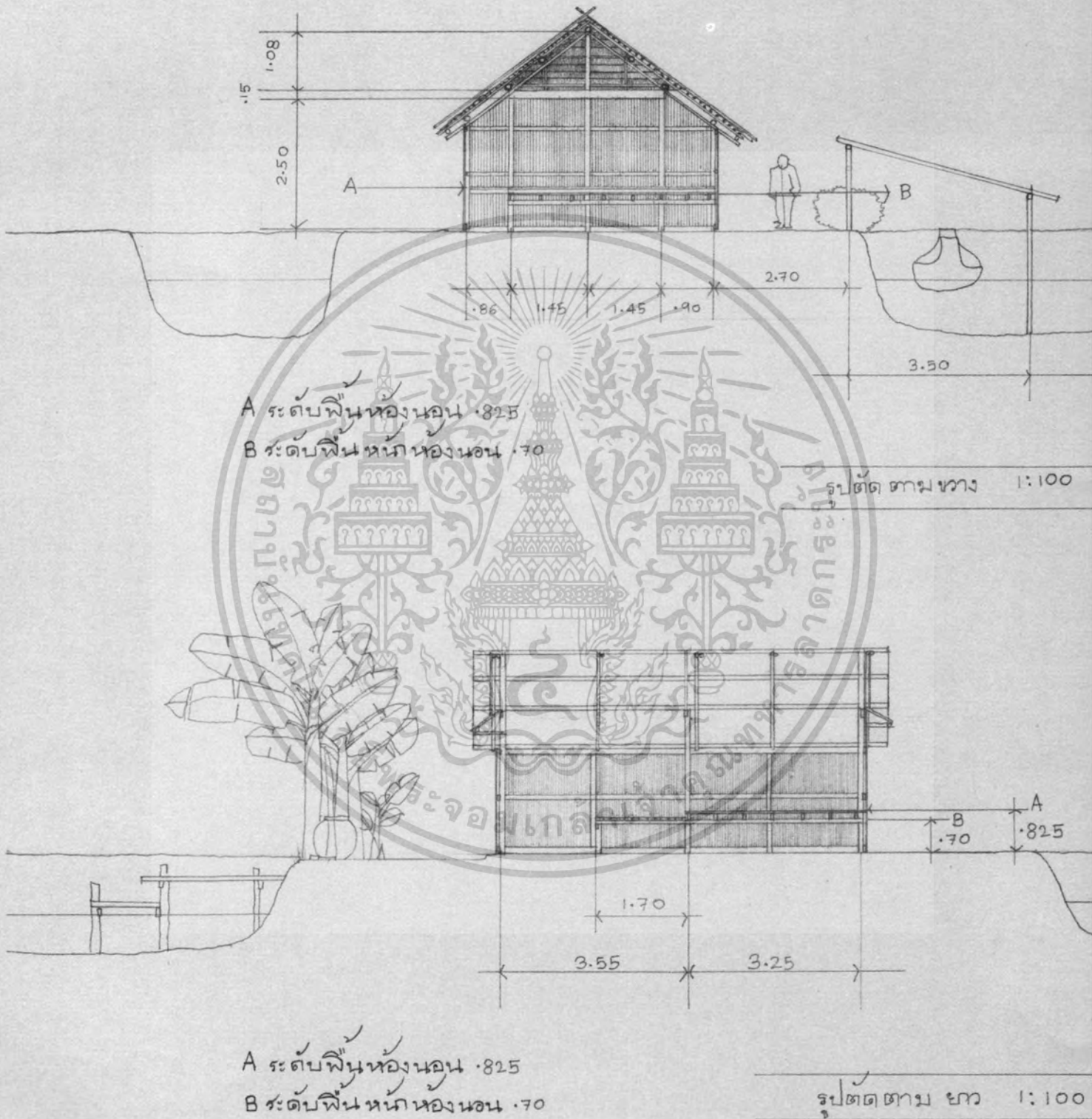
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แปลน มาตราส่วน 1:100

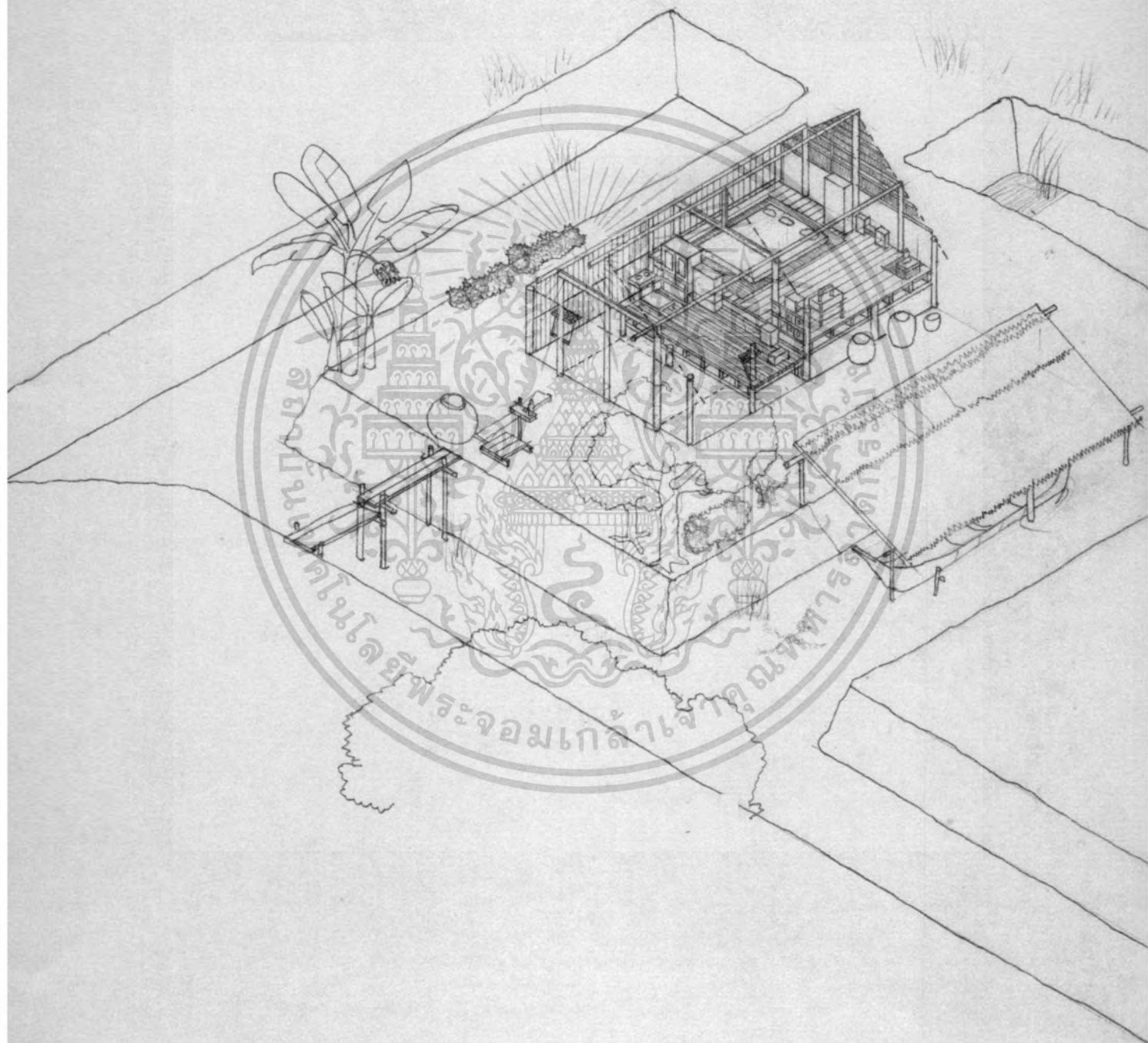
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
ภอนภยประยว ครอบอม

กรณีศึกษาที่: 2
ภาพที่: 3

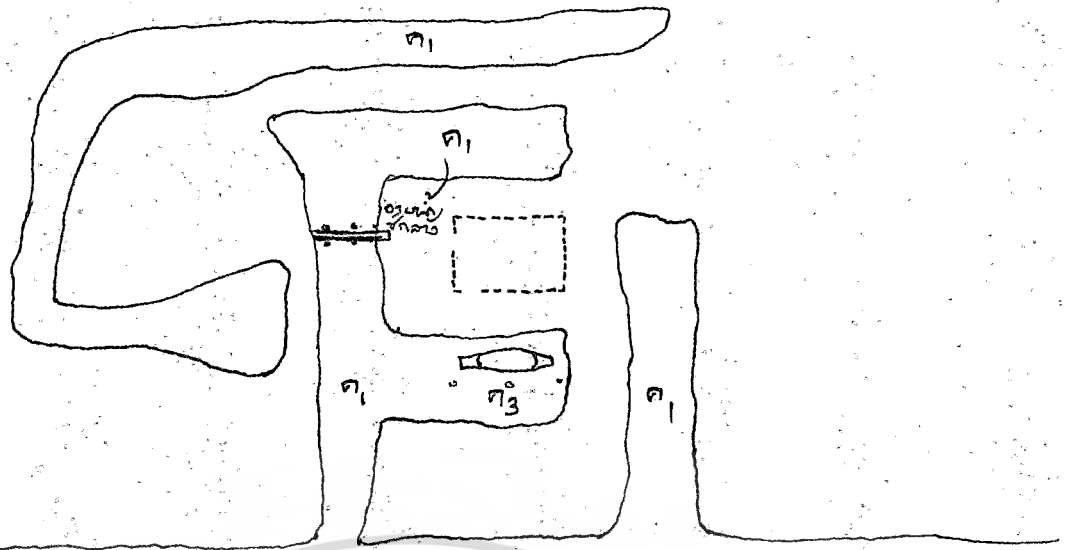
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้าน เศรษฐ์ คุณน

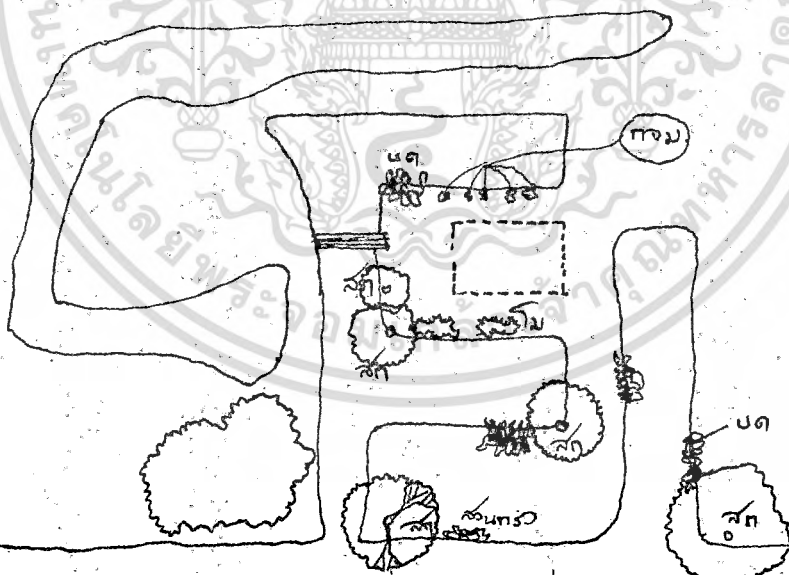
ภาพแสดง อาคาร 3 มิติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้
กัน นายประยูร คุณหอม
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

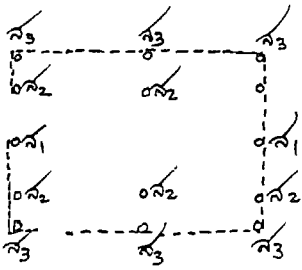
แสดงพื้นที่ตามประเภทต่างๆ และตำแหน่งพื้นที่สีเขียวในบริเวณที่ดิน

T₁ = พื้นที่เก็บกักน้ำไว้สำรองและเพื่อ
 คุ้มครองความปลอดภัย
 T₃ = พื้นที่เชื่อมกับคลองเพื่อเก็บเรือภายใน
 โรงเก็บเรือ และ เก็บกักน้ำ

แสดงแนวร่วมกับบริเวณสถานภาพ และพื้นที่ประเภทต่างๆ
 T₁ = สระน้ำ กรม = กรมการปกครอง T₂ = มอนทันทันต์ T₃ = โรง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่หรือใช้ในที่อื่นบริเวณงาน
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารที่ (นายเกียรติ ประยูรรัตนหอม)

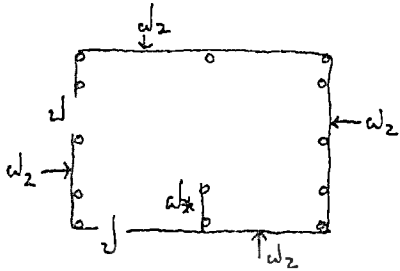

<แสดงเส้น>

s_1 = เส้นใต้ s_2 = เส้นรอบ s_3 = เส้นเอียง

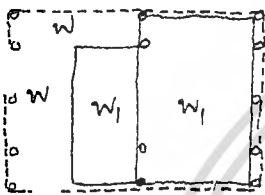
กรณีศึกษาที่: 2

ภาพที่: 6

<แสดงเส้นผนัง ประตู หน้าต่าง>

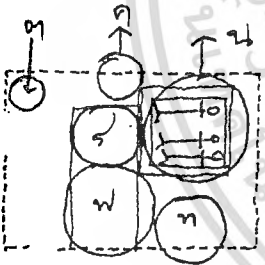
ϕ_2 = ฝ้าผนัง สังกะสี p = ประตู

<แสดงเส้นพื้น และพื้นที่จากพื้นดิน>

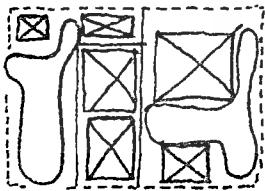
$พ$ = พื้นดินท่ว $พ1$ = พื้นไม่กวดานยกสูง $พ$ = เส้นต่อมอ
รับตาม ผง พื้น

วิเคราะห์ โครงสร้างเส้น ผนัง พื้นยกยี่นและพื้นกวดานไม่ยกสูง
บ้าน ภาย ประตู ทุ่นหอม

<แสดงพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร>

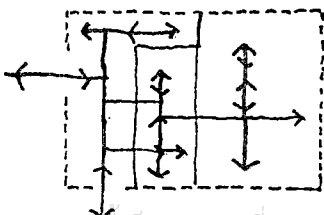
และ เส้นทางสัญจร
 $พ$ = พื้นก่อนนั่งเล่น $ร$ = รั้วประตูหน้าอาคาร $น$ = นอก
 $ท$ = ครัวปรุงอาหาร $ท$ = ท่างาน <เขียนใต้>

<แสดงพื้นที่ใช้สอยบริเวณ และ บริเวณที่วาง เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร>

\boxtimes = พื้นที่ใช้สอยบริเวณ

\boxplus = บริเวณที่วาง เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร

<แสดง เส้นทางสัญจรภายในอาคารสู่บริเวณใช้สอย>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการวิจัยเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
วิเคราะห์ พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ใช้งานจริง พื้นที่เอนกประสงค์
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งหากมีการนำไปใช้
บ้าน ภาย ประตู ทุ่นหอม

กรณีศึกษาที่ 3

- บ้านเลขที่:** 34 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
- เจ้าของบ้าน:** นางเพ็ญ เอี่ยมรอด
- ที่ตั้ง:** ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้
- ผังบริเวณบ้าน:** บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งของคลองมอญตั้งชิดกับคลองขนาดบริเวณโดยประมาณ 75.00 เมตร x 56.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านยาวขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำคันดิน รวมไปถึงตำแหน่งอาคารบริเวณใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (ภาพที่ 1)

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเรือนเป็นโรงแฝด วางแกนไปตามแนวตะวันออกตะวันตก
- ความยาวของโรงนาหลังใต้ ขนาด 4 ห้องเสา (4 Bays) รวมความยาวทั้งหมด 14.00 เมตร กว้าง 7.75 เมตร
- ความยาวของโรงนาหลังเหนือ ขนาด 4 ห้องเสา (4 Bays) ห้องเสายูอยู่ในแนวเดียวกัน และวางระยะเท่ากันกับโรงนาหลังใต้ความยาวเท่ากันคือ 14.00 เมตร กว้าง 7.70 เมตร
- ความสูงดูจากภาพรูปตัด (กรณีศึกษาที่: 3 ภาพที่: 3)
- ระยะห่างระหว่างโรงนาหลังใต้ และหลังเหนือ 0.90 เมตร
- พื้นของโรงนาทั้ง 2 หลัง ยกเว้นห้องนอนและแคร่แล้วเป็นพื้นดินอัดแน่นสูงจากระดับดินภายนอกอาคาร 10 เซนติเมตร
- ฝาโรงนาส่วนใหญ่เป็นสังกะสียกเว้นเรือนนอนของโรงนาทั้งสองเป็นฝาไม้เนื้อแข็งติดตั้ง 3 ด้าน ฝาส่วนด้านในของโรงนาหลังใต้เป็นฝาไม้ลักษณะเป็นประตูตีเกร็ด ส่วนฝาด้านในของเรือนโรงนาหลังเหนือ ฝาไม้เนื้อแข็งทับแนวตามตั้ง
- การเจาะช่องประตูหน้าต่าง ดูจากแปลนและภาพ 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 3 ภาพที่: 4) รวมถึงภาพการวิเคราะห์ผนัง (กรณีศึกษาที่: 2 ภาพที่: 7)
- ลักษณะพิเศษของประตู คือ เรือนโรงนาหลังใต้ส่วนห้องนอน ผนังกันด้านภายในทั้งหมด ระหว่างห้องกับบริเวณแคร่พักผ่อนเป็นประตูเฟี้ยมเปิดโล่งได้ตลอด แต่ในเวลาปกติจะปิดเฉพาะช่องพอเข้าไปได้เพียง 2 บานเท่านั้น หน้าต่างของห้องนอนด้านตะวันออกเป็นหน้าต่างไม้เนื้อแข็งบานเปิด
- โรงนาแฝดหลังนี้ลักษณะต่างจากโรงนาอื่นๆ คือโครงสร้างหลังคาทั้งหมดเป็นไม้เนื้อแข็งระบบแบบเรือนไม้จริงแม้จะมุงด้วยจากก็ตาม กลอนก็เป็นแบบเรือนไม้จริง คือ กลอนเจาะรูเพื่อใช้หายใจระบายอากาศจากหลังคา เป็นโรงนาของผู้มีฐานะพบเพียงหลังเดียวเท่านั้น

ลักษณะการใช้สอย:

- โรงนาหลังใต้เป็นที่อาศัยของนางเพ็ญ เอี่ยมรอด หลานสาวและญาติทางสามีซึ่งเป็นชาย ห้องเสาแรกเป็นส่วนห้องนอน ห้องเสาที่ 2 หน้าห้องนอนเป็นแคร่ไม้เนื้อแข็งเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ ห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณโล่งพื้นดินอัดแน่น ห้องเสาที่ 4 มุมด้านตะวันตกเป็นแคร่ไม้เป็นส่วนนอนของญาติที่เป็นชาย
- โรงนาหลังเหนือเป็นที่อาศัยของครอบครัวของลูกชายนางเพ็ญ ประกอบด้วยลูกชายนางเพ็ญ ภรรยาและลูก รวมสามคนโดยห้องเสาแรกเป็นห้องนอนบริเวณที่เหลือจากห้องนอนเป็นบริเวณเอนกประสงค์ครัวเก็บของเก็บข้าวเปลือกเก็บอุปกรณ์ทำนา ดูรายละเอียดจากแปลน (กรณีศึกษาที่: 3 ภาพที่: 2) และภาพ 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 3 ภาพที่: 4)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

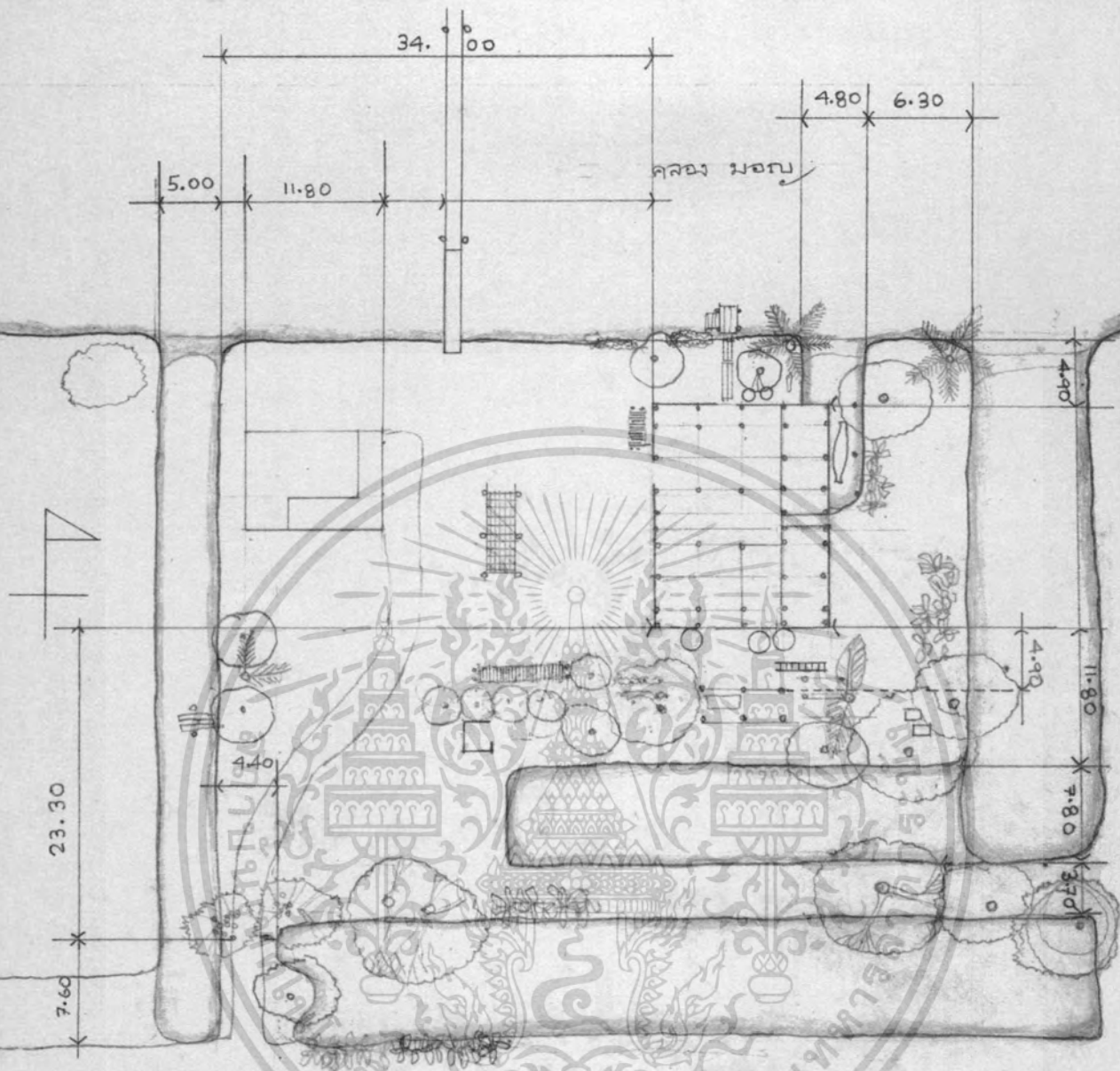
วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง (โรงนาหลังใต้)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งเหลี่ยม	6" x 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ อะเส	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" x 5"
ตั้ง + จันทัน	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" x 6"
กลอน	ไม้เนื้อแข็ง	1/2" x 2"
อกไก่	ไม้เนื้อแข็ง	4" x 4"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตง คานรับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" x 5"
เสาดอม่อพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง รับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" x 5"
เสาดอม่อรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง (โรงนาหลังเหนือ)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" - 8"
อะเส	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" - 6"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" - 6"
แป	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" - 4"
จันทัน	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" - 5"
กลอน	ไม้เนื้อแข็ง	1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตงรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" x 5"
คานรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5"
ตงรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4"

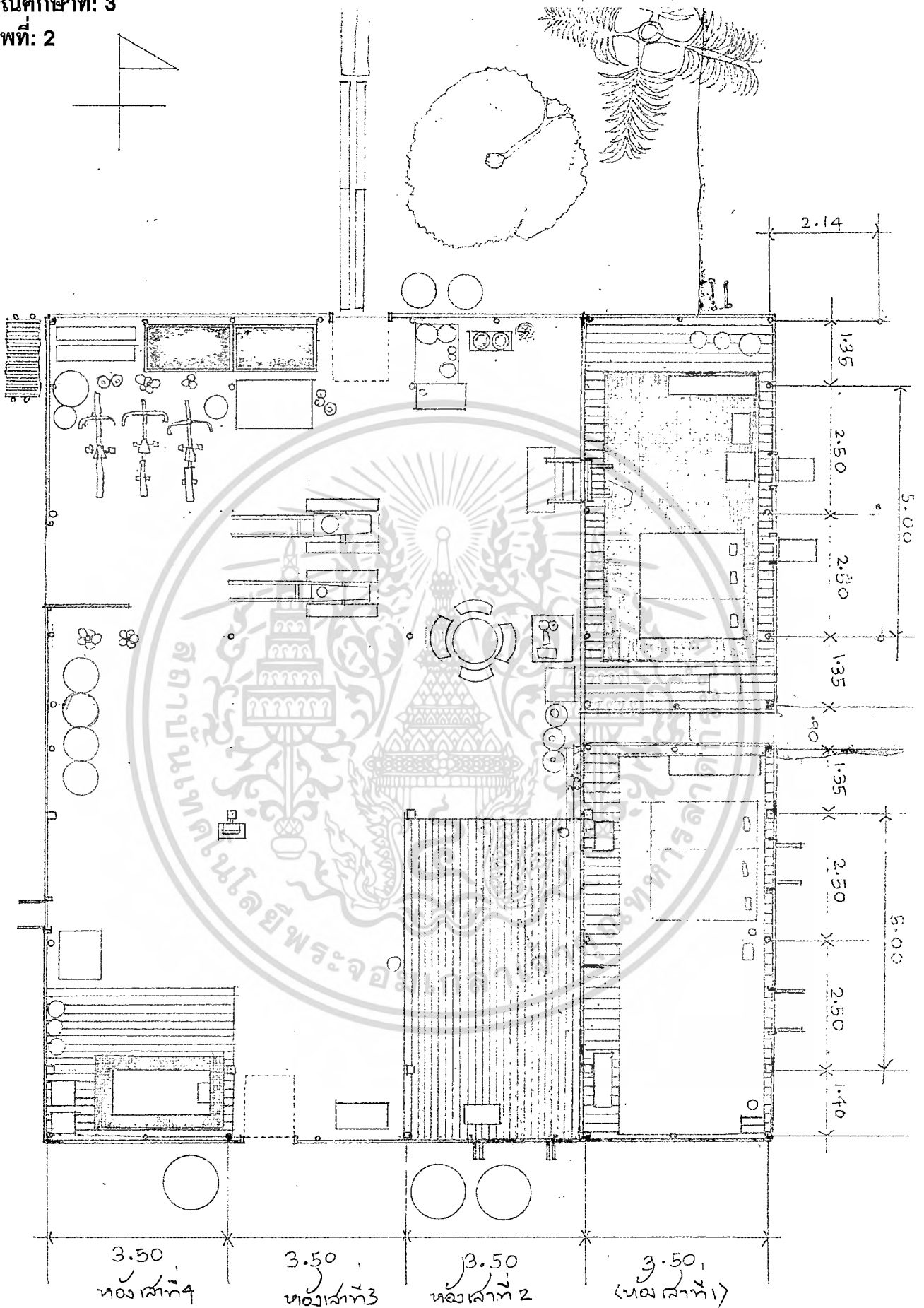
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

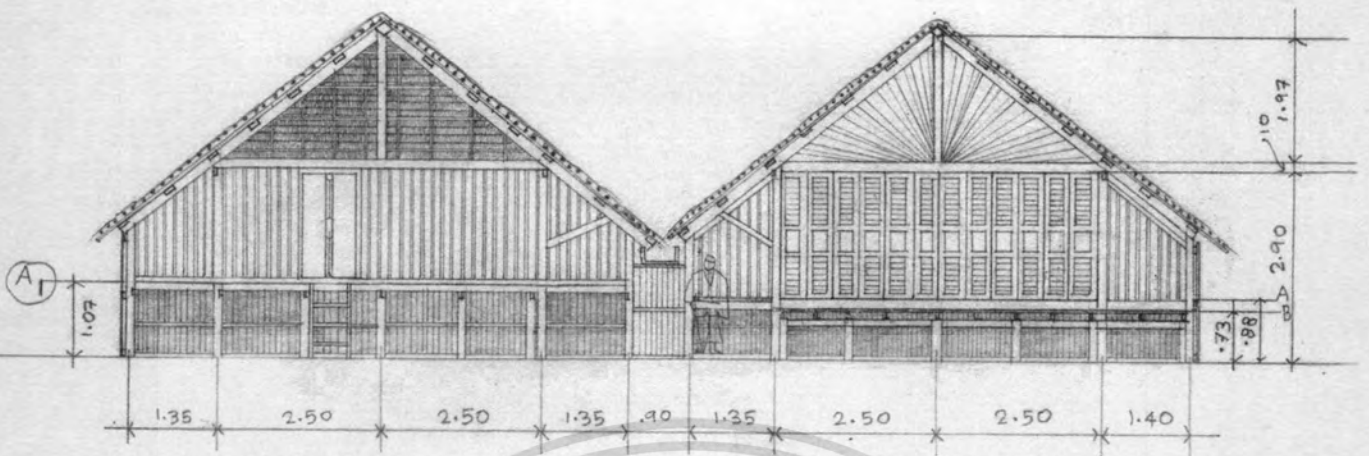
บ้าน กง เพิ่ม เดียมรดด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 3
 ภาพที่: 2

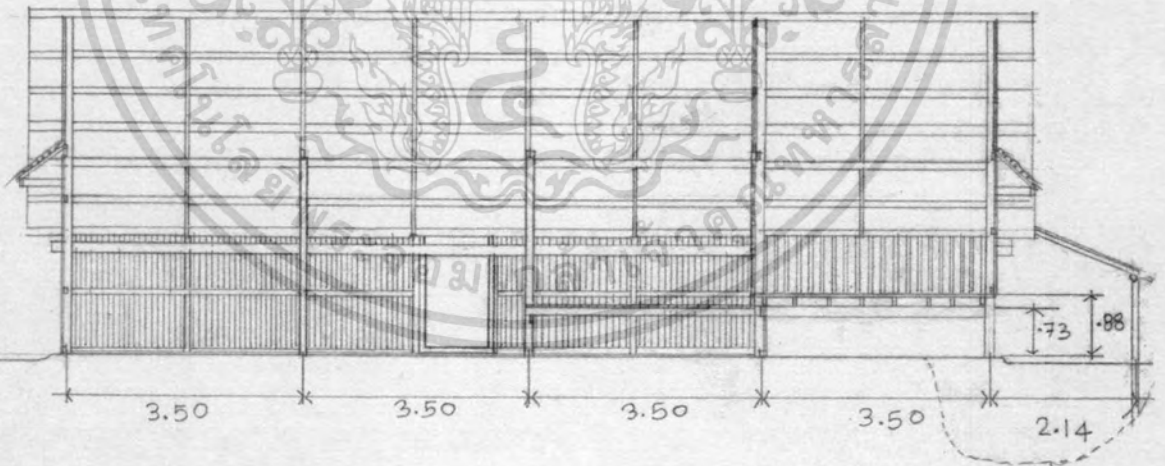

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่ใช้
 บ้าน บางเพ็ญ อีขม รอด

A ระดับเรือนหอนใต้
 A1 ระดับเรือนนอนเหนือ
 B ระดับแด่หน้าเรือน

รูปตัดตามขวาง 1:100

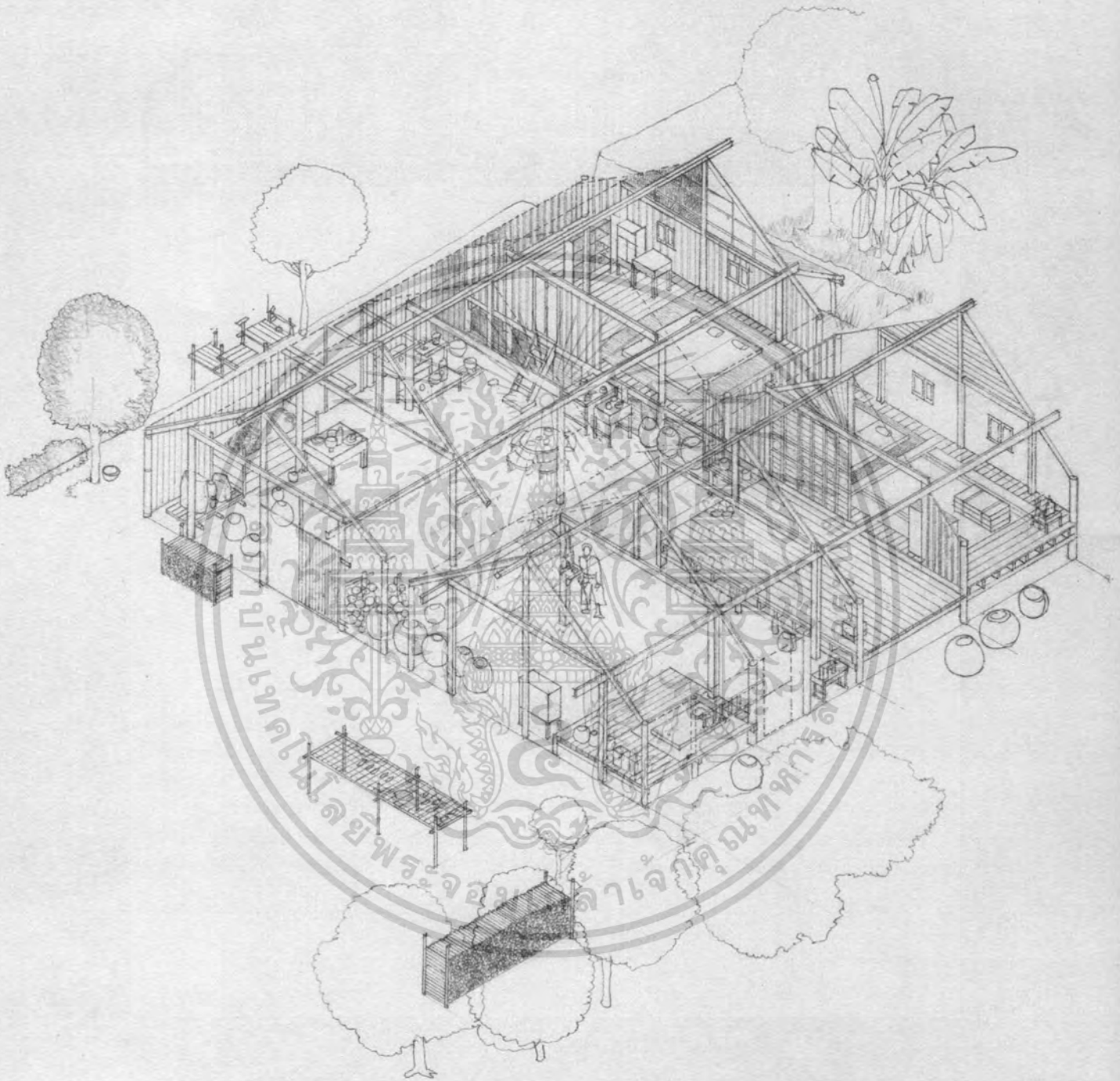

รูปตัดตามยาว 1:100

บ้านหลงเพิ่ม คือชมรด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

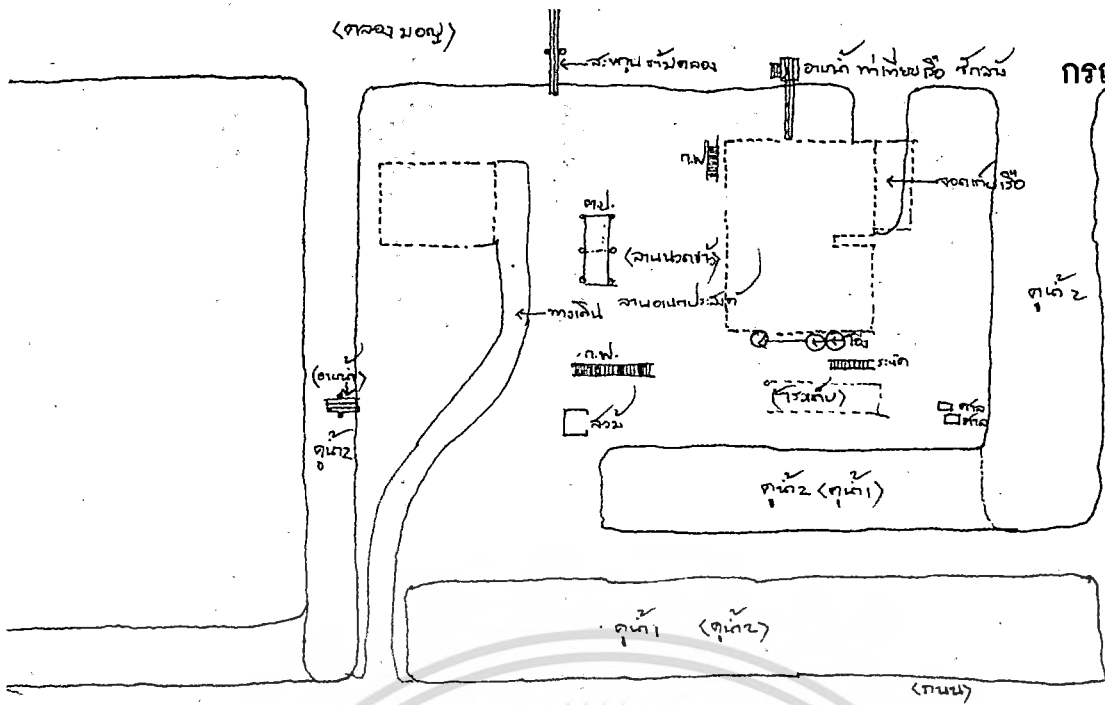
กรณีศึกษาที่: 3
ภาพที่: 4

แสง ๓๓๓ ๓๓๓
บ้านนางเพิ่ม อี่ยมรอด .

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(ศาลมอญ)

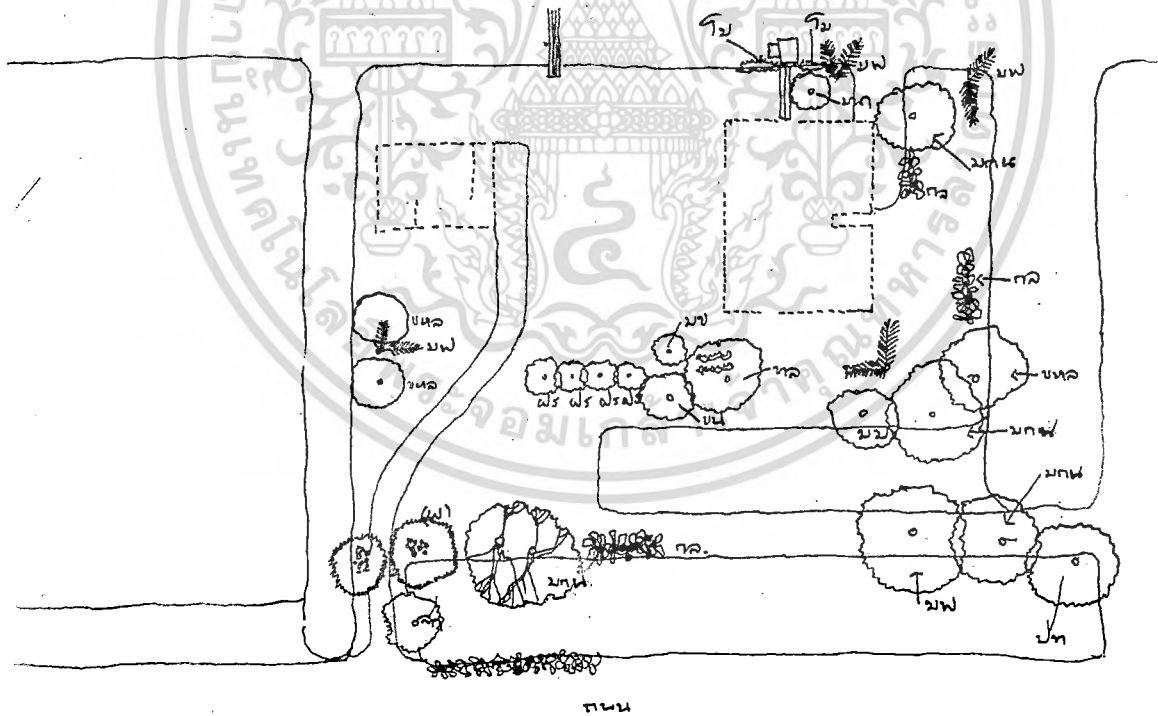
กรณีศึกษาที่: 3
ภาพที่: 5

(แสดง พื้นที่ประเภทต่างๆ และตำแหน่ง พื้นที่ที่ไว้ปล่อยในบริเวณที่ติดปลุกุยาน)

คูน้ำ 2 : คูน้ำตื้นๆ และเป็นคูน้ำเพื่อระบายน้ำโดยคิดทั้งบนดินหรือเครื่องสับน้ำไว้ทำท่อ
บริเวณติดกับศาลมอญ ด้าน ต้นตุง ๖ ต้นสำราญ และ ท่อส่งน้ำ ข้ามถนนไปสู่อีกที่

คูน้ำ 1 = คูน้ำตื้นๆ ไว้ปล่อย

ต.ปะ : แคร่ตากปลา ก.พ. : กองหิน ไร่อง่าย = ไร่อง่ายเพื่อปลูก และของกรณีคูน้ำ

(แสดง พื้นที่ไม้ประเภทต่างๆ และแนวไม้กับศาลมอญ)

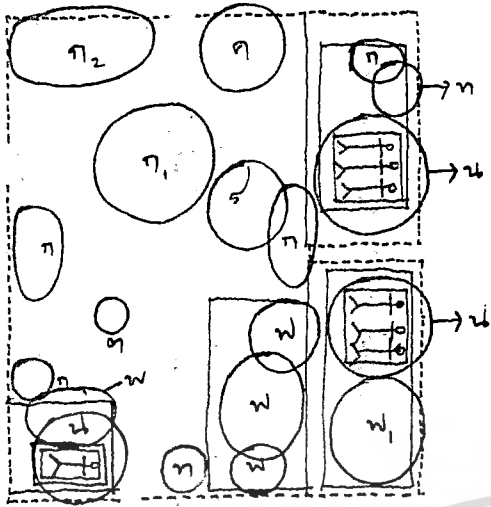
- ส.ก. = ส.ก.
- ข.ค. = ข.ค.
- ม.พ. = ม.พ.
- ก.ค. = ก.ค.
- ม.ม. = ม.ม.
- ม.ก. = ม.ก.
- ฟ. = ฟ.
- ม.ข. = ม.ข.
- ท.ค. = ท.ค.
- ข.น. = ข.น.
- ม.พ. = ม.พ.
- ป.ท. = ป.ท.
- โม. = โม.
- ม.ค. = ม.ค.
- ฟ.ร. = ฟ.ร.

เอกสารนี้เป็นเอกสารสำหรับการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
(วิเคราะห์กรณีศึกษาที่ 3)

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

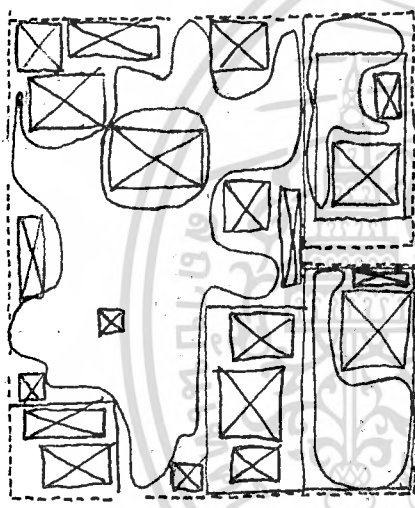
(กำหนดเพิ่มเติม)

กรณีศึกษาที่: 3
ภาพที่: 6

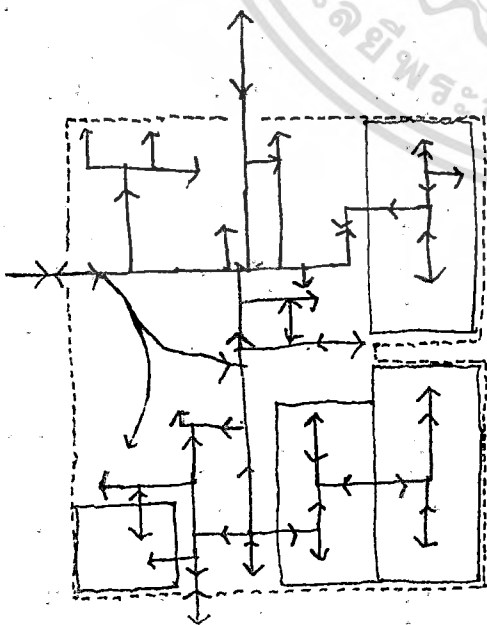
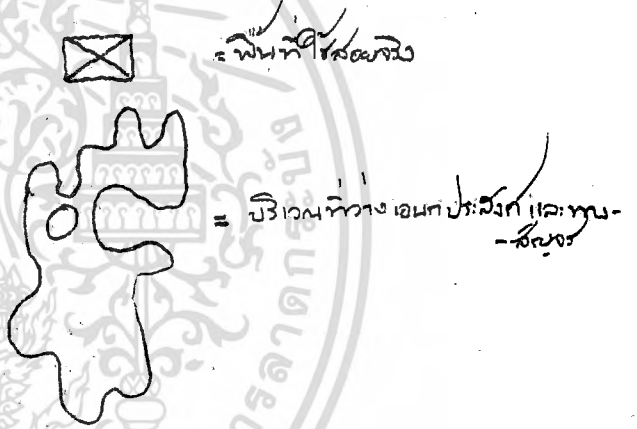

(แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร)

พ = พักผ่อนนั่งเล่น รับแขก ฟ = พักผ่อนเล่นด้วย
 ร = รับประทานอาหาร นอนอยู่ ด = ตักรับประทาน
 ก = เกษตร ก₁ = เกษตรกรรมทำนา ก₂ = เกษตรทำปศุสัตว์
 ท = ทำาน ด = เต็มตัว

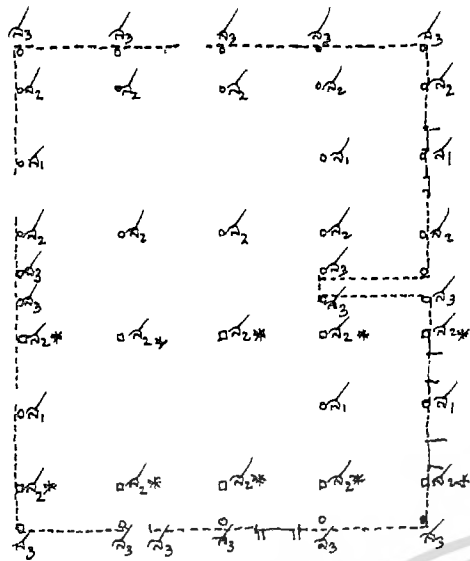

(แสดง พื้นที่ใช้สอยจริง และ บริเวณที่ทางเดินรถ และทางสัญจร)

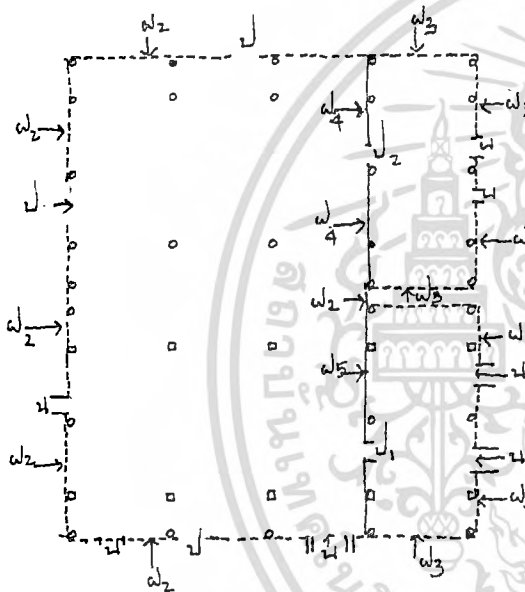
(แสดง เส้นทางสัญจรภายในอาคารสู่ บริเวณใช้สอย)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเฉพาะ ไม่สามารถเผยแพร่ไปโดยไม่ขออนุญาต
 วิศวกร: น. พื้นที่ใช้สอย, พื้นที่ใช้งานจริง, พื้นที่เขมาประสงค์ และ เส้นทางสัญจร
 ไม่สามารถแก้ไขทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งในการนำไปใช้
 (ถนนเพิ่ม เอี่ยมรอด)

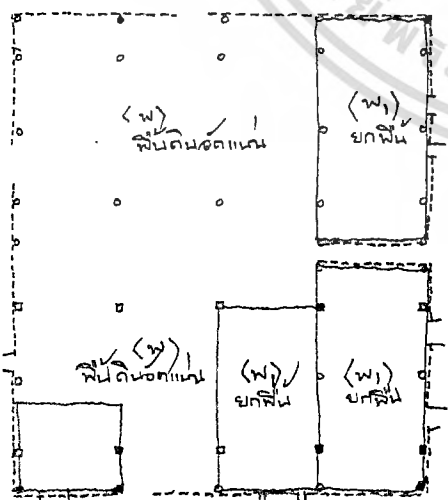
(แสดงเสา)

ส₁ = เสาใต้ ส₂ = เสาภายใน ส₃ = เสาเรียง
 ส₂* = เสาภายใน หน้าตัดสี่เหลี่ยม

(แสดง เสา ผนัง ประตู และหน้าต่าง)

ฟ₂ = ฝาผนังภายใน ฟ₃ = ฝาผนังนอกของตึก
 ฟ₄ = ฝาผนังนอกฝั่งตึกด้านหน้า
 ฟ₅ = ฝาประตูบานเฟี้ยมในสัปดาห์ของตึก
 ป₁ = ประตูไม้สักบานเฟี้ยม
 ป₂ = ประตู, ป₃ = ประตูบานเฟี้ยมบานพับเปิด-
 -แนวประตูบานพับเปิด
 น₁ = หน้าต่าง

(แสดง เสา ผนัง และพื้นที่ยกจากพื้นดิน)

ฟ = พื้นคันทองแดง (อัดแน่น)
 ฟ₁ = พื้นไม้กระดานยกสูง 30 ซม. ต่อระดับดิน
 (วาง, แฉกพื้น ไม้กระดาน)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการศึกษาเท่านั้น ผนัง พื้น ฝ้า และพื้นไม้กระดานยกสูง
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้ง (บ้านพบเพียง ซอยปศุสัตว์)

กรณีศึกษาที่ 4

- บ้านเลขที่:** 58 หมู่ 6 (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง
- เจ้าของบ้าน:** นายสุเทพ คุณหอม
- ที่ตั้ง:** อยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ
- ผังบริเวณบ้าน:** ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 56.00 เมตร x 90.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า วางด้านกว้างขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำ และคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (กรณีศึกษาที่: 4 ภาพที่: 1)

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเรือนเป็นโรงแฝด วางแกนไปตามแนวตะวันออกตะวันตก
- ความยาวของโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) ขนาด 4 ห้องเสา (4 Bays) รวมความยาวทั้งหมด 12.55 เมตร กว้าง 7.05 เมตร
- ความยาวของโรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) เป็นโรงนา 3 ห้องเสา ห้องเสาแรกอยู่แนวเดียวกับห้องเสาที่ 2 ของโรงนาหลังใต้ และวางห้องเสายู่ในแนวเดียวกันกับหลังใต้ และระยะห่างของห้องเท่ากับห้องหลังเสาของโรงนาหลังใต้ รวมความยาว 9.25 เมตร กว้าง 5.00 เมตร
- ระยะห่างโรงนาหลังใต้และหลังเหนือ 0.90 เมตร โรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่)
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาว และตามขวาง (กรณีศึกษาที่: 4 ภาพที่: 3)
- พื้นดินอัดแน่นทั้งโรงนาหลังใต้ และหลังเหนือ
- ฝาโรงนาด้านนอกทั้งหมดฝาจากขนบด้วยไม้ไผ่ตามแนวนอนฝากันห้องนอนฝาไม้อัด
- การเจาะช่องประตูหน้าต่างดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 4 ภาพที่: 4) และภาพวิเคราะห์ส่วนผนัง (กรณีศึกษาที่: 4 ภาพที่: 6) ประตูบานเป็นบานกระทุ้งซึ่งแทนที่จะใช้ไม้ค้ำ กลับใช้แขวนกับโครงหลังคา หน้าต่างบานกระทุ้ง ทำด้วยตับจาก เกร้ากรอบบานทำด้วยไม้ไผ่

ลักษณะการใช้สอย:

- บริเวณทั้งหมดเป็นพื้นที่พักอาศัยของสมาชิกภายในครอบครัวเกือบทั้งหมด ห้องเสาแรกเป็นส่วนนอน ยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่นกันฝาเป็นห้องเป็นห้องนอนของนายสุเทพ และภรรยาและหลานสาว ห้องเสาที่ 2 เป็นแคร่พักผ่อนนั่งเล่นและเป็นส่วนนอนพิเศษของนายสุเทพ คุณหอม ซึ่งจะอยู่ชิดฝาใต้ซึ่งเป็นส่วนรับลมประจำ ห้องเสาที่ 3 และห้องเสาที่ 4 เป็นบริเวณที่ว่างอเนกประสงค์บริเวณห้องเสาที่ 4 ส่วนด้านชิดผนังด้านใต้เป็นแคร่นอนของลูกชาย
- โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) บริเวณเกือบทั้งหมดเป็นส่วนเก็บของรับประทานอาหารและแคร่นอนของลูกชายห้องเสาที่ 3 และห้องเสาที่ 2 เป็นส่วนเก็บข้าวเปลือก อุปกรณ์ทำนา และแคร่นอน ห้องเสาแรกเป็นบริเวณเก็บอาหาร และส่วนรับประทานอาหาร ส่วนครัวจะต่อเป็นเพิงออกไปนอกอาคารชิดกับห้องเสาที่ 1 ของโรงนาหลังเล็กไม่มีฝาใช้เป็นส่วนวางเสาะ แคร่เก็บขามบริเวณทำอาหารและส่วนซักล้าง
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคาร การจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอยดูจากภาพแปลน (กรณีศึกษาที่: 4 ภาพที่: 2) และอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 4 ภาพที่: 4)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

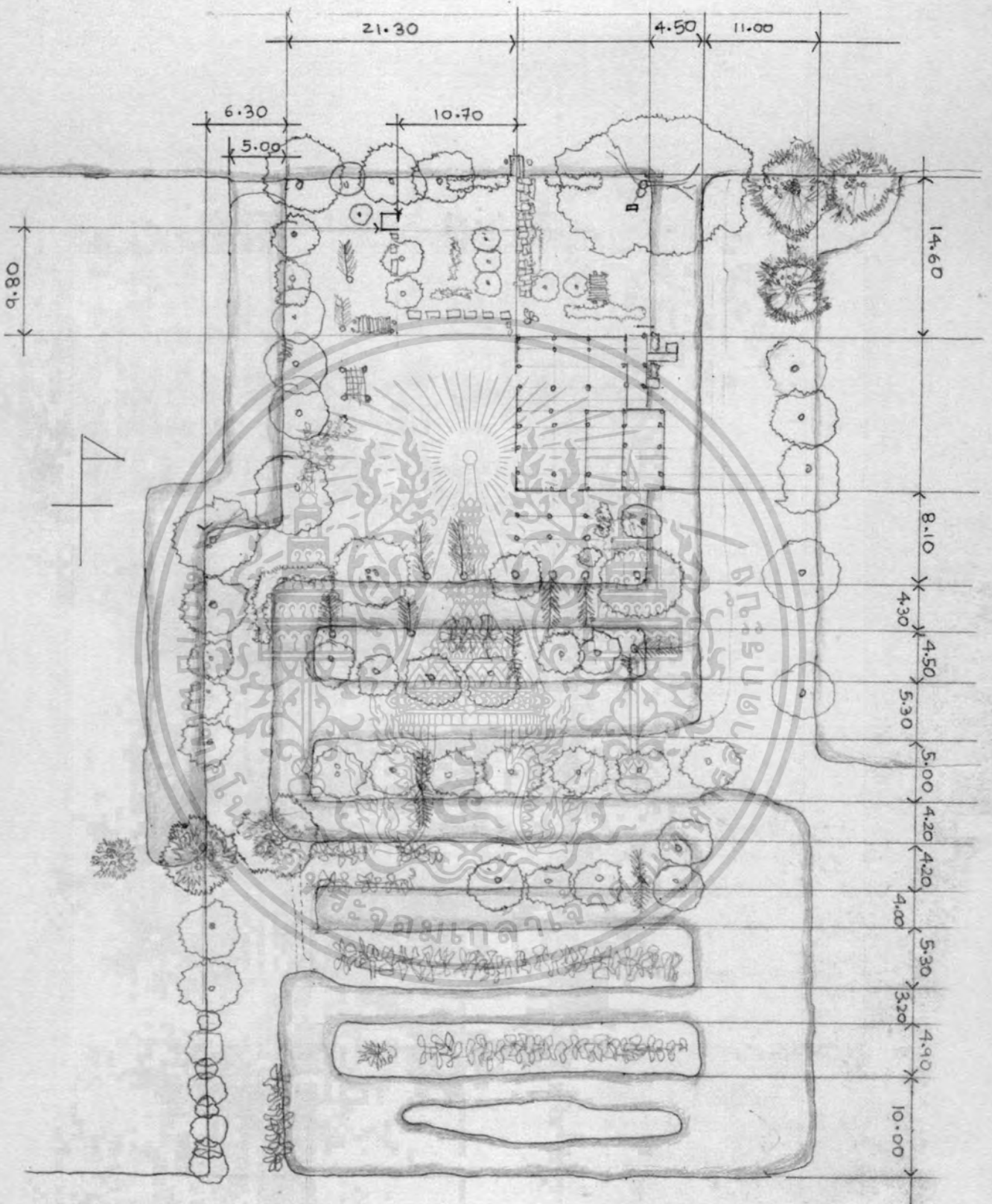
วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังเหนือ)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" x 7" , 2" x 6"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3" - 4"
แป ออกไก่	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตง รับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" x 5"
เสาทอม่อพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่ห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
คาน ตงรับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" x 5"

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างโรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	11/2" - 8"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3" - 4"
ออกไก่ + แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

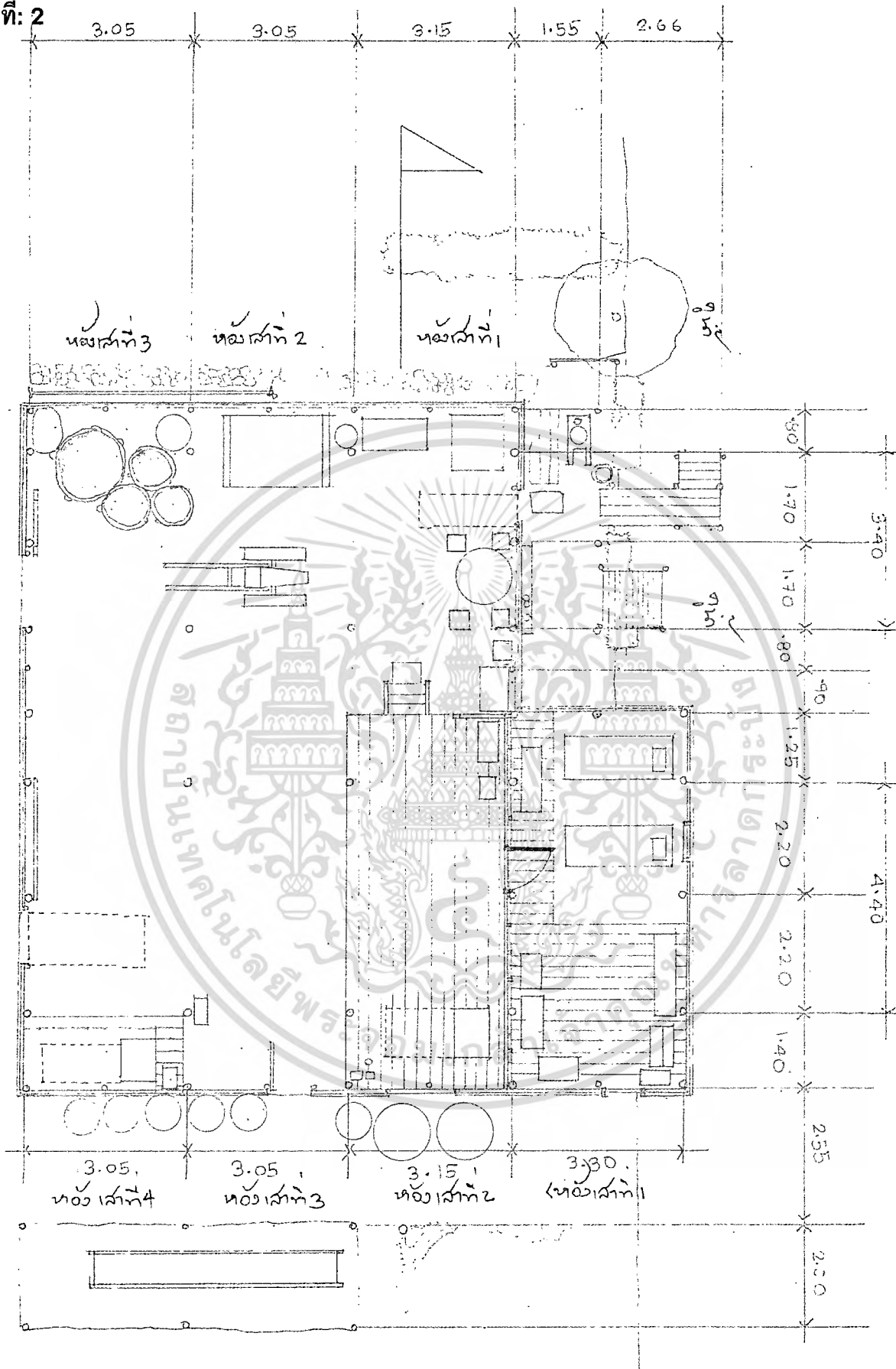

บ้านโดย สุเทพ คุณหอม

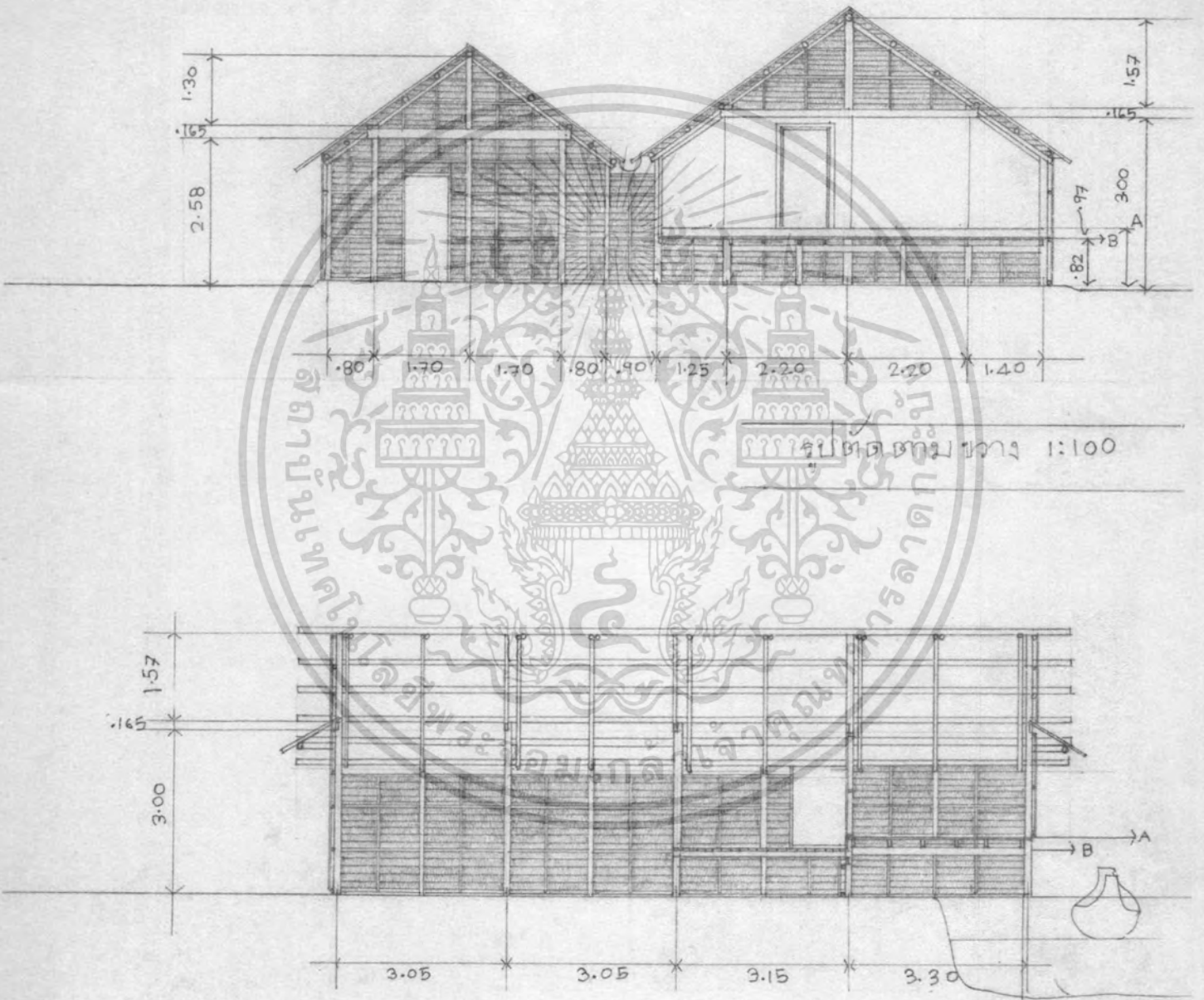
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 4

ภาพที่: 2

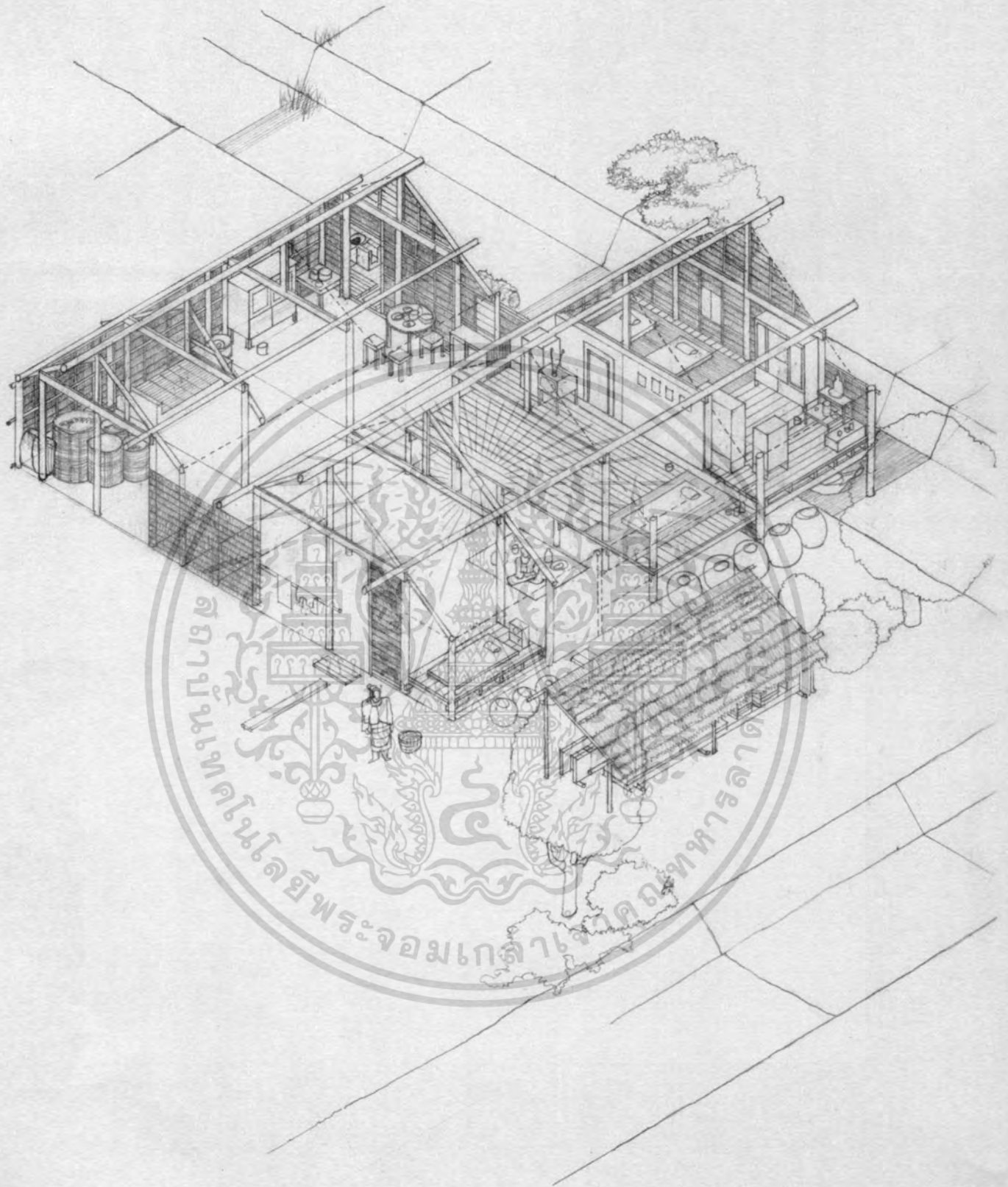
แปลน มาตรฐาน 1:100
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาติให้นำไปใช้
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
ภาณุ ฤกษ์เทพ คุณหอม

รูปตัดตามยาว 1:100

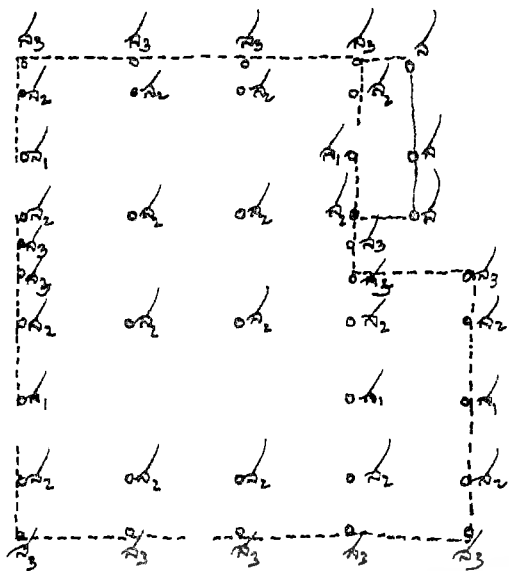
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 4
ภาพที่: 4

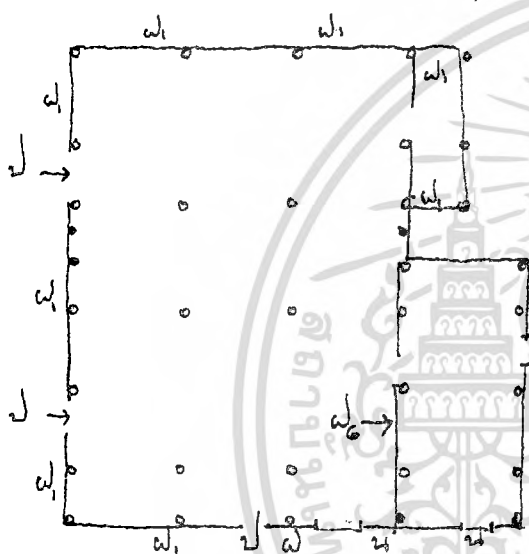
ภาพแสดง อาคารสามมิติ
บ้าน หนองคูเทพ คุณหอม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

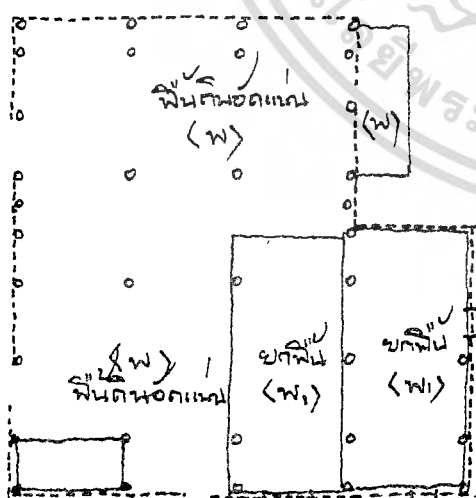
<แสดงเสา>

ส₁ = เสาไม้
ส₂ = เสาทราย
ส₃ = เสาเหล็ก
ล = เสาธรรมตา

<แสดงเสา ผนัง ประตู หน้าต่าง>

ฟ₁ = ฝ้าทับจาก
ฟ₂ = ฝ้าไม้ขัด
ป = ประตู
น = หน้าต่าง

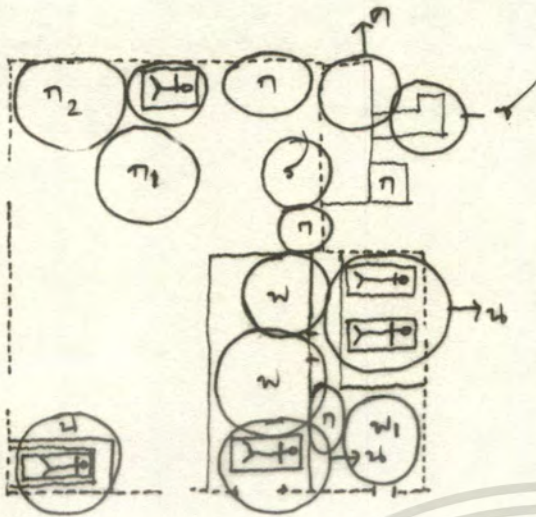
<แสดง เสา ผนัง และพื้นที่ยกจากพื้นดิน>

ฟ = พื้นดินยก (ฮอต) แบน
ฟ₁ = พื้นไม้กระดานยกสูง มีเสาตามรอบรับตาม (ตง)
และ พื้นไม้กระดาน

วิเคราะห์โครงสร้าง เสา ผนัง พื้นภายใน
และ พื้นไม้กระดานยกสูง

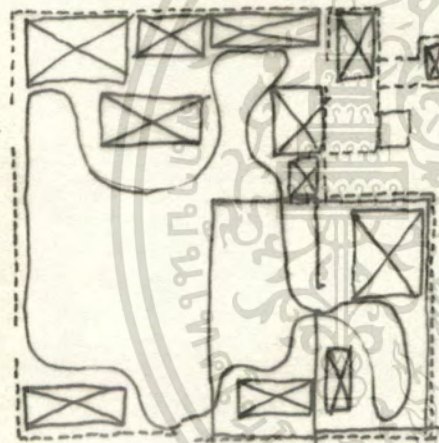
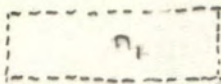
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า (บ้าน นายสุเทพ คุณหอม)
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 4
ภาพที่: 6

(แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร)

- พ = พื้ที่ของพื้นที่ใช้สอย รับแขก
- พข = พื้ที่ของส่วนครัว
- ร = ชั้นประทวนอาคาร
- น = นอก
- ก = ครัว
- ก = เคียงวง ก1 = เคียงวงประตูหน้า ก2 = เคียงวงประตู

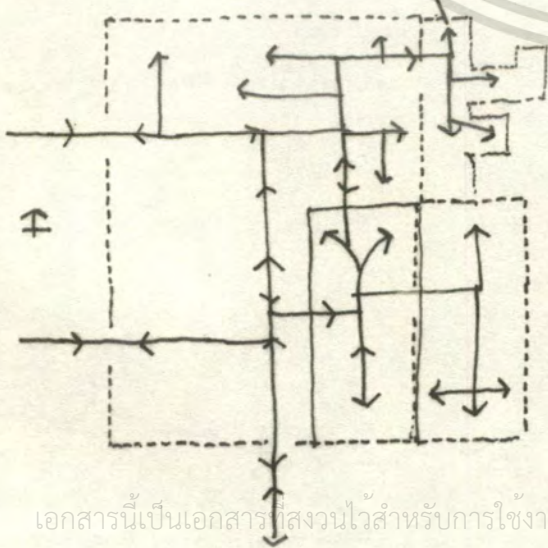

(แสดง เนื้อที่ ใช้สอยบริเวณ บริเวณที่วางเคาน์เตอร์สังค และ
โสตทัศนศึกษา)

ก = พื้นที่ใช้สอยบริเวณ

= บริเวณที่วางเคาน์เตอร์สังค และ โสตทัศนศึกษา

(แสดง เส้นทางสัญจรภายในอาคารสู่ บริเวณใช้สอย)

วิเคราะห์ พื้นที่ใช้สอย พื้นที่โสตทัศนศึกษา
พื้นที่ เคาน์เตอร์สังค และ โสตทัศนศึกษา
(หมายเหตุ: ภาพนี้เป็นเพียงภาพประกอบ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้ง (หากนำ
ไปใช้)

กรณีศึกษาที่ 5

บ้านเลขที่: 43 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นางติวต ระยำ

ที่ตั้ง: อยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 54.00 เมตร x 46.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านยาวกับลำคลอง ขนาดคูน้ำ และคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคาร บริเวณใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ต่างๆ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ (กรณีศึกษาที่: 5-6 ภาพที่: 1) และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (กรณีศึกษาที่ 5-6 ภาพที่: 2)

ลักษณะเรือน:

- เป็นโรงนาเดี่ยว วางแปลนหันแนวแกนบ้านไปตามทิศตะวันออก-ตะวันตก
- พื้นทั่วไปเป็นดินอัดแน่น
- ความยาวของโรงนามี 3 ห้องเสารวมความยาวทั้งหมด 10.20 เมตร กว้าง 5.95 เมตร
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัด (กรณีศึกษาที่: 5-6 ภาพที่: 3)
- ฝาโรงนาทั้งหมดฝาดจากขนาบด้วยไม้ไผ่ตามแนวนอน
- การเจาะช่องประตูหน้าต่างดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 5-6 ภาพที่: 4) และภาพวิเคราะห์ส่วนผนัง (กรณีศึกษาที่: 5-6 ภาพที่: 9) ประตูสังกะสีกรอบบานไม้เนื้อแข็ง หน้าต่างตันจากกรอบไม้ไผ่เป็นแบบบานกระทุ้ง

ลักษณะการใช้สอย:

- ห้องเสาแรก เป็นพื้นไม้เนื้อแข็ง ยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่น รับด้วยเสาโรงนา และเสาต่อม่อไม้ (ใช้เป็นส่วนนอนนางติวต และหลานอีก 2 คน ไม่กั้นฝาเป็นห้อง) เป็นบริเวณนอนและเก็บของใช้ส่วนตัว ห้องเสาที่ 2 ยกแคร่ไม้สูงจากพื้นดินอัดแน่นแต่ต่ำกว่าพื้นส่วนนอนยื่นออกมาประมาณครึ่งของห้องเสา (ดูรายละเอียดจากแปลน) เป็นบริเวณพักผ่อนนั่งเล่น ห้องเสาที่ 3 ส่วนด้านเหนือเป็นบริเวณรับประทานอาหาร และครัว ซีกด้านใต้เป็นบริเวณนอนกระสังค์พักผ่อนทำงาน (सानเสือก)
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคาร การจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้สอยดูจากภาพแปลน และภาพอาคาร 3 มิติ

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังเหนือ)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโต	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 7"
เสาราย + เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 1/2"
ช่อ + ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 1/2"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ตง รับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
เสาต่อม่อพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตงรับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่ 6

- บ้านเลขที่:** 43/1 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ท้ายยาว เขตลาดกระบัง
- เจ้าของบ้าน:** นายบุญช่วย ระย้า (เป็นลูกชายของนางตัวต ระย้า)
- ที่ตั้ง:** อยู่บนโคก หรือเนื้อที่บริเวณบ้านผืนเดียวกับนางตัวต ระย้า เพราะเป็นลูกชายที่แยกครอบครัว ออกมาสร้างบ้านขึ้นอีกหลังหนึ่ง)
- ผังบริเวณบ้าน:** บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งของคลองมอญตั้งชิดกับคลอง ขนาดบริเวณโดยประมาณ 75.00 เมตร x 56.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านยาวขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำคันดิน รวมถึง ตำแหน่งอาคารบริเวณใช้สอยต่างๆ และพื้นที่ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ และภาพ การวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเรือนเป็นเรือนพักอาศัยขนาดเล็กที่ไม่มีรูปทรง และโครงสร้างเป็นลักษณะโรงนา แม้แปลนเรือน
- จะเป็นเหลี่ยมผืนผ้า แต่ตัวอาคารจะเป็นกล่องสี่เหลี่ยมผืนผ้า หากแต่โครงสร้างหลังคาเป็นหลังคาเพิงหมาแหงน (Lean To) ซึ่งต่างจากหลังคาโรงนาที่หลังคาเป็นทรงจั่วสามเหลี่ยม ตัวเรือนไม่ยกพื้น หากสร้างบนพื้นดิน อัดแน่น ยกแคร่สำหรับพักอาศัย และหลบฝนจากพื้นดินอัดแน่น 0.42 เมตร เป็นพื้นไม้กระดานมีคานรับไว้ วางแกนเรือนในแนวตะวันออก-ตะวันตก
 - ความยาวของเรือน เป็นเรือน 3 ห้องเสา ยาวทั้งหมด 8.65 เมตร กว้าง 4.30 เมตร
 - หลังคาส่วนเรือนพักอาศัยมุงสังกะสีหนึ่งเป็นผนังตั้งจากทั้ง 4 ด้านหลังคาส่วนเรือนครัวเป็นหลังคาจาก ผนัง
 - กรุด้วยคั่นจาก
- รายละเอียดต่างๆ ให้ดูจากภาพแปลนรูปตัด (กรณีศึกษาที่: 5-6 ภาพที่: 3) และภาพแสดงอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 5-6 ภาพที่: 4)

ลักษณะการใช้สอย:

ห้องเสาที่ 1 และห้องเสาที่ 2 เป็นตัวเรือนพักอาศัยหลังคาเพิงหมาแหงนเอียงลาดจากทิศใต้ลงสู่ทิศเหนือ ห้องเสาที่ 3 เป็นส่วนหลังครัวหลังคาเป็นเพิงเรือนกับตัวเรือนใหญ่ ห้องเสาที่ 1 พื้นยกสูงเป็นส่วนบริเวณนอนห้องเสาที่ 2 มีพื้นยกสูงระดับเดียวกับห้องเสาแรกพื้นที่ต่อเนื่องถึงกันมีความกว้าง $\frac{1}{4}$ ของความกว้างของเรือนยาวตลอดห้องเสาใช้เป็นส่วนนั่งเล่นและเก็บของ อีกส่วนหนึ่งมีความกว้างเป็น $\frac{1}{2}$ ของเสาห้องที่ 2 วางต่อเนื่องกับพื้นส่วนเก็บของยื่นออกมาครึ่งหนึ่งของห้องเสาใช้เป็นที่นั่งเล่นพักผ่อน ส่วนพื้นที่เหลือเป็นพื้นดินอัดแน่น ระดับสูงกว่าพื้นภายนอก 0.10 เมตร ระดับเดียวกันกับพื้นครัว

หมายเหตุ: แม้ว่ารูปแบบตัวเรือนจะไม่มีรูปแบบตัวเรือนจะไม่มีรูปทรงเป็นโรงนา แต่ก็ยังมีบางอย่างที่รักษารูปแบบของโรงนาเอาไว้ได้ คือ

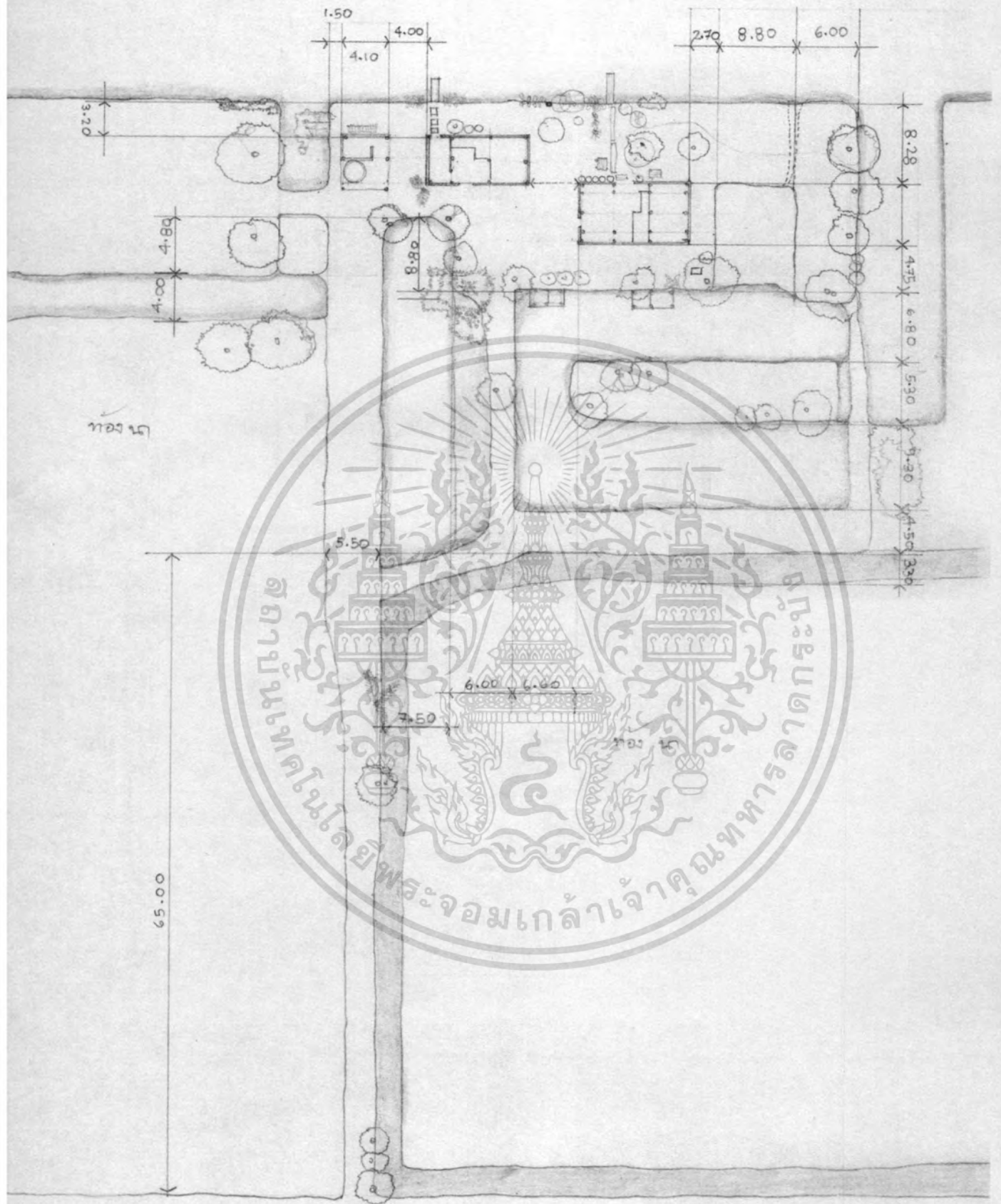
- การสร้างเรือนไม่ยกใต้ถุน พื้นส่วนใหญ่เป็นพื้นดินอัดแน่น เช่นเดียวกับโรงนา
- มีการยกแคร่ส่วนนอนและส่วนพักผ่อนให้สูงจากพื้นห้องทั่วไปที่เป็นดินอัดแน่น
- การวางแคร่ส่วนนอนไว้ในตำแหน่งห้องเสาที่ 1 ปลูกกระดานไปตามแนวตะวันออก ตะวันตก แบบเดียวกับพื้นส่วนนอนของโรงนา 1 เนื่องจากต้องการเนื้อที่ประหยัดเพราะทุนในการก่อสร้างน้อย จึงไม่วางโครงสร้างอาคารให้มีเสาได้ เสาเรียง เสาเรียง โดยตัวช่วงระหว่างเสาราย และเสาเรียงออกทั้ง 2 ข้าง มีส่วนทำให้รูปทรงสูงยาวไม่ได้สัดส่วนกับโรงนาแต่การจัดวางพื้นที่ใช้สอยคงวางตามระเบียบของโรงนาทั่วไปเป็นเพียงแต่เพิ่มส่วนครัวออกไปในห้องเสาที่ 3 เท่านั้น

สาเหตุที่รังวัดเรือนหลังนี้ ซึ่งมีลักษณะไม่เข้ารูปแบบของโรงนาก็ตาม เพราะต้องการจะทดสอบว่า ยังมีกฎระเบียบของการจัดวางเนื้อที่แบบโรงนาเดิมอยู่หรือไม่ ก็พบว่ายังอิทธิพลของรูปแบบของโรงนาอยู่ โดยเฉพาะการจัดวางเนื้อที่ภายในเรือนพักอาศัยซึ่งวางตรงตามตำแหน่งของโรงนาขามอญในย่านนี้

เนื่องจากเป็นอาคารพักอาศัยขนาดเล็กที่สามารถสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของการพักอาศัยแบบครบถ้วน แต่พื้นที่ไม่กว้างพอจะเก็บอุปกรณ์ทำนา และเก็บข้าวเปลือกไว้ในตัวเรือนแบบโรงนาจึง

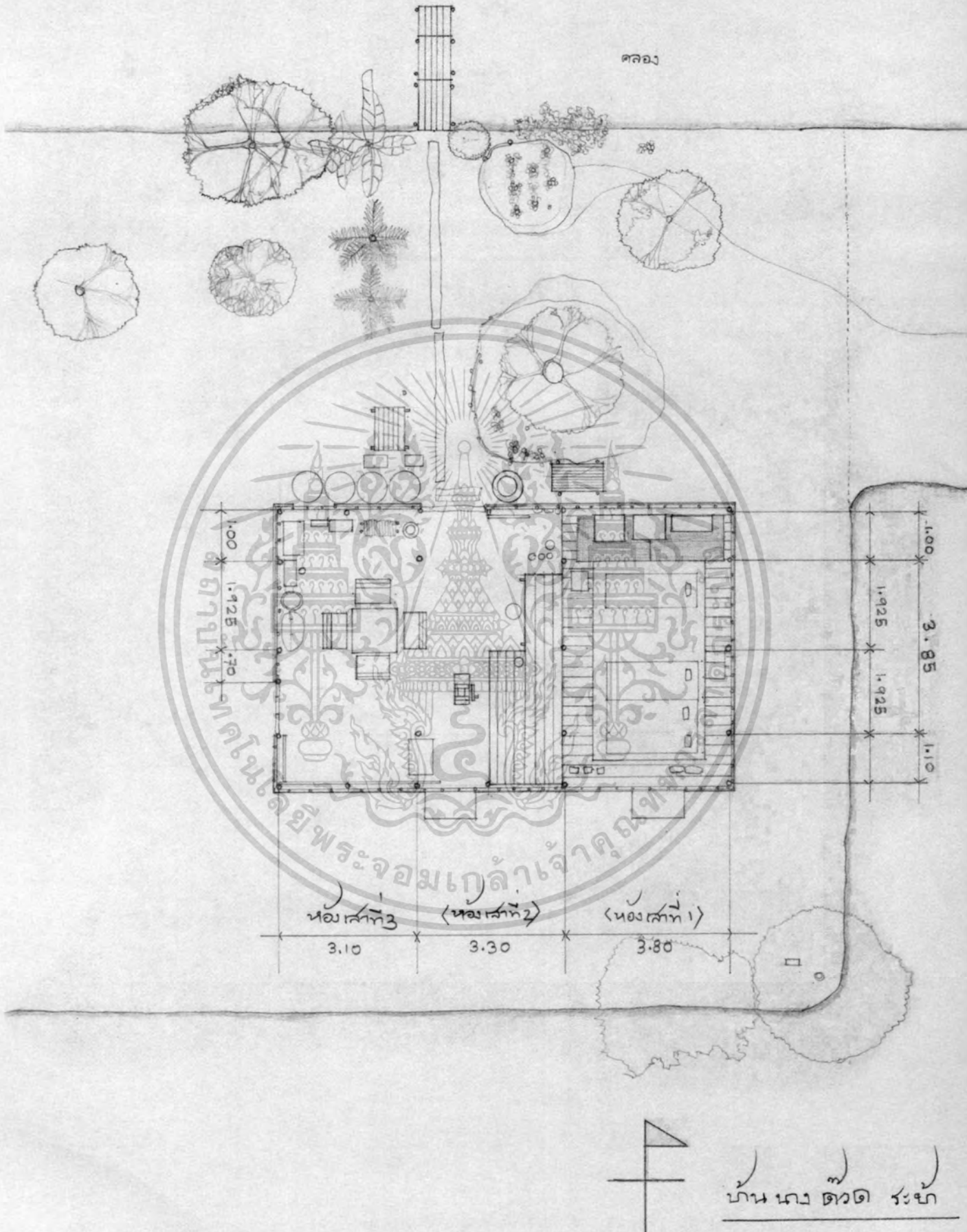
ไม่จำเป็นต้องสร้างโรง และยังมีไว้เป็นอาคารอีกหนึ่งหลังต่างหาก อย่างไรก็ตามถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คลอง มอญ

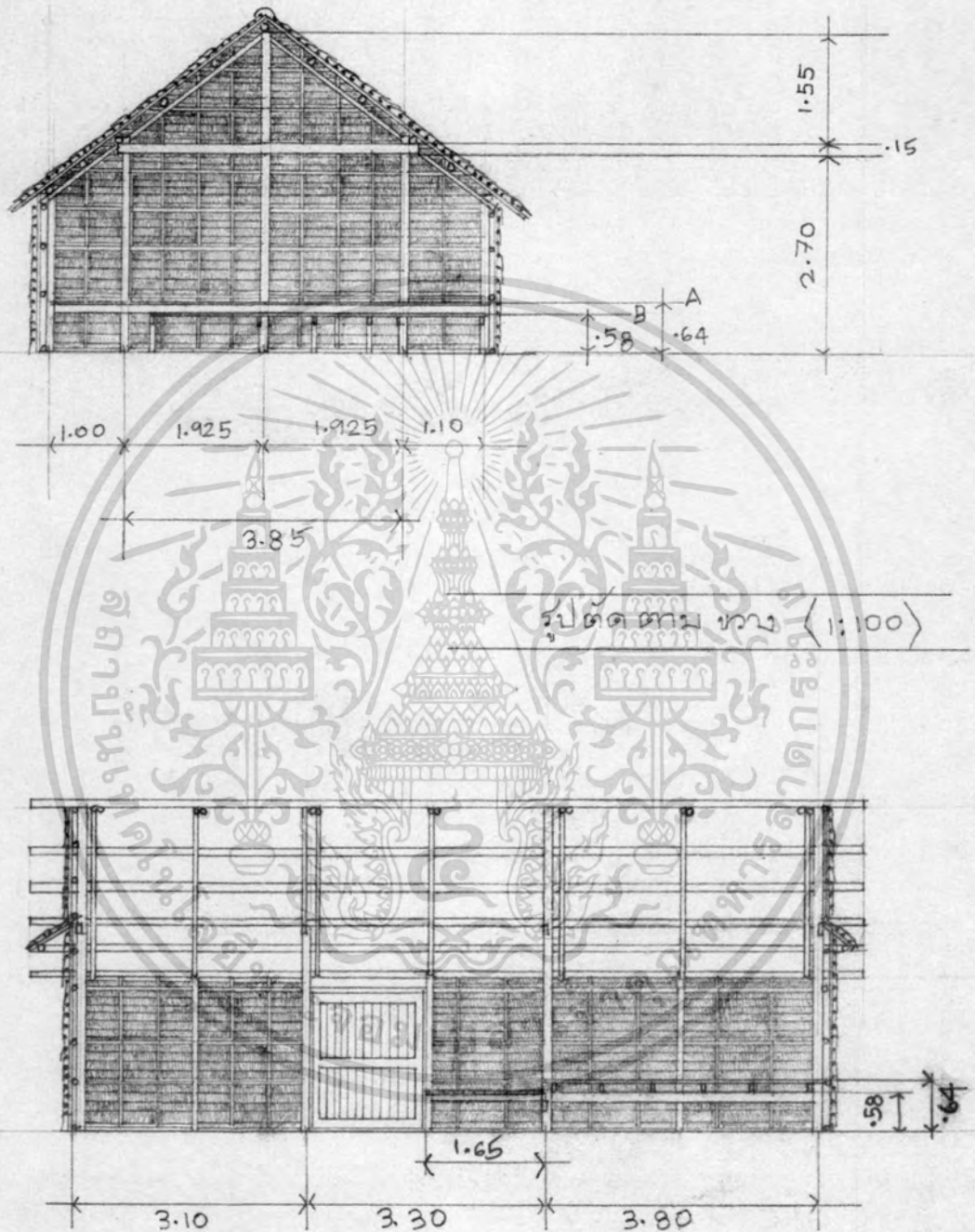

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ในประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 5-6
ภาพที่: 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

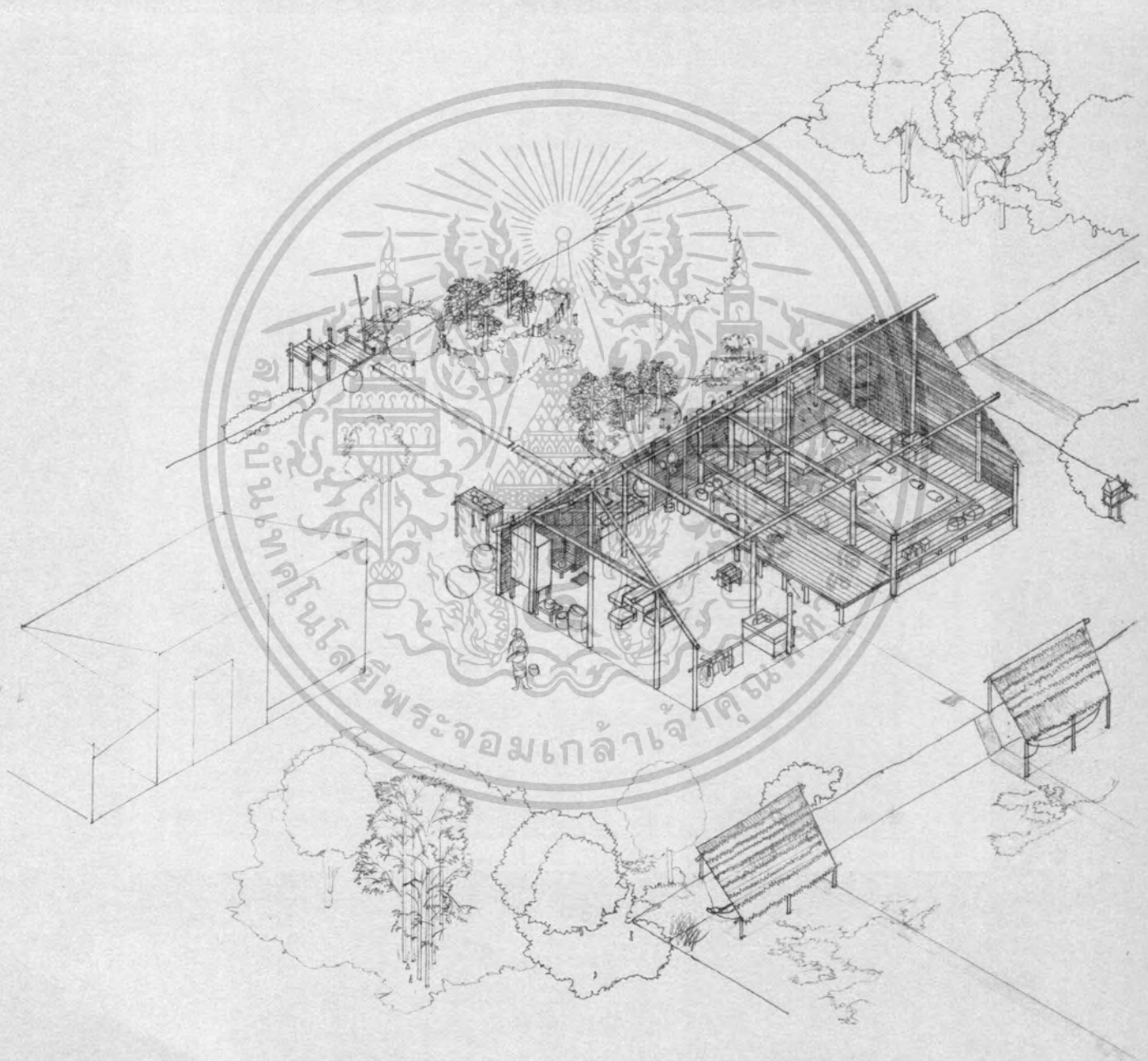

รูปตัดตามแนว (1:100)

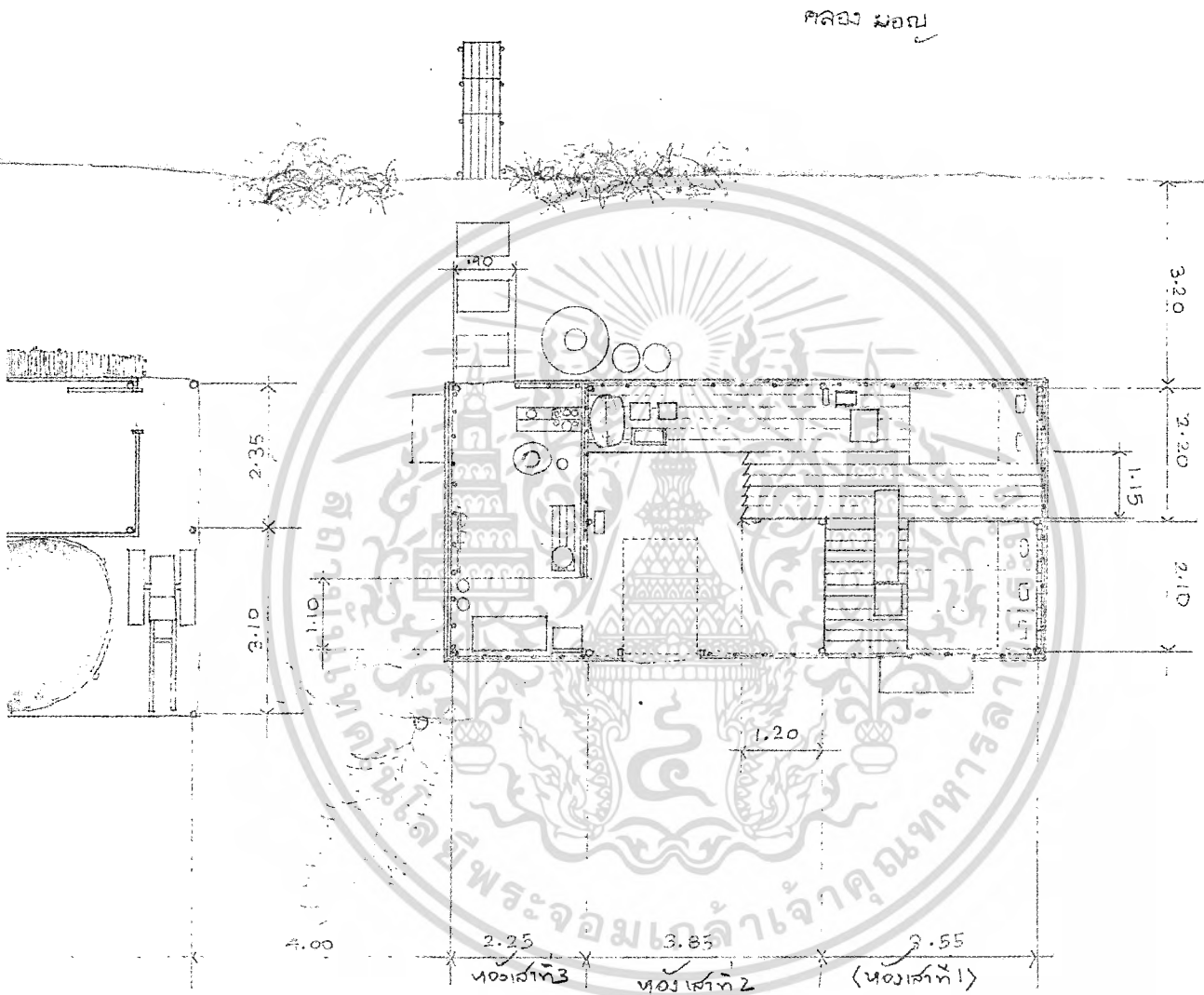
บ้านแดงวัด ระยอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 5-6
ภาพที่: 4

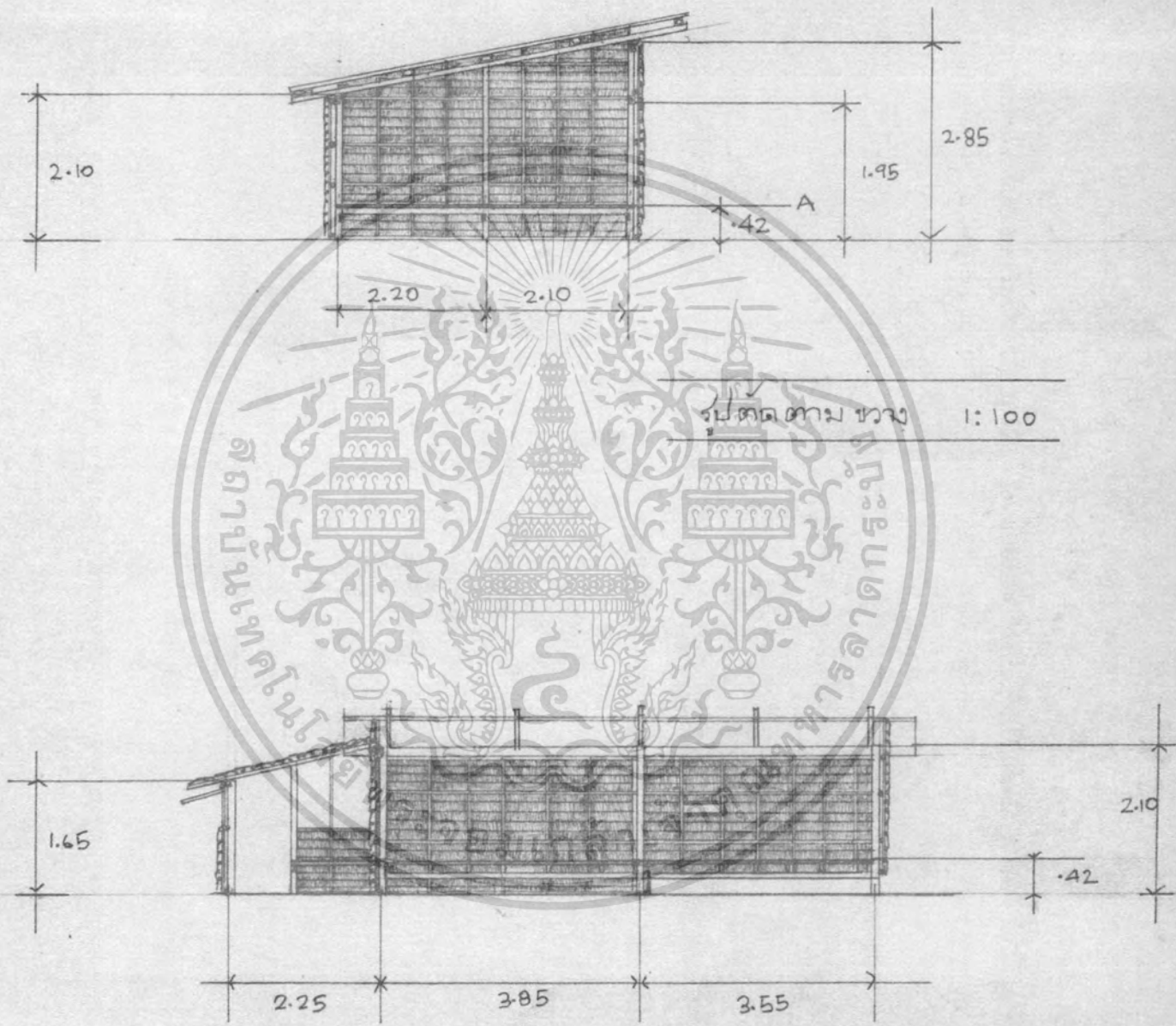
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำออก
ภาพแสดงอาคาร สามมิติ
แบบ 3 มิติ
ระย

บ้าน นายบุญช่วย ราช

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

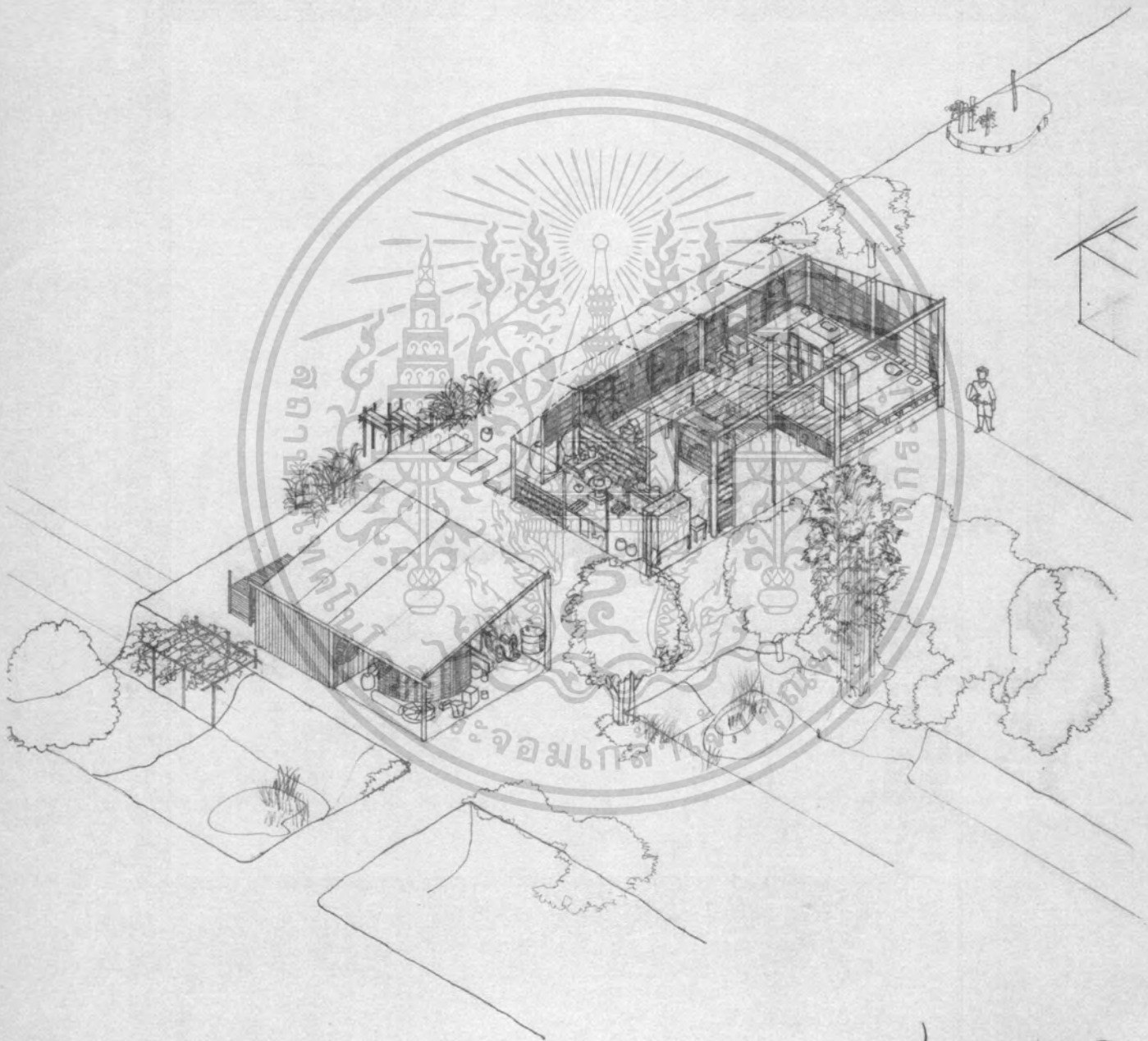
กรณีศึกษาที่: 5-6
ภาพที่: 6

รูปตัด ตามแนว (1:100)

กัน เกษ มนุษย์ช่วย รัชยา

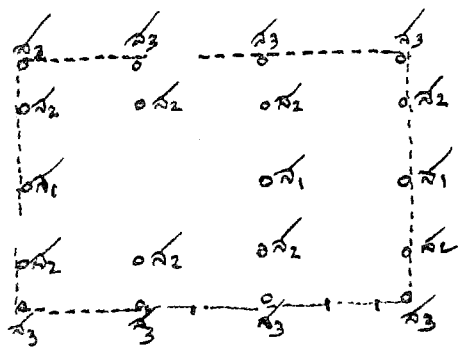
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดง อาคารสามมิติ

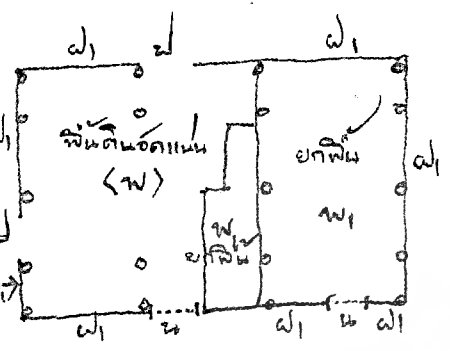
บ้าน นายบุญช่วย รัชต์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

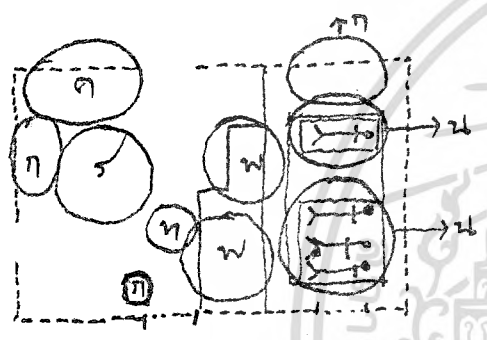
<แสดงเวลา>

ส₁: เลี้ยว ส₂: เลี้ยวขวา ส₃: เลี้ยวซ้าย

<แสดงเวลาผังปกติ หน้าห้อง>

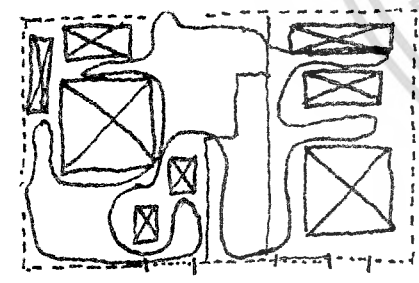
ฟ₁: ฝ้าต่ำจาก
ฟ₂: ประตู
ฟ₃: หน้าห้อง

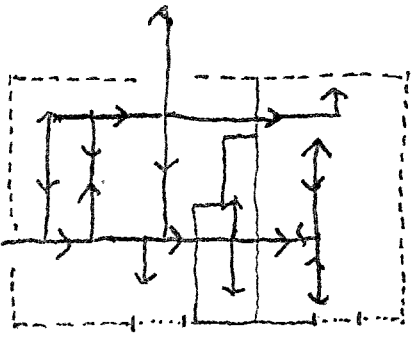
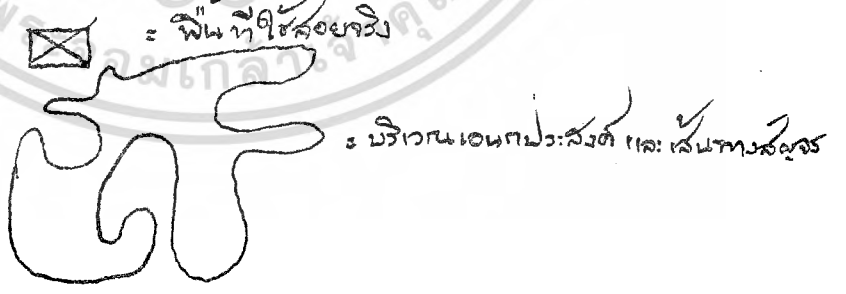
<แสดงพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร>

พ: พื้นที่พักผ่อน นิ่งเฉย รับแขก
ร: ระบบปรับอากาศ
น: ห้องน้ำ
ต: ครัว
ก: เกบงวง

วิเคราะห์โครงสร้าง ฝ้า ผืน พื้นภายใน (และพื้น) ผนัง ประตูหน้าต่าง
(บนทางตรงระดับ)

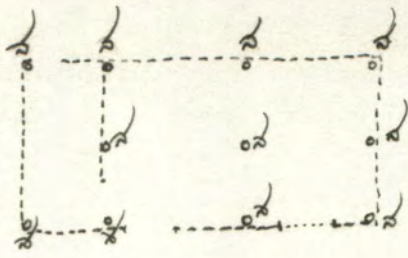

<แสดงพื้นที่ใช้สอย และบริเวณที่ทางเดินประชิด และ เส้นทางสัญจร>

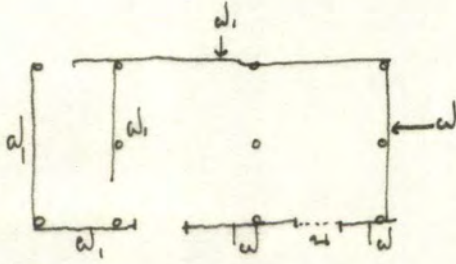

<แสดงเส้นทางสัญจร>

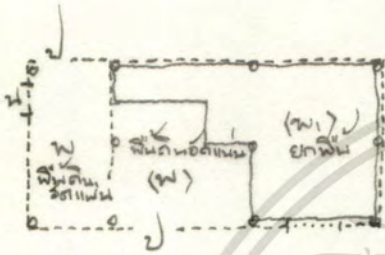
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับงานวิชาการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
วิเคราะห์พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ใช้งานรับ พื้นที่เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีกานำไปใช้
(บนทางตรงระดับ)

(แสดงเสา)
ส = เสา ธรรมดา

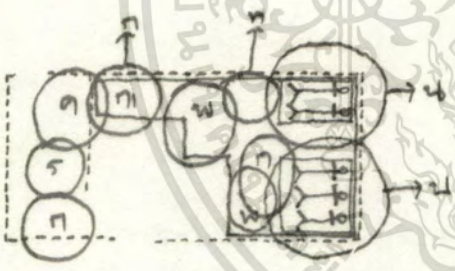

(แสดง เสาผนัง ประตู หน้าต่าง)
ฟ₁ = ฝาตัดจาก ป = ประตู น = หน้าต่าง

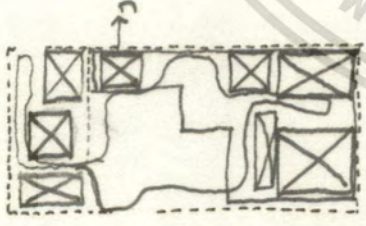

(แสดงเสาพื้น และพื้นที่จากจากพื้นดิน)
ฟ = พื้นดินทาบแผ่น (ฮอตแผ่น)
ฟ₁ = พื้นไม้กระดาน ไม้ตาม ตรง รับพื้น ไม้กระดาน ยกสูงจากพื้นดิน

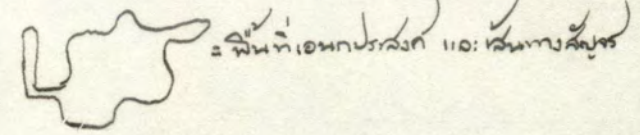
วิเคราะห์: 4 โครงสร้าง เสา ผนัง พื้นทาบพื้น และพื้นไม้กระดานยก
(ตามนัยบุญช่วยร.อ.)

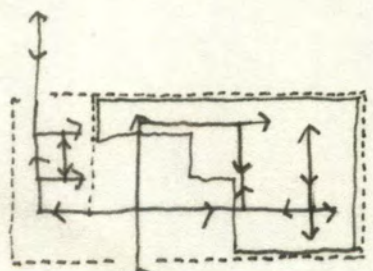
(แสดงบริเวณพื้นที่ที่ใส่ของ ภายในอาคาร)
ฟ = ฝักพอเพียง เล่น ดับแขก
ค = รั้วประตูอาคาร
น = หนอง ดง ทรายปรุอาสาร
ท = ท่างาน ก = เก็บของ

(แสดงพื้นที่ที่ใส่ของจริง และ บริเวณที่วาง เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร)
X = พื้นที่ใส่ของจริง

= พื้นที่เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร

(แสดงเส้นทางสัญจรภายในอาคารสู่บริเวณที่ใส่ของ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด การค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกหรือเผยแพร่ข้อมูลใดๆของเอกสารที่ปรากฏในกรณีนี้ไปใช้
วิเคราะห์: 4 โครงสร้าง เสา ผนัง พื้นทาบพื้น และพื้นไม้กระดานยก (ตามนัยบุญช่วยร.อ.)

กรณีศึกษาที่ 7

บ้านเลขที่: 59 หมู่ 6 (เลขบ้านของบ้านพ่อ) แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นายจินดา อุนารัตน์

ที่ตั้ง: ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้ของคลองมอญ ชิดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ แต่วางตัวโรงนาห่างจากฝั่งคลองมากกว่ากับโรงนาที่รังวัดทั่วไปที่บริเวณบ้านนั้นติดกับคลองมักจะวางตัวเรือไม่ห่างจากคลองมากนักขนาดของบริเวณบ้านประมาณ 29.00 เมตร x 46.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านกว้างชิดกับลำคลอง ขนาดคูน้ำ และคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคารและบริเวณใช้สอยต่างๆ และพื้นที่ไม้ในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ (กรณีศึกษาที่: 7 ภาพที่: 1) และภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (กรณีศึกษาที่: 7 ภาพที่: 5)

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเรือนเป็นโรงนาเดี่ยว วางแกนเรือนไปในแนวตะวันออก-ตะวันตก
- พื้นทั่วไปเป็นดินอัดแน่น
- ความยาวของโรงนา ตัวเรือนพักอาศัยมีลักษณะเป็นโรงนานั้นมี 2 ห้องเสา คือ ห้องเสาที่ 1 และห้องเสาที่ 2 ต่อเนื่องจากห้องเสาที่ 2 ออกไปเป็นสวนครัวได้แก่ส่วนของห้องเสาที่ 3 รวมความยาว 3 ห้องเสา 10.20 เมตร ตัวเรือนโรงนากว้าง 5.42 เมตร ครัวกว้าง 3.76 ดูรายละเอียดจากแปลน (กรณีศึกษาที่: 7 ภาพที่: 2)
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาว และตามขวาง (กรณีศึกษาที่: 7 ภาพที่: 3)
- ฝาใช้ใบจากทั้งหมด
- การเจาะช่องประตู และใช้ประตูสังกะสีโครงประตูเป็นไม้เนื้อแข็ง หน้าต่างเรือนนอนเจาะช่องเล็กๆ จากฝาของดัดจาก รายละเอียดดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 7 ภาพที่: 5) และภาพวิเคราะห์ส่วนผนัง (กรณีศึกษาที่: 7 ภาพที่: 6)

ลักษณะการใช้สอย:

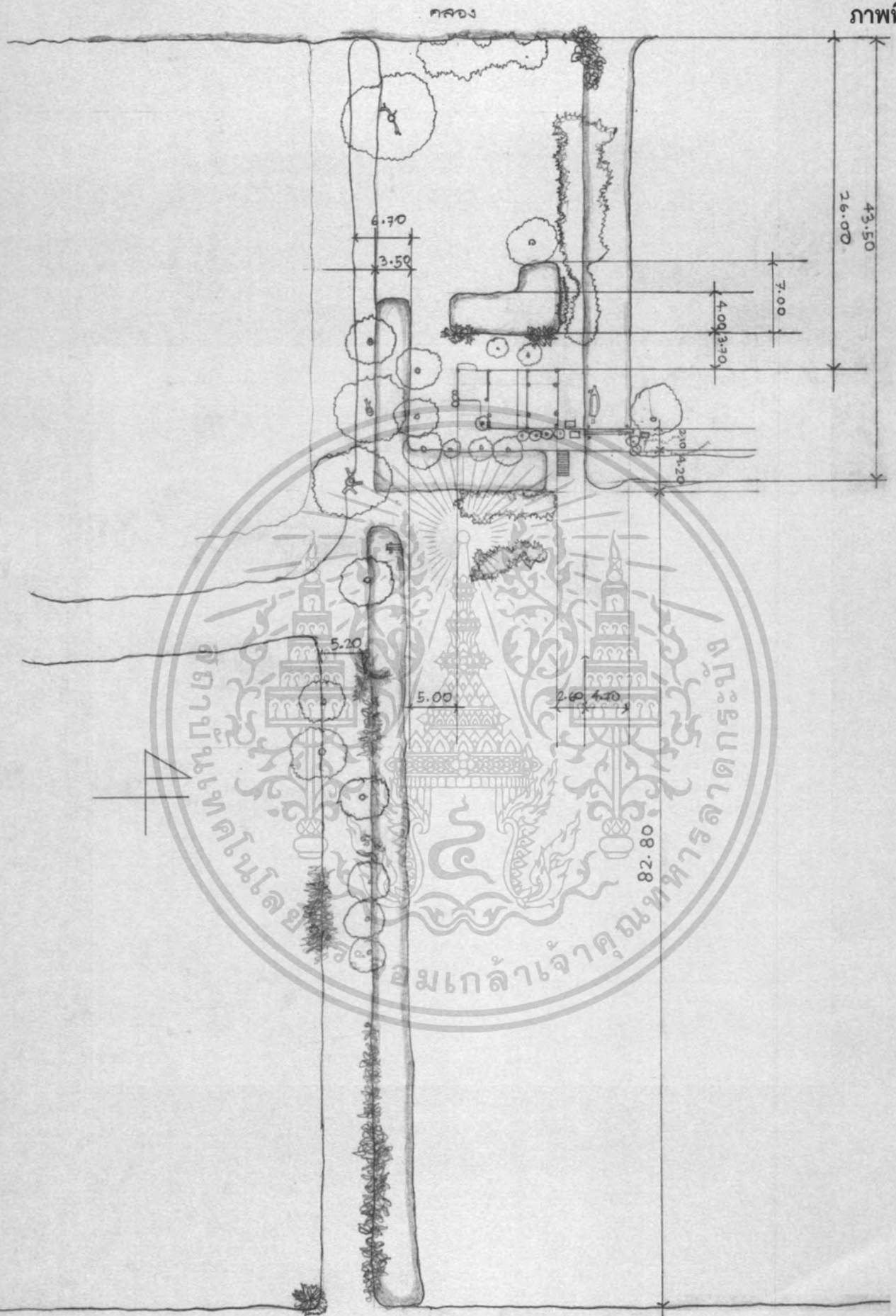
- ห้องเสาที่ 1 และห้องเสาที่ 2 เป็นเรือนพักอาศัย ห้องเสาแรกยกเป็นแคร่ไม้เนื้อแข็งเป็นส่วนนอนห้องเสาที่ 2 เป็นพื้นดินอัดแน่นเป็นส่วนเก็บของเก็บข้าวเปลือก และลานอเนกประสงค์ และแคร่ยกจากพื้นเป็น
- บริเวณพักผ่อนนั่งเล่น ห้องเสาที่ 3 หลังคาเป็นเพิงแยกไปต่างหากจากหลังคาของห้องเสาที่ 1 และเสาที่ 2 ซึ่งเป็นหลังคาแบบโรงนาเป็นส่วนปรุงอาหาร พื้นเป็นพื้นดินอัดแน่น เรือนโรงนาหลังนี้จัดอยู่ในลักษณะโรงนาขนาดเล็กโรงนาแห่งนี้ไม่มีบริเวณเก็บเครื่องมือทำนาเลยจากการสอบถามทราบว่าเก็บไว้กับบ้านน้องสาวซึ่งเป็นโรงนาขนาดใหญ่มีพื้นที่ภายในตัวเรือนมากพอที่จะเก็บเครื่องมือทำนาของอีกครัวเรือนหนึ่งได้
- การใช้เนื้อที่ใช้สอยภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอยดูจากภาพแปลน (กรณีศึกษาที่: 7 ภาพที่: 2) และภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 7 ภาพที่: 5)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังเหนือ)

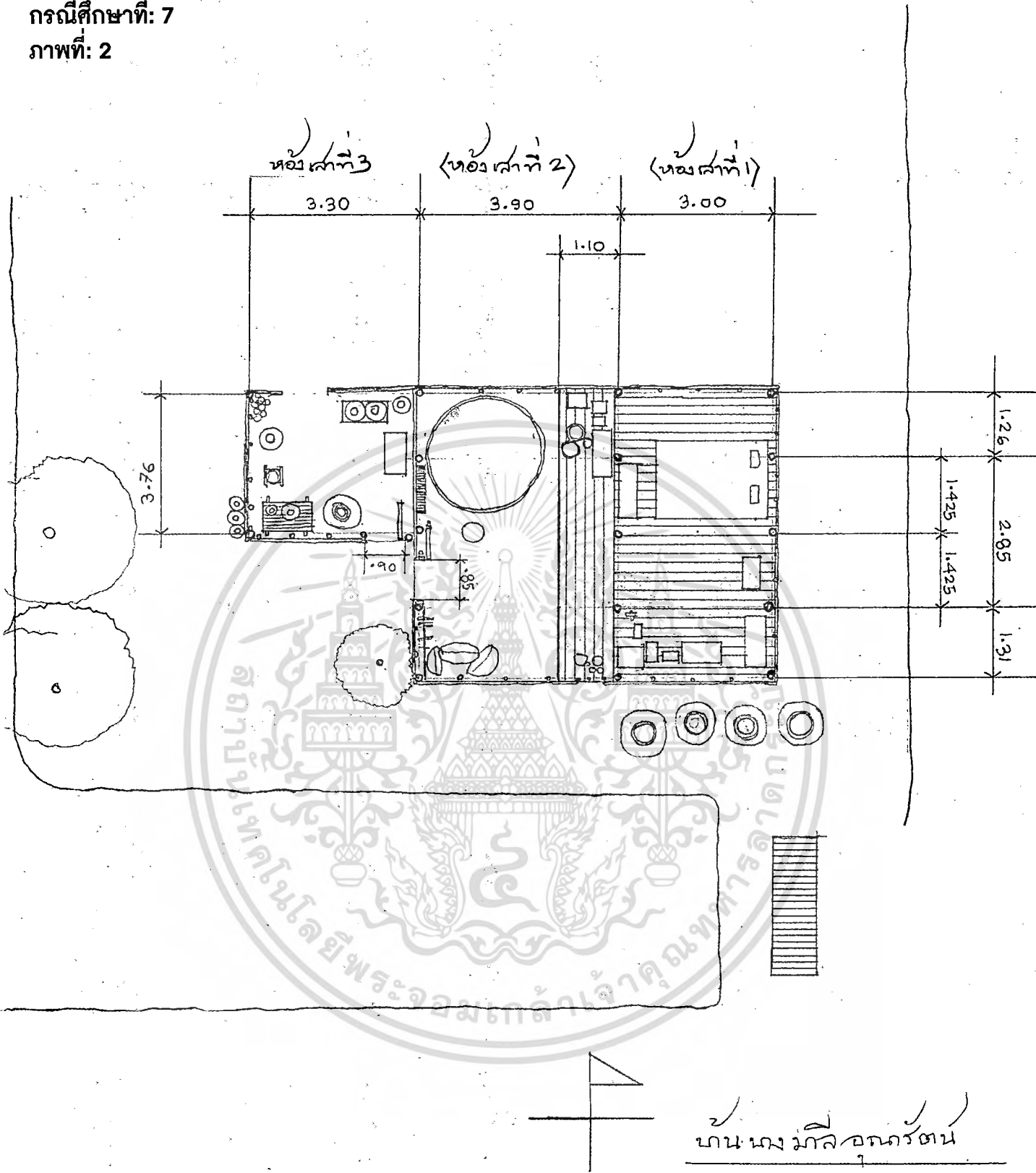
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ตั้ง (ไม่มีเพราะใช้เสาใต้แทน)	-	-
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่ส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานตง รับพื้นแคร่ส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
พื้นแคร่นั่งเล่น	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 6"
ตงรับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

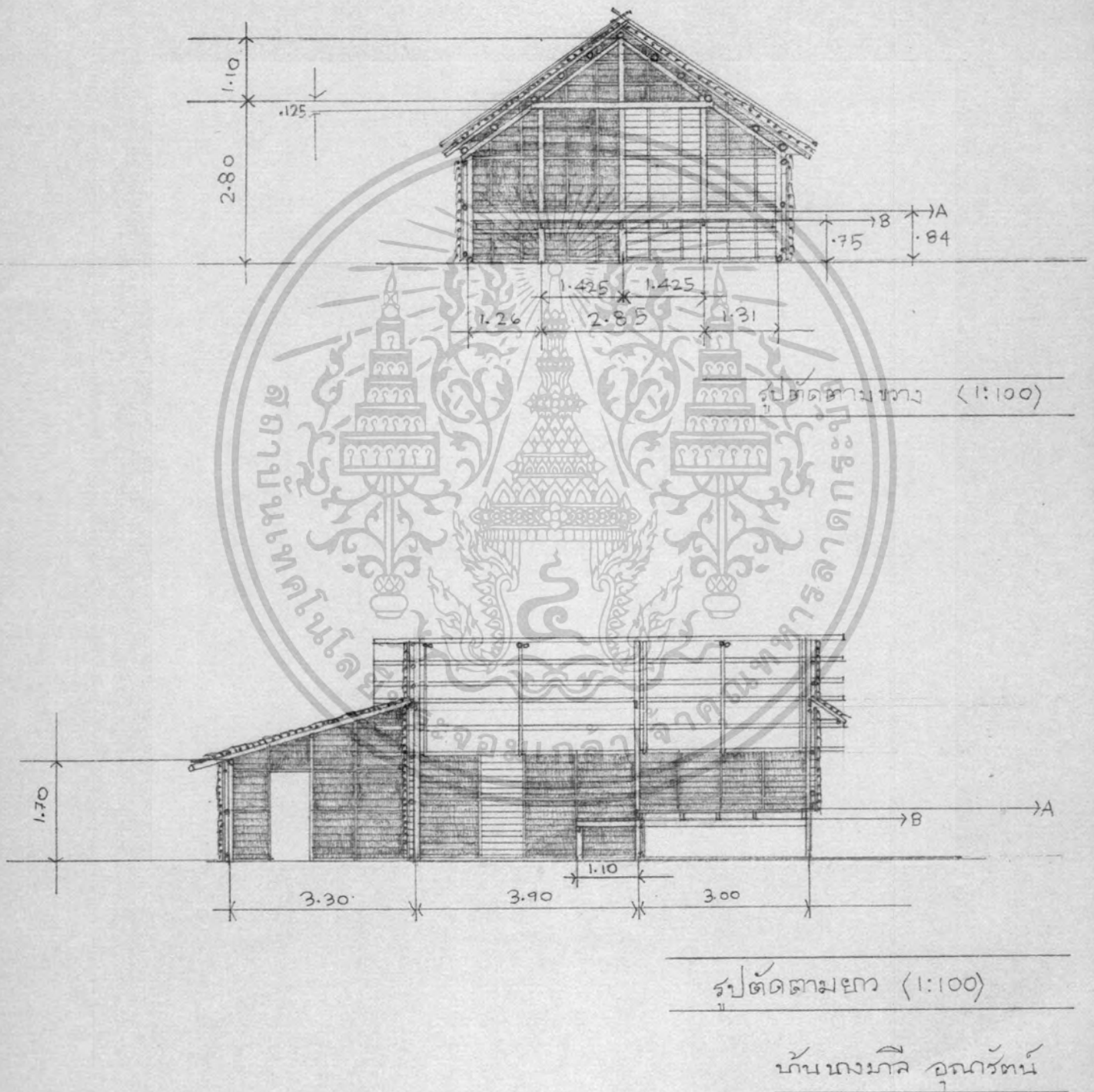

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
บท กรมศิลปากร

กรณีศึกษาที่: 7
ภาพที่: 2

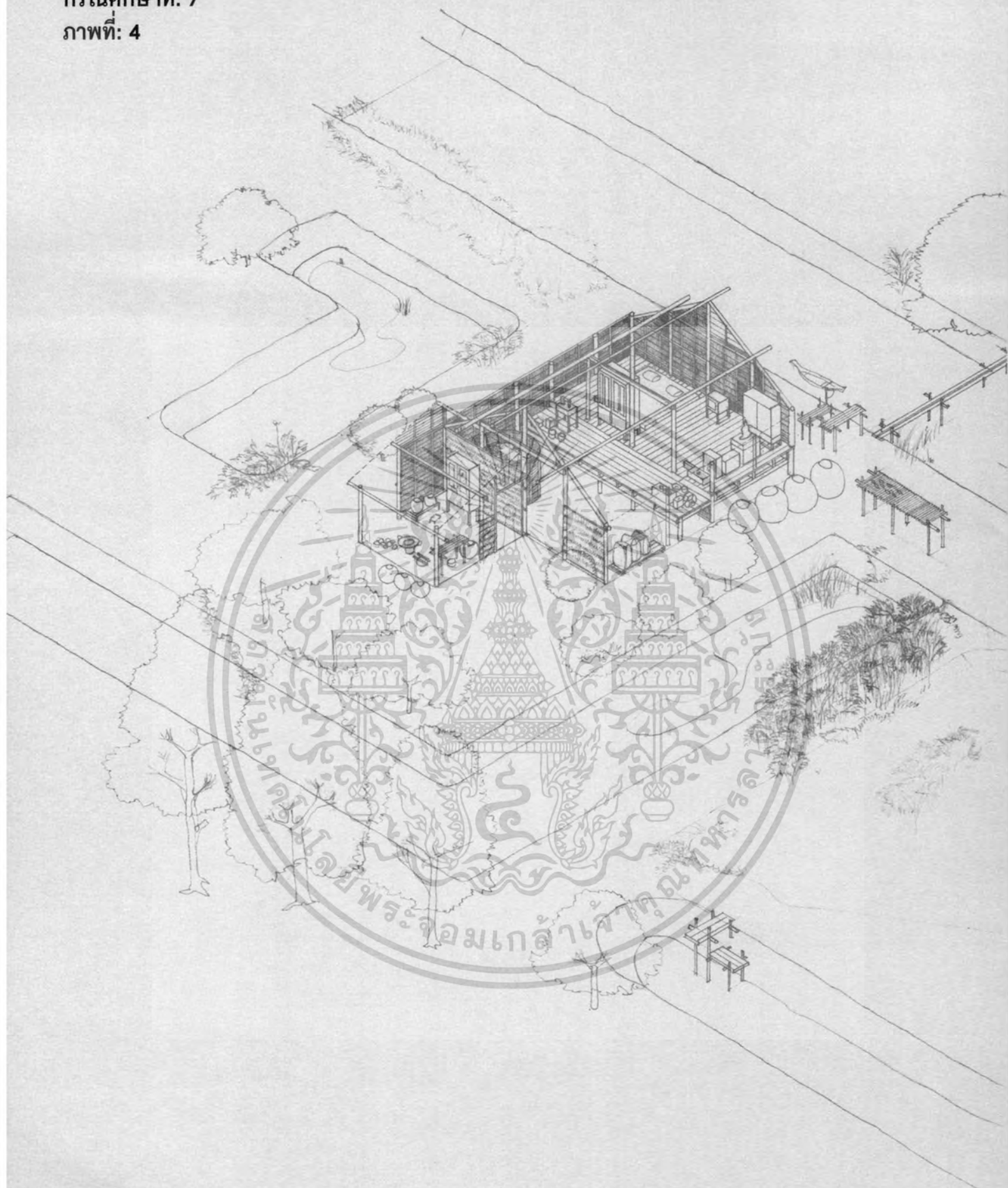

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 7
ภาพที่: 4

(แสดง อาคาร 3 มิติ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่ 8

- บ้านเลขที่:** 59 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (ใช้เลขที่บ้านของบ้านพ่อ เช่นเดียวกับนายจินดา อุมารัตน์)
- เจ้าของบ้าน:** นางจำเนียร เทียนประภา (ระย้า)
- ที่ตั้ง:** บริเวณบ้านตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้ ซิดกับฝั่งคลอง (บริเวณที่ดินอยู่ติดกับบ้านหลังที่ 7) อยู่ทิศ ตะวันออกของที่ดินบ้านหลังที่ 7
- ผังบริเวณบ้าน:** ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 62.00 x 42.00 เมตร ลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านยาว ขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ต่างๆ ในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ และภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้าน (กรณีศึกษาที่: 8 ภาพที่: 1)

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเป็นโรงนาแฝด วางแกนเรือนไปตามแนวตะวันออก-ตะวันตก
 - พื้นโรงนาทั้ง 2 หลัง ยกเว้นแคร่นอน และแคร่นั่งเล่นพักผ่อนเป็นดินอัดแน่น
- ความยาวของโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) ขนาด 4 ห้องเสา (4 Bays) รอบความยาวทั้งหมด 12.05 เมตร กว้าง 6.50 เมตร
- ความยาวของโรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) เป็นโรงนา 2 ห้องเสาห้องเสาแรก อยู่ตรงกับห้องเสาที่ 3 ของโรงนาหลังใหญ่ และวางห้องเสายูนิแนวเดียวกันกับหลังใต้ รวมความยาว 5.80 เมตร กว้าง 4.05 เมตร
- ระยะห่างระหว่างโรงนาหลังใต้กับหลังเหนือ 0.76 เมตร
 - ฝาผนังทั้งหมดเป็นฝาจาก
- การเจาะช่องประตูเป็นประตูสังกะสีกรอบบานไม้เนื้อแข็ง หน้าต่างเป็นบานกระทุ้ง ทำจากกรอบบานไม้ไม่ ดูจากแปลน (กรณีศึกษาที่: 8 ภาพที่: 2) และภาพการวิเคราะห์ส่วนผนัง (กรณีศึกษาที่: 8 ภาพที่: 5)

ลักษณะการใช้สอย:

- โรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) ภายในโรงนาเกือบทั้งหมดเป็นส่วนหลับนอนและส่วนพักอาศัยของสมาชิก ภายในครอบครัวเกือบทั้งหมด ห้องเสาแรกเป็นส่วนนอนยกพื้นไม้สูงจากพื้นดินอัดแน่นเป็นส่วนนอนของ หัวหน้าครอบครัว และส่วนนอกประสงค์ที่เป็นบริเวณส่วนตัวของสมาชิกภายในครอบครัว ห้องเสาที่ 2 เป็นส่วนเก็บของ และแคร่นั่งเล่นพักผ่อน ซึ่งแคร่ยาวกินเนื้อที่มากครึ่งหนึ่งของเสาที่ 2 ห้องเสาที่ 3 เป็น บริเวณโล่งนอกประสงค์ และส่วนแคร่ห้องนอนของคู่สามีภรรยา ซึ่งอยู่บริเวณมุมเรือนด้านตะวันตกและ ด้านใต้ บริเวณที่ว่างด้านด้านเหนือบางส่วนใช้เป็นที่เก็บรถไถนา ห้องเสาที่ 4 เป็นบริเวณโล่งนอกประสงค์ และส่วนแคร่ห้องนอนของคู่สามีภรรยาอีกคู่หนึ่ง ซึ่งอยู่บริเวณมุมเรือนด้านตะวันตกและด้านใต้ บริเวณที่ ว่างด้านเหนือบางส่วนใช้เป็นที่เก็บรถไถนา รายละเอียดดูจากแปลน (กรณีศึกษาที่: 8 ภาพที่: 2) และภาพ แสดงอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 8 ภาพที่: 4)
- โรงนาหลังเหนือ ห้องเสาที่ 1 บริเวณชิดผนังด้านเหนือเป็นส่วนปรุงอาหาร และส่วนเก็บอาหารริมผนัง ด้านตะวันออกเป็นที่เก็บตุ๋กข้าว และตุ่มน้ำฝน ห้องเสาที่สองเกือบทั้งพื้นที่เป็นบริเวณเก็บอุปกรณ์ทำนา ได้แก่ รถไถนาระหัดวิดน้ำ ถังน้ำมัน บางส่วนเป็นโต๊ะปรุงอาหาร และโต๊ะสำหรับของที่เป็นอุปกรณ์ในการ ปรุงอาหาร และรับประทานอาหาร (รายละเอียดดูจากภาพแปลนและภาพแสดงอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษา ที่: 8 ภาพที่: 4)
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคาร การจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย ดูจากภาพแปลน (กรณีศึกษาที่: 8 ภาพที่: 2) และภาพแสดงอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 8 ภาพที่: 4)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่)

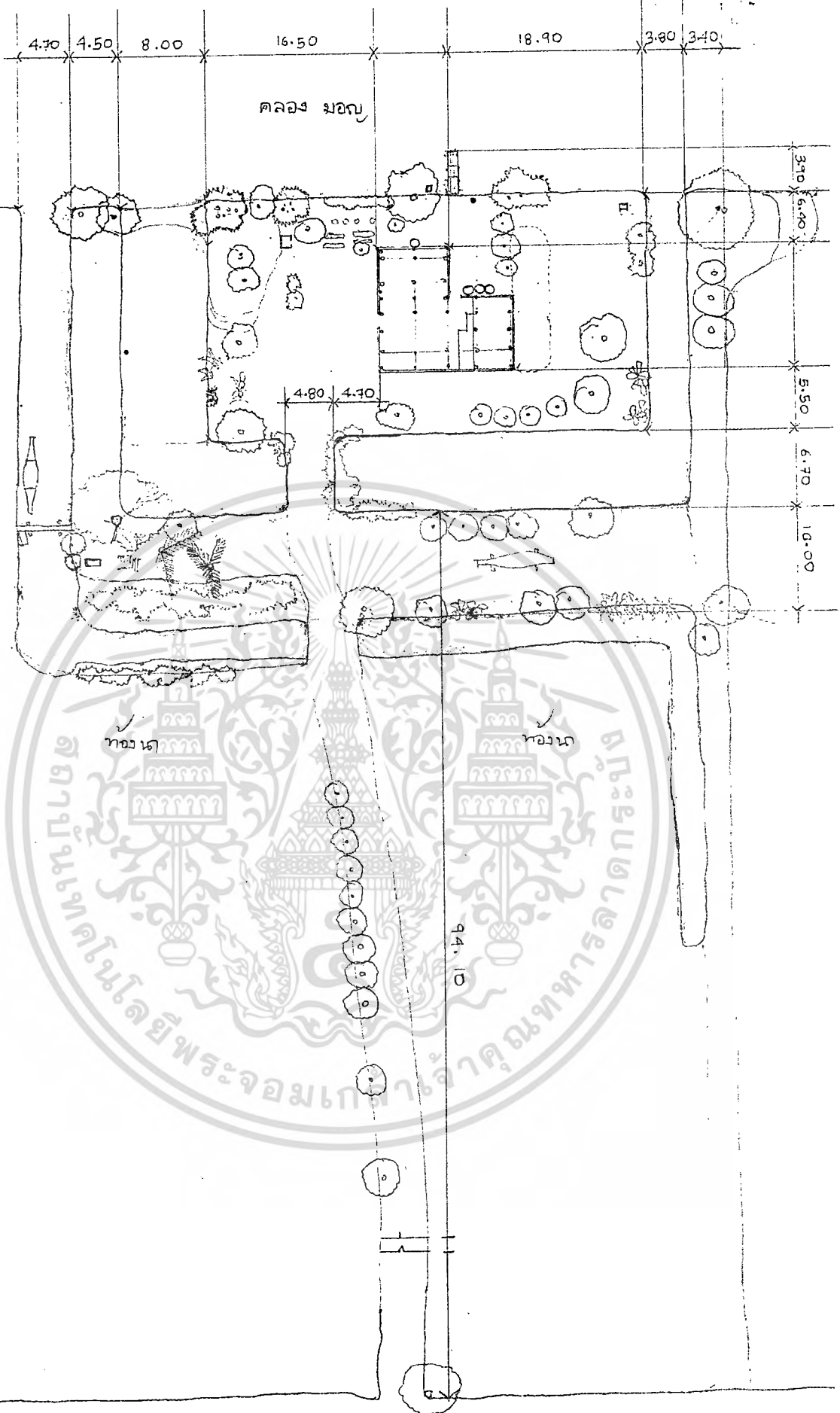
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" x 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง รับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
พื้นแคร่นั่งเล่นพักผ่อน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตงรับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม + เหลี่ยม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6" + (5" x 5")
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	

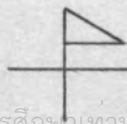
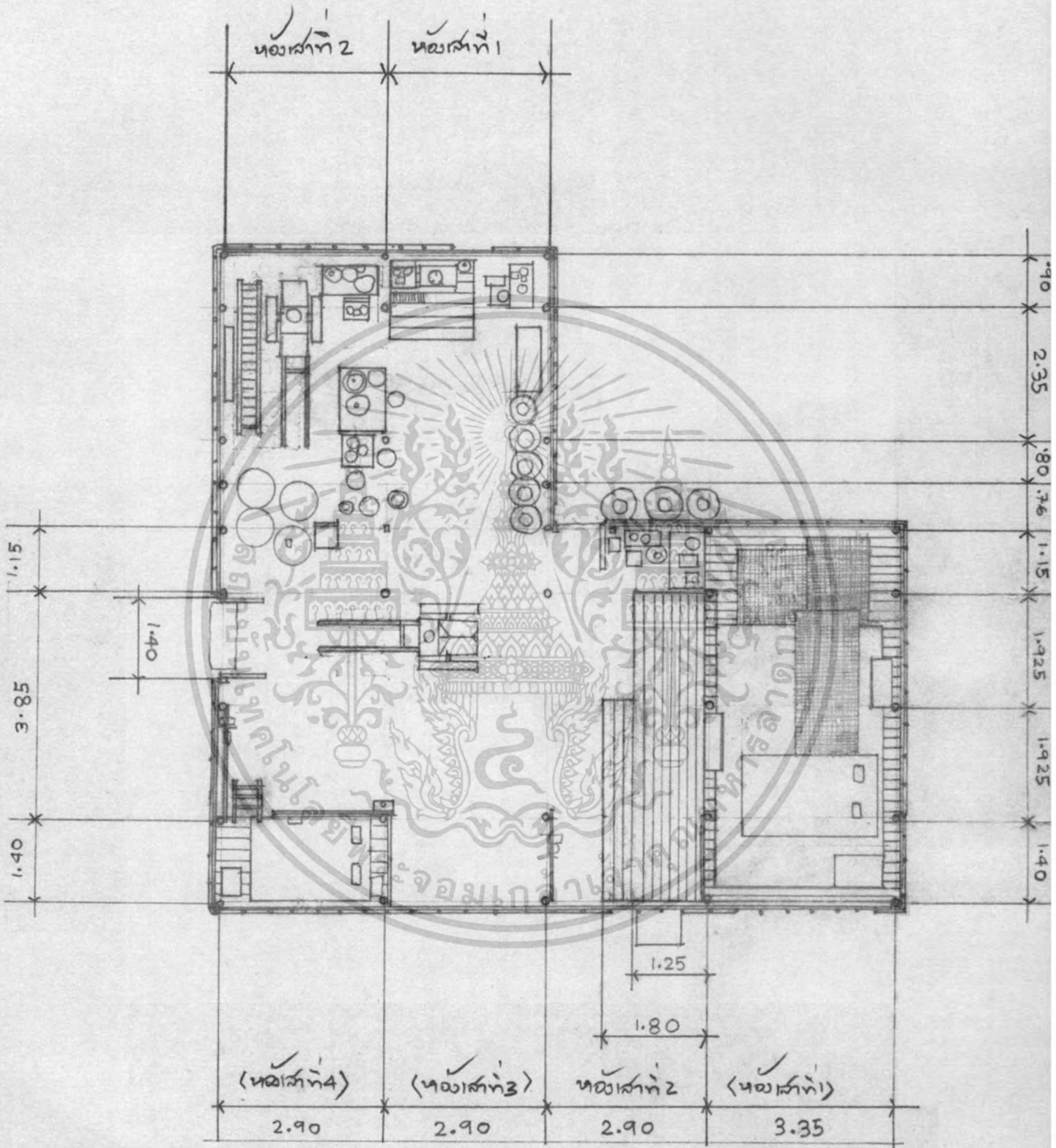
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 8
ภาพที่: 1

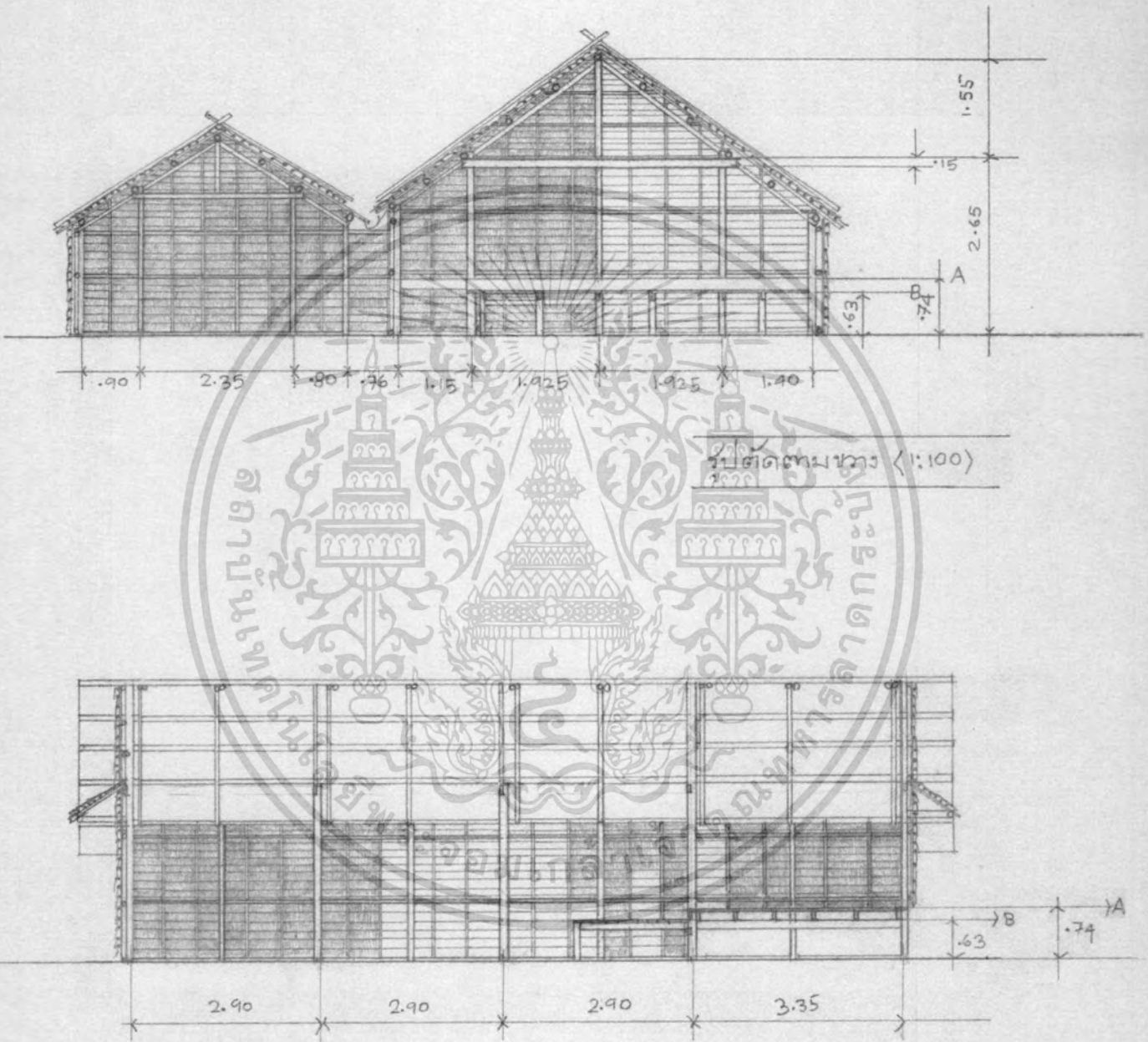
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารที่ทำการพิมพ์ (สละ)

กรณีศึกษาที่: 8
ภาพที่: 2

บ้านหงษ์เขียว เทียนประภ (ระบ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

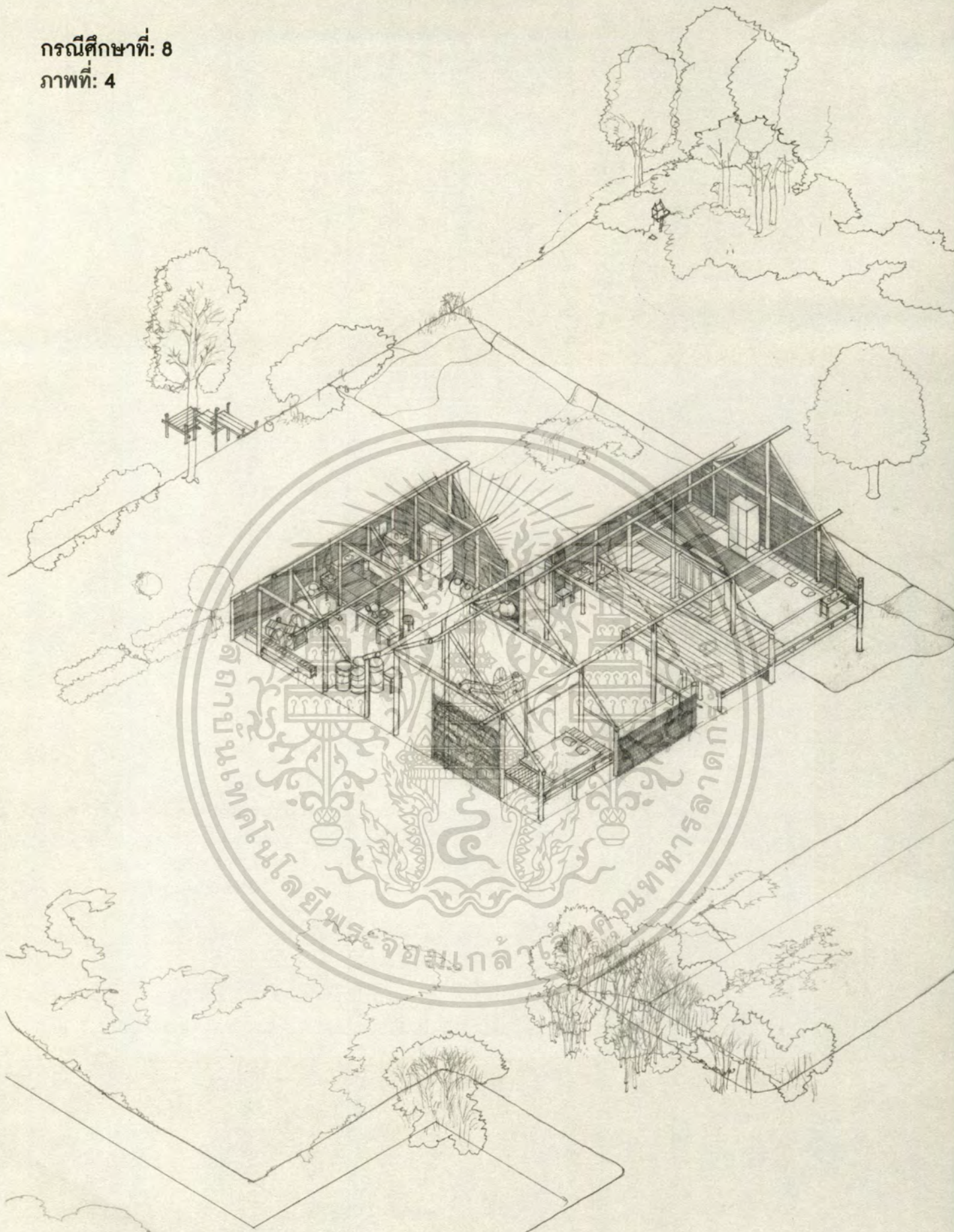

รูปตัดตามขวาง (1:100)

บ้าน นางจำเนียร เทียนประภท (ระยอง)

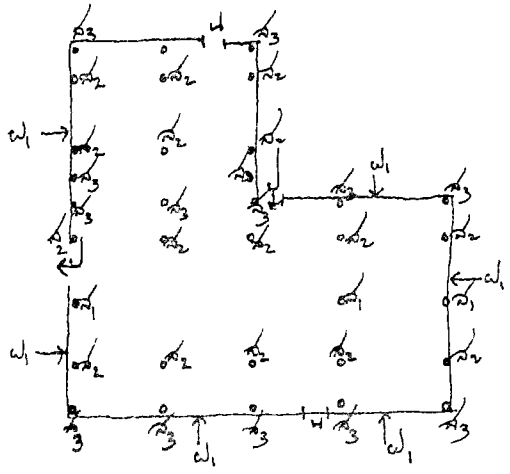
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 8
ภาพที่: 4

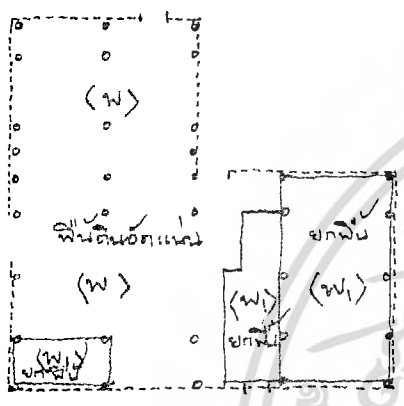
ภาพแสดง อาคาร 3 มิติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต (ระมัดระวัง)
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(แสดง เสา ผนัง ประตู และหน้าต่าง)

ส.1 = เสาใต้ ส.2 = เสาชาย ส.3 = เสาเอน
ฟ.1 = ฝ้าต่ำจาก ป = ประตู น = หน้าต่าง

(แสดง เสา ผนัง และพื้นที่ยกจากพื้นดิน)

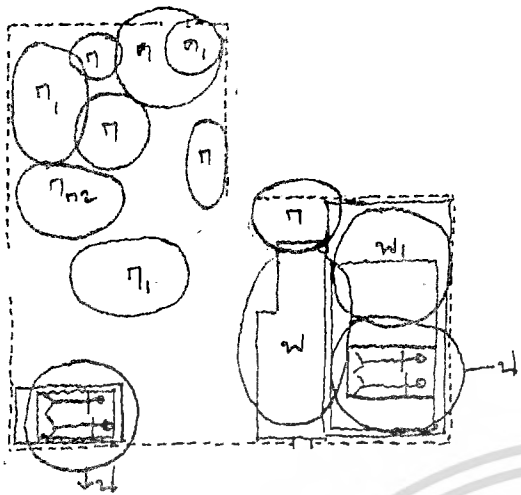
พ. = พื้นดินทาบแผ่น (ฮัตแผ่น)
พ. = พื้นไม้กระดานยกสูง 1 เมตร 2 เมตร 3 เมตร และพื้นไม้กระดาน

วิเคราะห์ โครงสร้าง เสา ผนัง พื้นภายใน และพื้นไม้กระดานยกสูง
บ้าน นางจำเนียร เทียนประจักษ์ (ร.ช.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

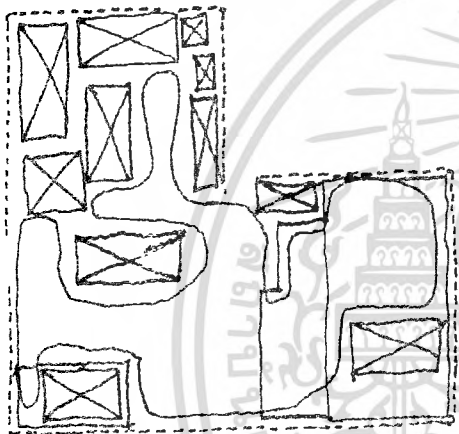
กรณีศึกษาที่: 8

ภาพที่: 6

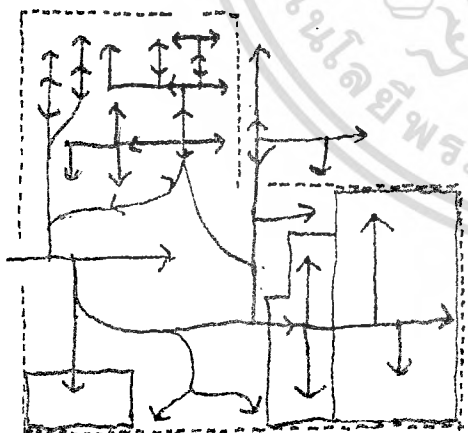
<แสดงบริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร>

ฟ = พื้นที่นั่งเล่นรับแขก ฟ1 = พื้นที่นั่งเล่นตู้
 ร = รับประทานอาหาร น = นอน ต = ตักรูป
 ก = เก้าอี้ ก1 = เก้าอี้รูปทรงทันสมัย ก2 = เก้าอี้หวาย
 ก3 = เก้าอี้หวาย

<แสดงเงื่อนไขใช้สอยจริง 11.01 บริเวณ
 - ที่นั่งเอนกประสงค์ 11.02 เส้นทางสัญจร>

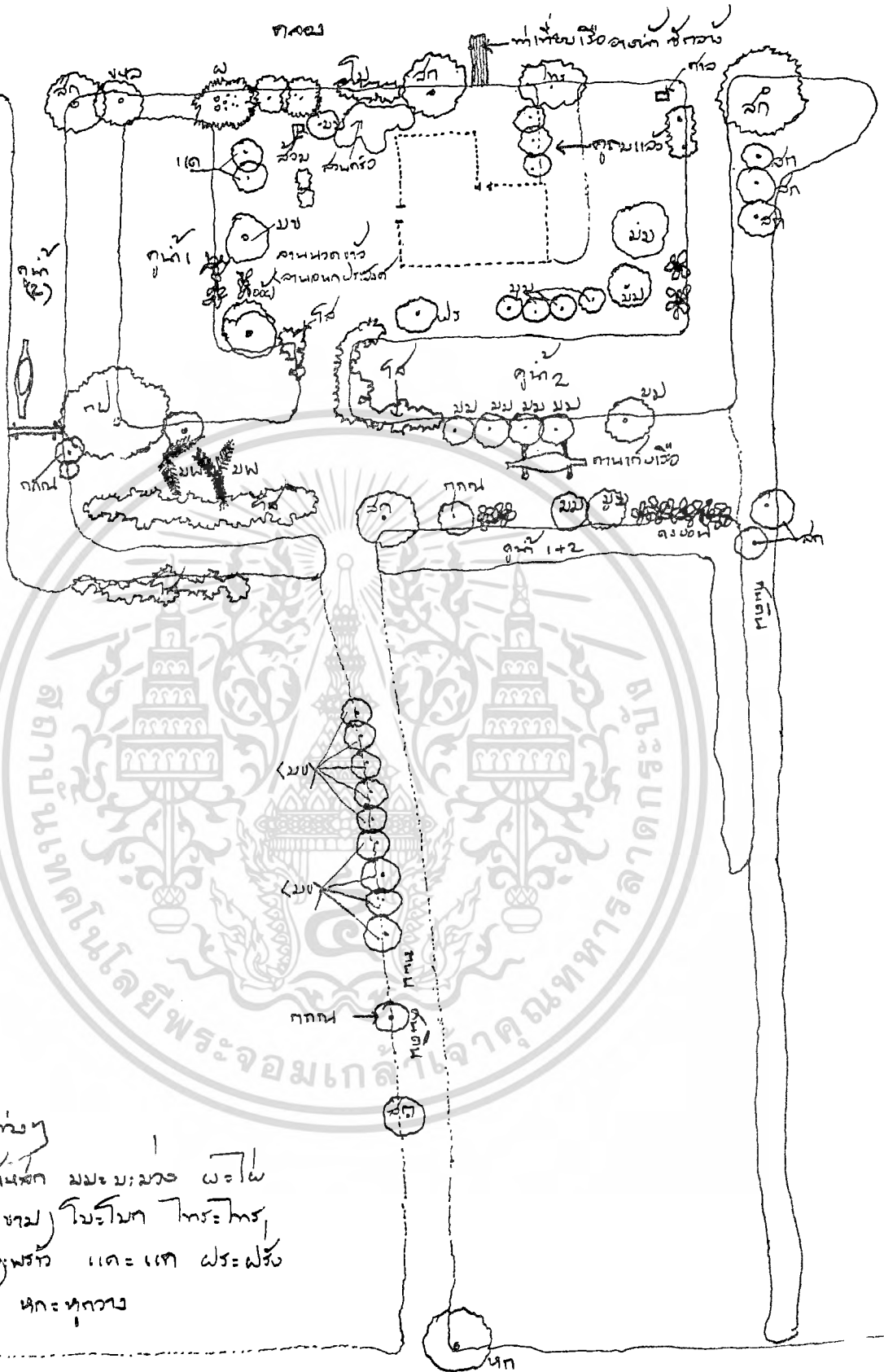
☒ = พื้นที่ใช้สอยจริง
 ☒ = บริเวณที่วาง
 เอนกประสงค์ 11.02
 เส้นทางสัญจร

<แสดงเส้นทางสัญจรภายในอาคารบริเวณใช้สอย>

วิเคราะห์: พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ใช้งานจริง พื้นที่เอนกประสงค์ 11.02 เส้นทางสัญจร
 บ้าน นาร จำเนียร เทียนพร (ร.ช.)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แสดงผังโรงเรียนประเภทต่างๆ

สระ: สระ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50

แสดงหน้าที่ตึก และ ตำแหน่งพื้นที่
ที่ใช้สอนในบริเวณที่ติดปลูกลาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่รวบรวมไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้เพื่อการค้า
 กุณา ๑. ดูหลักเกณฑ์การให้คะแนน
 ไม่สามารถดูได้จากที่อื่น ออกจากนี้ให้ดูที่เอกสารประกอบเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
 กุณา ๒. ดูเกณฑ์การให้คะแนน และดูหน้าที่เข้าสู่พื้นที่

วิเคราะห์ การ ใช้ที่ดิน บริเวณลาน
 บ้านเลขที่ ๑๒๓ หมู่บ้าน ๔๕ (ระยอง)

กรณีศึกษาที่ 9

บ้านเลขที่: 12 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นายเสวย ระย้า

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดที่ดินบริเวณโดยประมาณ 90.00 เมตร x 82.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านยาวขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ และพื้นที่ไม้ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ (กรณีศึกษาที่:9 ภาพที่: 5) และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (กรณีศึกษาที่:9 ภาพที่: 1)

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเรือนเป็นโรงนาแฝด วางแกนไปตามแนวตะวันออก-ตะวันตก
- พื้นดินอัดแน่น ทั้งโรงนาหลังใต้ และหลังเหนือ
- ความยาวของโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) ขนาด 4 ห้องเสา (4 Bays) รวมความยาวทั้งหมด 14.90 เมตร กว้าง 7.00 เมตร
- ความยาวของโรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) เป็นโรงนาขนาด 3 ห้องเสา ห้องเสาแรกอยู่แนวเดียวกับห้องเสาแรกของโรงนาหลังใต้ และวางห้องเสาอยู่ในแนวเดียวกัน ระยะห่างของห้องเสาเท่ากัน ความยาว 11.20 เมตร
- ระยะห่างโรงนาหลังเหนือ และหลังใต้ 0.90 เมตร
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาว และตามขวาง
- ฝาโรงนาค้านอกทั้งหมดเป็นฝาดันจาก ขนบด้วยไม้ไผ่ตามแนวนอน
- การเจาะช่องประตู หน้าต่าง ดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 9 ภาพที่: 4) และภาพวิเคราะห์ (กรณีศึกษาที่: 9 ภาพที่: 6) ส่วนประตูใหญ่เป็นประตูสังกะสีกรอบไม้เนื้อแข็ง ลักษณะเป็นประตูบานเปิด ส่วนประตูของโรงนาหลังเหนือเป็นประตูสังกะสีบานกระหึ่มเข้าด้านใน หน้าต่างเป็นดับจากกรอบบานไม้ไผ่ เป็นบานกระหึ่มทุกบาน

ลักษณะการใช้สอย:

- โรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) บริเวณเกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่พักอาศัยของสมาชิกภายในครอบครัวทั้งหมด ห้องเสาแรกเป็นส่วนนอนยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่นไม่มีกั้นฝาห้องส่วนนอนแต่ใช้ตู้เก็บของเป็นตัวกั้นระหว่างส่วนนอนกับแคร่พักผ่อน ซึ่งอยู่ในบริเวณห้องเสาที่ 2 ความกว้างของแคร่ 2.40 ประมาณ 3/4 ห้องเสา ส่วนนอนเป็นที่นอนของนายเสวย ระย้า นางสาวแดงกวาง ระย้า และหลานชายลูกของน้องชายโดยนางสาวแดงกวางนอนร่วมกับหลานชาย ห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณโถงเอนกประสงค์เป็นที่นั่งพักผ่อน โดยปูเสื่อกที่สานขึ้นเองวางบนพื้นดินอัดแน่น ห้องเสาที่ 4 ด้านริมผนังด้านใต้เป็นแคร่นอนของลูกชายนาย
- เสวยกับภรรยา และลูกชายคนเล็กริมฝาด้านเหนือเป็นที่เก็บข้าวเปลือก และบริเวณเก็บของ
- โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) บริเวณเกือบทั้งหมดเป็นส่วนเก็บของครัวบริเวณปรุงอาหารและบริเวณรับประทานอาหารห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณเก็บรถไถเครื่องสูบน้ำเครื่องฟัดข้าวถึงน้ำมันห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณที่วางเอนกประสงค์ข้างฝาด้านเหนือเก็บข้าวเปลือก และได้วางอุปกรณ์ในครัวและครัวห้องเสาที่ 1 ชิดข้างฝาด้านเหนือเป็นบริเวณแคร่วางอุปกรณ์ทำครัวตู้กับข้าวโต๊ะรับประทานอาหารและขีดฝานั่งด้านใต้
- วางตุ่มน้ำฝนไว้รับประทานมีประตูเปิดออกไปยังบริเวณซักล้างซึ่งอยู่ชิดกับคูน้ำที่ขุดขึ้น
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย ดูจากภาพแปลน (กรณีศึกษาที่:9 ภาพที่: 2) และภาพแสดงอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่:9 ภาพที่: 4)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

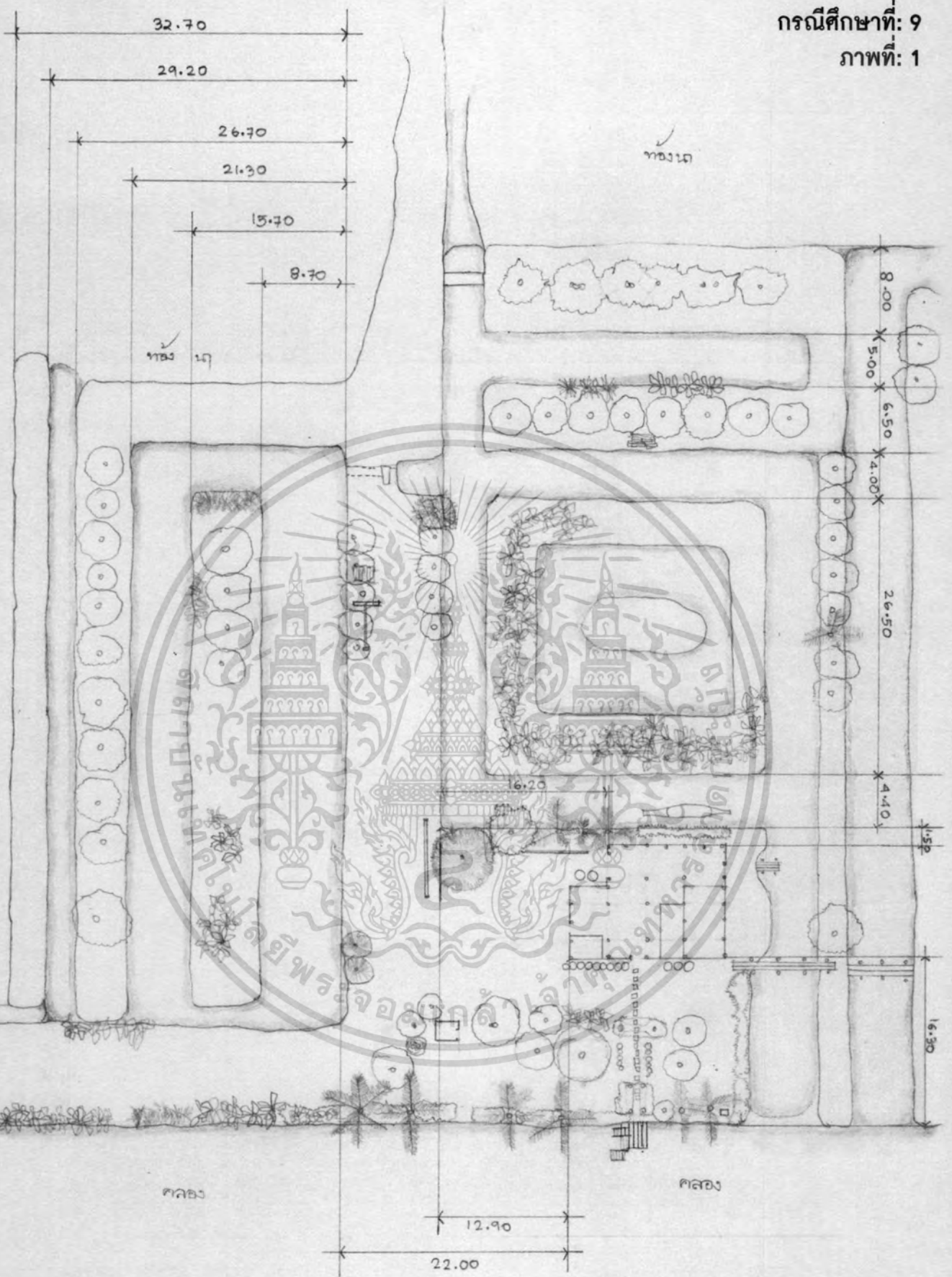
วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ซื่อ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่ + แปะ + จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" x 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตง รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
ตอม่อ รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่ห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
คาน ตง รับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ซื่อ ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
อกไก่ + แปะ + จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2" - 2 1/2"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	

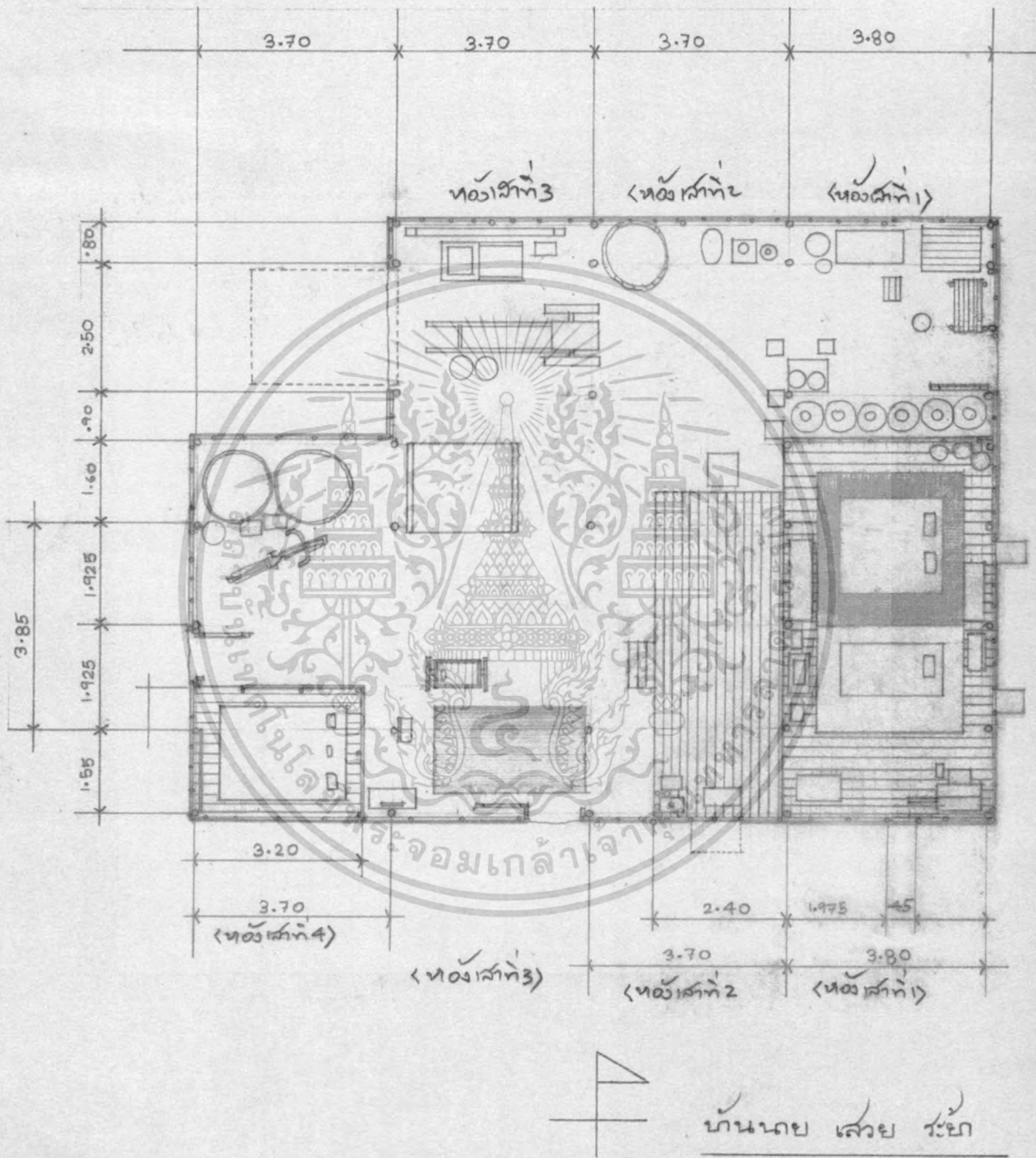
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

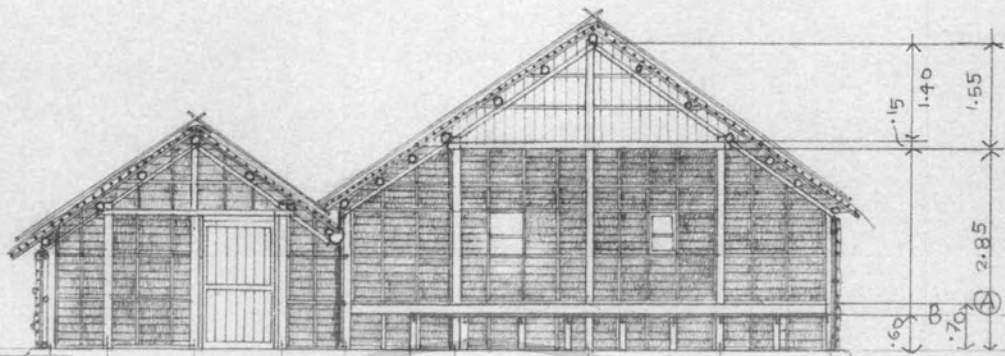
บ้าน นาย เสวย รัชต์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 9
 ภาพที่: 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

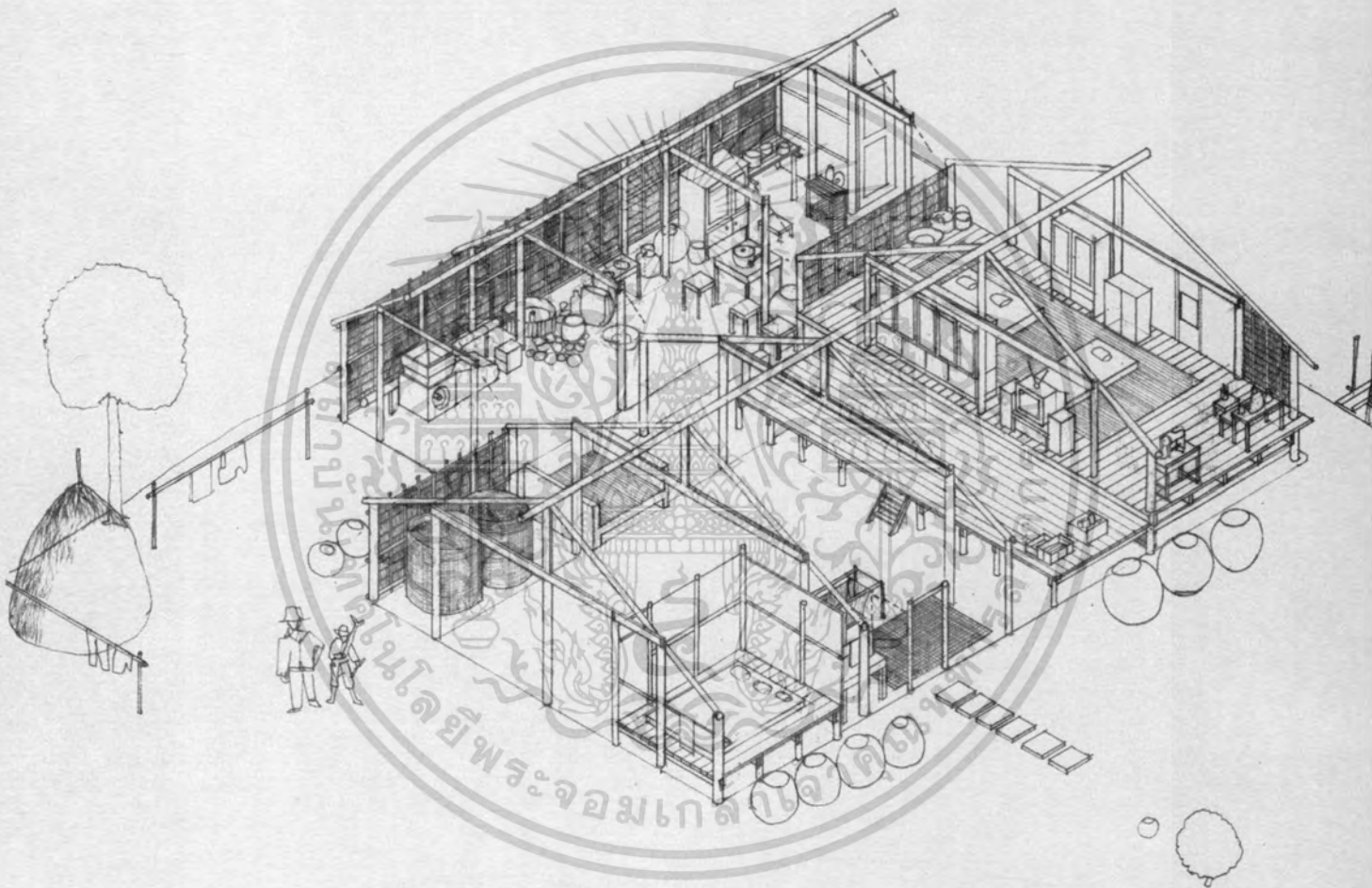
รูปตัดตาม ทว (1:100)

รูปตัดตามยาว 1:100
ถนนเกษรชัย ระยอง

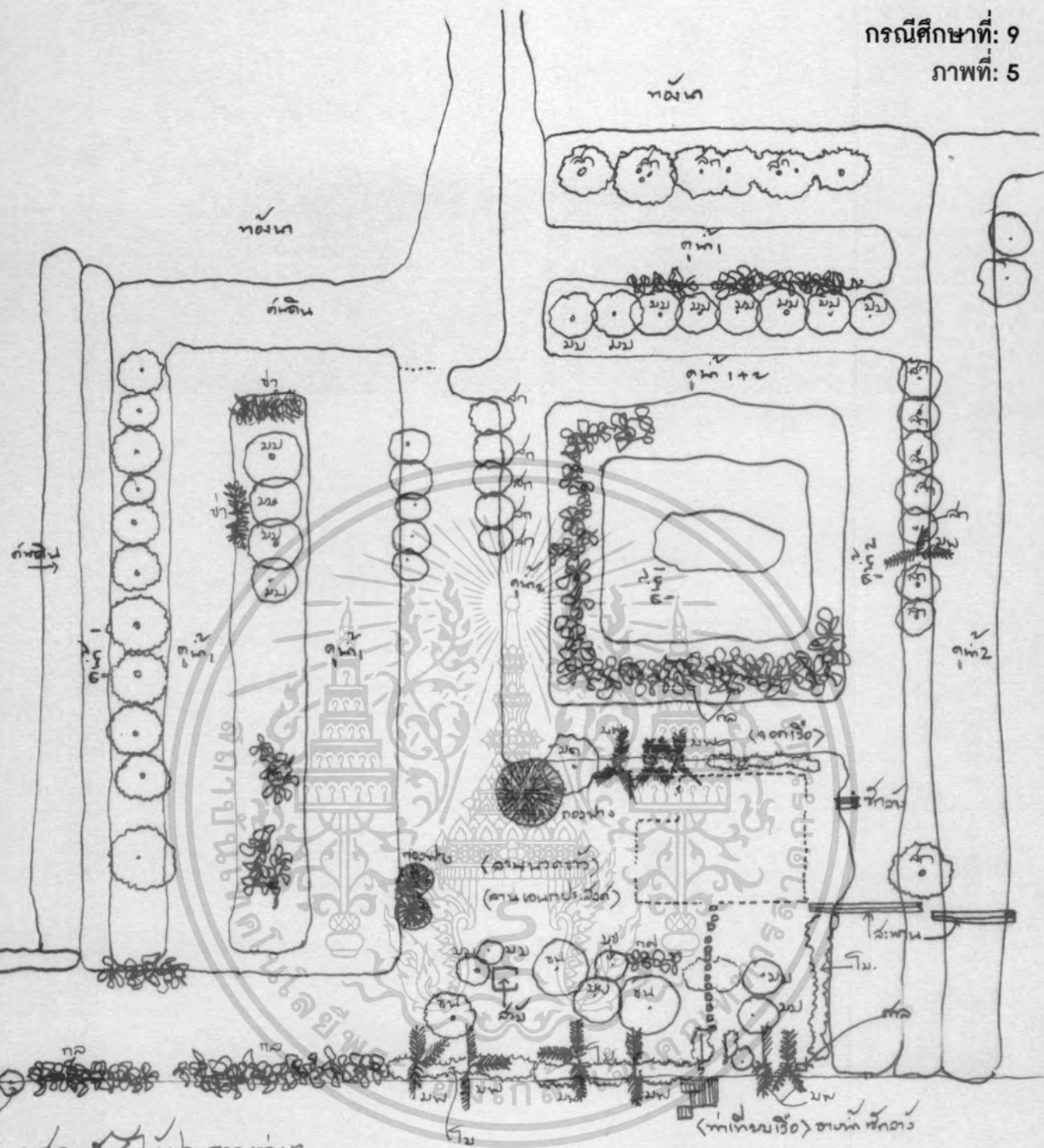
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 9
ภาพที่: 4

ภาพแสดง อาคาร 3 มิติ
บ้านนอญ เสวย รัชกาล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แสดงพื้นที่ไม้ประดับต่างๆ

- ลก = ละลอก มพ = มะพร้าว กค = กลว้ง
- มม = มะม่วง มช = มะขาม ทล = ทองหลบ
- ชน = ชนุน โม = โมก กศ = โกลศ
- มต = มะตั้น

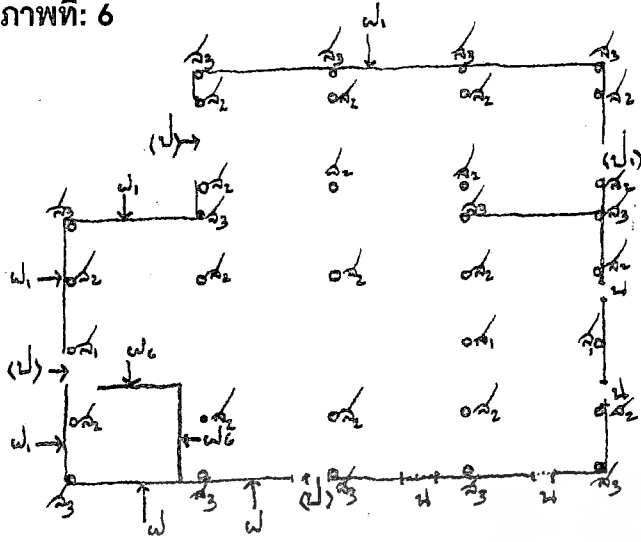
แสดงพื้นที่ดิน และตำแหน่งพื้นที่ที่ใส่ลงในบริเวณที่ดินปลูก

- ตุ๋น 1 = ตุ๋นเก็บกักไว้ใส่
- ตุ๋น 2 = ตุ๋นเก็บกัก และตุ๋นใส่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่ควรเผยแพร่ในที่อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกเรื่อง (บันทึกผลวิจัย)

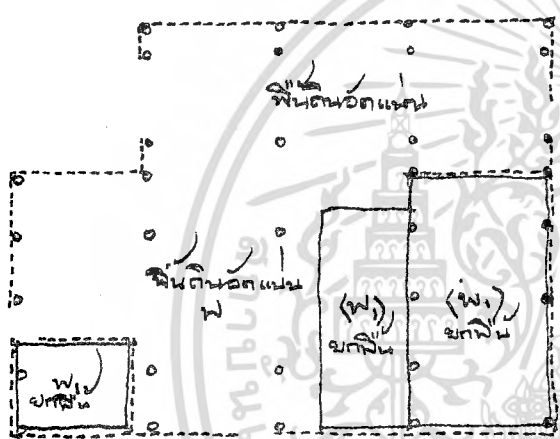
กรณีศึกษาที่: 9

ภาพที่: 6

(แสดงเค้า แผนผัง ประตู หน้าต่าง)

ส.๑: ส้วม ส.๒: เสากราย ส.๓: เสาเรียง
 ฟ.๑: ฝ้าตัดจาก ประตู หน้าต่าง
 ฟ.๒: ฝ้าไม้ขัด

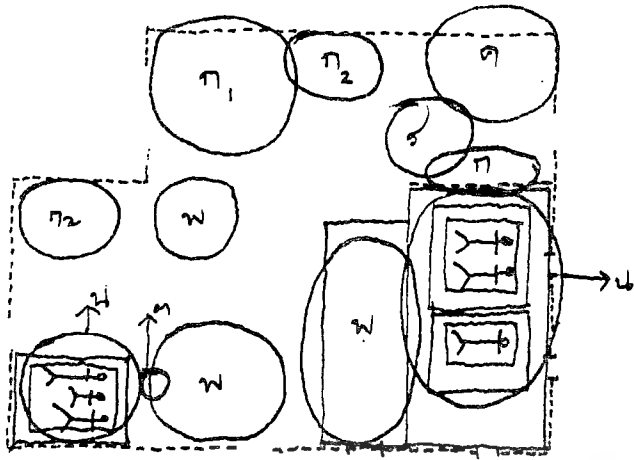

(แสดงเค้า แผนผัง และพื้นที่ภายนอกพื้นที่)

ฟ.๑: พื้นดินทอมแน่น (อัดแน่น)
 ฟ.๒: พื้นไม้กระดาน ยกสูง มีเสาตอมรับฐานของ
 พื้นไม้กระดาน

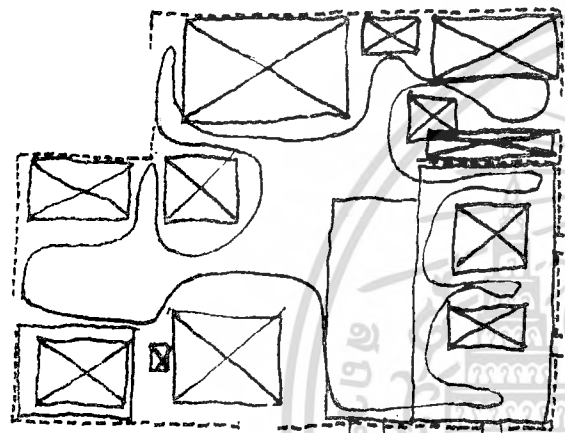
วิเคราะห์โครงสร้าง เสา ผนัง พื้นภายใน และพื้นไม้กระดานยกสูง
 (เน้น หมายเหตุ ระวัง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

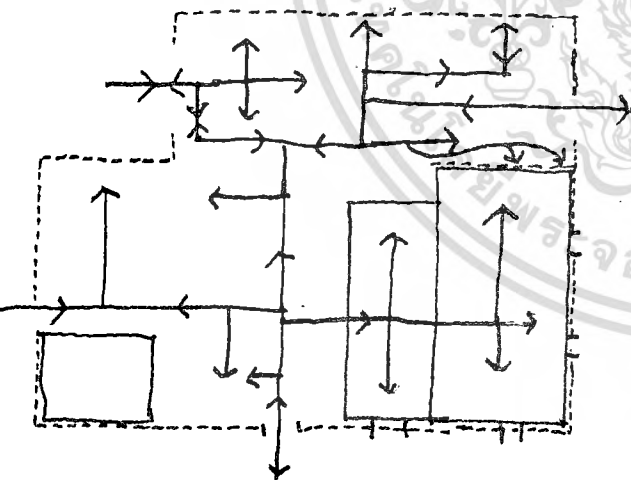
(แสดงบริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร)

พระพิภพอ่อน นิ่ง เลน ร่ม แจก ๕ รั้ว ประตู หน้าอาคาร
 ฆ = นอก ประตู ประตู หน้าอาคาร
 ก1 = เคาน์เตอร์หลัก ก2 = เคาน์เตอร์แม่ซื้อ ก3 = เคาน์เตอร์
 ๓ = แม่ตัว

(แสดงพื้นที่ใช้สอยบริเวณ
- ที่จอดรถยนต์ และ เส้นทางสัญจร)

☒ = พื้นที่ใช้สอย
 ☒ = บริเวณที่จอดรถยนต์ และ เส้นทางสัญจร

(แสดงเส้นทางสัญจร)

วิเคราะห์: พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ใช้งานจริง พื้นที่จอดรถยนต์ และ เส้นทางสัญจร
 (แนบภาพแล้ว ระบุ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่ 10

- บ้านเลขที่:** 82 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ท้ายยาว เขตลาดกระบัง
หลังจากรังวัดแล้วบ้านหลังนี้ได้รื้อเรือนโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) เพื่อสร้างอาคารทรงตึกชั้นเดียว เหลือโรงนาหลังเหนือเอาไว้ เพราะอาคารตึกยังสร้างไม่เสร็จจึงใช้เป็นส่วนอาศัยชั่วคราว
- เจ้าของบ้าน:** นายโหม่ง พิกุลทอง
- ที่ตั้ง:** บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญ ชิดกับคลองมอญ
- ผังบริเวณบ้าน:** ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ ยาว 52.00 เมตร กว้าง 94.00 เมตร ลักษณะพื้นที่ค่อนข้างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านตะวันออกเฉียงเล็กน้อย วางอาคารขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำ และคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (กรณีศึกษาที่ 10: ภาพที่: 1)

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเรือนเป็นโรงนาแฝด วางแกนไปตามแนวตะวันออก-ตะวันตก
- พื้นดินอัดแน่นทั้งโรงนาทั้ง 2 หลัง
- ความยาวของโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหม่) ขนาด 3 ห้องเสา (3 Bays) รวมความยาว 10.30 เมตร กว้าง 6.75 เมตร
- ความยาวของโรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) ขนาด 3 ห้องเสา (3 Bays) ทุกห้องเสาอยู่แนวเดียวกันกับโรงนาใต้ (หลังใหญ่) รวมความยาว 10.30 เมตร กว้าง 3.30 เมตร
- ระยะห่างระหว่างโรงนาหลังใต้กับหลังเหนือ 1.15 เมตร
- ฝาโรงนาทั้งหมดเป็นฝาสังกะสีฝาห้องนอนทั้ง 2 ห้อง ฝาไม้อัด
- การเจาะช่องประตูหน้าต่าง ดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่ 10: ภาพที่: 4) และภาพวิเคราะห์ส่วนผนังประตู (กรณีศึกษาที่ 10: ภาพที่: 6) ประตูทั่วไปเป็นบานเปิดสังกะสีกรอบไม้เนื้อแข็ง หน้าต่างบานกระทุ้งสังกะสีกรอบไม้เนื้อแข็งมีการเจาะผนังด้านใต้ของโรงนาหลังใหญ่ให้เป็นช่องหน้าต่างให้ลมผ่านสู่ส่วนนอน

ลักษณะการใช้สอย:

- โรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) บริเวณเกือบทั้งหมดเป็นส่วนพักอาศัยของสมาชิกภายในครอบครัว ห้องเสาแรกเป็นส่วนนอนยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่น กั้นฝาห้องภายในเป็นห้องนอน แยกออกจากส่วนพักผ่อนด้วยฝาไม้อัดเป็นพื้นนอนของนายโหม่ง และภรรยา รวมทั้งลูกสาว และลูกชาย ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณพักผ่อนโดยยกแคร่สูงกว่าพื้นดินอัดแน่นแต่ต่ำกว่าพื้นที่ส่วนนอน ความกว้างของแคร่ประมาณครึ่งห้องเสากว่าเล็กน้อย ความยาวเท่ากับความกว้างของเรือนใช้เป็นส่วนนั่งเล่น รับแขก รับประทานอาหาร ห้องเสาที่ 3 เป็นส่วนอเนกประสงค์ ริมฝาด้านใต้ และริมฝาด้านตะวันตกเป็นส่วนเก็บของบริเวณที่เหลือโล่งตลอด
- โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) บริเวณภายในเป็นส่วนเก็บของ ครั้ว และส่วนห้องนอนของลูกชายและภรรยา ห้องเสาแรกยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่นกั้นเป็นห้องนอน ฝากั้นภายในเป็นฝาไม้อัด ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณครัวอยู่ชิดผนังด้านเหนือ เลยออกมาจากผนังเป็นส่วนเก็บของอุปกรณ์ทำอาหาร ห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณโล่งอเนกประสงค์เก็บของใช้ต่างๆวางกระจัดกระจาย
- โรงนาแฝดหลังนี้ไม่มีการเก็บข้าวเปลือกและอุปกรณ์ทำนาไว้ในตัวโรงนา เพราะเจ้าของบ้านไปสร้างโรงนาขนาดเล็กสำหรับเก็บข้าวเปลือกและเครื่องมือทำนาไว้ด้านตะวันตกของโรงนามีลานขนาดข้าวคันไว้รายละเอียดจากภาพผังบริเวณ (กรณีศึกษาที่ 10: ภาพที่: 1)
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย ดูจากภาพแปลน (กรณีศึกษาที่ 10: ภาพที่: 2) และภาพแสดงอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่ 10: ภาพที่: 4)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

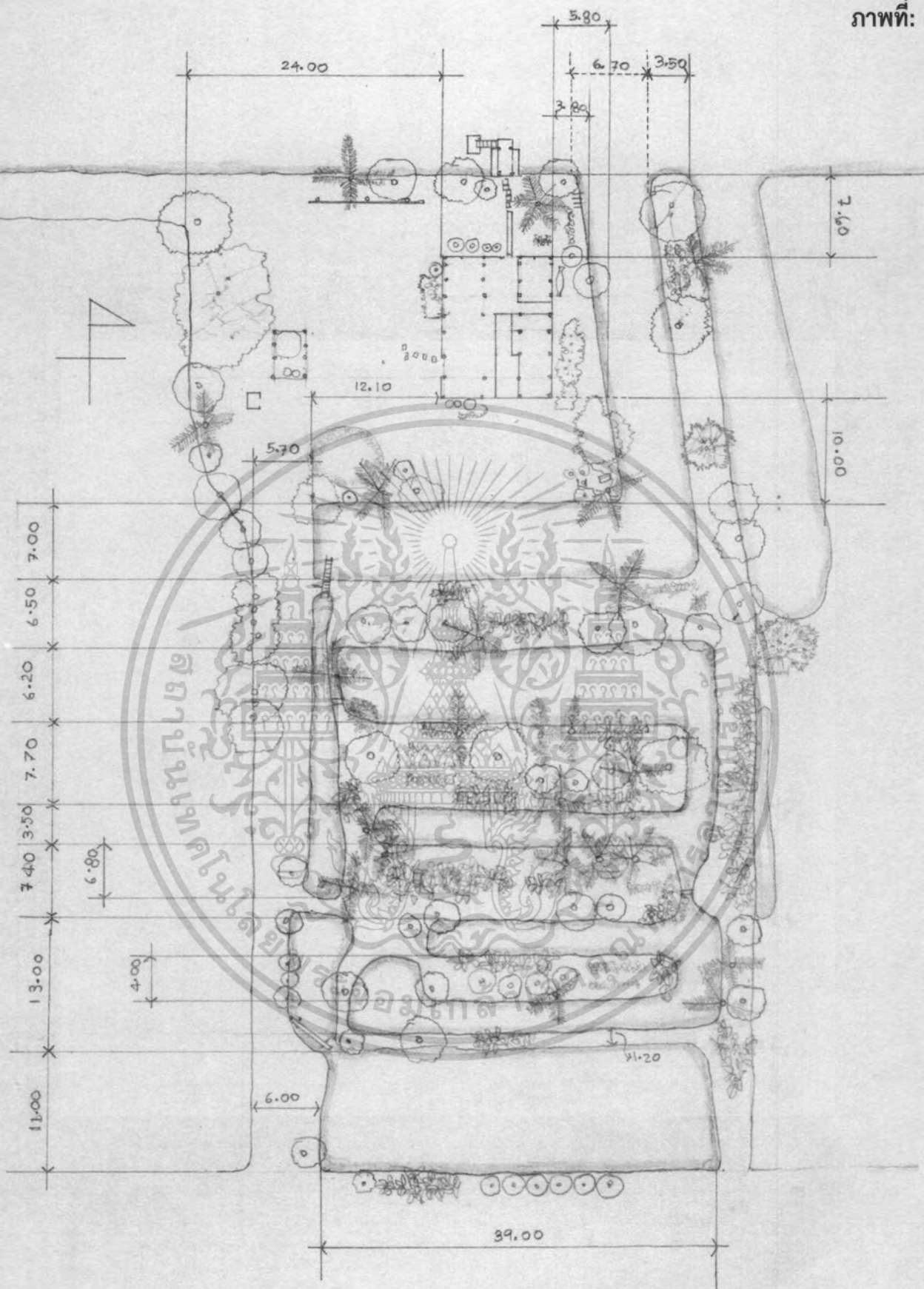
วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ + ตั่ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
จันทัน	ไม้ปรองแดงกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2" - 2 1/2"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตง รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
ค่อม รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่ห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง รับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ ตั่ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" - 4"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง รับพื้นส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
ค่อม รับพื้นส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"

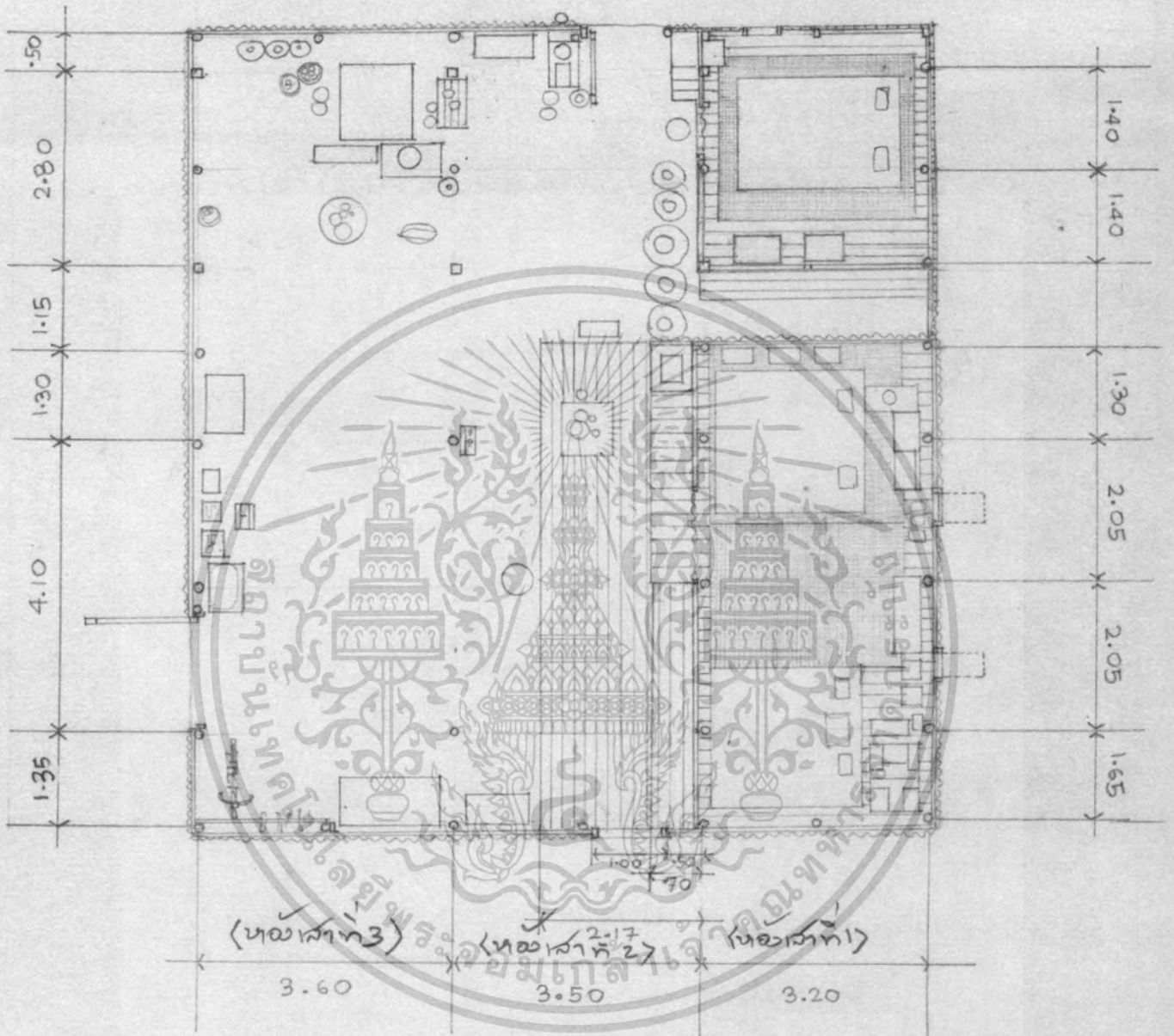
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บท เภยโม่ง พิศุททอง

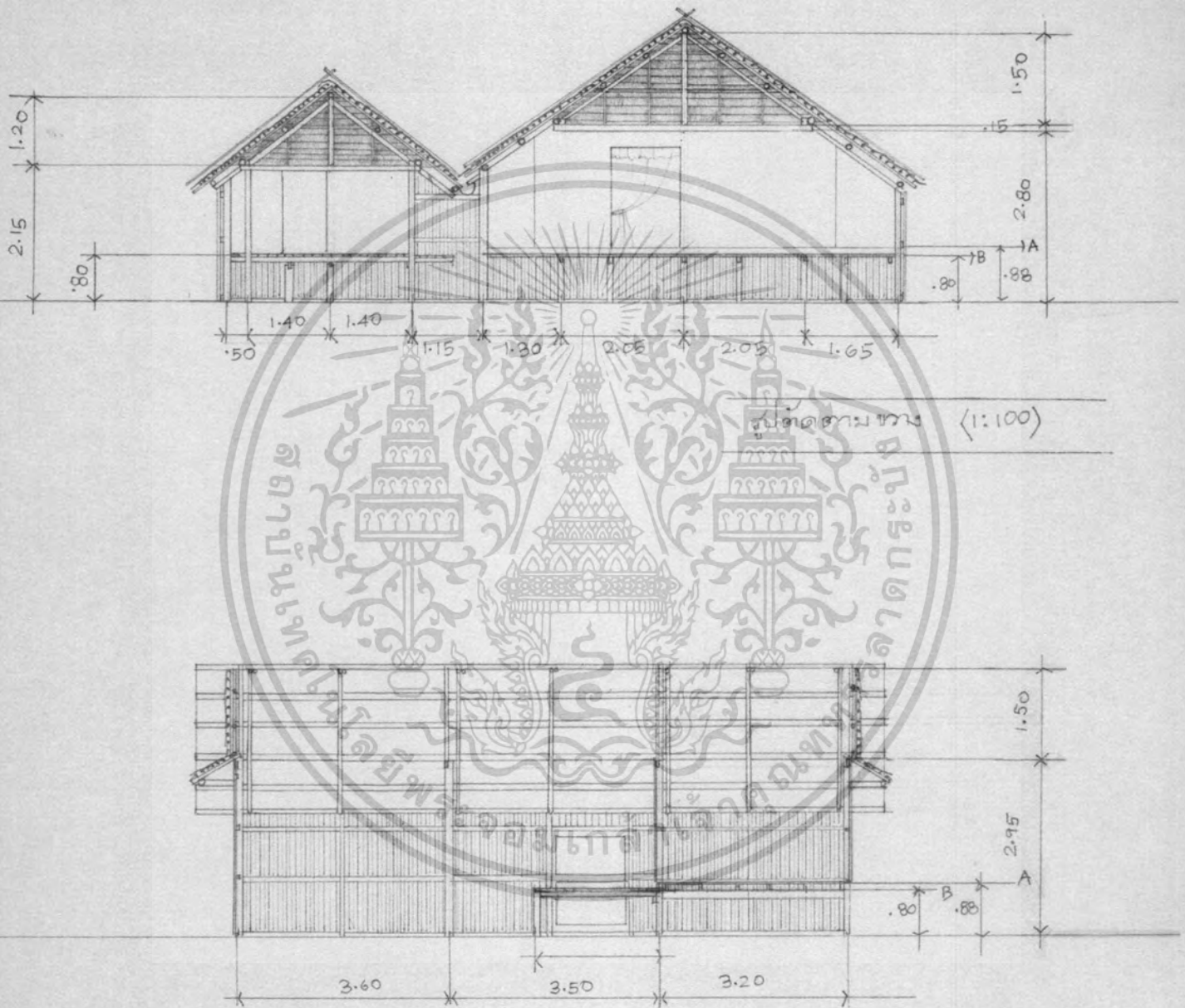
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 10
ภาพที่: 2

บ้านเคยโม่ง พิษณุทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

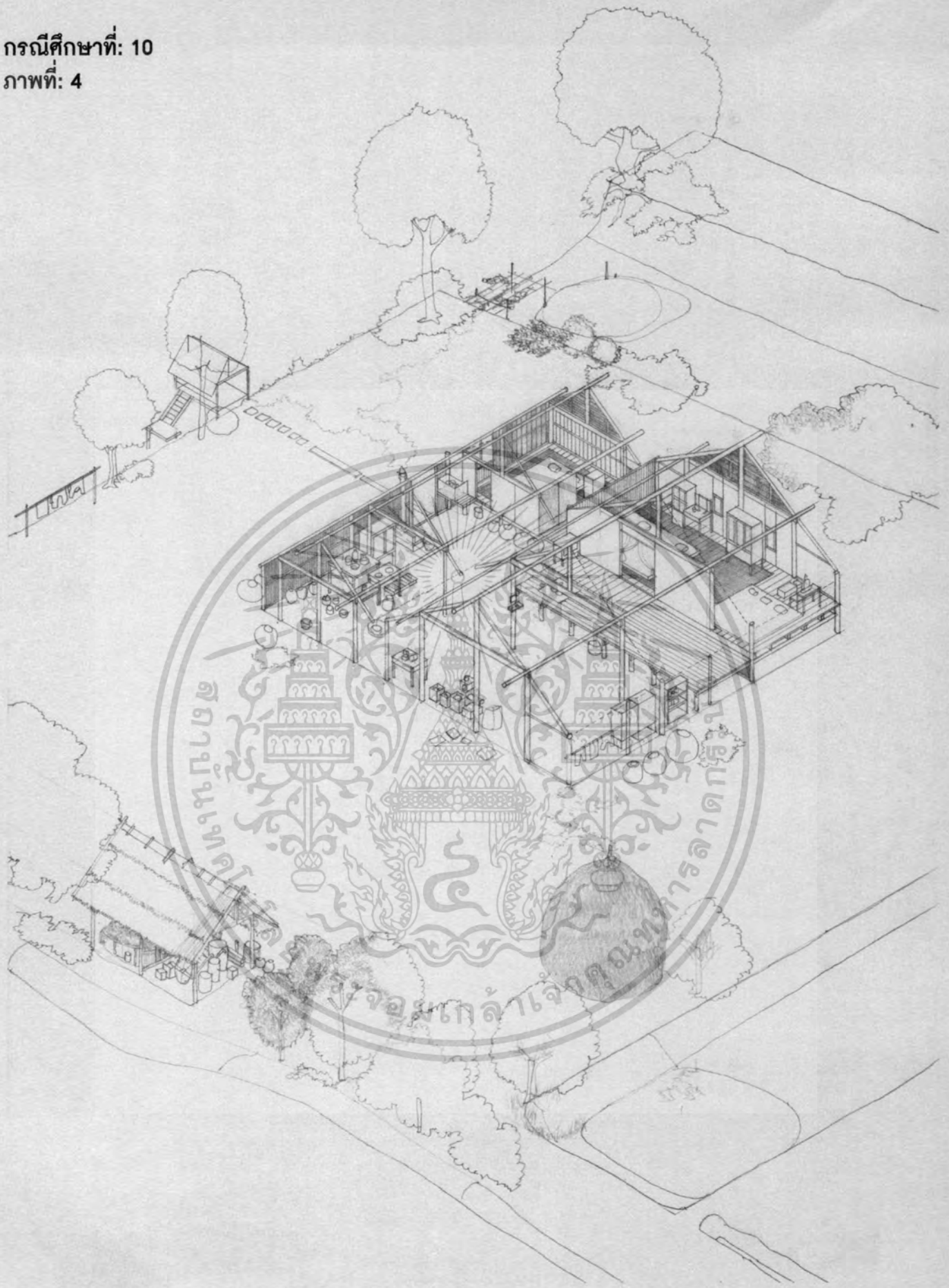

รูปตัดตามแนว (1:100)

บ้านนคยโม่ง พิกุลทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 10
ภาพที่: 4

ภาพแสดง อาคาร 3 มิติ

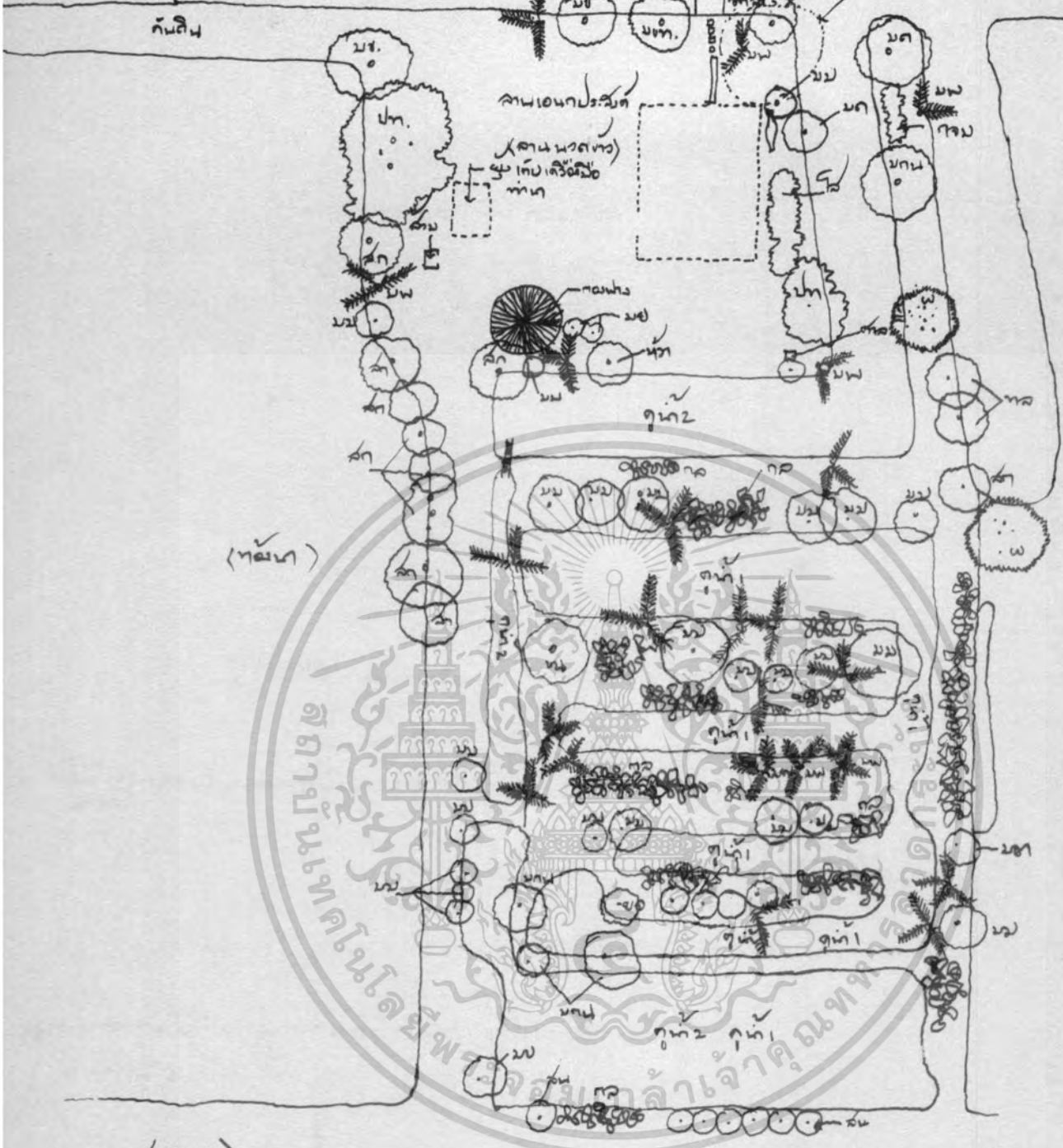
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภานภาย โฆะ จิรกุศล

(คลอง)

กรณีศึกษาที่: 10

ภาพที่: 5

(ถนน)

แสดงพื้นที่ไม้ประดับต่างๆ

สก: ส: แก้ว มพ: บ: พราว กค: กว๊วย มต: บ: ตาก
 มข: บ: มวง มกน: บ: กอกน้ำ พ: ไม้ ร: ไม้
 ม: บ: งาม ยอ: ยอ พ: ไม้ มด: บ: ต้น
 ส: ส ปท: ปอทะเล ทล: ทอขนสาง
 กรม: กร: พวงมณี มท: บ: งามทอง

แสดงพื้นที่ดินปลูกต้นไม้ และตำแหน่งพื้นที่ใช้สอย

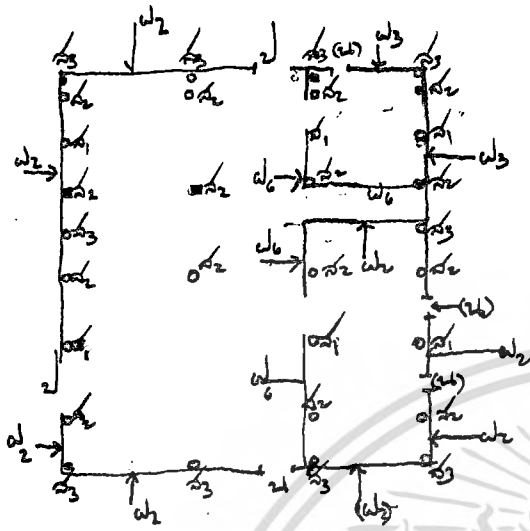
ในบริเวณที่ดินปลูกต้นไม้

กุหลาบ 1 = กุหลาบก้นน้ำ (ใช้สอย)
 กุหลาบ 2 = กุหลาบก้นน้ำ และ ดุสสันต์
 ไม้ประดับ

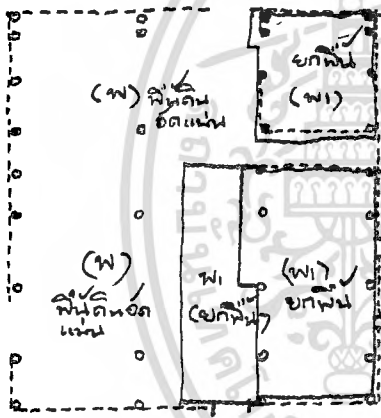
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต
 วิเคราะห์กรณีศึกษาที่ดินบริเวณถนน
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(บทนำใหม่ พิสูจน์)

กรณีศึกษาที่: 10
ภาพที่: 6

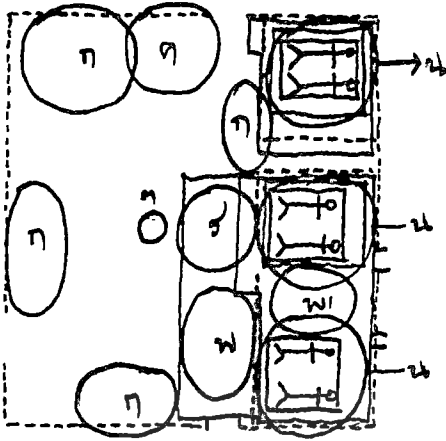
<แสดง เสา ผนัง ประตู และหน้าต่าง>
 ส.1 = เสาใต้ ส.2 = เสาทแยง ส.3 = เสาที่เชื่อม
 ฝ.2 = ฝาผนังครึ่ง ฝ.3 = ฝาไม้ตีผนัง ฝ.6 = ฝาไม้ขัด
 ป. = ประตู น = หน้าต่าง

<แสดง เสา ผนัง และพื้นที่ขกจากพื้นดิน>
 พ = พื้นดินบนแปล (อดแน่น)
 พ1 = พื้นไม้กระดานยกสูงไว้สำหรับรองรับคาน ราง พื้นไม้กระดาน

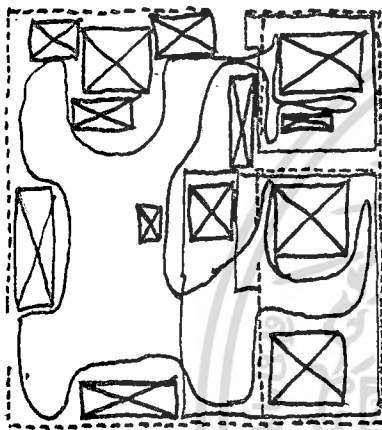
วิเคราะห์โครงสร้าง เสา ผนัง พื้นทแยง และพื้นไม้กระดานยกสูง
 (บ้านชายฝั่ง พิกุลทอง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(แสดงบริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร)

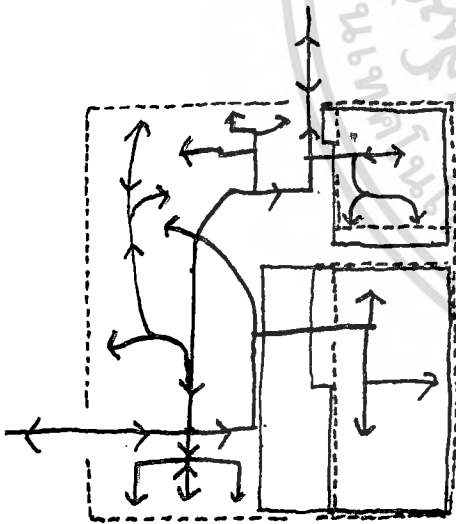
พ = พื้นที่นั่งเล่น, รับแขก ข = รับประทานอาหาร
 ฅ = นอน ฎ = ตั๋วจอดรถ ก = เกมของ
 ๓ = แต่งตัว

(แสดงพื้นที่ใช้สอยบริเวณ
- ห้องเอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร)

☒ = พื้นที่ใช้สอย

☞ = บริเวณที่ว่าง
เอนกประสงค์ และ
เส้นทางสัญจร

แสดง เส้นทางสัญจร

วิเคราะห์: พื้นที่ใช้สอย, พื้นที่ใช้งานจริง, พื้นที่เอนก
ประสงค์ และเส้นทางสัญจร

(เน้นยกโม่ง พิภพทอง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่ 11

บ้านเลขที่: 7 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นายสง่า อุณารัตน์

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ใต้ของคลองมอญ ห่างจากฝั่งคลองมาก ที่ดินตั้งอยู่ชิดกับถนนเลียบบคลองมอญ ด้านใต้วางขนานกับถนนเลียบบคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดของบริเวณบ้านโดยประมาณ 29.00 x 44.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้ามีการขุดคูน้ำล้อมบริเวณบ้านเอาไว้เกือบหมด โดยมีคันดินทำเป็นทางเดินเชื่อมถนนเลียบบคลองมอญเข้าสู่บริเวณบ้าน ขนาดคูน้ำ และคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคาร และบริเวณใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณดูจากภาพผังบริเวณ (กรณีศึกษาที่: 11 ภาพที่: 1) และภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่ได้เขียนแสดงไว้ (กรณีศึกษาที่ 11: ภาพที่: 5)

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเป็นโรงนาเดี่ยว วางแกนเรือนไปในแนวตะวันออก-ตะวันตก
- พื้นดินอัดแน่น
- ความยาวของโรงนา 3 ห้องเสา (3 Bays) ยาวทั้งหมด 9.90 เมตร กว้าง 7.20 เมตร
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคาร ดูจากรูปตัดตามยาว และตามขวาง
- ฝาทั้งหมดเป็นฝากรุด้วยตับจาก
- การเจาะช่องประตูเป็นประตูดับจากคร่ำไม้ไผ่ หน้าต่างบานกระทุ้งดับจากกรอบไม้ไผ่ ระบายละเอียดจากแปลน (กรณีศึกษาที่ 11: ภาพที่: 2) ภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่ 11: ภาพที่: 4) และภาพวิเคราะห์ส่วนผนัง (กรณีศึกษาที่ 11: ภาพที่: 6)

ลักษณะการใช้สอย:

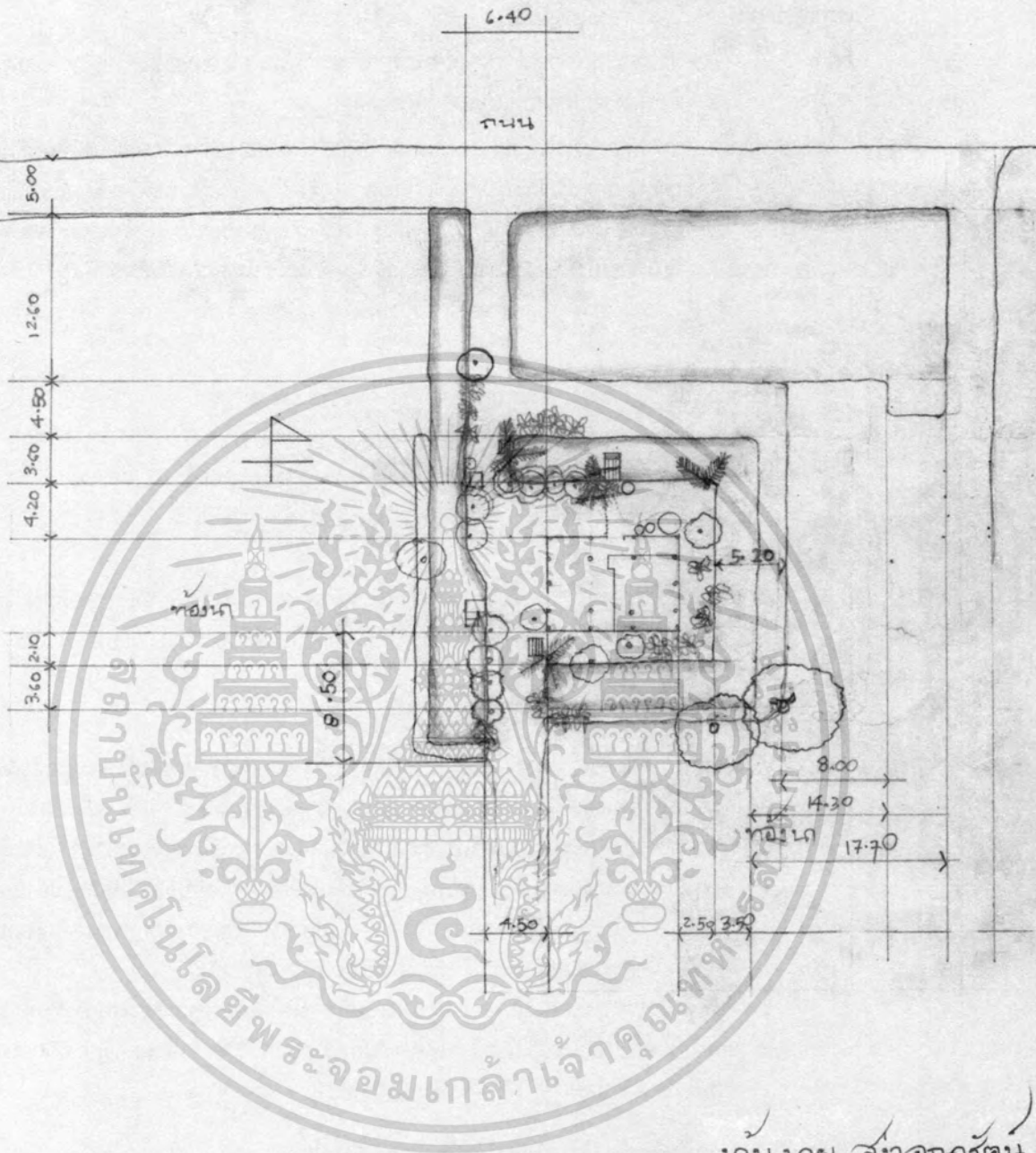
- ห้องเสาที่หนึ่งและครึ่งของห้องเสาที่ 2 เป็นแครนอน และแคร่พักนอนอยู่ในระดับเดียวกัน ห้องเสาที่ 1 เป็นส่วนนอนของนายสง่าภรรยา และลูก 2 คน ความยาวของแคร่ยาวเกือบเต็มห้องเสา เว้นเฉพาะแนวระหว่างช่องเสาราย และเสาเรียงไว้เป็นส่วนของครัว และอุปกรณ์ในการปรุงอาหาร และตู้กับข้าว ห้องเสาที่ 2 ครึ่งห้องและห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณนอนกประสงค์และส่วนเก็บของ ได้แก่ อุปกรณ์ทำนา รถไถ เก็บข้าวเปลือก รวมถึงบริเวณเลี้ยงเด็กอ่อนในช่วงเวลากลางวัน รายละเอียดดูจากภาพแปลน (กรณีศึกษาที่: 11 ภาพที่: 2) และภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 11 ภาพที่: 4)
- โรงนานี้จัดเป็นโรงนาขนาดเล็ก แต่สามารถใช้เนื้อที่ภายในได้ครบตามความต้องการขั้นพื้นฐาน การใช้เนื้อที่
- ใช้สอยภายในอาคารและการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย รายละเอียดดูจากภาพแปลน (กรณีศึกษาที่: 11 ภาพที่: 2) และภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 11 ภาพที่: 4)

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ + ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2"x 6"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"- 21/2"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่ห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1"x 6"
คาน ตง รับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	2"x 6", 2"x 4"

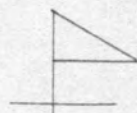
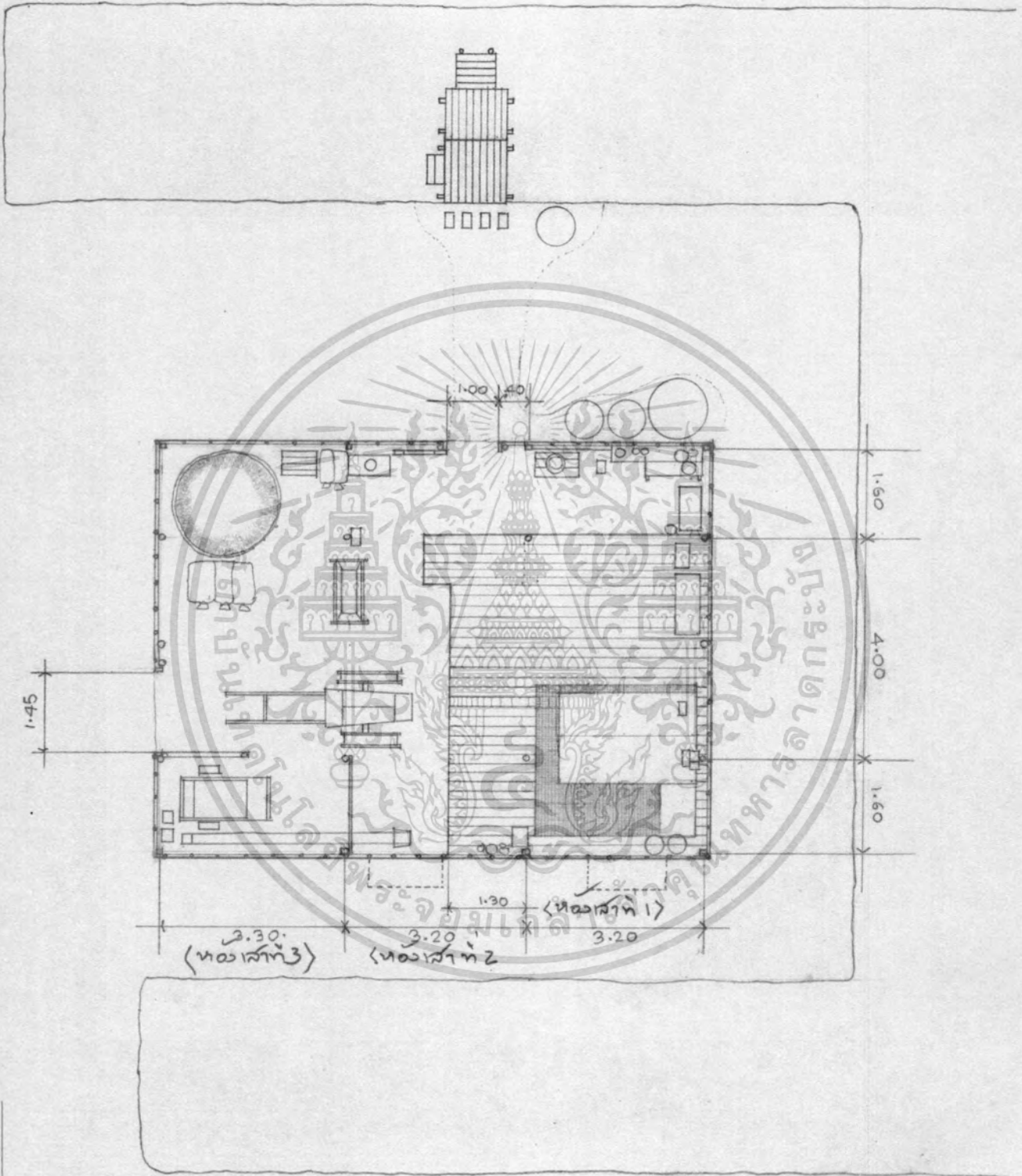
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น

กรณีศึกษาที่: 11
ภาพที่: 1

บ้าน กษย สังกุณรัตน์

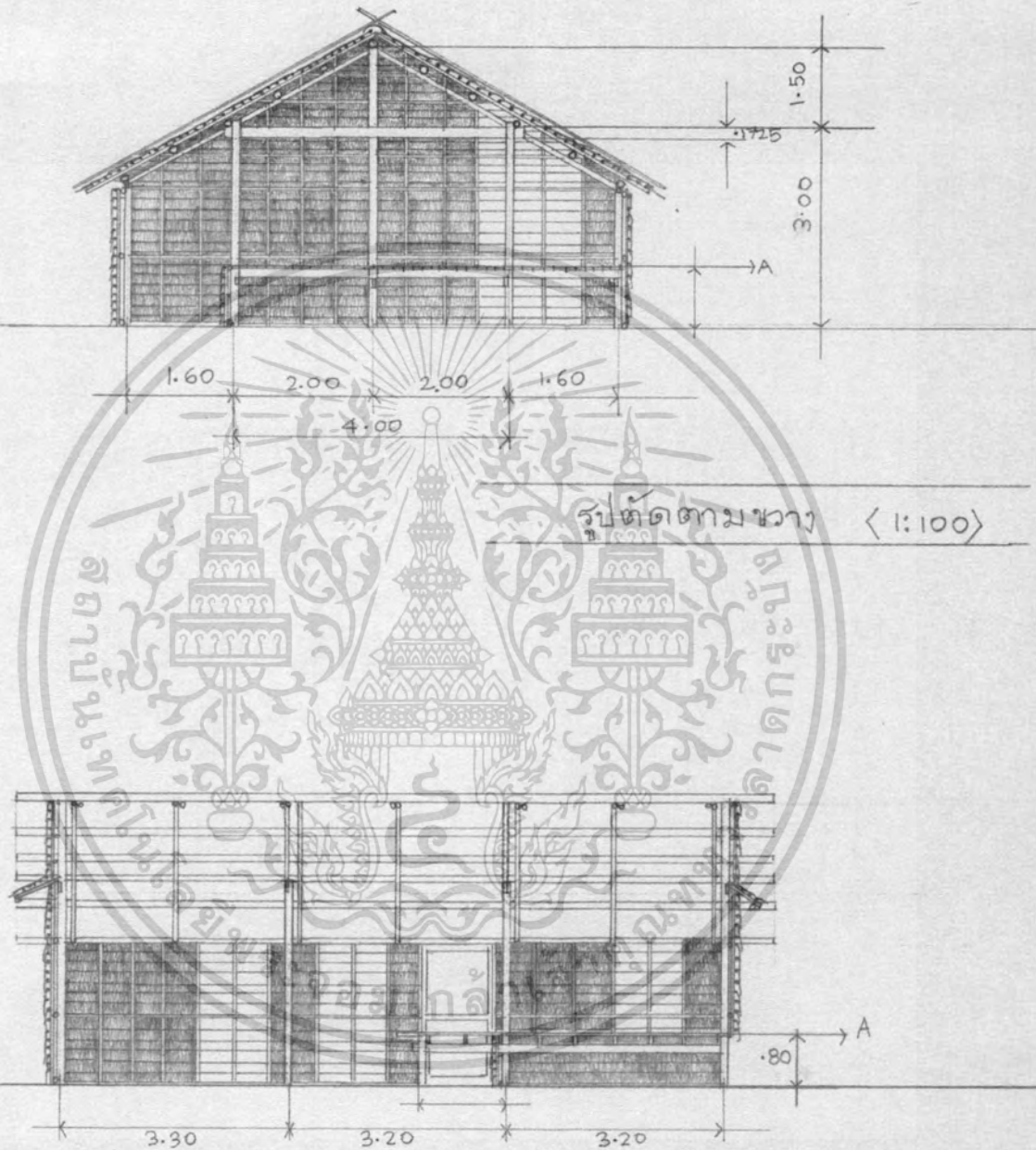
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้าน กษย ล้ง อกรรัตน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่หรือนำไปใช้ในการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 11
ภาพที่: 3

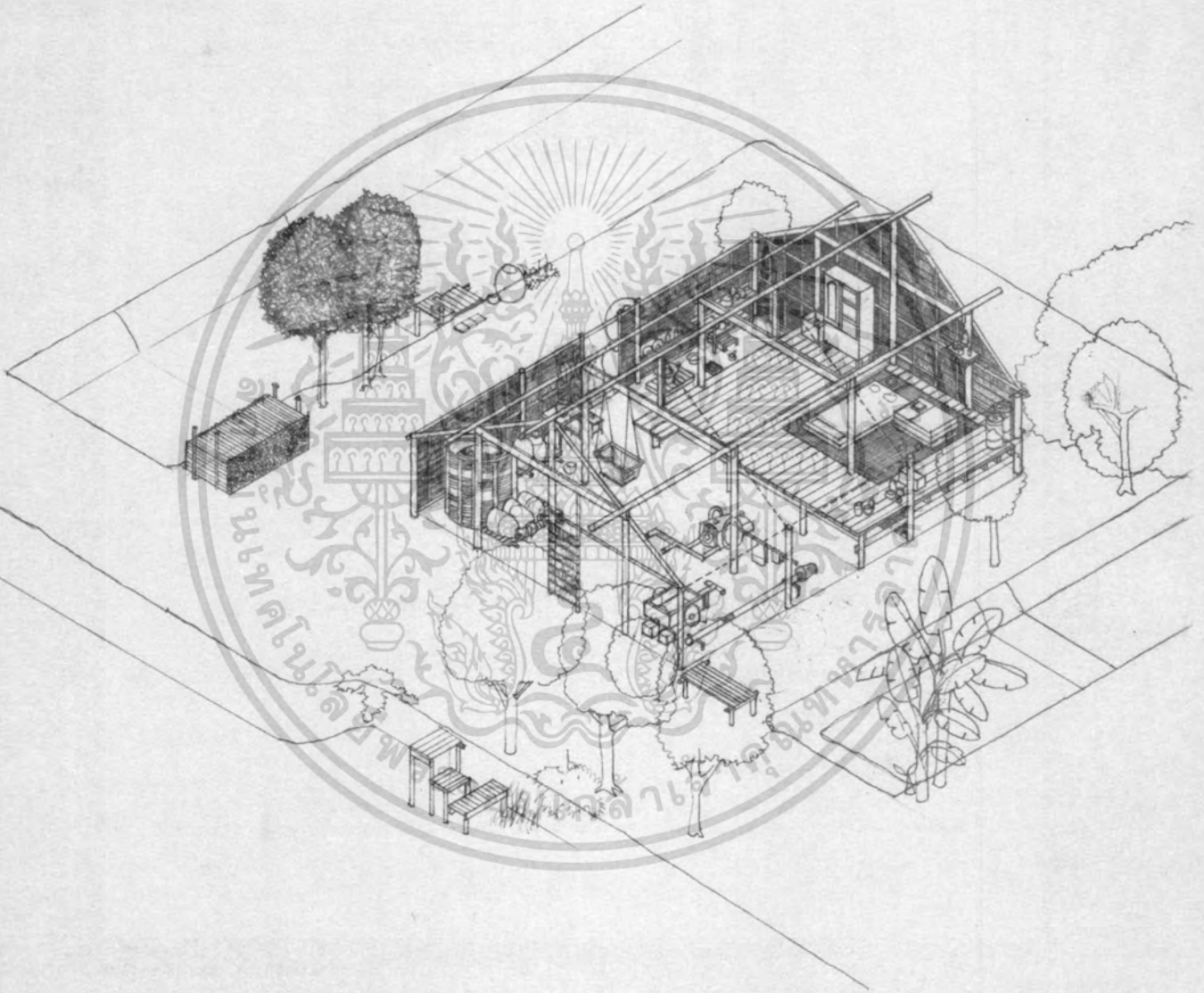

รูปตัดตามขวาง < 1:100 >

รูปตัดตามยาว < 1:100 >

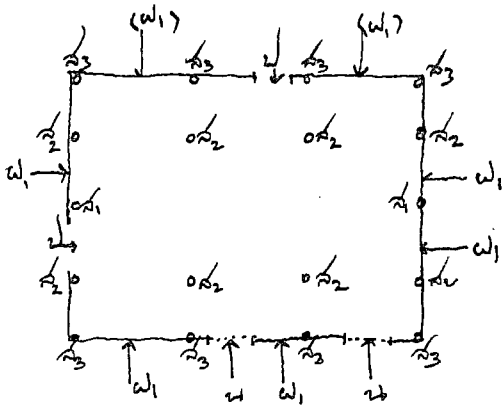
บ้านนาย สิงา อุทกวิรัตน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

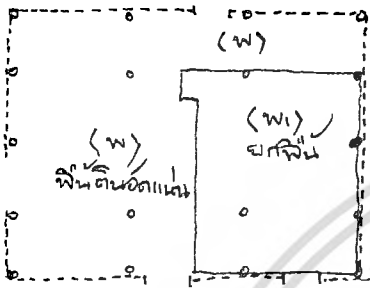
ภาพเสถียร ๐๑๓๖ 3 มิติ
บ้าน นาย สว่าง อุดมรัตน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(แสดง เส้นผนัง ประตู และหน้าต่าง)

ส₁ = เสาใต้ ส₂ = เสาภายใน ส₃ = เสาเรียง
ฟ₁ = ฝ้าชั้นล่าง

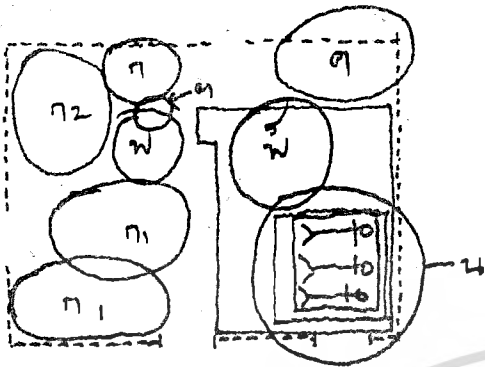
(แสดง เส้น พื้น และ พื้นที่ยกจากพื้นดิน)

ฟ = พื้นดินตามแผน
ฟ₁ = พื้นไม้กระดานยกสูง มีเสาตอม่อรับคาน
พื้นไม้กระดาน

วิเคราะห์ โครงสร้าง เสา ผนัง พื้น คาน และ พื้นไม้กระดาน
(หน้ายกสูง 4 ลูกกรง)

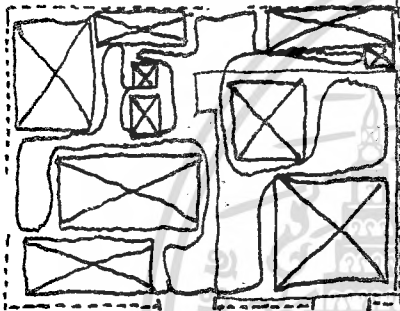

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(แสดงบริเวณพื้นที่ที่ปล่อยภายในอาคาร)

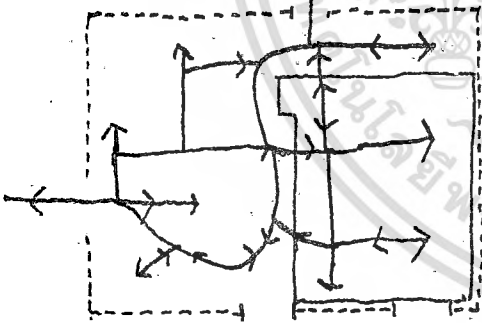
พ = พื้นที่ผนังห้องรับแขก
 น = นอก
 ต = ครัว
 ก = เกษตร
 ค = ผนัง
 ก1 = เกษตร
 ก2 = เกษตร

(แสดงพื้นที่ที่ปล่อยจริง และ บริเวณ เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร)

☒ = พื้นที่ที่ปล่อยจริง
 ☒ = พื้นที่ เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร

(ทิศทางรถ)

(แสดงเส้นทางสัญจร)

วิเคราะห์: พื้นที่ปล่อย พื้นที่ในอาคาร พื้นที่เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร
 (แนบมายสง่า อุกการรัตน์)

กรณีศึกษาที่ 12

บ้านเลขที่: 22 หมู่ 6 แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นางสาวเกา อุนุหนายนต์

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 71.00 เมตร กว้าง 93.00 เมตรลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า วางด้านยาวขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพื้นที่ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ และภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือน:

- ความยาวของโรงนาขนาด 5 ห้องเสา (5 Bays) รวมความยาวทั้งหมด 15.40 เมตร กว้าง 10.80 เมตร
- (ความกว้างในส่วนที่เป็นลักษณะโรงนาเดิมประกอบด้วยช่วงเสาได้ถึงเสาเรียง 2 ช่วง และระหว่างช่วงเสาเรียงถึงเสาเรียง 2 ต้น รวม 8.00 เมตร ส่วนที่ต่อออกไปจากอาคารส่วนโรงนา 2.80 เมตร)
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาว และตามขวาง (กรณีศึกษาที่: 12 ภาพที่: 3) และ
- ภาพอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 12 ภาพที่: 4)
- พื้นภายในโรงนาเกือบทั้งหมด ยกเว้นส่วนนอน และแคร่พักนอนเป็นดินอัดแน่น ฝาผนังทั้งหมดที่ปิดล้อมเป็นฝาผนังสังกะสี เกร้าเย็นและแคร่ร้อนไม้เนื้อแข็ง ฝาท้องนอนของส่วนนอน
- ลูกสาวฝาไม้อัด ฝากั้นระหว่างส่วนนอนและแคร่นั่งเล่นเป็นฝาตีตั้ง กรอบบานไม้มีประตูบานเปิดกระจกใสเพื่อเปิดช่องเข้าสู่
- บริเวณห้องนอน ประตูเปิดเข้าสู่โรงนาประตูสังกะสีกรอบบานไม้เนื้อแข็ง หน้าต่างบานเปิดของผนังด้านตะวันออกของห้องนอน เป็นบานเปิดกระจกในกรอบบานไม้

ลักษณะการใช้สอย:

- ห้องเสาที่ 1 ของส่วนโรงนาทั้งหมด (เว้นส่วนที่ต่อออกไปจากส่วนโรงนา) เป็นพื้นไม้ยกสูงจากพื้นดินอัดแน่น เป็นห้องนอน กั้นผนังระหว่างห้องนอนกับบริเวณภายในทั้งหมดของโรงนาด้วยฝาไม้เนื้อแข็งและฝากระจกใส มีประตูกระจกใสกรอบบานไม้สักเปิดช่องเปิดสู่บริเวณนอน ห้องเสาที่ 2 ของส่วนโรงนาเป็นแคร่พักนอน นั่งเล่นรับแขกพื้นไม้เนื้อแข็ง ห้องเสาที่ 3 ของส่วนโรงนาเป็นบริเวณบริเวณที่โล่งเอนกประสงค์ ห้องเสาที่ 4 ของส่วนโรงนาเป็นบริเวณที่โล่งเอนกประสงค์และบริเวณเก็บรถไถนา ห้องเสาที่ 5 ของส่วนโรงนาเป็นบริเวณที่โล่งเอนกประสงค์ และส่วนห้องนอนลูกสาวโดยยกพื้นไม้สูงกว่าพื้นดินอัดแน่น โดยกินช่วงระหว่างเสาเรียง
- กับเสาเรียงต่อไปถึงส่วนช่วงเสาเรียงกับเสาของส่วนที่ต่อออกมามุมโรงนาด้านเหนือโดยกั้นห้องด้วยฝาไม้อัด และส่วนเก็บน้ำมันสำหรับรถไถนา
- ห้องเสาแรกส่วนที่ต่อเติมออกมาเป็นบริเวณที่โล่งเอนกประสงค์ คริว และส่วนวางตู้กับข้าว ห้องเสาที่ 2 ของส่วนที่ต่อออกมาเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ใช้เก็บของที่เกี่ยวข้องกับการปรุงอาหาร ห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณที่โล่งเอนกประสงค์ ห้องเสาที่ 4 เป็นส่วนเก็บรถไถ รถจักรยาน ห้องเสาที่ 5 เป็นส่วนห้องนอนของลูกสาวที่ต่อเนื่องกับส่วนห้องที่กินพื้นที่ระหว่างช่วงเสาเรียงและเสาเรียงตั้งได้กล่าวถึงแล้วในส่วนห้องเสาที่ 5 ของส่วนโรงนา
- มีการต่อขานมีเพิงหลังคาคลุมจากส่วนห้องเสาที่ 1 ของส่วนที่ต่อออกมาโดยต่อออกมาทางด้านทิศตะวันออก เป็นบริเวณซักล้าง และปรุงอาหารภายนอกอาคาร
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย ดูจากภาพแปลน (กรณีศึกษาที่: 12 ภาพที่: 2) และอาคาร 3 มิติ (กรณีศึกษาที่: 12 ภาพที่: 4)
- โรงนาจัดเป็นโรงนาขนาดเล็ก แต่สามารถใช้เนื้อที่ภายในได้ครบตามความต้องการขั้นพื้นฐาน
- การใช้เนื้อที่ไม้สอยภายในอาคารและการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย (ดูจากภาพแปลนและภาพอาคาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ 3 มิติ (ภาพที่ 5) มีการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

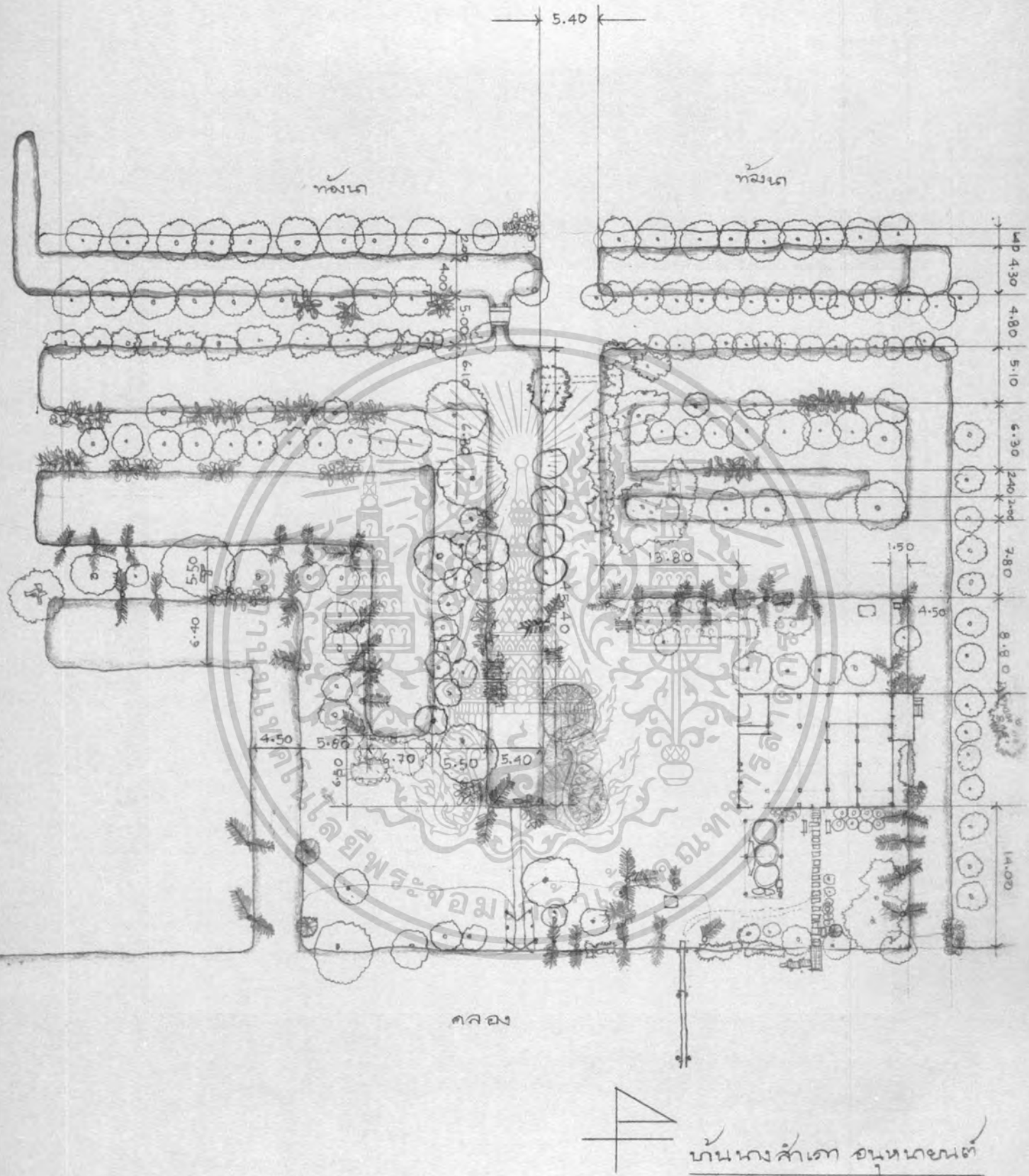
วัสดุก่อสร้าง:

อาคารแบบโรงนาหลังคามันเป็นวิวัฒนาการของรูปแบบของโรงนาที่ช่างท้องถิ่นได้ปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับรูปแบบวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ และเปลี่ยนส่วนโครงสร้างหลังคาให้เป็นระบบเรือนไม้จริง โดยเลิกใช้ส่วนโครงสร้างหลังคาไม้ไผ่และมุงหลังคาจาก โดยหันมาใช้ไม้เนื้อแข็งและหลังคาสังกะสี แต่ยังคงระบบเสาได้ เสาราย เสาเรียงอยู่

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่)

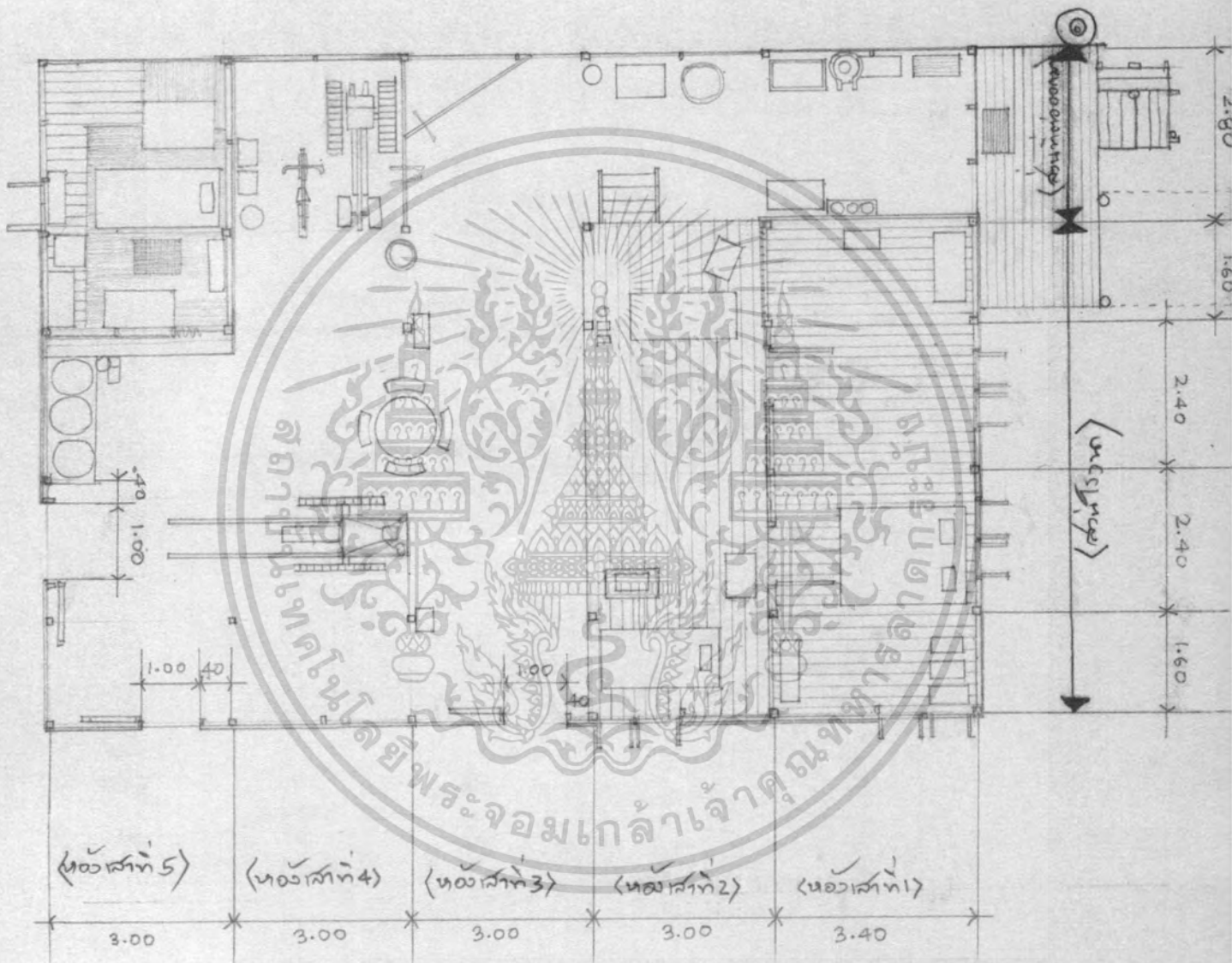
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโต	ไม้เนื้อแข็งสีเหลี่ยมจัตุรัส	6"x 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งสีเหลี่ยมจัตุรัส	6"x 6"
เสาเรียง + เสาส่วนที่ต่อออกไป	ไม้เนื้อแข็งสีเหลี่ยมจัตุรัส	6"x 6"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	2"x 6"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	11/2"x 5"
อกไก่ + อะเส	ไม้เนื้อแข็ง	2"x 4"
แป	ไม้เนื้อแข็ง	11/2"x 3"
ไม้กลอนแบบโรงนาเครื่องผูกเดิม	-	-
สิ่งมุงหลังคา	สังกะสี	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1"x 6"
คานรับตง แคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	11/2"x 5"
ตง รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2"x 4"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1"x 6"
คานรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2"x 6"
ตง รับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2"x 4"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

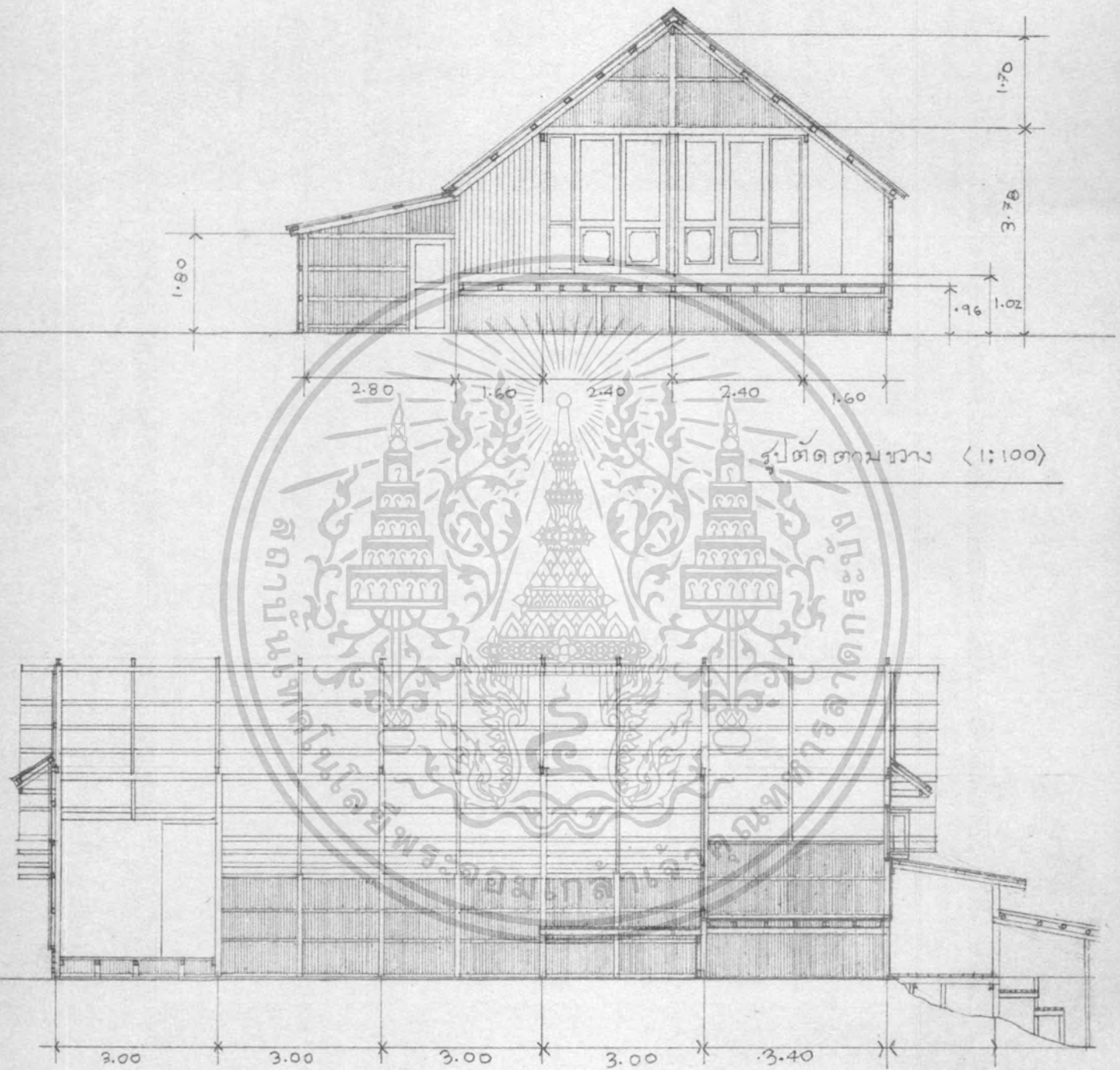
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 12
ภาพที่: 2

บันได ห้องเสิร์ฟ อเนกประสงค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

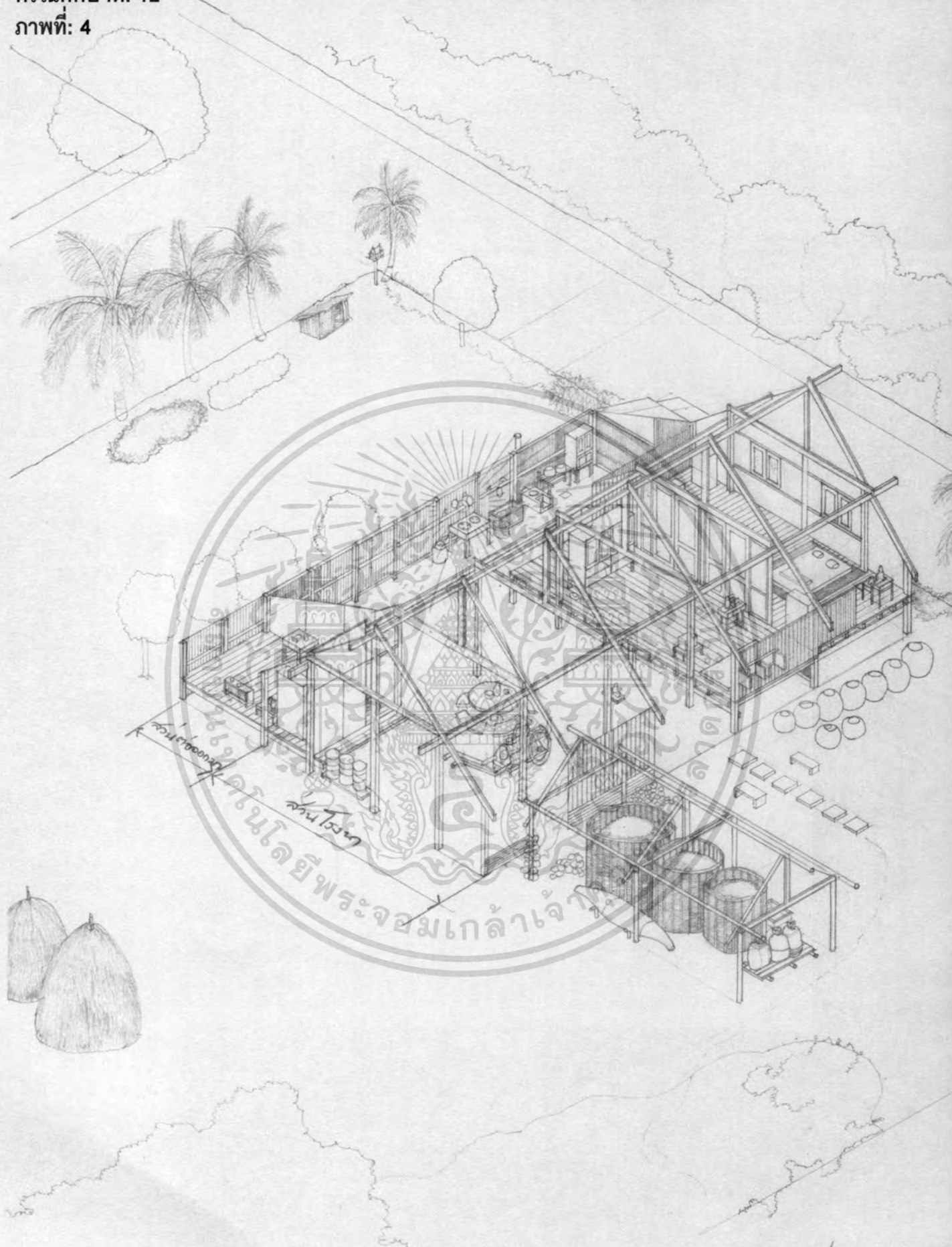
รูปตัดตามขวาง $1:100$

รูปตัดตามยาว $1:100$

บ้านหลวงสำเภา อุนหนุณยนต์

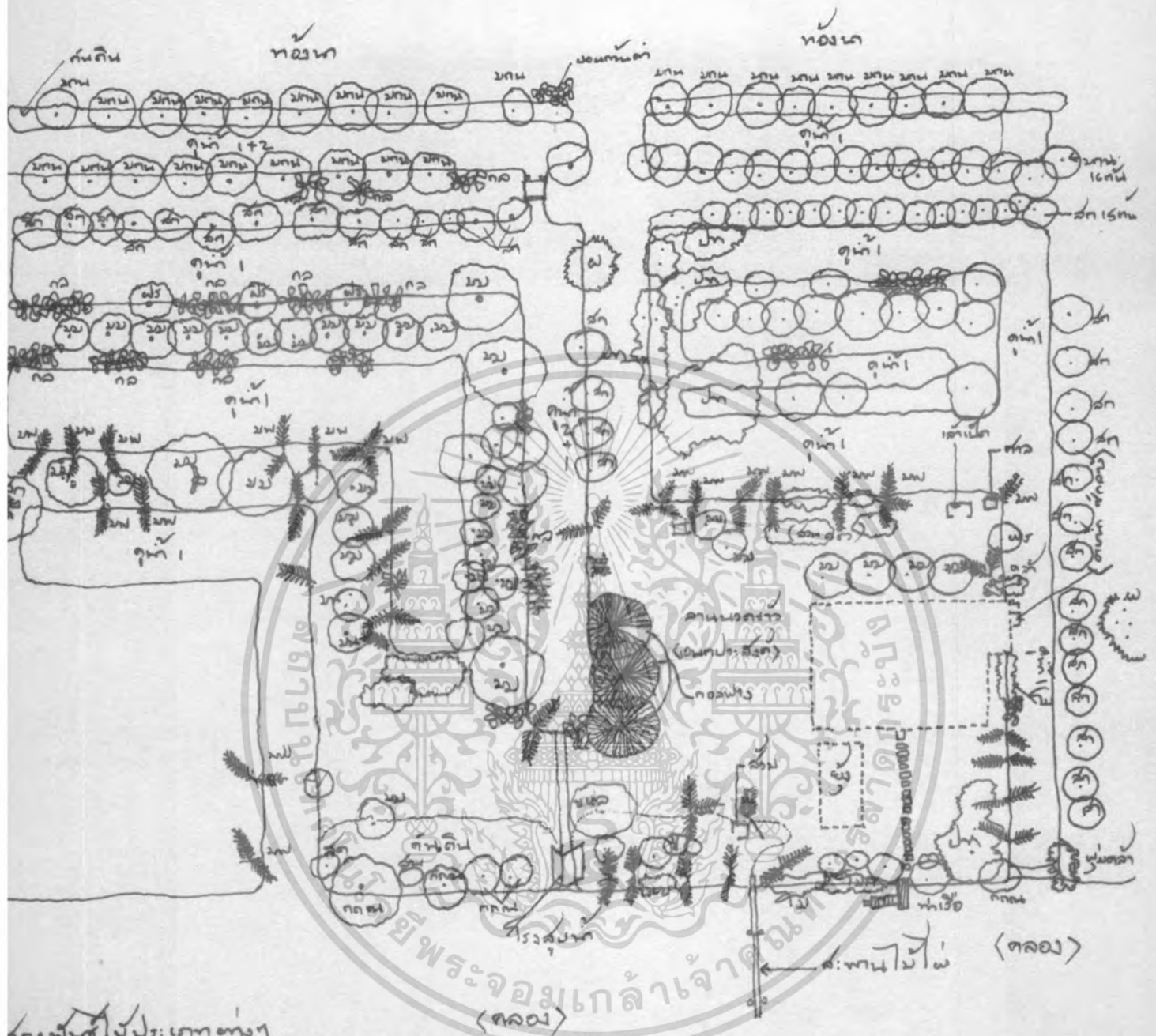
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 12
ภาพที่: 4

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดง ๓๓๖ 3
ชั้นบน ลีเกอ อนุเกยน

สวนพุ่มไม้ประเภทต่างๆ

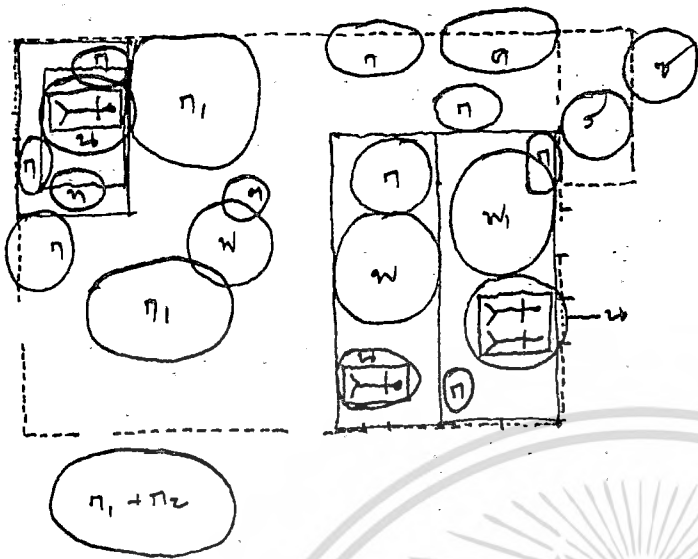
- ผัก = ผัก
- ผลไม้ = ฝรั่ง, มะม่วง, มะพร้าว
- สมุนไพร = ผักชี, ผักขม, ผักกาด, ผักบุ้ง, ผักกาดขาว, ผักกาดเขียว
- ดอกไม้ = ดอกไม้
- พุ่มไม้ = พุ่มไม้
- ไม้ใหญ่ = ไม้ใหญ่

สวนหน้าที่ดิน และ ตำแหน่ง พื้นที่ ปลูกในบริเวณที่ดินปลูกแล้ว

จุดที่ 1 = ดูกกเก็บผักไว้ใส่ปุ๋ย
จุดที่ 2 = ดูกกเก็บผัก และ ดูกกเก็บยา
คือพื้นที่

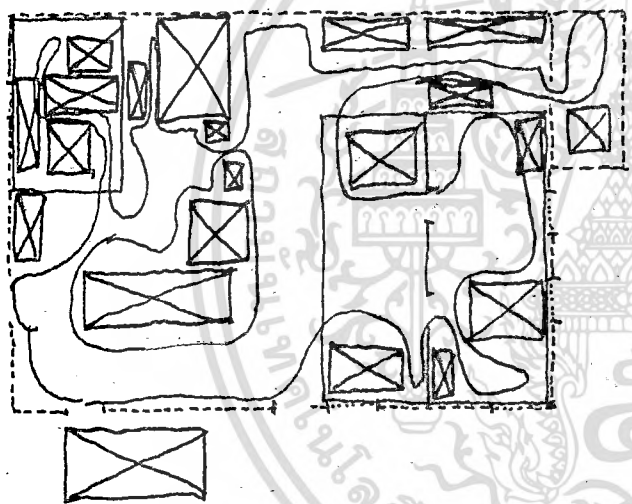
(วิเคราะห์ที่การใช้ที่ดินบริเวณบ้าน)
บ้านทรงคำเทพ อุทยานยนต์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร>

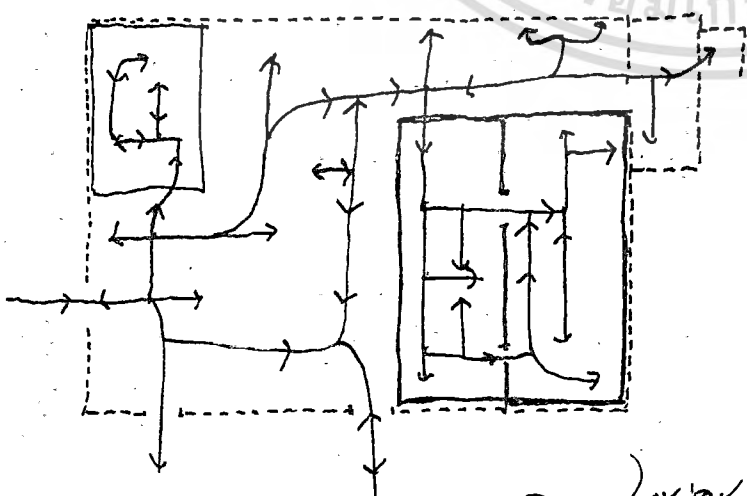
- พ = ฝึกสอน นั่งเล่น ร่มเงา
- ฟ = ฝึกสอน ส่วนตัว
- ร = รับประทานอาหาร น = นอน
- ก = ครัวปรุงอาหาร ก๒ = เก็บของ
- ก๑ = เก็บอุปกรณ์ทำนา ก๒ = เก็บข้าวเปลือก
- ท = ท่างาน ต = แอร์คัต

<แสดง พื้นที่ใช้สอยจริง และบริเวณที่วาง เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร>

พื้นที่เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร

<แสดงเส้นทางสัญจร>

วิเคราะห์พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ใช้งานจริง พื้นที่เอนกประสงค์ และ เส้นทางสัญจร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า (บ้านทอผ้าเขาชนานาชนน)

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่ 13

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 3 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ท้ายาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นางมณี สงคราม

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองชิดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 80.00 เมตร x 54.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า วางด้านยาวขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเรือนเป็นโรงนาเดี่ยว วางแกนไปตามแนวตะวันออก-ตะวันตก
- ความยาวของโรงนาขนาด 4 ห้องเสา (4 Bays) รวมความยาวทั้งหมด 13.25 เมตร กว้าง 6.60 เมตร
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาว และตามขวาง
- พื้นภายในโรงนาทั้งหมดดินอัดแน่น ยกเว้นพื้นไม้ยกสูงส่วนแคร่พักผ่อน และส่วนแคร่นอน
- ฝาโรงนาหลังนี้ ฝาผนัง 3 ด้าน คือ ด้านตะวันออก ด้านเหนือด้านใต้เป็นฝาไม้เนื้อแข็งตีตามตั้ง ฝาด้านตะวันตกเป็นฝาดันจากแคร่ไม้รวก
- การเจาะช่องผนังด้านใต้เพื่อระบายลมจะตีไม้โปร่งเว้นช่อง เหนือฝาไม้ตีตั้งสูงจากระดับพื้นดินอัดแน่น 0.85 เมตร บริเวณส่วนเตาไฟหุงต้มอาหาร ส่วนช่องระบายลมของส่วนนอนนั้นโดยเฉพาะส่วนผนังของห้องเสาที่ 1 มีการเว้นช่องโปร่งจากระดับพื้นแคร่สูงขึ้นไป 0.05 เมตรและใช้ลูกกรงไม้ตีห่างเพื่อกันเป็นผนังโปร่ง เหนือจากนั้นตีฝาไม้ตามตั้งปิดทึบตลอด หน้าต่างของผนังด้านตะวันออกของเรือนเป็นหน้าต่างไม้บานเปิดประตูใหญ่ ด้านตะวันตกเป็นประตูสังกะสีกรอบไม้เนื้อแข็ง ประตูด้านเหนือเป็นประตูไม้ตีตั้ง

ลักษณะการใช้สอย:

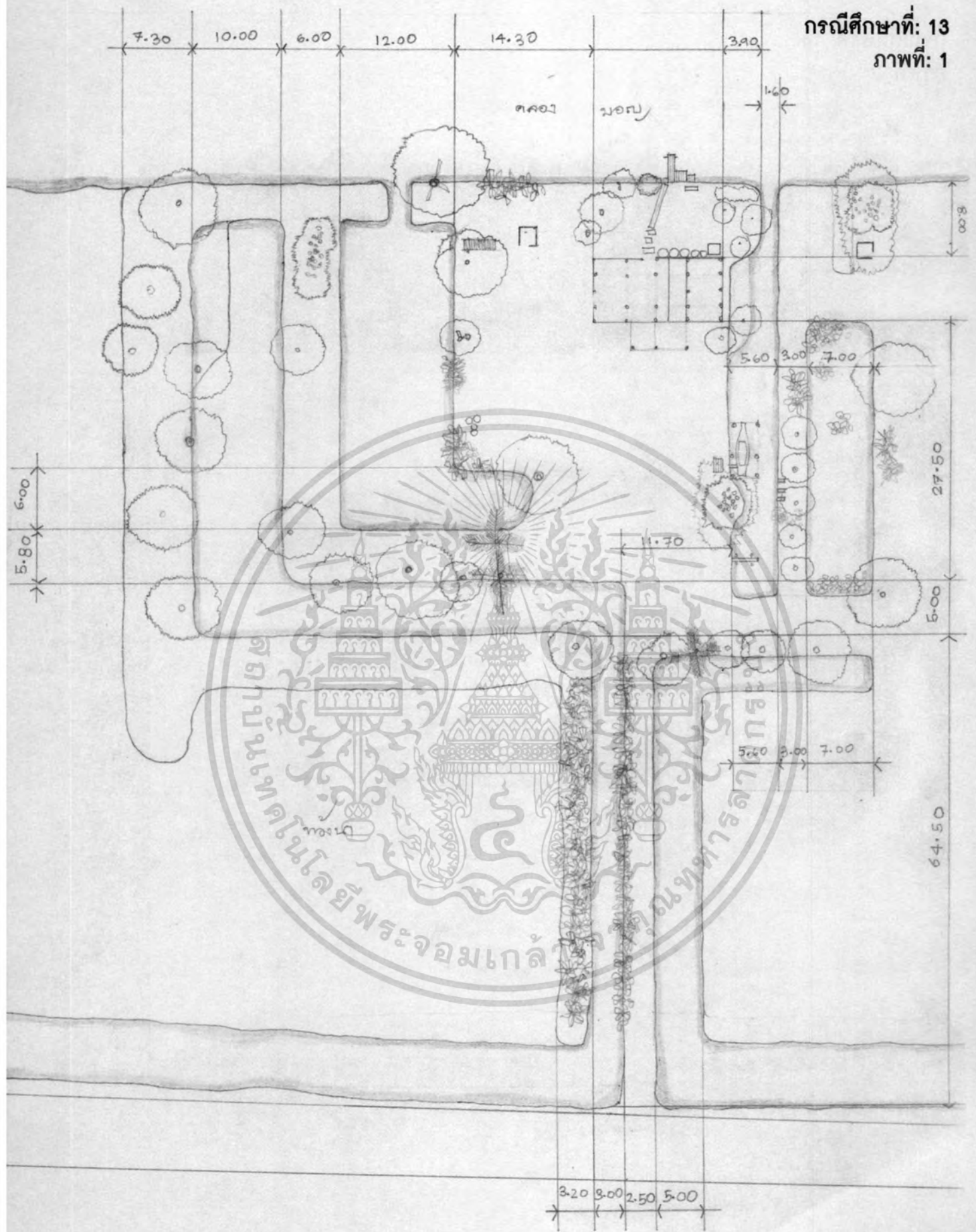
- ห้องเสาที่ 1 เป็นบริเวณส่วนนอนยกพื้นสูงเป็นพื้นไม้แข็ง
- ห้องเสาที่ 2 ครึ่งหนึ่งของห้องเสาเป็นแคร่พักผ่อนนั่งเล่น และส่วนรับประทานอาหารอีกครึ่งหนึ่งของห้องเสาเป็นที่โล่งเอนกประสงค์ และวางของใช้ประจำวัน
- ห้องเสาที่ 3 เป็นส่วนเก็บอุปกรณ์ทำครัวอยู่ชิดด้านเหนือ บริเวณที่วางตอนกลางเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ และเก็บรถไถนา ด้านหน้าชิดใต้เป็นบริเวณเก็บของ และเก็บข้าวเปลือกสำหรับทำพันธุ์
- ห้องเสาที่ 4 บริเวณด้านเหนือเป็นส่วนครัว และบริเวณปรุงอาหาร และตู้กับข้าว ชิดผนังด้านใต้เป็นที่เก็บข้าวเปลือก บริเวณตรงกลางเป็นช่องทางเข้า และพื้นที่เอนกประสงค์
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอยดูจากแปลน และภาพ 3 มิติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง

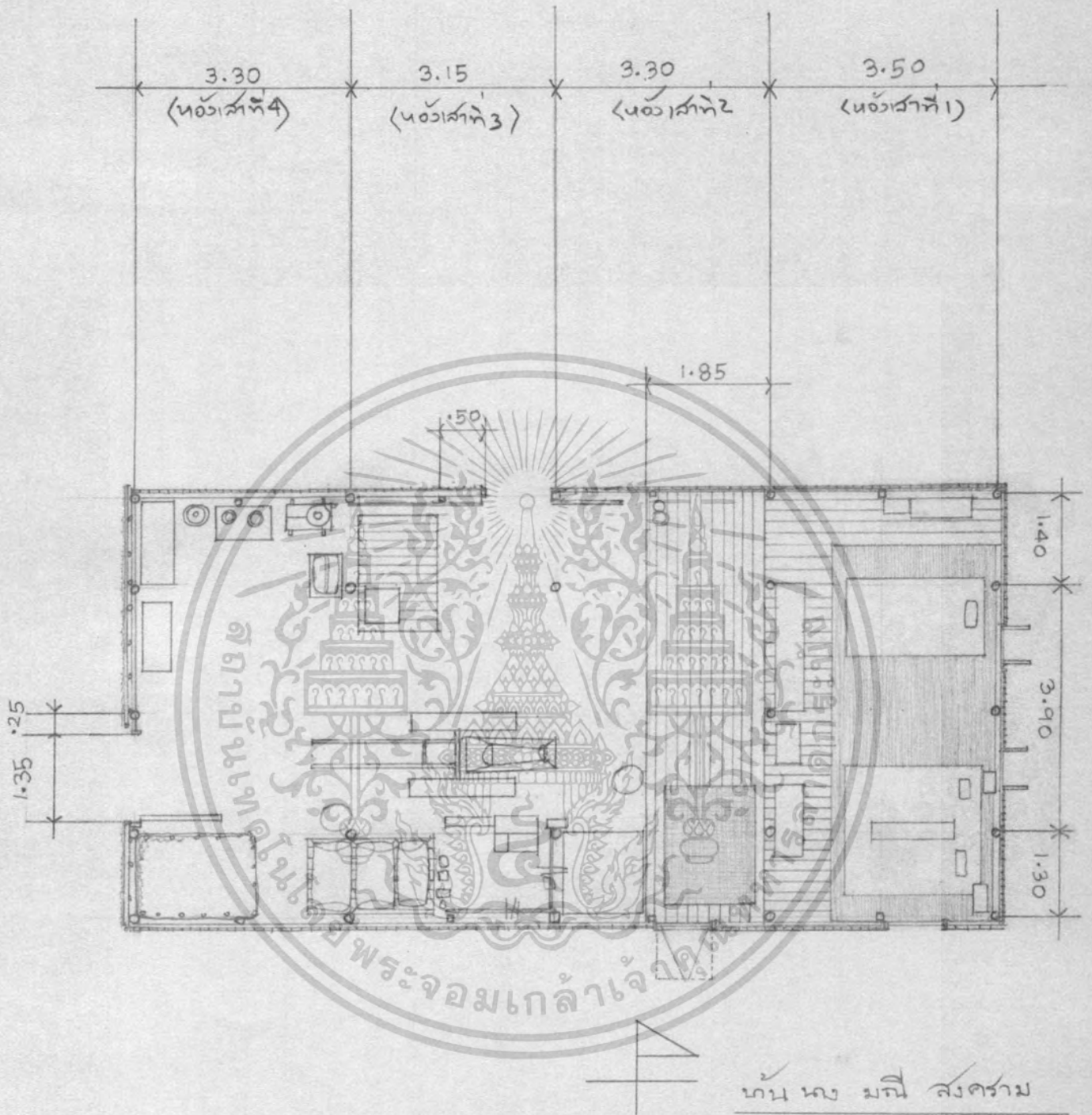
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 7"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
กลอน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตง รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 3"
ดอม่อรับตง พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่ห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง รับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 3", 2" x 5"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

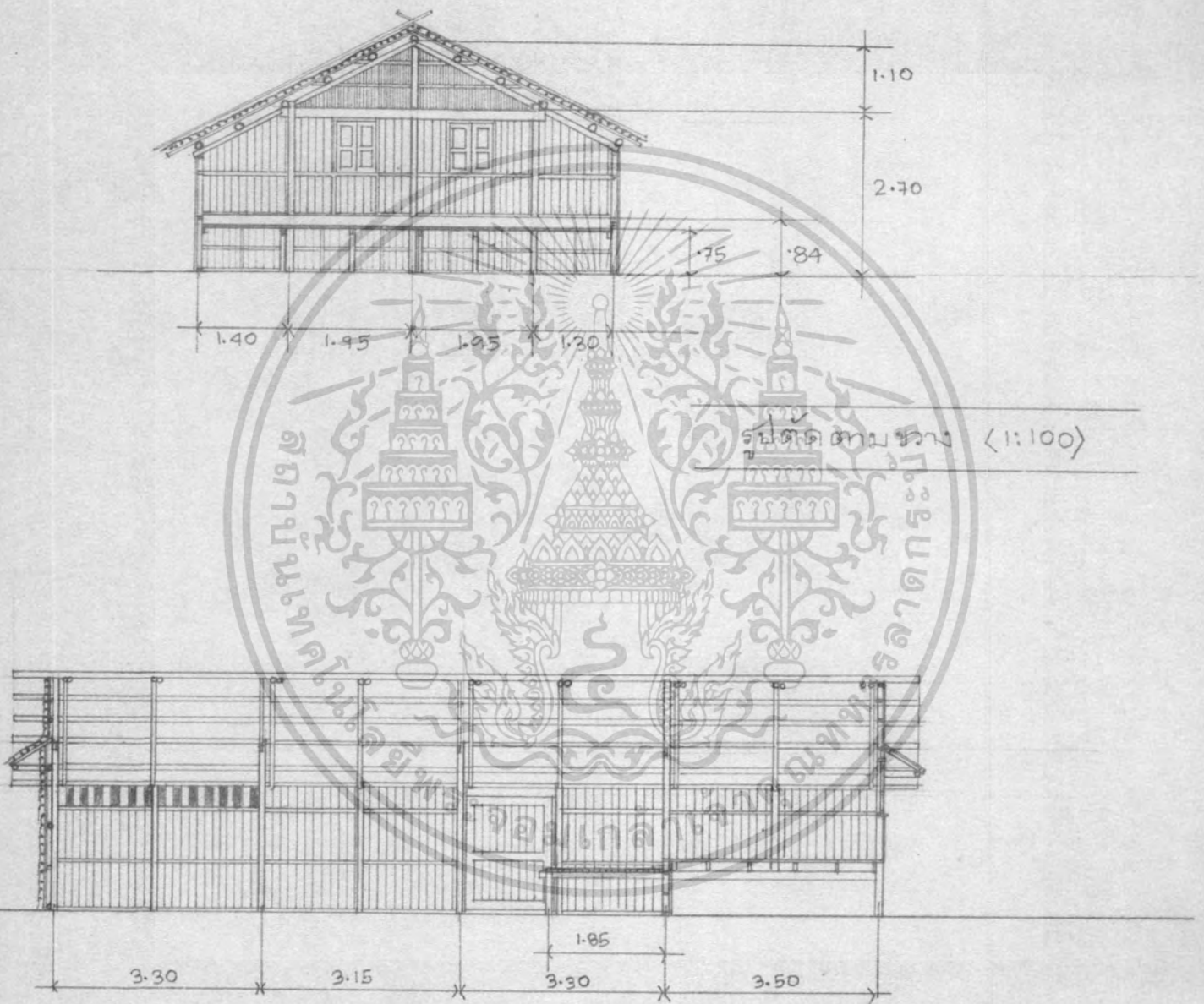

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 13
ภาพที่: 2

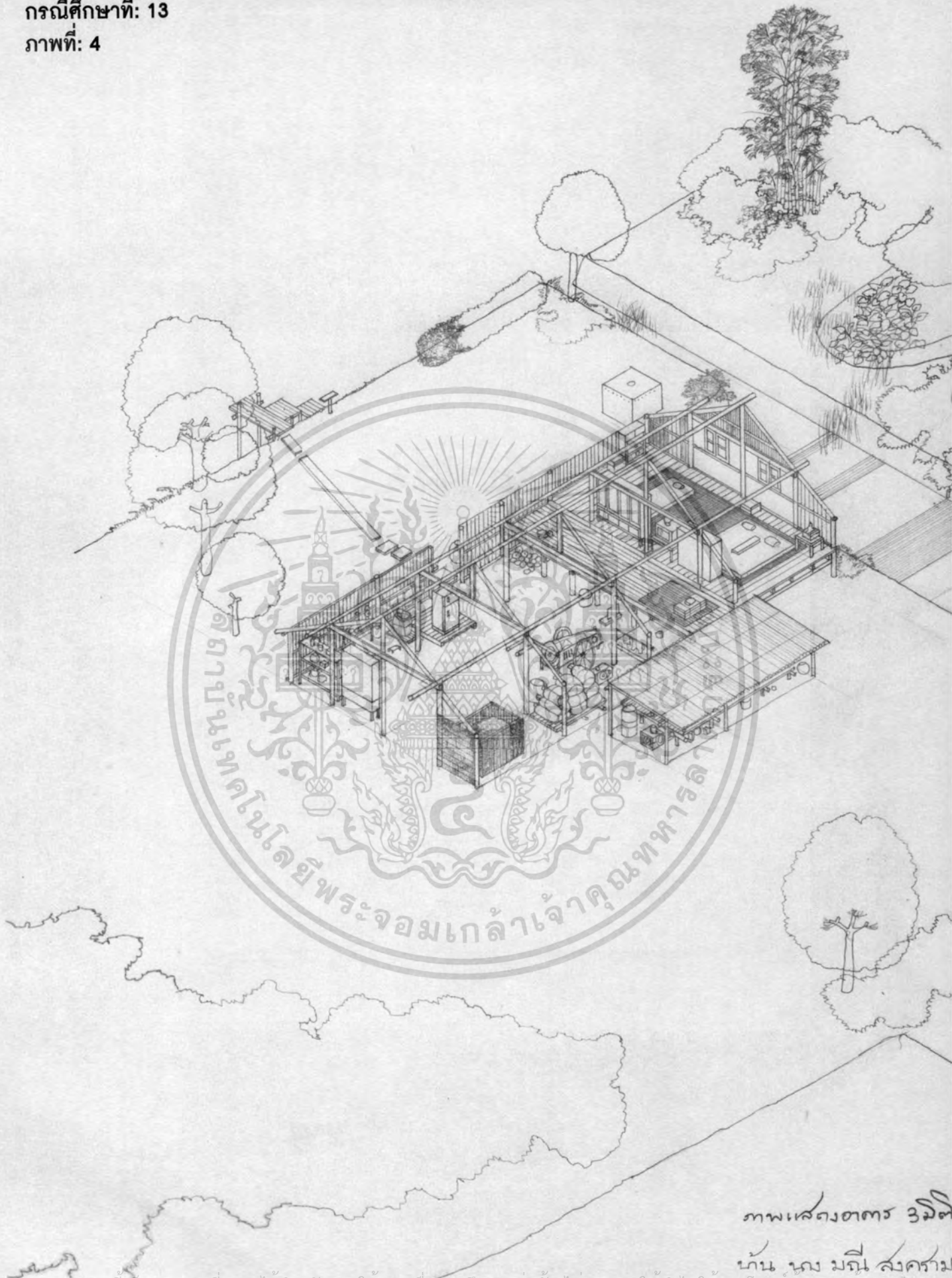
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปตัดตามยาว (1:100)

บ้าน นาง มณี สงคราม

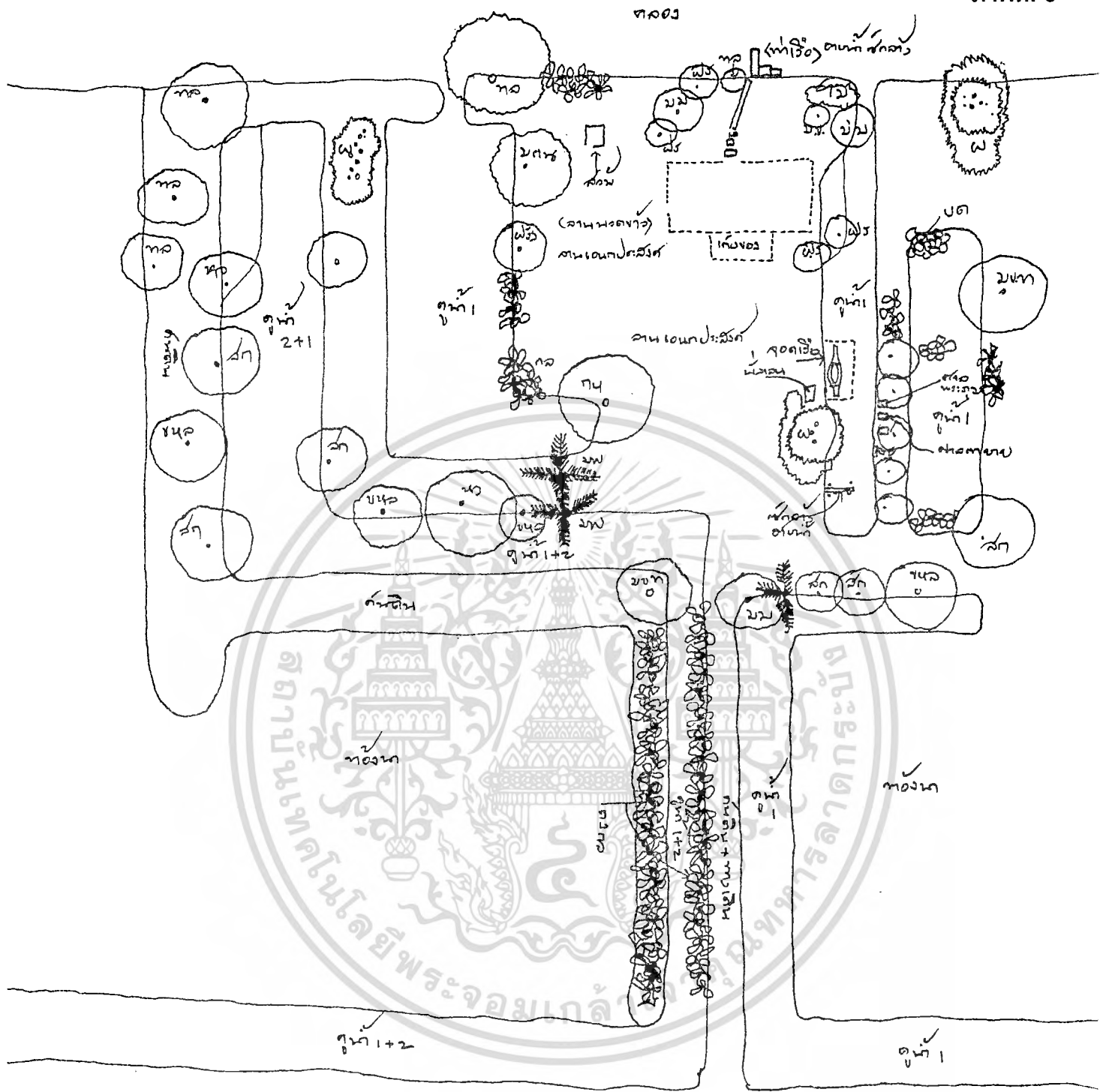
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดงอาคาร 3 มิติ

บ้าน โอบ มณี สวรรค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(ถนน)

แสดงหน้าที่จุด 1 และตำแหน่งพื้นที่ 1+2 ในบริเวณที่ติดปลูกต้นไม้
 จุดที่ 1 = จุดตัดถนนที่ 1
 จุดที่ 2 = จุดตัดถนนที่ 2 และจุดตัดทางเข้าพื้นที่ 1+2

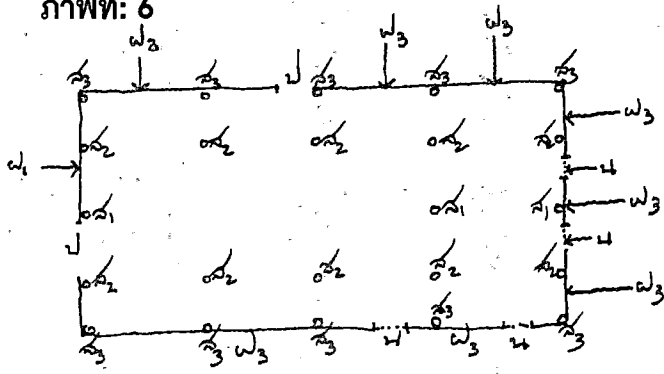
แสดงพื้นที่ใช้ประโยชน์

สค = ส: 117 ขนค = ข: 117 มพ = ม: 117 กว = ก: 117
 มข = ม: 117 มกน = ม: 117 มพ = ม: 117 มข = ม: 117
 มข = ม: 117 มกน = ม: 117 มพ = ม: 117 มข = ม: 117
 มข = ม: 117 มกน = ม: 117 มพ = ม: 117 มข = ม: 117
 มข = ม: 117 มกน = ม: 117 มพ = ม: 117 มข = ม: 117

(วิเคราะห์กรณีศึกษากรณีศึกษา)
 (บ้านทรง มค 1 สรตบ)

กรณีศึกษาที่: 13

ภาพที่: 6

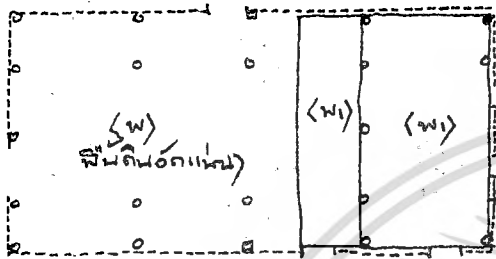

< แสดง เสาผนัง ประตูหน้าต่าง >

ส₁ = เสาใต้ ส₂ = เสาภายใน ส₃ = เสาข้าง

ฟ₁ = ฝ้าชั้นบน ฟ₂ = ฝ้าชั้นล่าง

ด = ประตู น = หน้าต่าง

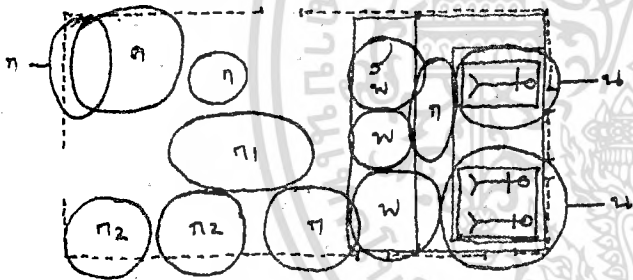

< แสดง เสา พื้น และ พื้นทับทากพื้นดิน >

ฟ = พื้นดินนอกแนว (นอกแนว)

ฟ₁ = พื้นทับทาก (ทับทากพื้นดิน) ด = ประตู

วิเคราะห์ โครงสร้าง เสาผนัง พื้นภายใน และ พื้นไม่กระดาน
(บ้านทาง มคศ สงคราม)

< แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร >

พ = ฝ้าช่องหน้าต่างรับแสง ร.รับประตูอาคาร

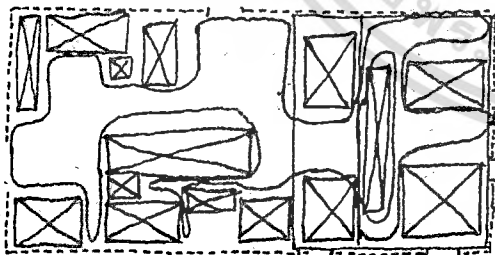
น = นอก

ค = ทางประตูอาคาร

ก = ฝ้าช่อง

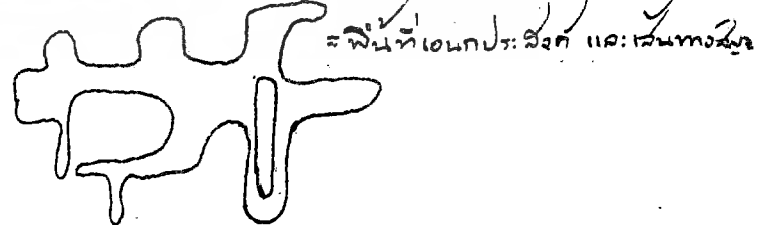
ท = ฝ้าช่องประตูอาคาร

ก₂ = ฝ้าช่องประตูอาคาร

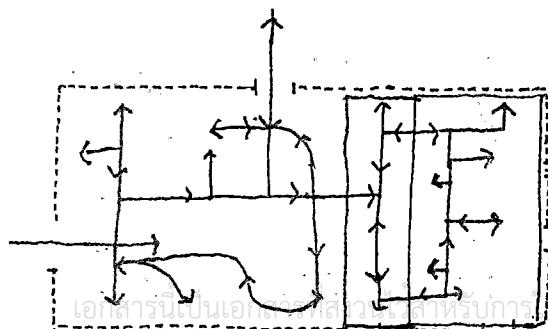

< แสดง พื้นที่ใช้สอยจริง และ บริเวณนอกประตูหน้าต่าง และ เส้นทาบผนัง >

⊗ = พื้นที่ใช้สอยจริง

= พื้นที่นอกประตูหน้าต่าง และ เส้นทาบผนัง

< แสดง เส้นทาบผนัง >

เอกสารนี้เป็นเอกสารลิขสิทธิ์สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิเคราะห์ พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ใช้สอยจริง พื้นที่นอกประตูหน้าต่าง และ เส้นทาบผนัง

(บ้านทาง มคศ สงคราม)

กรณีศึกษาที่ 14

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 120 หมู่ 7 แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นายจ่านง มั่นนาค (อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7)

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือ ของคลองมอญอยู่ติดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 27.00 เมตร x 30.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านกว้างขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำและคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพื้นที่ไม้ในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (บริเวณบ้านแห่งนี้ไม่มีที่ดินว่างหลงเหลืออยู่มาก โดยเฉพาะไม่มีคันดินเพื่อเป็นสวนผลไม้ยืนต้น และลานอเนกประสงค์สำหรับบวชข้าว เนื่องจากเจ้าของบ้านแห่งนี้ได้ฝากรถไฟอุปกรณ์ทำนา รวมถึงการบวชข้าวยังบริเวณบ้านของนางโด้ด แซ่มเชื้อ)

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเป็นโรงนาเดี่ยว วางแกนไปตามแนวตะวันออก-ตะวันตก (เป็นโรงนาแบบที่พัฒนาการไปจากรูปแบบโรงนาเดิมระบบของการพัฒนารูปแบบเช่นเดียวกับบ้านหลังที่ 12 คือ ประกอบด้วยส่วนของเค้าโครงของโรงนา และส่วนที่ต่อออกไปจากส่วนโรงนาแทนโรงนาแฝดเนื่องจากเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาจากตับจากมาเป็นสังกะสี)
- ความยาวของโรงนาขนาด 4 ห้องเสา (4 Bays) รวมความยาวทั้งหมด 13.90 เมตร กว้าง 8.40 เมตร ความยาวของส่วนต่อออกไปจากส่วนโรงนามี 3 ห้องเสาห้องเสาที่ 1 อยู่ตรงกับห้องเสาที่ 2 ของส่วนโรงนา ความยาวของแต่ละห้องเสาเท่ากับห้องเสาของส่วนโรงนา รวมความยาวทั้งหมด 10.50 เมตร กว้าง 2.40 เมตร
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาว และตามขวาง
- พื้นภายในโรงนาและส่วนต่อออกมาเกือบทั้งหมดพื้นดินอัดแน่น
- ฝาด้านนอกด้านทิศตะวันออกเป็นฝาสังกะสีซึ่งเป็นส่วนโรงนา ส่วนฝาด้านนอกต่อเติมออกไปเป็นฝาดั้ง ฝาด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกเป็นฝาสังกะสี ฝาด้านทิศใต้เป็นฝ้าไม้ตีตามนอน ฝากันห้องนอนทั้งหมดเป็นฝ้าไม้อัด
- หน้าต่างประตู ดูจากภาพอาคาร 3 มิติ และภาพวิเคราะห์ส่วนผนัง ประตูใหญ่ด้านเหนือด้านตะวันตก และด้านเหนือประตูสังกะสีกรอบไม้ หน้าต่างส่วนนอนเป็นบานเปิดไม้ หน้าต่างส่วนแคร่ที่นั่งเล่นด้านผนังใต้เป็นช่องหน้าต่างไม้บานเลื่อนแบบฝ้าไหล รวมถึงหน้าต่างนอนของลูกชายและลูกสะใภ้

ลักษณะการใช้สอย:

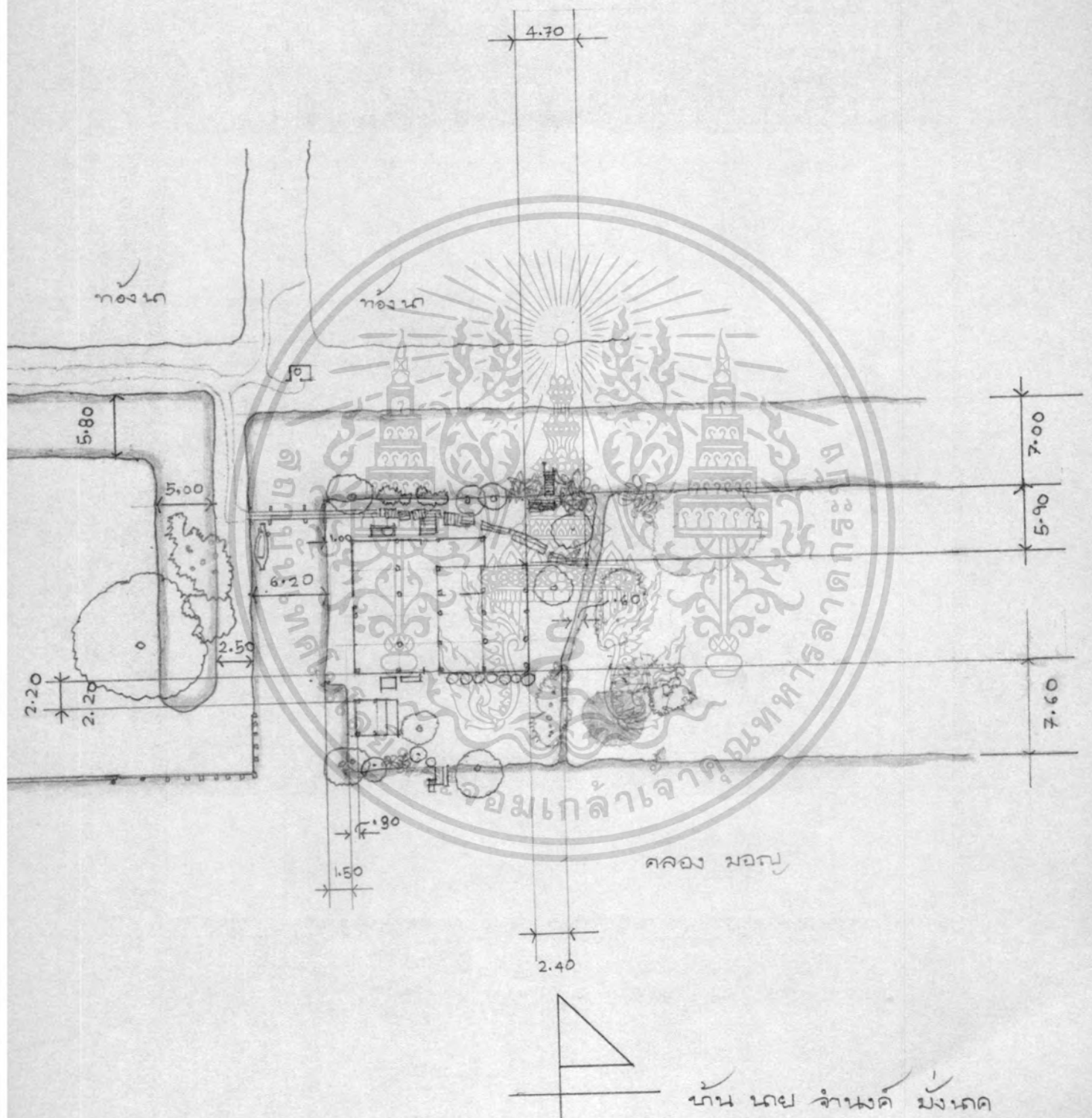
- ห้องเสาแรกเป็นส่วนห้องนอน ยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่น กั้นฝาเป็นส่วนนอนของนายจ่านงค์ มั่นนาค และภรรยา และหลานสาวอายุ 4 ขวบ
- ห้องเสาที่ 2 เป็นแคร่พักผ่อนนั่งเล่นยาวตลอดความกว้างของโรงนาระหว่างช่วงเสาราย และเสาเรียงกันห้องเป็นส่วนนอนของหลานชายแฝดอายุ 17 ปี เสาที่อยู่แนวเดียวกับห้องเสาที่ 1 ของส่วนที่ต่อออกไป ซึ่งห้อง
- เสาที่ 1 ของส่วนที่ต่อออกไปนั้นใช้เป็นบริเวณครัวประกอบด้วยส่วนปรุงอาหารเตา และตู้เก็บอุปกรณ์ทำครัว และตู้กับข้าว
- ห้องเสาที่ 3 ของส่วนโรงนาเป็นบริเวณอเนกประสงค์ ส่วนห้องเสาที่ 2 ของส่วนที่ต่อออกไปซึ่งเป็นห้องเสาที่ต่อเนื่องกับห้องเสาที่ 3 ของโรงนาเป็นส่วนเก็บของ และโต๊ะอาหาร และส่วนเก็บรถไฟ
- ห้องเสาที่ 4 ของส่วนโรงนาระหว่างช่วงเสาราย และเสาเรียงเป็นแคร่ยกพื้นสูงกันเป็นห้องนอนของลูกชายและลูกสะใภ้พร้อมทั้งบุตรชายอายุประมาณ 1 ขวบ นอกจากนั้นเป็นส่วนที่ว่างอเนกประสงค์และส่วนเก็บข้าวเปลือก และอุปกรณ์ทำนา รวมถึงที่จอดรถจักรยานซึ่งจะกินมาในส่วนของห้องเสาที่ 3 ของส่วนที่ต่อออกไป
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย ดูจากภาพแปลน และอาคาร 3 มิติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้าง

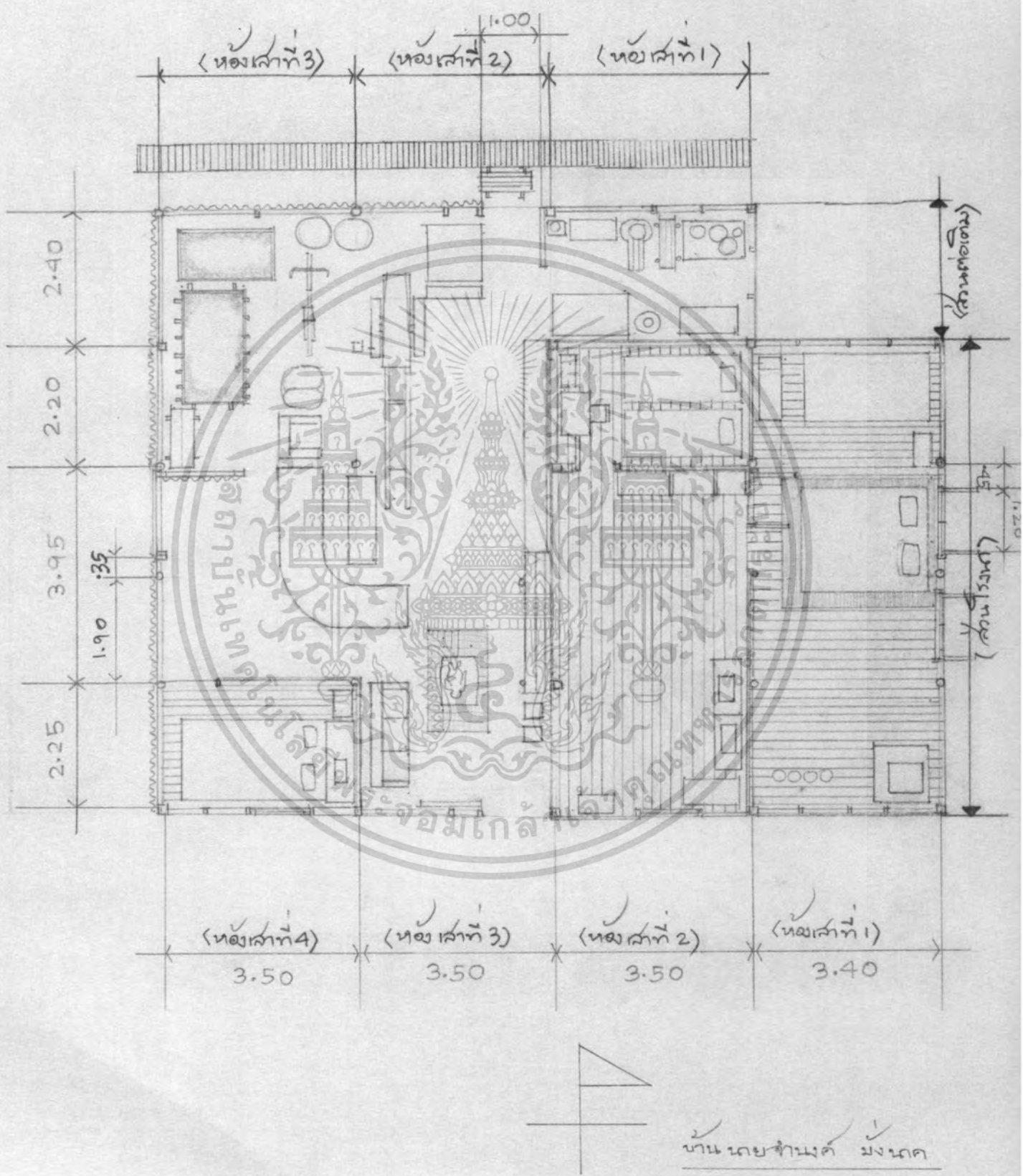
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโต	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย + เสาส่วนที่ต่อออกไป	ไม้เนื้อแข็งสี่เหลี่ยม	5"×5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งสี่เหลี่ยม	6"×6"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	2"×6"
ค้ำ	ไม้เนื้อแข็ง	2"×6"
อกไก่	ไม้เนื้อแข็ง	2"×6"
อะเส	ไม้เนื้อแข็ง	2"×6"
จันทัน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2"×5"
สิ่งมุงหลังคา	สังกะสี	
พื้นแคร่นอนและแคร่พักผ่อน	ไม้เนื้อแข็ง	1"×6"
คาน ตง พื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	2"×6", 1 1/2"×5"
คาน ตง พื้นแคร่พักผ่อน	ไม้เนื้อแข็ง	2"×5", 2"×4"
ตอม่อแคร่พักผ่อน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่นอนลูกสาว	ไม้เนื้อแข็ง	1"×6"
คาน ตง นอนลูกสาว+เขย	ไม้เนื้อแข็ง	2"×5", 2"×3"
พื้นห้องนอนลูกชาย+ลูกสะใภ้	ไม้เนื้อแข็ง	1"×6"
คาน ตง ห้องนอนลูกชาย+ลูกสะใภ้	ไม้เนื้อแข็ง	2"×4"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

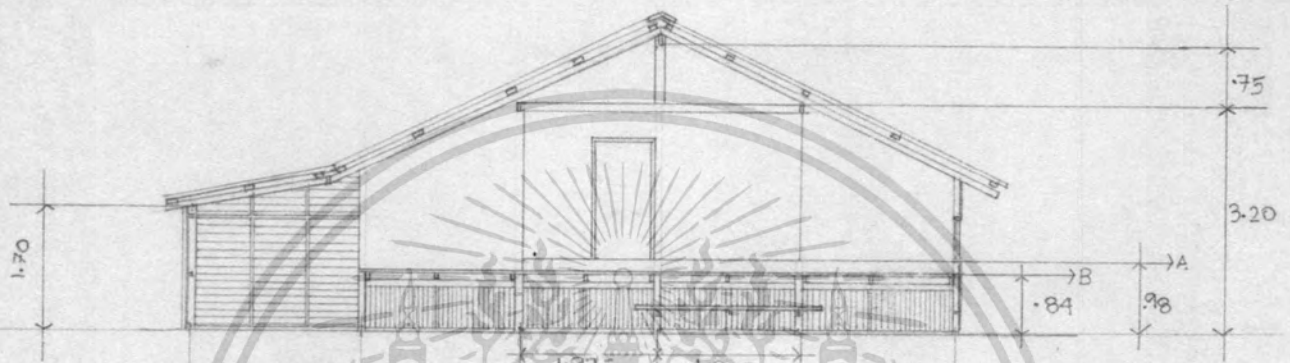

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

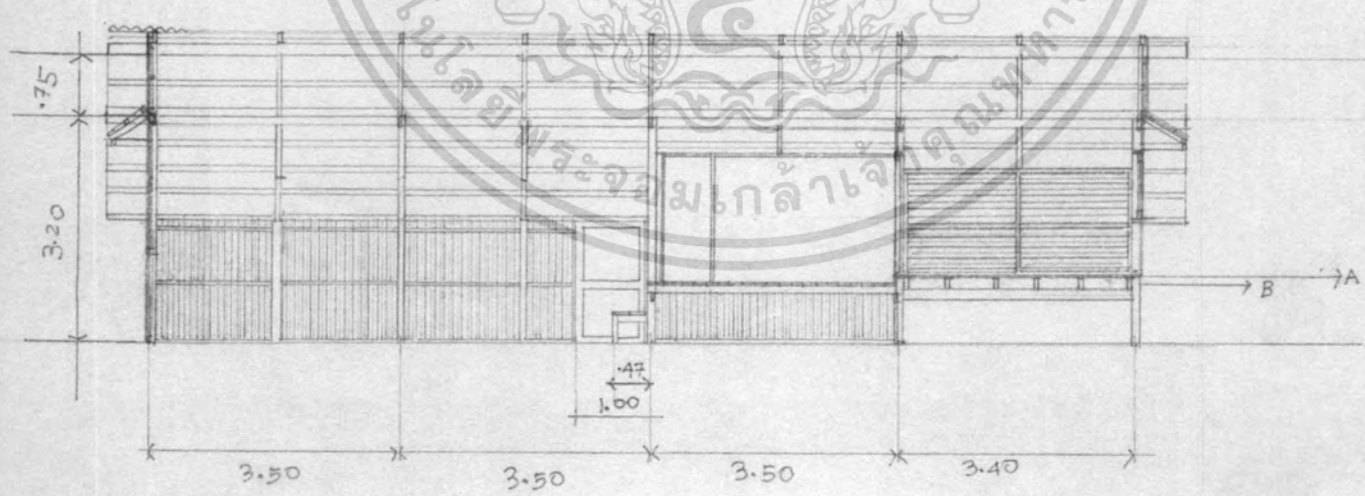
กรณีศึกษาที่: 14
ภาพที่: 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปตัดตามแนว (1:100)

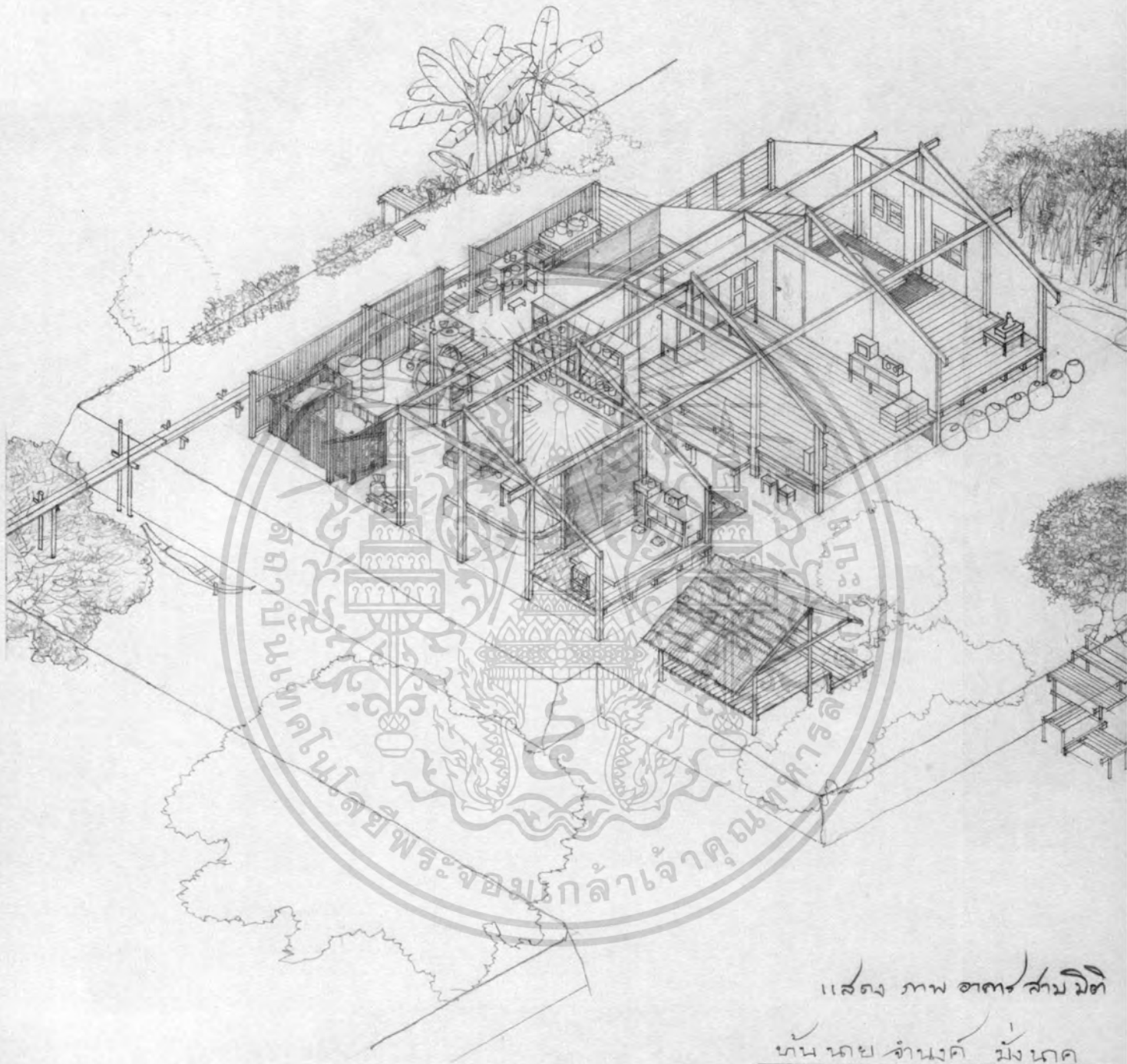

รูปตัดตามแนว (1:100)

บ้านเลขที่ ๑๑ มังคุด

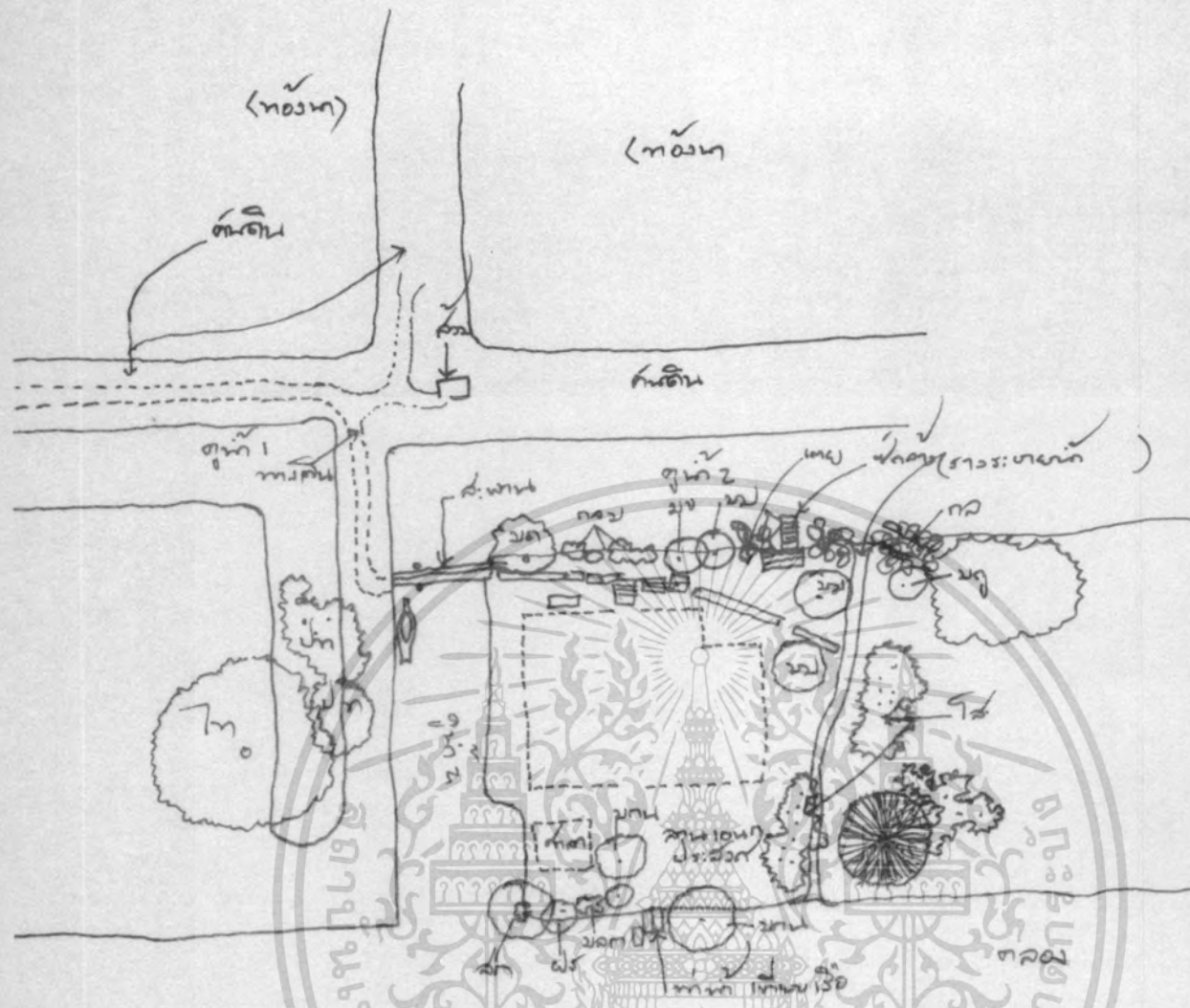
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 14
ภาพที่:4

แสดง ภาพ ๓๓๓ สามมิติ
บ้าน นาย จำนงค์ มั่งนาค

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แสดงพื้นที่ที่สวนหิน และตำแหน่งพื้นที่ที่สวนน้ำบริเวณที่หินปลุกบาตร

- จุดที่ 1 : จุดที่กักเก็บน้ำไว้ใช้สอย
- จุดที่ 2 : จุดที่กักเก็บน้ำ และจุดที่น้ำไหลลงสู่บ่อน้ำ

แสดงพื้นที่ที่มีประเวศต่าง ๆ

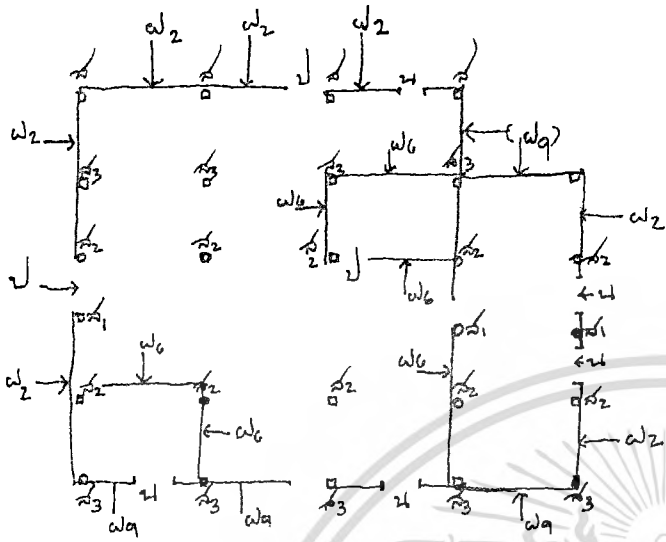
- สค = ศาลา
- บกน = บ่อน้ำร้อน
- บค = บ่อน้ำเย็น
- บค = บ่อน้ำพุร้อน
- บค = บ่อน้ำพุเย็น
- บค = บ่อน้ำพุร้อน
- บค = บ่อน้ำพุเย็น
- บค = บ่อน้ำพุร้อน
- บค = บ่อน้ำพุเย็น

วิเคราะห์กรณีใช้ที่ดินบริเวณนั้น
(เน้นความมั่นคง สิ่งแวดล้อม)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 14

ภาพที่: 6

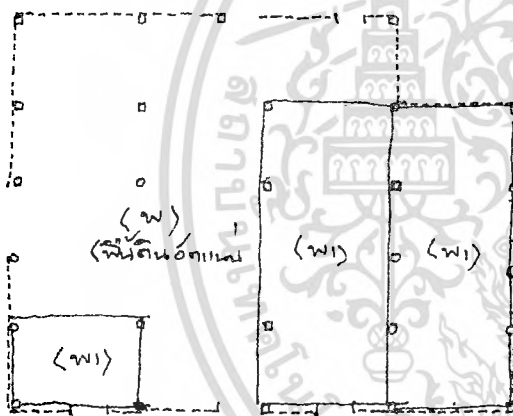

(แสดง เสา ผนัง ประตู หน้าต่าง)

ส₁ = เสาใต้ ส₂ = เสาภายใน ส₃ = เสาเรียง

ฝ₂ = ฝ้าगत:ส ฝ₆ = ฝ้าगत:ต ฝ₉ = ฝ้าगत:น

ป = ประตู น = หน้าต่าง

(แสดง เสา ผนัง และพื้นที่ยกจากพื้นดิน)

พ = พื้นดินตาม (เขต)แนว

พ₁ = พื้นไม่ยกระดับตามยกสูง มีเสาตอม่อรับคาน ๓
พื้นไม่ยกระดับ

บริเวณที่ (ตรงกลาง) เสา ผนัง พื้นภายใน และพื้นไม่ยกระดับ
(บ้าน กายข้างนอก) มีงอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่ 15

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 3 หมู่ 7 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นายพวง ศิริใหญ่

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองมอญอยู่ติดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 78.00 เมตร x 66.00 เมตร ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า วางด้านยาวขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพื้นที่ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ และภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเป็นโรงนาเดี่ยววางแกนไปตามแนวตะวันออก-ตะวันตก เป็นโรงนาแบบที่พัฒนาไปจากแบบโรงนาเดิมระบบของการพัฒนารูปแบบเช่นเดียวกับบ้านหลังที่ 12 และบ้านหลังที่ 14 คือ ประกอบด้วย ส่วนของเค้าโครงโรงนาและส่วนที่ต่อออกไปจากโรงนาแทนโรงนาแฝดเนื่องจากเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาจากต้นจากมาเป็นสังกะสี
- ความยาวของโรงนาขนาด 4 ห้อง เสา (4 Bays) รวมความยาวทั้งหมด 15.70 เมตร กว้าง 8.55 เมตร ความยาวของส่วนต่อออกไปจากโรงนามี 3 ห้องเสา ห้องเสาที่ 1 ตรงกับห้องเสาที่ 1 ของโรงนา ยาวทั้งหมด 11.70 เมตร กว้าง 2.75 เมตร
- ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง
- พื้นภายในโรงนาและส่วนต่อเติมเกือบทั้งหมดเป็นพื้นดินอัดแน่น
- ฝ้าด้านนอกเกือบทั้งหมดฝ้าสังกะสีเว้นฝ้าส่วนห้องนอนลูกชายและลูกสะใภ้เป็นฝ้ากระเบื้องกระดาดแผ่นเรียบฝ้าห้องนอนลูกสาวและลูกเขยฝ้าไม้อัด
- ประตูใหญ่ทั้งหมดสวนเข้าสู่โรงนาเป็นประตูสังกะสีกรอบไม้ ประตูห้องนอนลูกชาย ลูกสะใภ้ประตูบานไม้
- หน้าต่างส่วนของผนังด้านใต้เป็นฝ้าไหล หรือหน้าต่างบานเลื่อนรวมทั้งหน้าต่างส่วนนอนของลูกสาว ลูกเขย หน้าต่างส่วนนอนของลูกสาว ลูกเขย หน้าต่างส่วนของโรงนาในส่วนผนังด้านตะวันออกเป็นหน้าต่างบานไม้

ลักษณะการใช้สอย:

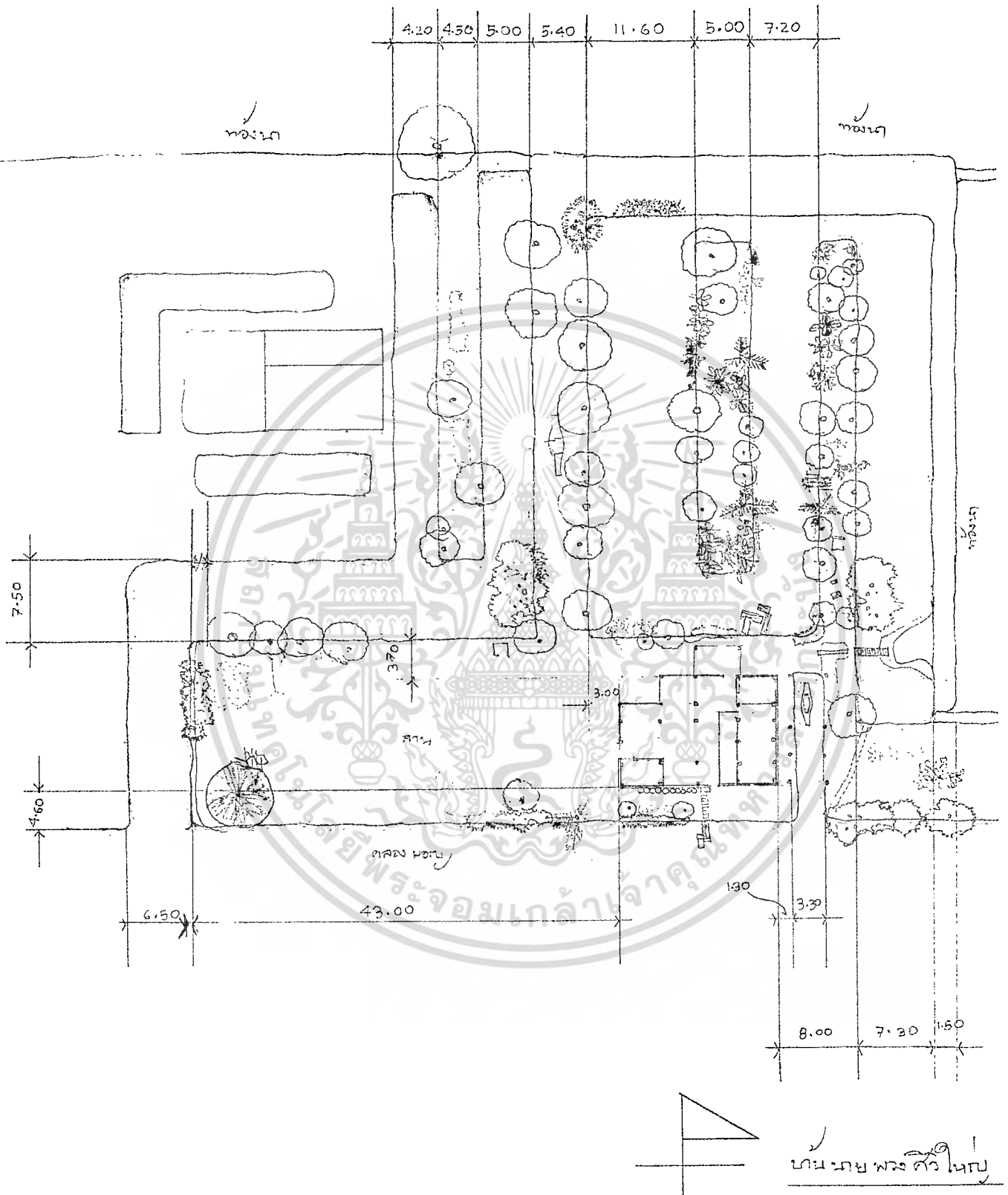
- ห้องเสาแรกของส่วนโรงนาเป็นส่วนนอน ยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่น ไม้กั้นฝ้า แต่ใช้ตู้เป็นตัวกั้น เป็นส่วนนอนของนายพวง ศิริใหญ่ และภรรยาพร้อมหลานสาวอายุ 16 ปี ห้องเสาแรกของส่วนที่ต่อออกไปกั้นเป็น
- ห้องนอนของลูกชายและลูกสะใภ้ โดยยกพื้นสูงประมาณความสูงของเตียงต่างๆ ไปฝ้าส่วนล่างตีโปรงให้ลมพัดผ่านจากใต้ถุนส่วนนอนของนายพวงเข้าสู่ส่วนห้องนี้
- ห้องเสาที่ 2 ของโรงนาเป็นแคร่ที่นั่งพักผ่อนรับแขกรับประทานอาหารกว้างเกือบ 3/4 ของเสายาวเกือบเท่ากับกว้างของเรือนโรงนาส่วนบริเวณที่ต่อออกไปเป็นบริเวณที่โล่งเอนกประสงค์สวนชิดฝ้าด้านเหนือเป็น
- ส่วนปรุงอาหาร ภายในตัวเรือนมีการยื่นหลังคาออกไปอีกหนึ่งห้องเสาเป็นส่วนครัวปรุงอาหารภายนอกตัวเรือน
- ห้องเสาที่ 3 ของส่วนโรงนาและส่วนที่ต่อออกไปเป็นบริเวณที่ว่างเอนกประสงค์ ส่วนระหว่างเสารายกับเสาราย ด้านใต้เป็นเตียงนอนของหลานชายนายพวงห้องเสาที่ 4 ระหว่างเสารายกับเสารายกั้นห้องด้วยฝ้าไม้อัด ยกพื้นสูงเป็นส่วนนอนของลูกสาวนายพวงและลูกเขย ระหว่างเสาถึงเสารายของส่วนด้านเหนือเป็นบริเวณเก็บข้าวเปลือกและรถไถรวมถึงถังน้ำมัน
- การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้สอย ดูจากภาพแปลน และอาคาร 3 มิติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

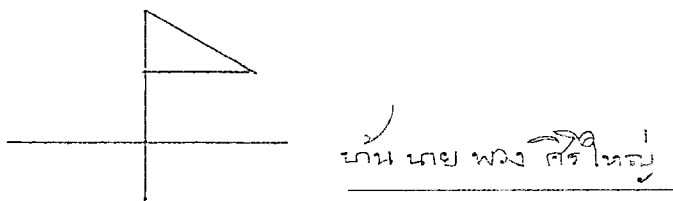
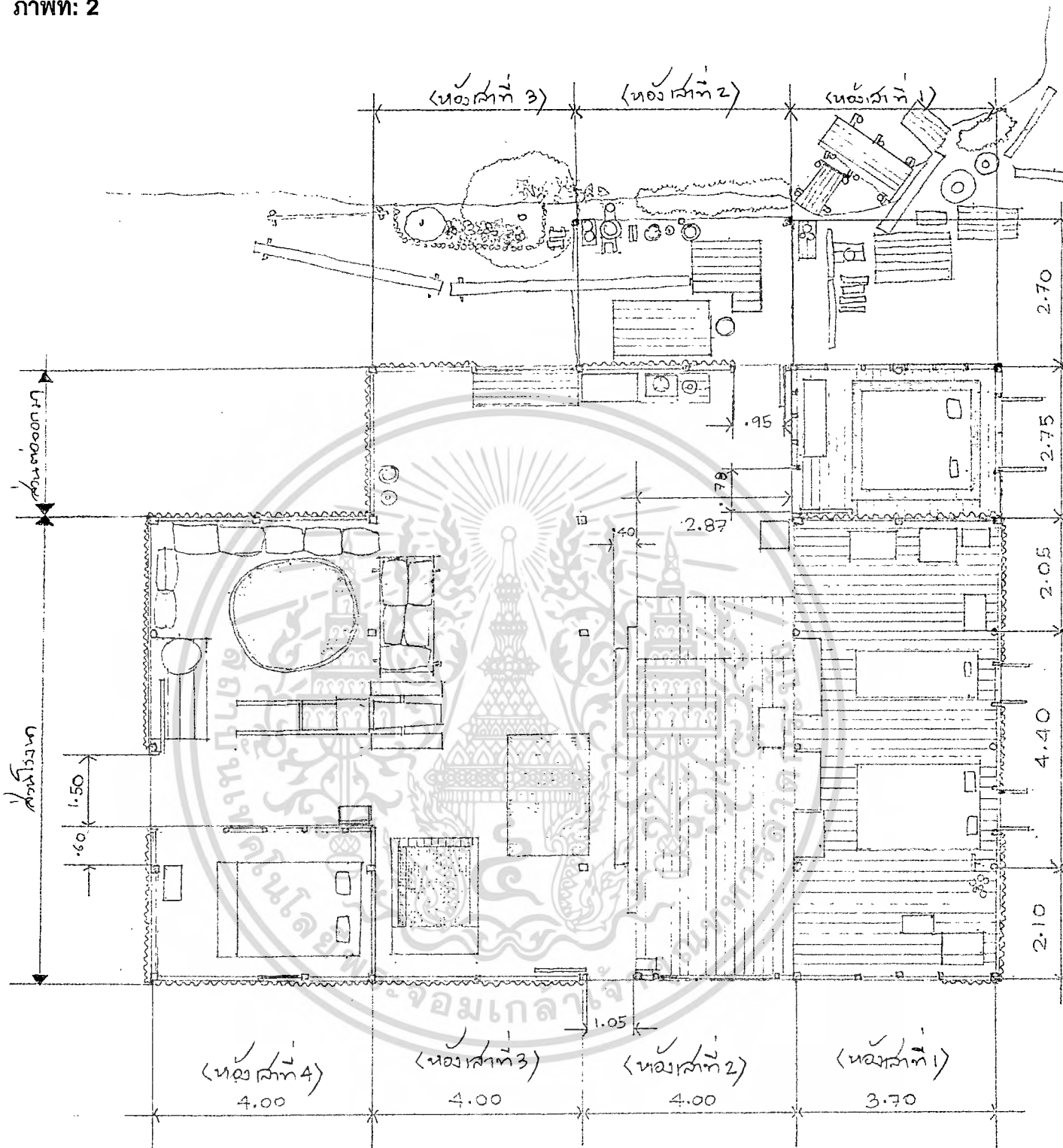
วัสดุก่อสร้าง: ส่วนโครงสร้างของส่วนโรงนาและส่วนที่ค่อออกไป

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม, สี่เหลี่ยม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5", 6" x 6"
เสาเรียง + เสาส่วนที่ค่อออกไป	ไม้เนื้อแข็งสี่เหลี่ยม	4" x 4"
ช่อ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
จันทัน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4 1/2"
อกไก่ + แปะ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5", 2" x 3"
สิ่งมุงหลังคา	ต๋ับจาก	
พื้นแครนอนและแครนั่งเล่น	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง พื้นแครนั่งเล่น	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5", 2" x 3"
คาน ตง พื้นแครนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6", 2" x 4"
ต่อม่อรับตง พื้นแครนั่งเล่น	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแครนอนลูกชาย+ลูกสะไภ้	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง แครนอนลูกชาย+ลูกสะไภ้	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5", 2" x 3"

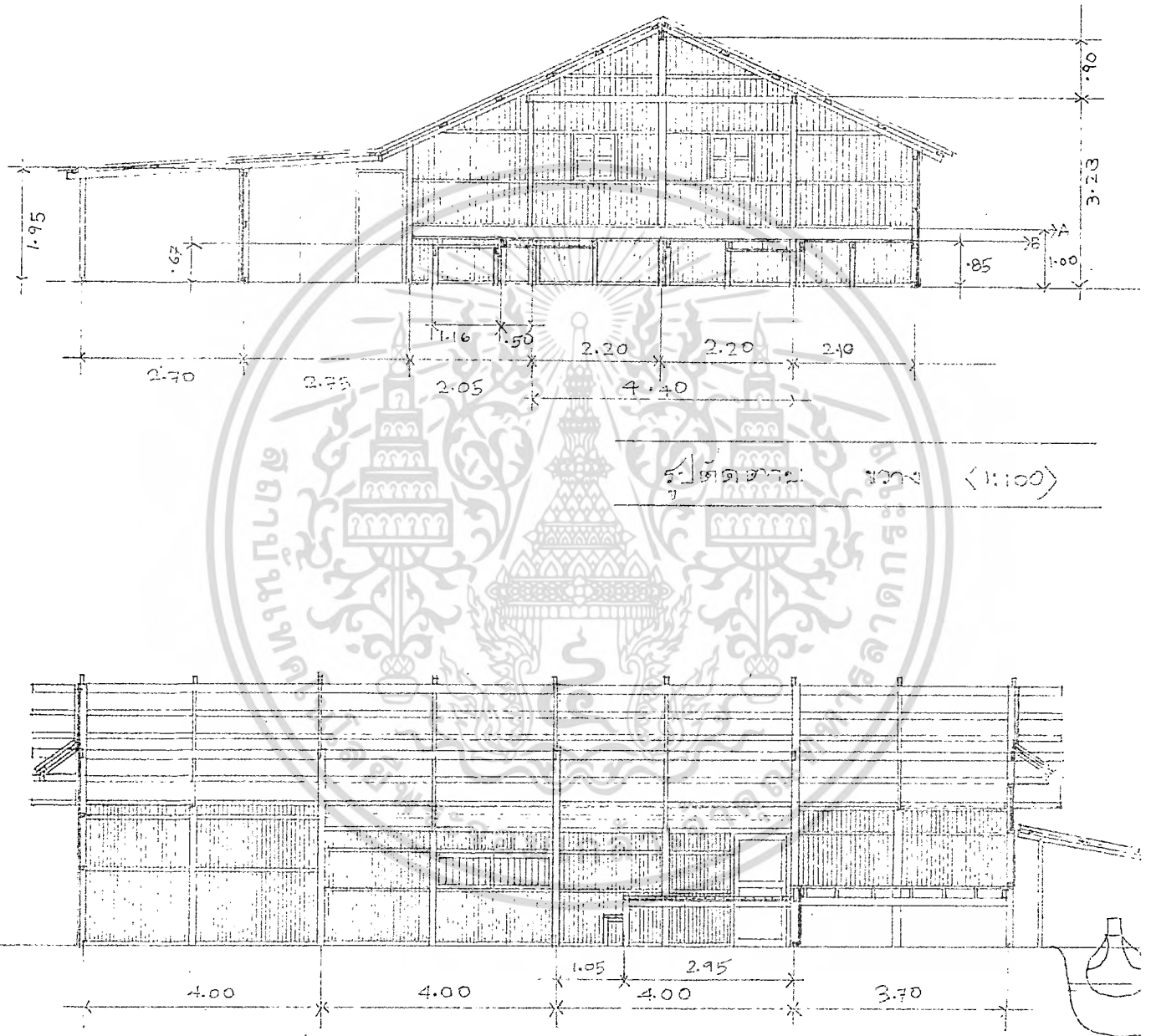
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

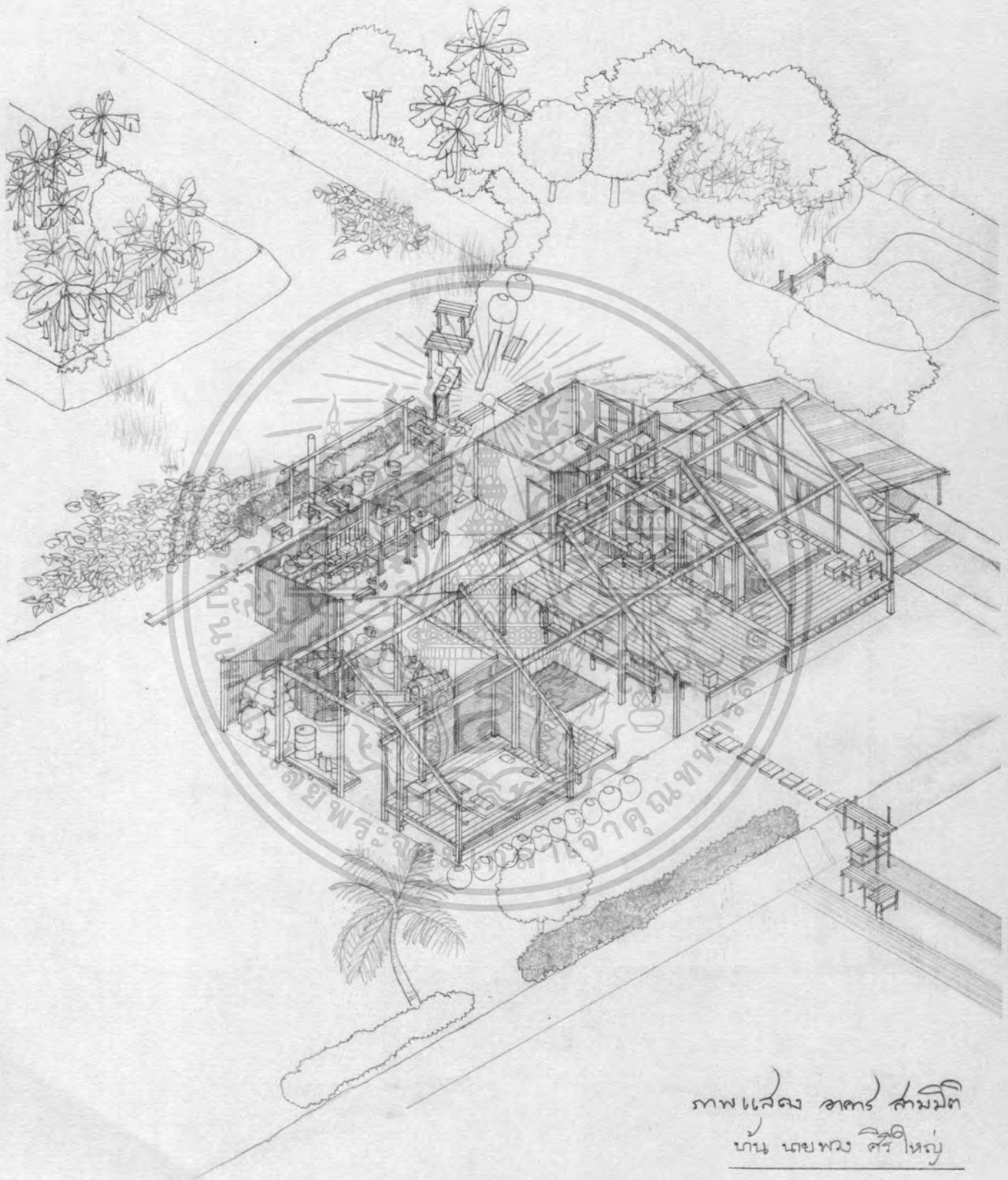
รูปตัดตามขวาง $\langle 1:100 \rangle$

รูปตัดตามยาว $\langle 1:100 \rangle$

บ้าน นาย พวง ศิริใหญ่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

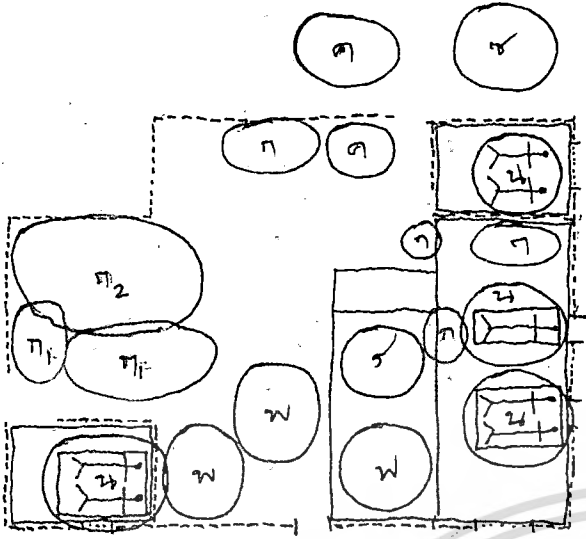
กรณีศึกษาที่: 15
ภาพที่: 4

ภาพแสดง มาตรการ สามมิติ
บ้าน เถยพวง สิริใหญ่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

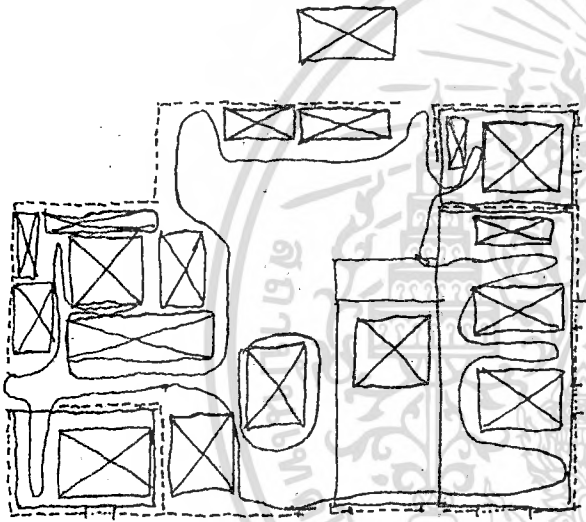
กรณีศึกษาที่: 15
ภาพที่: 6

<แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร>

พ = พักผ่อน นั่งเล่นรับแขก รั้วประตูอาคาร
 น = นอน ด = ครัวปรุงอาหาร ก = เกนของ
 ท₁ = โต๊ะรับประทานอาหาร
 ท₂ = เกนวางหนังสือ
 ท₃ = เกนวางหนังสือ

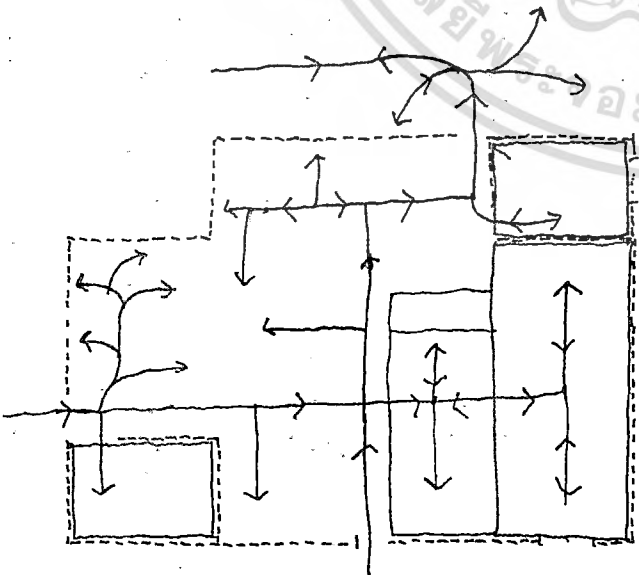
ข = ซักล้าง อาบน้ำ

<แสดง พื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ และบริเวณนอกประตูสัตว์ และเส้นทางสัญจร>

☒ = พื้นที่ใช้งานจริง

= พื้นที่ นอกประตูสัตว์ และ เส้นทางสัญจร

<แสดง เส้นทางสัญจร>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ในการสอนและใช้ประโยชน์ในการค้า
 (วิเคราะห์พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ พื้นที่ นอกประตูสัตว์ และ เส้นทางสัญจร)
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
 (กานต์ชายพวย สิริใหญ่)

กรณีศึกษาที่ 16

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 86 หมู่ 10 แขวงลำปลาทิว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นางผัน แพลอย (รื้อถอนไปแล้วหลังจากทำการรังวัดไม่นาน)

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของคลองลำปลาทิว ตรงส่วนแยกเข้าคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: บริเวณบ้านตั้งอยู่บนฝั่งด้านตะวันตกของคลองลำปลาทิว เยื้องมาทางใต้ของปากทางแยกเข้า คลองมอญ ชิดกับคลองลำปลาทิวซึ่งเป็นเขตตั้งถิ่นฐานของคนมอญ และคนไทยปะปนกัน เจ้าของบ้านคนไทยหาใช่ชาวมอญไม่ ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 62.50 เมตร x 47.50 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านกว้างขนานกับลำคลอง ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือน:

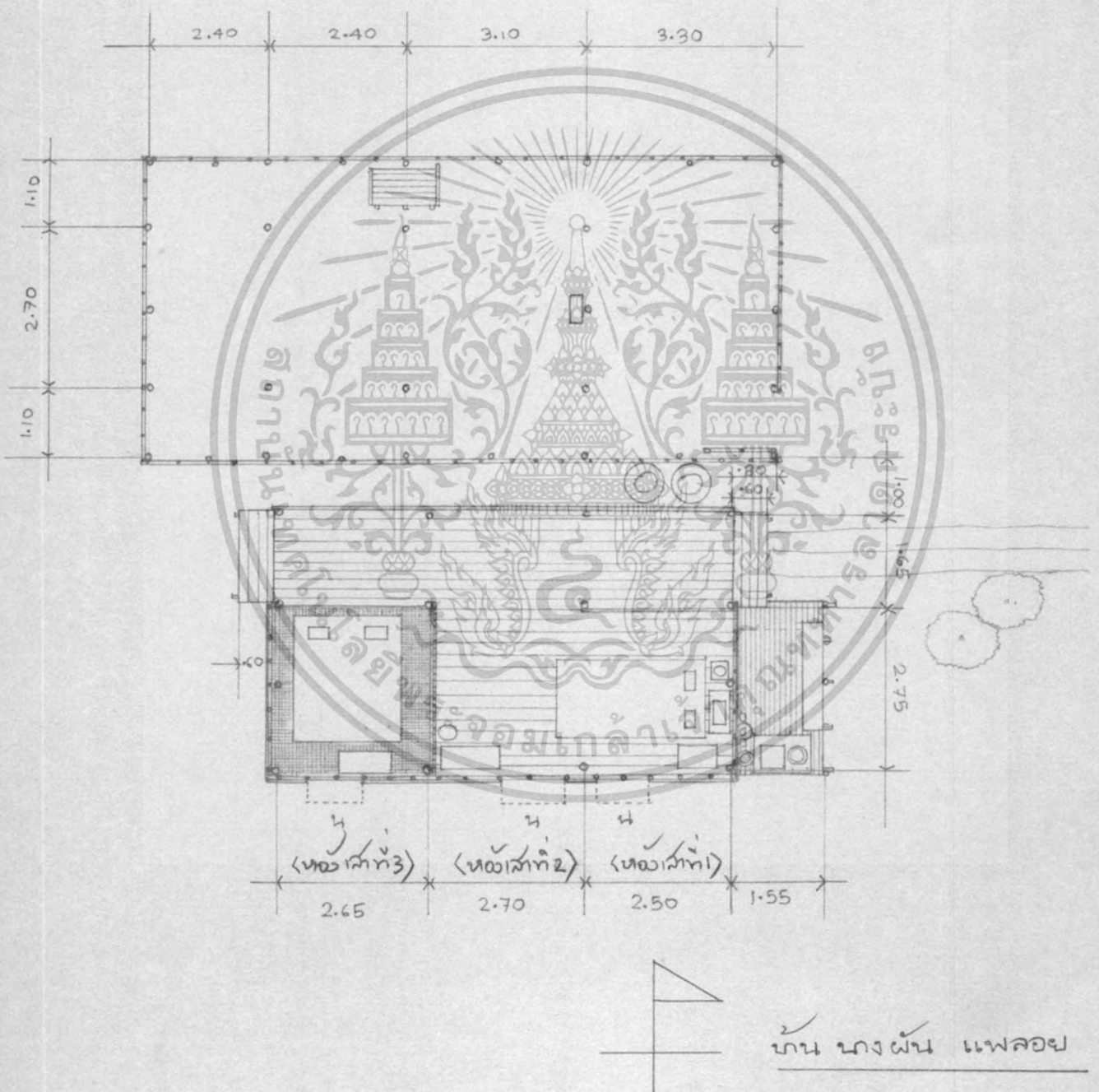
- ลักษณะเรือนเป็นเรือนยกใต้ถุนสูง เสาไม้เนื้อแข็ง พื้นไม้เนื้อแข็ง คานตงไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงจาก ฝ้าไม้เนื้อแข็ง จันทัน แป อกไก่ กลอนไม้ไผ่ ขนาดเรือน 3 ห้องเสา ยาว 7.85 เมตร กว้าง 4.40 เมตร ยกพื้นสูงจากระดับดิน 1.20 เมตร ตัวเรือนไม้ใช้โรงนาแต่เป็นเรือนไม้จริงผสมกับลักษณะเรือนเครื่องผูก โดยส่วนโครงสร้างของพื้นเป็นลักษณะเรือนไม้จริง โครงหลังคา และฝ้าผนังเป็นลักษณะของเรือนเครื่องผูก วางแกนเรือนไปตามแนวตะวันออก-ตะวันตก ฉะนั้นตัวเรือนจึงหันรับทิศทางลมด้านใต้อย่างเต็มที่

ลักษณะการใช้สอย:

- ห้องเสาที่ 1 เป็นส่วนนอนของนางผัน แพลอย และหลานสาวอายุ 4 ขวบ เป็นบุตรสาวของนางพูนศรีลูกสาวของนางผันกับสามีชื่อยศ นามสกุลชวดจึง รวมถึงบริเวณที่นั่งพักผ่อนเอนกประสงค์
- ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณโถงติดกับห้องเสาที่ 1 เป็นที่ว่างเอนกประสงค์
- ห้องเสาที่ 3 กั้นฝ้าผนังไม้เนื้อแข็งติดตั้งระหว่างห้องเสาที่ 2 กับห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณหลับนอนของนายยศ และนางสมจิต
- ด้านทิศเหนือของบริเวณนอนทั้ง 3 ห้องเสาเป็นบริเวณโถงเอนกประสงค์ใช้เป็นที่พักผ่อนนั่งเล่นรับประทานอาหาร และเส้นทางสัญจรมาสู่บริเวณนอน ผนังด้านทิศเหนือปล่อยโล่งไม่มีตีฝ้า ส่วนผนังด้านทิศใต้เป็นฝ้าตันจาก เค้าตั้งไม้รวกมีหน้าต่างบานกระทุ้ง เค้าไม้ไผ่กรุด้วยตั้งจากเรือนไม้หลังนี้เพิ่งสร้างได้ประมาณ 3 ปี (นับจากวันที่ไปรังวัดในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2532) เดิมครอบครัวของนางผัน แพลอยทั้งหมดอาศัยอยู่ในโรงนา ซึ่งยังหลงเหลือโครงอาคารและผนังอยู่ อาชีพเดิมทำนาซึ่งที่นาเขาเขาทำอยู่ด้านหลังของโคกที่พักอาศัยโรงนาปัจจุบันหลงเหลืออยู่ 2 หลังซึ่งชำรุดแล้ว วางทิศทางต่างกันโรงนาหลังด้านทิศตะวันตกปัจจุบันยังใช้เป็นที่พักผ่อนหลับนอนในตอนกลางวันของทุกคนในครอบครัว (ดูจากผังบริเวณ) ปัจจุบันเลิกทำนาแล้วแต่ยังคงขออาศัยยังโคกเดิมจากเจ้าของที่นาไปก่อนและเจ้าของก็อนุญาตให้พักอยู่ได้ มาต่อเพิงเพื่อเป็นส่วนครัวปรุงอาหารในช่วงหลังจากสร้างบ้านแล้ว เพิงส่วนครัวอยู่ชิดกับผนังด้านตะวันออก สูงจากพื้น 0.40 เมตรพื้นเป็นพื้นไม้ไผ่หลังคามุงจาก
- อาคารหลังนี้เป็นอาคารบ้านพักอาศัยขนาดเล็ก มีลักษณะเรียบง่าย ทว่าสนองประโยชน์ใช้สอยขั้นพื้นฐานได้ครบถ้วน มีลักษณะขนาดแตกต่างจากอาคารพักอาศัยแบบโรงนา แต่การจัดวางส่วนนอนยังคงวางตำแหน่งห้องแรก ซึ่งเป็นห้องเสาที่ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเช่นเดียวกับโรงนาของชาวมอญ หากแต่มีการวางเพิงครัวไว้ตรงบริเวณที่ติดกับด้านอนชาวมอญเขาไม่ทำกัน ดังกล่าวนั้นเกิดจากความสะดวกในการสัญจรจากท่าเรือ (ที่วางยอขนาดใหญ่ไว้จับปลา) เข้าสู่ครัวได้อย่างรวดเร็ว และใกล้กับคลองซึ่งจะสะดวกต่อการชักล้าง เนื่องจากครอบครัวนี้เลิกทำนาแล้วอาคารจึงไม่จำเป็นต้องเป็นอาคารขนาดใหญ่ที่จะต้องเก็บอุปกรณ์ทำนา และเก็บข้าวเปลือกแต่ก็สามารถสนองกิจกรรมได้ครบถ้วน

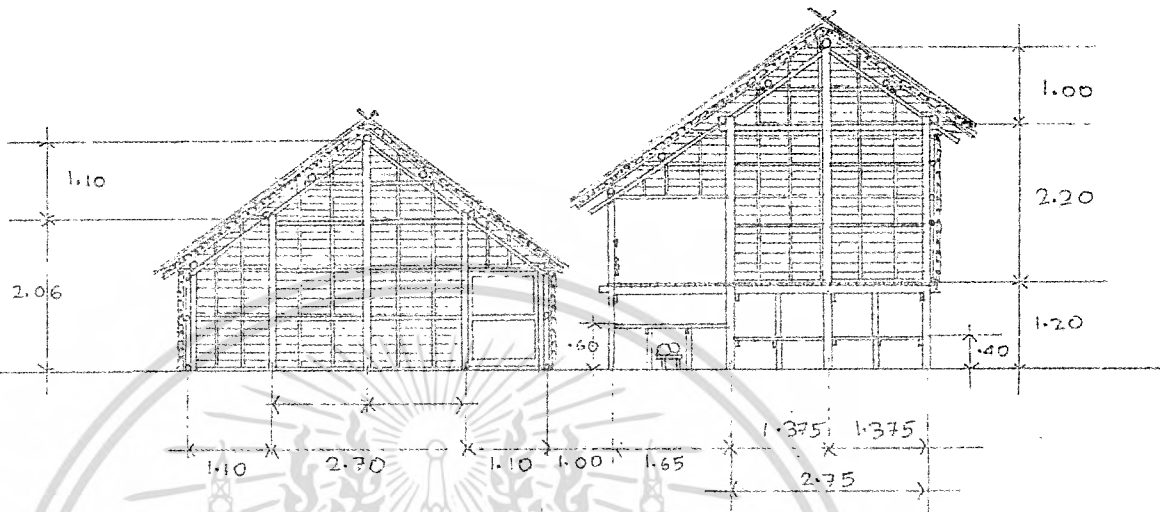
การรังวัดอาคารหลังนี้ เพื่อจะเปรียบเทียบรูปแบบของเรือนใต้ถุนสูงซึ่งผู้อาศัยเดิมเป็นชาวนาไทย และเลิกทำนาแล้วว่ามีลักษณะขนาดแตกต่างกับโรงนาของชาวมอญอย่างไรบ้าง และอาคารแบบโรงนาก่อร่างคงเหลือทิ้งไว้ขนาด และการวางก็มีส่วนคล้ายคลึงกับโรงนาของชาวมอญอยู่บ้าง หากแต่ไม่ยึดทิศทางวางแกนอาคารตามแนวตะวันออก-ตะวันตกเคร่งครัดเหมือนชาวมอญ การขุดคูและการปรับโคกเพื่อสร้างเรือนก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับโคกพักอาศัยของชาวมอญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารลิขสิทธิ์ของกรมศิลปากร และมีการวางก็มีส่วนคล้ายคลึงกับโรงนาของชาวมอญอยู่บ้าง หากแต่ไม่ยึดทิศทางวางแกนอาคารตามแนวตะวันออก-ตะวันตกเคร่งครัดเหมือนชาวมอญ การขุดคูและการปรับโคกเพื่อสร้างเรือนก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับโคกพักอาศัยของชาวมอญ

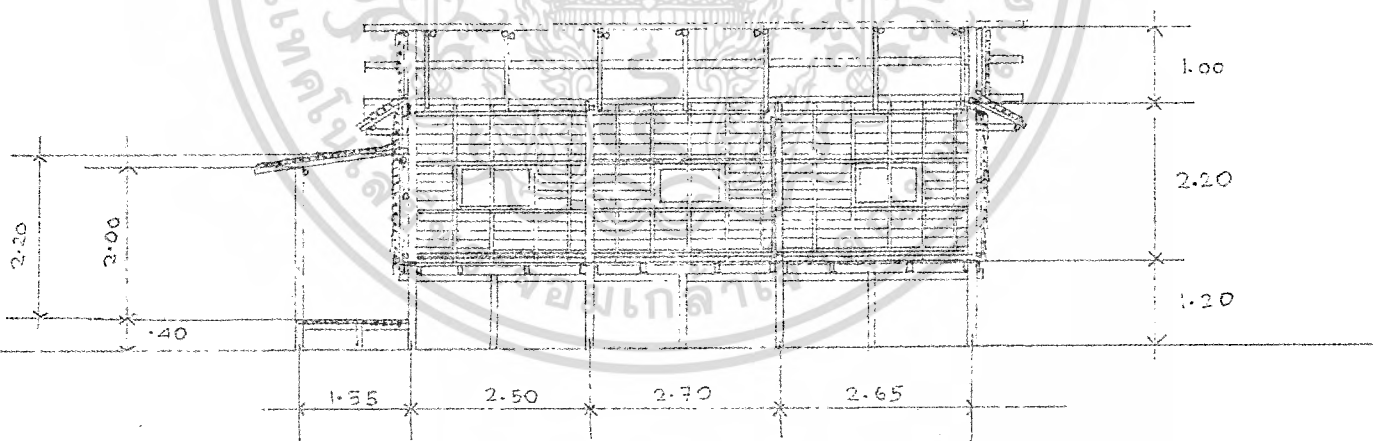

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่: 16
ภาพที่: 3

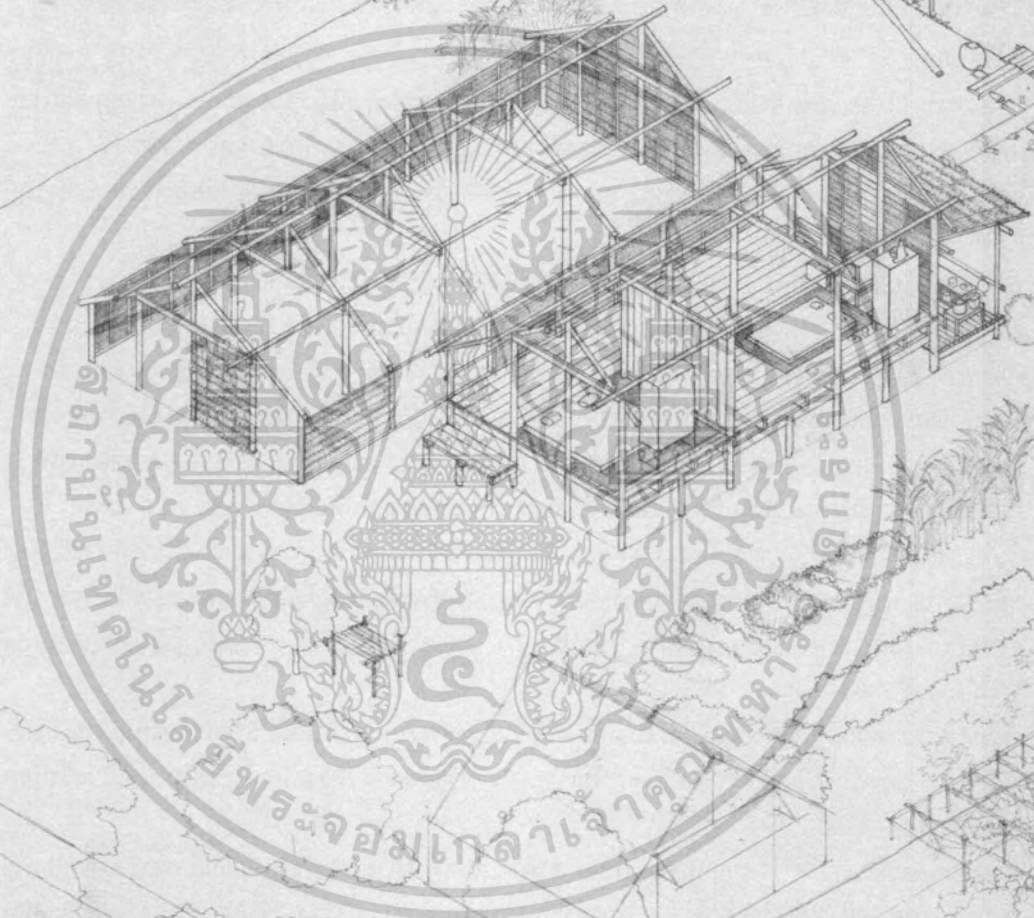
รูปตัดตามยาว (1:100)

รูปตัดตามยาว (1:100)

บ้านนางฉวี แพลบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดง อาคาร ส้มมิต

บ้าน หนองผืน แพลอย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กรณีศึกษาที่ 17

บ้านเลขที่: บ้านเลขที่ 62 แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง

เจ้าของบ้าน: นางเก็ม ไชยชนะ

ที่ตั้ง: บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ผังบริเวณบ้าน: ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 60.00 เมตร x 82.50 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า วางด้านกว้างขนานกับคลองมอญ ขนาดคูน้ำ และคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพื้นที่ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ

ลักษณะเรือน:

- ลักษณะเรือนไม่ใช่เรือนแบบโรงนา หากแต่เป็นเรือนพักอาศัยสร้างด้วยไม้แบบร่วมสมัย (ดูจากภาพแปลนและภาพรูปตัด) ประกอบด้วยเรือนพักอาศัยและเรือนครัว (รวมถึงบริเวณเก็บของ) สร้างติดต่อกัน

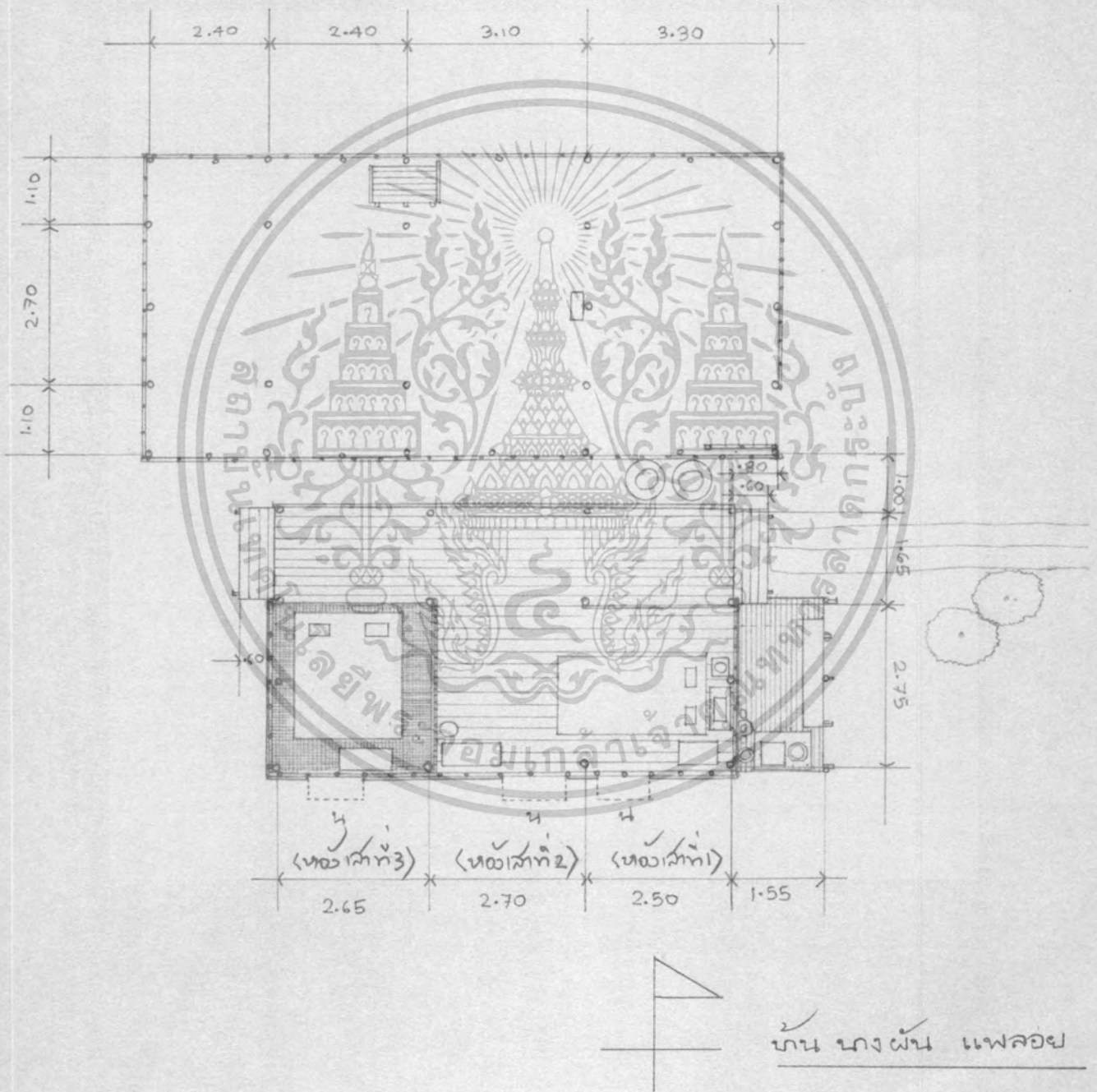
ลักษณะการใช้สอย:

- ลักษณะเรือนไม่ใช่เรือนแบบโรงนา หากแต่เป็นเรือนพักอาศัยสร้างด้วยไม้แบบร่วมสมัย (ดูจากภาพแปลนและภาพรูปตัด) ประกอบด้วยเรือนพักอาศัยและเรือนครัว (รวมถึงบริเวณเก็บของ) สร้างติดต่อกัน
- เรือนพักอาศัยวางอยู่ทางด้านทิศใต้ส่วนเรือนครัววางชิดกับเรือนพักอาศัยทางทิศเหนือตัวเรือนครัวอยู่ใกล้คลอง
- เรือนพักอาศัย และเรือนครัวมีจำนวน 4 ห้องเสาเท่ากัน และวางอยู่ในระยะเดียวกัน
- เรือนพักอาศัยเป็นเรือน 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นบริเวณพักผ่อนรับแขกบริเวณนอกประสงค์ และบริเวณนอน ห้องเสาที่ 1 เป็นส่วนนอนและปริมาณพักผ่อนนอกประสงค์ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณรับแขกพักผ่อน ซึ่งห้องเสาแรก และเสาที่ 2 เป็นพื้นไม้เนื้อแข็งมีคานและรางรับพื้นไม้กระดานวางสูงจากพื้นซีเมนต์ประมาณ 0.20 เมตร ห้องเสาที่ 3 และห้องเสาที่ 4 เป็นบริเวณโล่งนอกประสงค์มีบันไดขึ้นสู่ชั้นที่ 2 ตรงห้องเสาที่ 3 ค่อนไปทางทิศเหนือพื้นเป็นพื้นซีเมนต์เทบนพื้นดินอัดแน่นสูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 0.10 เมตร ชั้นที่ 2 ของเรือนนอนมี 3 ห้องเสา ห้องเสาที่ 4 ของเรือนเป็นหลังคาคลุมพื้นที่ชั้นล่างซึ่งมุงด้วยสังกะสีส่วนหลังคาของชั้นที่ 2 หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ โครงหลังคาเป็นไม้เนื้อแข็งไม้ตีฝ้าเพดาน ผึงเป็นฝ้าไม้ตีตามนอนเจาะหน้าต่างบานเปิดตามกึ่งกลางของช่วงเสา โครงสร้างของเรือนนอนเป็นเสาไม้เนื้อแข็งคานตรงพื้นไม้เนื้อแข็งตลอด
- เรือนครัว และส่วนเก็บของเป็นอาคารชั้นเดียว หลังคาเอียงลาดไปทางทิศเหนือ หลังคาส่วนสูงสุดวางชิดกับผนังชั้น 2 ของเรือนนอน (ดูรูปตัด และภาพแปลน) มุงด้วยสังกะสี โครงสร้างส่วนหลังคาไม้เนื้อแข็งเอียงลาดชันไม่มาก
- ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณที่วางนอกประสงค์ห้องเสาที่ 3 และที่ 4 บริเวณเก็บข้าวเปลือกเก็บรถไถ และอุปกรณ์ทำนามีประตูเปิดสู่ลานหมวดข้าว และประตูเดินสู่น้ำและบริเวณซักล้าง พื้นของเรือนครัวทั้งหมดเป็นพื้นซีเมนต์ดินอัดแน่น
- จากการดูลักษณะรูปทรงอาคารโดยผิวเผินจะเห็นว่าเรือนพักอาศัยหลังนี้เป็นเรือนพักอาศัยแบบบ้านพักทั่วไปของชาวบ้าน แต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไปทำการรังวัดเพื่อสืบค้นถึงเอกลักษณ์ของอาคารพักอาศัยแบบประเพณีของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในโรงนาก็พบว่า อาคารหลังนี้ก็คือ การปรับปรุงลักษณะของโรงนาเดิมให้เข้าสู่รูปทรงและโครงสร้างอาคารสมัยใหม่ แต่ผังการวางตำแหน่งของห้องเสาและตำแหน่งพื้นที่ใช้สอย คือ ผังของโรงนาแผ่ตนเอง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยส่วนใดๆ เลยโดยเฉพาะเรือนพักอาศัยแม้จะเป็น 2 ชั้นแต่ก็เป็นเรือนนอน ซึ่งตรงกับโรงนาที่เป็นส่วนนอน ทั้งยังวางอยู่ทางด้านใต้ของเรือนครัวก็เป็นตำแหน่งเดิมของโรงนาเดิม ทั้งยังได้รับลมประจำเช่นเดิม บริเวณห้องเสาที่ 2 และห้องเสาที่ 1 ยกพื้นสูงจากพื้นซีเมนต์ไม่มากนักก็คือส่วนแคร่และส่วนพื้นนอนของโรงนานั้นเองทั้งยังสนองประโยชน์เป็นส่วนพักผ่อนรับแขกนั่งเล่น และส่วนนอน ตรงตามระบบของเรือนโรงนาทุกประการ ส่วนพื้นของเสาที่ 3 และที่ 4 เป็นพื้นซีเมนต์แทนพื้นดินอัดแน่นของโรงนา และก็ยังคงเป็นบริเวณนอกประสงค์ เช่น พื้นที่ใช้สอยโรงนาเป็นแต่เพียงมีส่วนของบันไดไม้เชื่อมพื้นชั้นล่างสู่พื้นชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นส่วนขยายของบริเวณนอนจากโรงนาเดิมขึ้นสู่พื้นชั้นที่ 2

- ส่วนเรือนครวนี้ การวางตำแหน่งตรงตามแบบของโรงนาทุกประการ หากแต่หลังคาเป็นเพียงลาดลงสู่ทิศเหนือไม่เป็นทรงจั่วแบบโรงนา ทั้งนี้ก็เพราะมุงด้วยสังกะสีที่สามารถทำความลาดชันได้น้อยโดยสามารถคลุม
- พื้นที่ที่กว้างได้โดยไม่ต้องทำเป็นทรงจั่วแบบหลังคามุงจาก เพราะต้องใช้ความลาดชันสูง เห็นได้ว่าแม้รูปทรงจะเปลี่ยนไปจนดูไปเป็นโรงนาก็ตามแต่การวางตำแหน่งทิศทางก็เป็นการวางตามแบบโรงนาดั้งเดิมนั่นเอง
- หากแต่รูปทรงอาคารเปลี่ยนแปลงไปตามเทคนิคก่อสร้างสมัยใหม่และวัสดุที่ทันสมัยเท่านั้น ชาวมอญยังคงคุ้นเคยกับการใช้พื้นที่ในส่วนต่างๆ ไม่เปลี่ยนแปลงไปเลยไปจากโรงนาแม่แต่น้อย
- จากการสำรวจเรือนหลังที่ 16 และหลังที่ 17 ซึ่งเรือนทั้ง 2 หลังไม่มีลักษณะเป็นแบบโรงนาเลยเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วแสดงให้เห็นว่าเรือนหลังที่ 16 เป็นเรือนพักอาศัยได้ถูกสูงผู้พักอาศัยเคยอยู่โรงนามาแต่เดิม หากแต่เป็นคนไทยครั้งสร้างเรือนหลังที่ 16 ขึ้นเพื่อพักอาศัยแทนโรงนาเดิมที่ไม่มีเค้าโครงใดๆ ของโรงนาติดมาเลย การใช้พื้นที่ต่างๆ ของเรือนวางอิสระจากแบบของโรงนาเดิมไปโดยสิ้นเชิง ส่วนเรือนหลังที่ 17 นั้นแม้จะสร้างเป็นอาคารร่วมสมัยแบบอาคาร 2 ชั้นหากแต่ผู้พักอาศัยเป็นชาวมอญ และเคยอยู่ในโรงนามาก่อน เมื่อมีการสร้างเรือนพักอาศัยขึ้นใหม่กฎเกณฑ์ในการวางพื้นที่ใช้สอยยังคงวางตามแผนภูมิของโรงนาเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้ทราบถึงอิทธิพลทางรูปแบบประเพณีของการอยู่อาศัยของชาวมอญนั้นยังติดอยู่กับประเพณีเดิมอย่างเหนียวแน่น

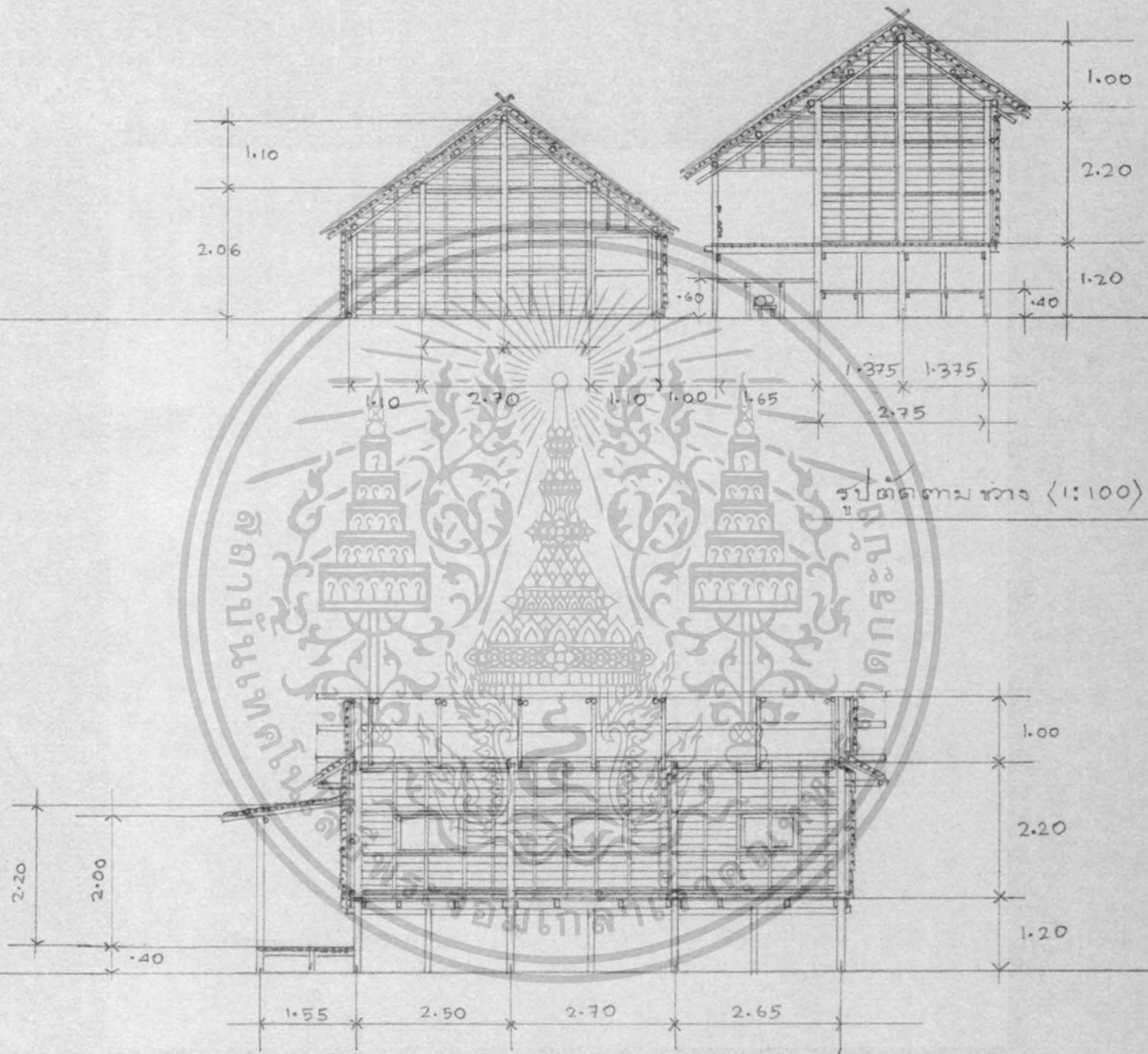

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

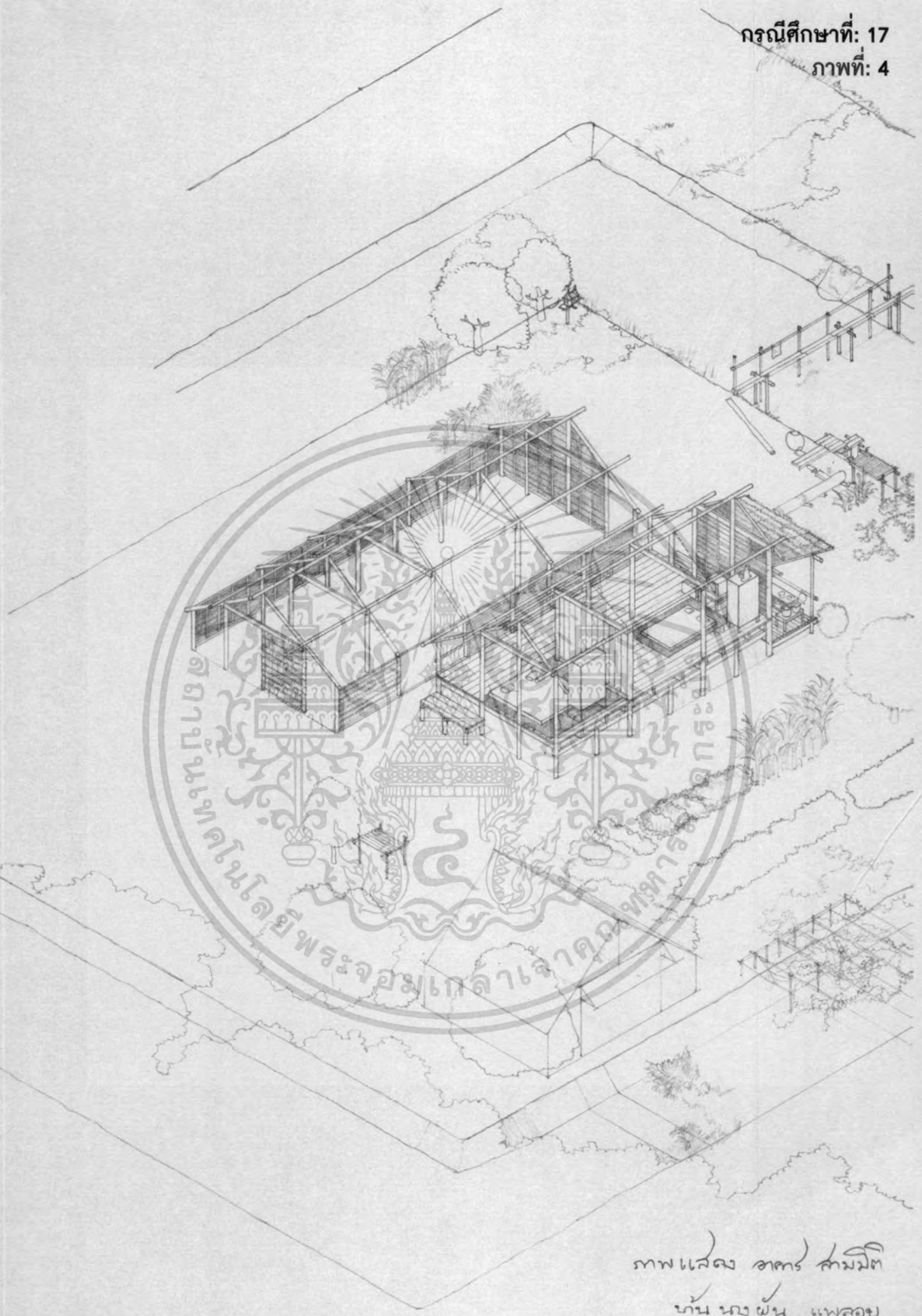
กรณีศึกษาที่: 17
ภาพที่: 3

รูปตัดตามยาว (1:100)

บ้านนางฉันทน์ แพลสอย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพแสดง อาคาร สัมมิต

บ้าน หนองผืน แพลลอบ

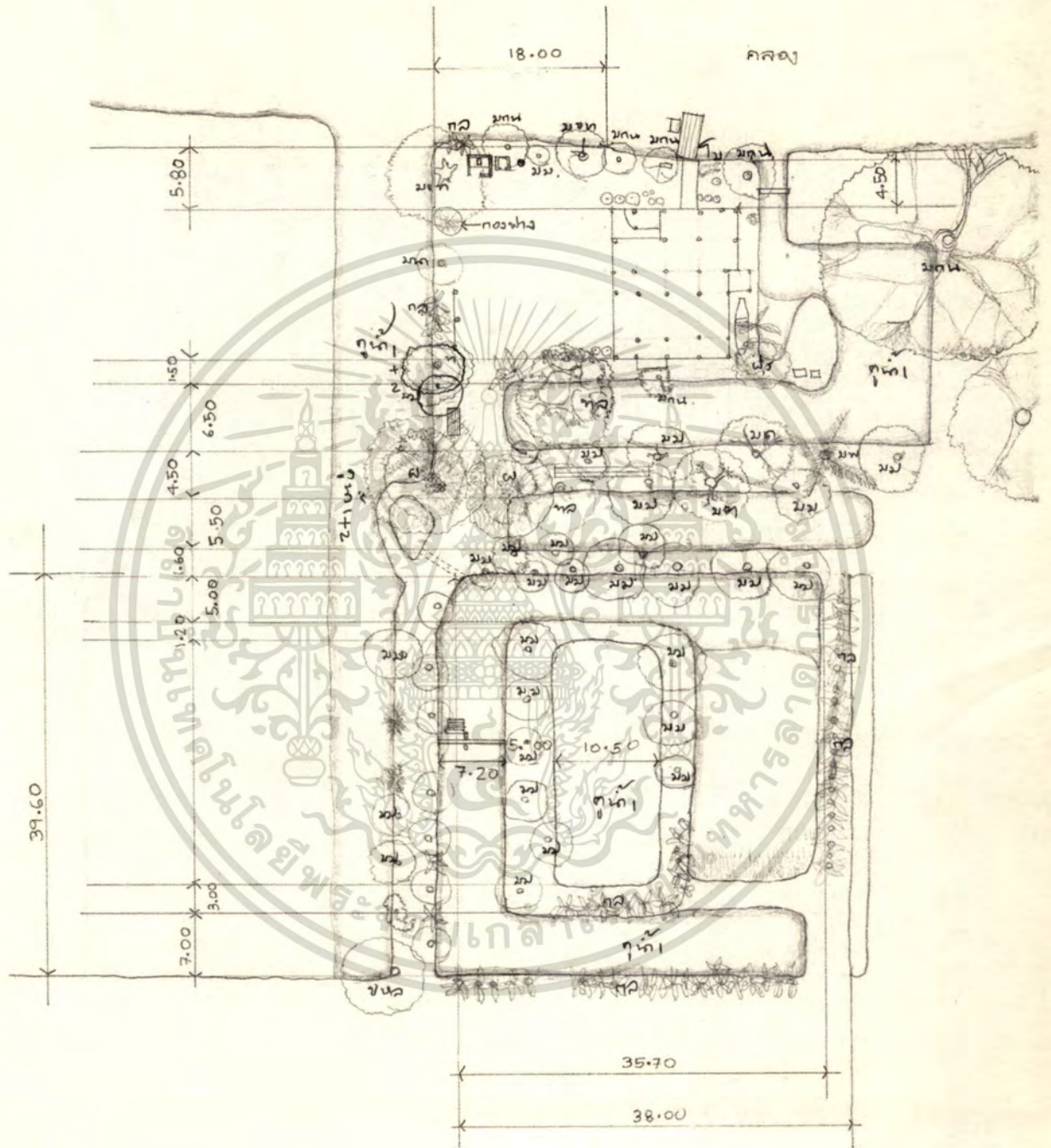
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาตจากสถาบันฯ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่ยังคงนำไปใช้

คลองมอญ รูปแบบเรือนพักอาศัยที่ดินของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญย่านคลองมอญ หัวตะเข้ อำเภอลาดกระบัง

แก้ไขรูปภาพในหน้า 204: กรณีศึกษาที่ 17

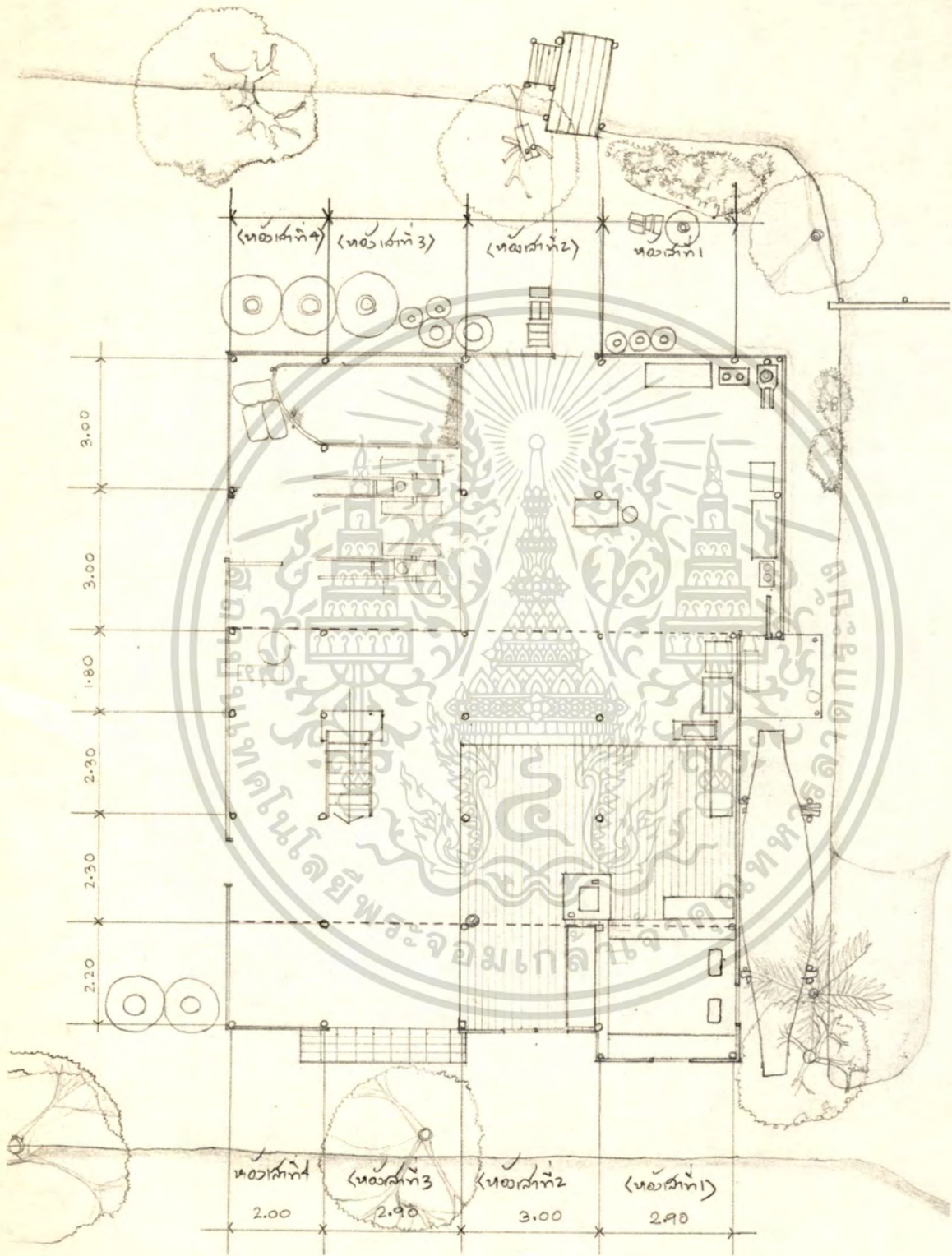

บ้านทะเลแก้วไทรบุรี

ขนาด: 3x4, กว: กว, มท: มท, มว: มว, มก: มก
ผ: ไร่, โข: โข, ทอ: ทอ, มพ: มพ, ฝ: ฝ

กรณีศึกษาที่ 17 เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ภาพที่ 1 เมือกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แก้ไขรูปภาพในหน้า 205: กรณีศึกษาที่ 17

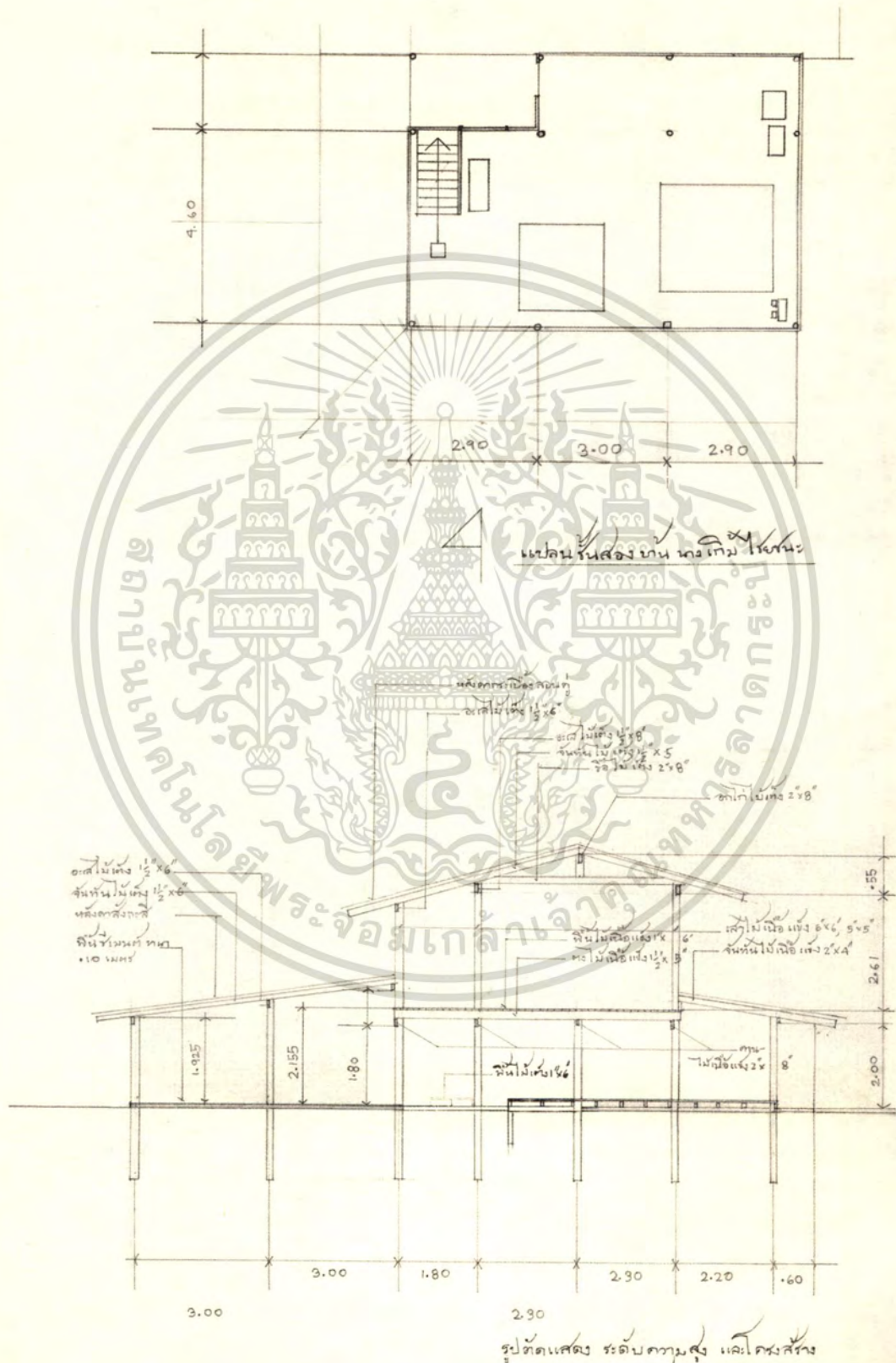

แปลน บ้าน ทรงกลม ไหล่นะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ **กรณีศึกษาที่: 17**
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ **ภาพที่: 2**

ศาลงมอญ รูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญย่านคลองมอญ หัวตะเข้ อำเภอลาดกระบัง

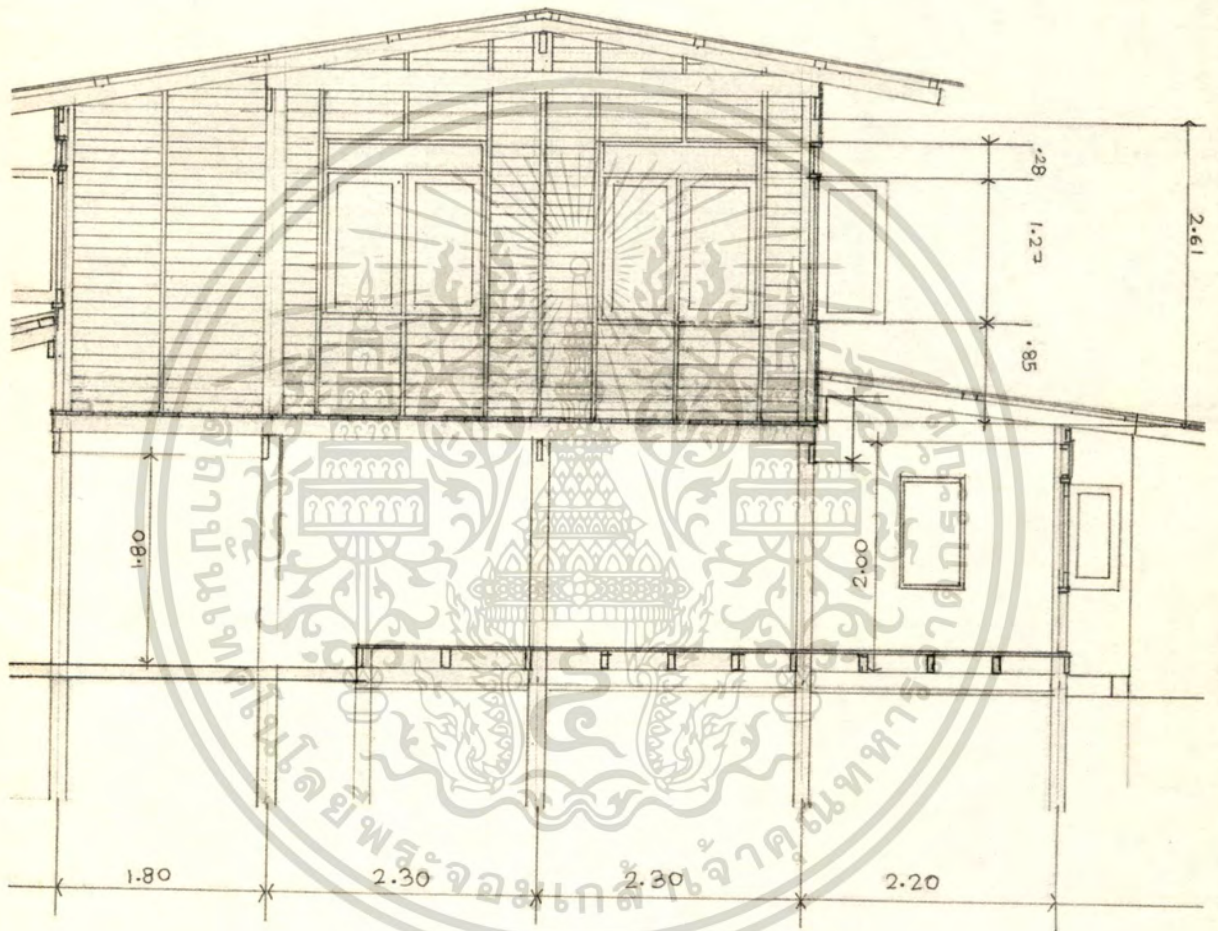
แก้ไขรูปภาพในหน้า 206: กรณีศึกษาที่ 17

รูปตัดแสดง ระดับตามสูง และโครงสร้าง

กรณีศึกษาที่ 17 เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ภาพที่ 3 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

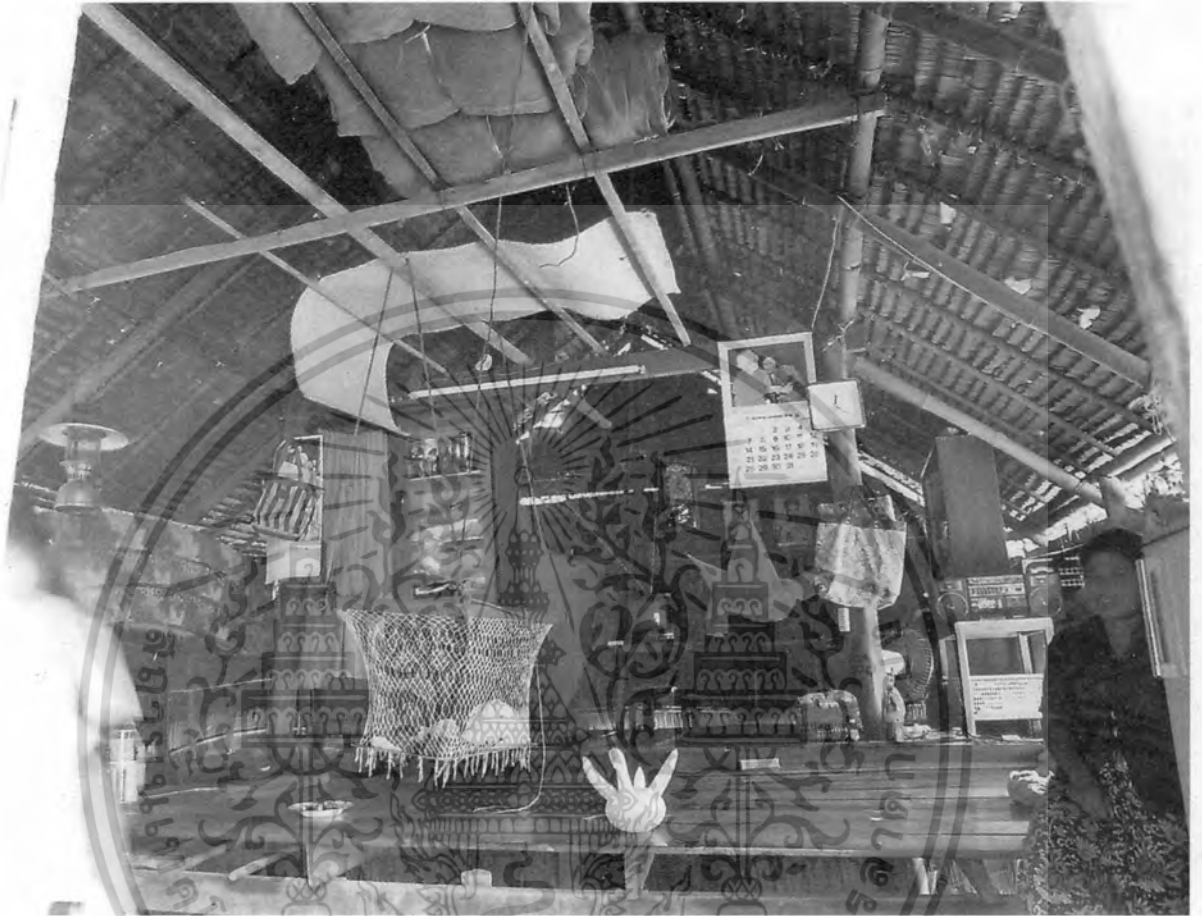
รูปตัดภายนอก

นาง ทรงเกษ ใจชนะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ **กรณีศึกษาที่: 17**
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ **ภาพที่: 4**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณส่วนที่พักอาศัยบางส่วนยกพื้นแคร่สูงพอสำหรับนั่งห้อยขา ส่วนที่ว่างภายใต้หลังคาใช้ท่อนลำไม้ไผ่วางพาดกับซื่อเพื่อวางของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

บทสรุป

จากการออกสำรวจเพื่อทำการวิจัยอาคารพักอาศัยของชาวมอญย่านคลองมอญนั้น พบว่า มีอาคารพักอาศัยอยู่ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. อาคารพักเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น มีลักษณะร่วมสมัยแบบอาคารชาวบ้านทั่วไป
2. อาคารพักอาศัยเครื่องผูกชั้นเดียวแบบโรงนา สร้างบนพื้นดินอัดแน่น ฝา และหลังคาส่วนใหญ่มุงด้วยจาก แปลนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหลังคาทรงจั่ว

จากการสัมภาษณ์ ผู้มีอายุในชุมชนแห่งนี้ ทุกคนต่างให้ความเห็นว่าเป็นอาคารพักอาศัยแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างมาตั้งแต่แรกเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ฉะนั้นอาคารพักอาศัยแบบนี้ 2 นี้ จึงถือว่าเป็นรูปแบบที่พักอาศัยที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนมอญในย่านนี้

จากผลของการวิจัยด้วยการออกสำรวจและรังวัดที่พักอาศัยชนิดที่ 2 จำนวน 17 หลัง พบว่า ชาวมอญเริ่มเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งรัชกาลที่ 5 หลังจากการขุดคลองประเวศบุรีรมย์ได้ไม่นาน ซึ่งเดิมบริเวณย่านนี้เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าเต็มไปด้วยช้างป่าที่มีอันตรายชาวมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในยุคแรกประกอบอาชีพทำนา ได้ทำการขุดคลองมอญและคลองลำปลาทิวเชื่อมต่อกับคลองประเวศบุรีรมย์ แล้วบุกเบิกที่ดินเพื่อใช้เป็นพื้นที่นาปลูกข้าว ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานนิยมตั้งบ้านเรือนชิดกับลำคลองทั้ง 2 ฝั่ง ขุดคูรอบพื้นที่ที่จะสร้างอาคารพักอาศัยเพื่อพุนเป็นโคก เชื่อมคูที่ขุดกับลำคลอง คูใช้เป็นทั้งเก็บน้ำเลี้ยงปลาและเป็นทางส่งน้ำสู่ที่นาที่อยู่ถัดออกไป ปลูกไม้ยืนต้นลักษณะสวนผสมไว้ตามโคก ใกล้กับบริเวณตัวที่พักอาศัยด้านตะวันตกเป็นลานดินอนกประสงค์ เป้าหมายหลักใช้เป็นลานนวดข้าว

เหตุที่อาคารที่พักอาศัยเป็นโรงนา มีลักษณะดังได้กล่าวแล้ว เพราะเหมาะสมกับวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ เรือนส่วนใหญ่เป็นเรือนเดี่ยว มีสี่ห้องเสา วางแนวแกนอาคารตามตะวัน ห้องเสาแรกด้านตะวันออกเป็นส่วนห้องนอนยกพื้นสูงประมาณ 0.80-1.00 เมตร กั้นห้องเป็นสัดส่วนแน่นอน พื้นห้องเป็นไม้กระดาน ห้องเสาที่ 2 ถัดมาเป็นแคร่ไม้กระดานมีระดับต่ำกว่าส่วนนอนประมาณ 1 ฝ่ามือ ใช้เป็นบริเวณเอนกประสงค์ ห้องเสาที่ 3 และ 4 นั้น พื้นเป็นดินอัดแน่น ห้องเสาที่ 3 เป็นที่โล่งเอนกประสงค์ใช้เป็นเครื่องมือทำนาและเสียมเก็บข้าวเปลือก มีส่วนครัวและรับประทานอาหารอยู่ซีกใดซีกหนึ่ง ห้องเสาที่ 4 แต่เดิมเป็นที่ผูกควายในเวลาค่ำคืน เพราะปลอดภัยจากการลักขโมย ต่อมาเมื่อเลิกใช้ควายทำนาแล้ว โดยเปลี่ยนเป็นมาใช้รถไถ จึงลดอาคารเหลือเพียง 3 ห้องเสา

หากต้องการขยายพื้นที่ภายในโรงนาให้กว้างขึ้น มักจะเพิ่มโรงนาขึ้นอีกหลังหนึ่งขนานกับโรงนาเดิม บางหลังมีขนาดเท่ากัน บางหลังลดห้องเสาให้น้อยกว่ากัน 1 ห้องเสา ใช้เป็นที่ผูกควายเก็บข้าวเปลือก เครื่องมือทำนา ห้องเสาด้านตะวันออกมักเป็นส่วนครัวและบริเวณรับประทานอาหาร

น้ำสำหรับใช้ดื่มกินเป็นน้ำฝนเก็บไว้ในตุ่มขนาดใหญ่ น้ำสำหรับซักล้างและอาบน้ำใช้น้ำคลอง ด้านตะวันออกของตัวเรือนจะขุดคูน้ำขนาดเล็กเชื่อมกับลำคลองเป็นที่เก็บเรือ เพราะการคมนาคมส่วนใหญ่ใช้คลองเป็นหลัก แม้จะมีการตัดถนนเข้าสู่บริเวณชุมชนแล้วก็ตาม

อาคารพักอาศัยแบบโรงนาที่มีรูปแบบการจัดวางแปลนและรูปทรงสัดส่วนที่ตายตัว เพราะมีกฎเกณฑ์ข้อห้ามวางไว้ตามคติความเชื่อ อาคารพักอาศัยแบบนี้ยังมีการสร้างกันอยู่บ้างในกลุ่มชุมชนชาวมอญที่ไม่ค่อยมีฐานะหรือพวกที่เคร่งครัดต่อประเพณีดั้งเดิม ซึ่งมีจำนวนไม่มากนักแล้ว อาคาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่ควรนำเอกสารนี้ไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต หากมีการนำเอกสารนี้ไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต จะถือว่าผิดกฎหมาย

และความเคยชิน ในการดำรงชีวิตที่ตนเคยอาศัยอยู่มาก่อน ปัจจุบันนี้คนกลุ่มใหญ่หันไปนิยมสร้าง เรือนพักอาศัยแบบร่วมสมัยมากขึ้น ซึ่งในกาลข้างหน้าจะหารูปแบบอาคารพักอาศัยของชาวมอญ แบบดั้งเดิมไม่ได้ ฉะนั้นการวิจัยครั้งนี้ ออกจะเป็นการเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับระบบก่อสร้าง และรูปแบบของอาคารแล้วยังถือว่าเป็นการบันทึกรูปแบบโรงนาที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญใน บริเวณนี้เอาไว้ เพื่อเป็นแนวทางไว้ศึกษาและหาแนวทางประสานลักษณะรูปแบบดั้งเดิมให้สอดคล้อง กับวิถีชีวิตและวัสดุสมัยปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเชื่อมอดีตให้เข้ากับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 6
ภาพถ่าย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แหวนไม้พวง ที่ปลูกชายคลอง เพื่อยึดชายคลอง ครอบล้อมท่าน้ำได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อการเรียนการสอนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความปรารถนา ของ สภากาแฟรมคอลล่า
 เอกสิทธิ์ เมฆะ ของทอดที่

การปลุกใจ ของ สภากาแฟรมคอลล่า
 ตานไม้ อันค้ำ ที่ จัน รีม ตานี ครัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้เพื่อให้บริการเชิงบรรณคดีเท่านั้น ไม่อนุญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ธรรมะวินัยของศาสนาเถรวาท เกิดจาก ธรรมวินัยของศาสนาของพระ
 พุทธ ปิณฑาน ทั้งใน เองตาม รวบรวม และจากพระปฐกาของ พุทธ
 เทวปฏิมากรรมที่ประดิษฐานที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร

เอกสารที่มีลิขสิทธิ์ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้ทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสงบงามของภูมิทัศน์ที่สวนหิน ที่ภษลจมี บริเวณที่ พิพิธภัณฑ์
และ หอศิลป์สอง
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สะพานข้ามคลองให้เสาะไม้เนื้อแข็ง มีราวสะพานเป็นไม้ไผ่ ฝีมือชาวบ้าน
 สรรพกันเองจากสมาชิกของครอบครัว เป็นระบบของการพึ่งพาตนเองที่ไม่
 ต้องเสียค่าจ้างจากคนภายนอก

เอกสารที่ผู้เรียนได้อ่านจากเจ้าของบ้านนั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การสังเกต สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และปลูกพืชไร่ที่มี ทดลอง
เปิดสวนผักของ บริเวณที่ฝึกอาชีพ และทรงดูแล เพื่อ
เก็บรักษาไว้ ใ้เปิดรอด ในยามแล้ง ทั้งยัง สืบค้น ความอุดมสมบูรณ์
กับ วิถีชีวิต และ เป็น แหล่ง วิชาของปลา หลากชนิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์สำหรับการเรียนเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตเห็นไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ครูสิบลุง พาหนะ ท้าวางระตูป ลากงคิม เก็ดจางค ครูสิบลุงตง -

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้เพื่อใช้ในการเรียนการสอนเท่านั้น ไม่ควรนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะ จดจ. เรือนพักอาศัย แบบ เรือนนอน ที่ไม่ใช้เรือนพักอาศัย
แบบเรือนนอน ซึ่ง มีจำนวนไม่มาก แต่ คือ เรือนนอนเรือนนอน 1 เรือน
ตลอดมา ผู้ส่งมอบและที่พักรู้ ที่นิคมปลูกกล้วยใน แอ่งนี้
สร้าง ครอบงำพื้นที่ (ที่) ครอบงำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ในวงการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือน ฟักอาลัย แบบโบราณ ที่ให้วัสดุ ทัพผลิตจากระบบอุตสาหกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่เสนอให้วิทยาลัยการช่างโรงเรียนการศึกษานานาชาติ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนโรงนา ชนิดเรือนแฝด มีทรานส์มิชชันไฟฟ้าเพิ่มผลผลิต

เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์สงวนไว้สำหรับใช้ภายในเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนโรงนมแปด ที่มีทาสแตกทางกันไม่มากนัก เรือนหลังนี้
เป็นเรือนสี่เหลี่ยม เรือนหลังเล็กเป็น เรือนครัว และเรือนที่แปดคือ
โรงเกษตร มีสวนส้ม ส้มแปดน้อย บริเวณหน้าเรือน ฐานที่สี่ตาม
ตึกแล้ว ใต้บันไดลงถนนประชิด และลานตากและนวดข้าวไม่ไกล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะ เรือน เรือนที่ ๑ ที่ตั้งจาก ปักฉิม ต.ว.เมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อหนึ่ง เร็งน ทำไรต์มาจาก ชำรด ชาวบ้านบางคน เปลี่ยน
มาไรต์หนึ่ง สิ่ง ะลี้ เพราะ ดงทอน ภา น้าทำไรต์มีคน ฟิน คือทำ
ฟัน โดย ชาวบ้าน จะทอตุ้ม เพื่อรองน้ำฝนไว้รับปรอท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สนับสนุนการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดงไม้สระแก้ว ที่ทำงานของ บริษัท โรงกลั่น แต่เดิม ปลูกข้าว ปลูก
ผักทำ ฟาร์ม สัตว์รับ ของคนอุปการ โดย ตายร้าย กิ่ง ขอบ ได้ มี
พื้นที่ ๑๕๐๐ ไร่ อย่าง ต่อ เนื้อ เป็น การ ไร่ ที่ หนึ่ง ตาม
กรมการ ที่ ๑๕๐๐ ไร่ อีก ๑๕๐๐ ไร่

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์ของ บริษัท หอจดหมายเหตุฯ เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณสวน หอน ยูคพิน แคร หอน ลู จอมเกล้าฯ อยุธยา ๒๓

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์สำหรับทำวิจัยเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

งานศิลปกรรม สาขาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ๑๖ ภาควิชาศิลปะและทัศนศิลป์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะแวดล้อม ภูมิประเทศภูมิอากาศ ภูมิปัญญาชาวบ้าน
 ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน
 ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน
 ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน
 ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้เฉพาะเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

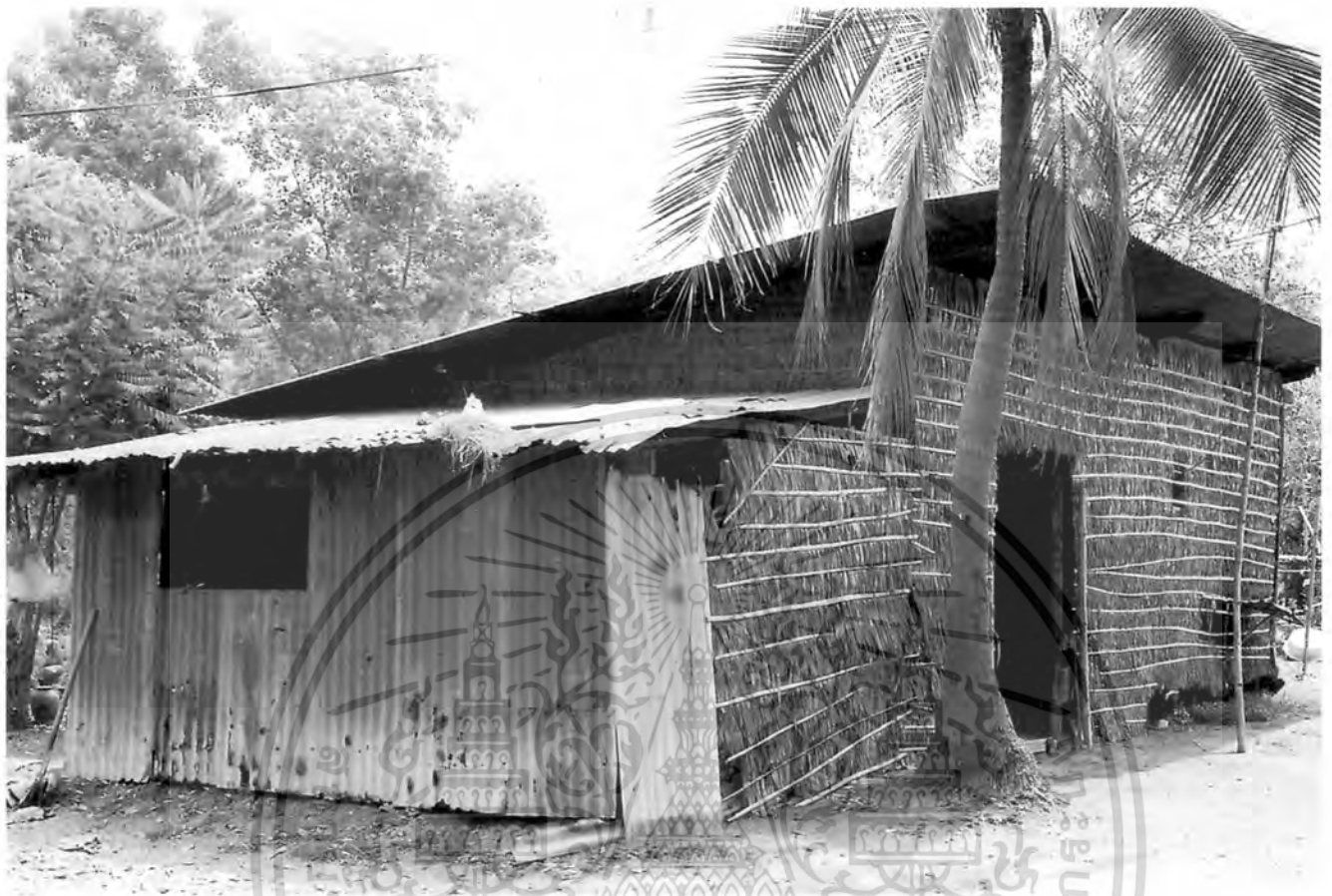

1. วัตถุประสงค์
 2. วัตถุประสงค์
 3. วัตถุประสงค์
 4. วัตถุประสงค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ทวงคืนลิขสิทธิ์คืนแก่เจ้าของเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาติให้ขโมยไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

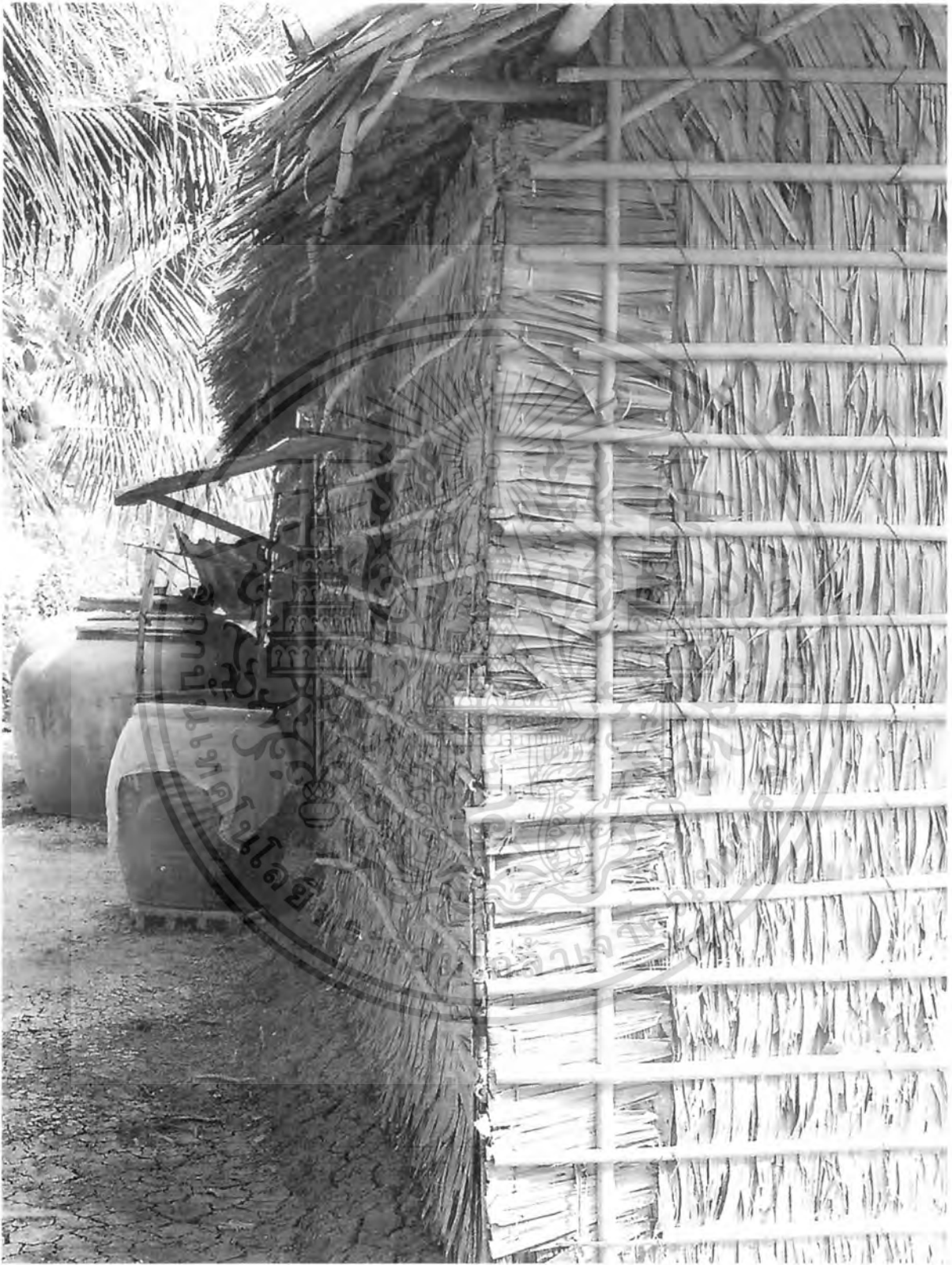
เรื่องพักอาศัยที่โรงเรียนในชุมชน ซึ่งผู้เขียนได้ไปสำรวจและเก็บข้อมูล
 ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจาก
 บทสัมภาษณ์ที่โรงเรียนในชุมชน

เอกสารนี้เขียนขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนและการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพเขียน สวรรค์ไตรภพ หลวงตา และ ภรรยา ยุกุมิตตา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทประพันธ์ของเรื่องเอกสาร คือเรื่องบริเวณ ม.ม.ก.ค.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณเพื่อจารึกถึงคนเก่าแก่ที่มีคุณงามความดีไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณนี้เป็นส่วนที่ต่อเพียงหลังคาจากตัวโรงนา มีเนื้อที่เปิดโล่งสู่ศาล
 พื้นเป็นดินอัดแน่น มีกระต๊อบไม้ปลูกบางส่วน สว่าง แคร่ยกสูงลำธารป
 วางของ และ ต่ำฝั่ง ทรายท่าม เล้าบางต้นไร่แขวนหมอนและกระทะ
 เตาหงุดมเป็นเตาปูนสีเข้ม มีปล่องดูดควันไฟ คนทั่วไปเรียกว
 เตาเตาขจรจิ เพราะได้ใส่ไข่ และวฟี่เป็นเรือเพลิง ที่ให้ควมร้อน

เอกสารฉบับนี้ได้รับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

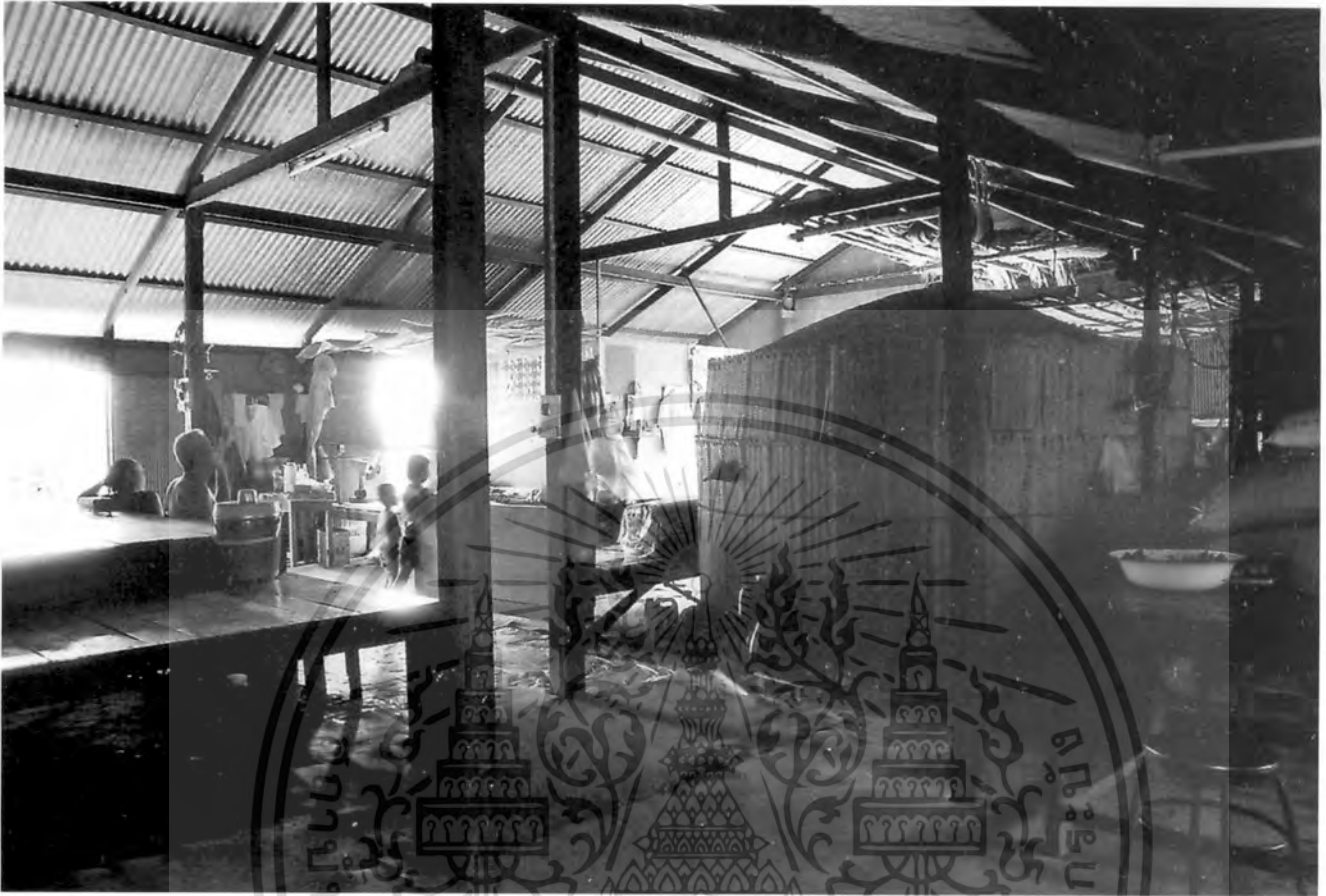
บริเวณครัว โลง มีแนวไม้พุ่มปลูกตามทิศ ตะวัน ทิศเหนือ ทิศใต้
และเป็นผนัง มีสะพานไม้ทอดลงเชิงคดลง ทิศใต้ลงกับศาล

เอ็ดดี้เป็นบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเพื่อการทำงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

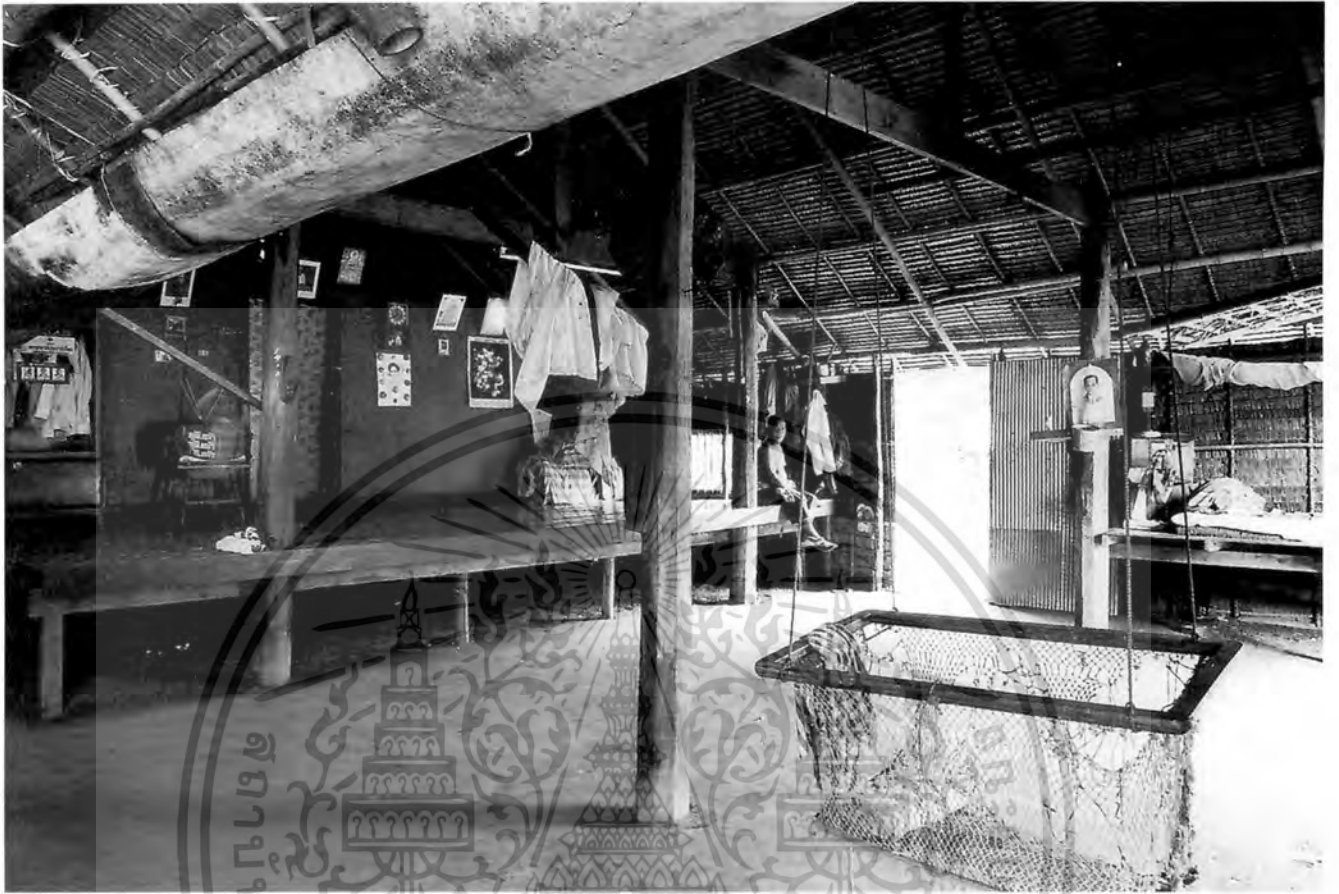
ฉบับนี้เพื่อลงบันทึกจากวิทยุสำหรับใช้สืบค้น ขวขจัดกับฉิ่ง
ในภาพจะเห็น การแกะ ช่องหนักต่างเป็นหนักต่าง บ้านกระตัง
มีลูกทรงเป็นไม้ ไม้ลำเล้า ช่องหนักต่างจะแกะตรงผนังสนั้โต

เอกสารนี้เป็นเอกสารลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภายในโรงงาน ที่เป็น บริเวณครัวส่วนทำอาหาร รวมทั้ง ไรต์เพอ
ทัวเปลือก ส่วนที่ เก็บข้าวโพดบางส่วนด้วยผิวไม่ลง เป็นพื้นลือ
โอบล้อมกองข้าว บริเวณเรียกทเลด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับครูใช้งานเพื่อคงรักษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

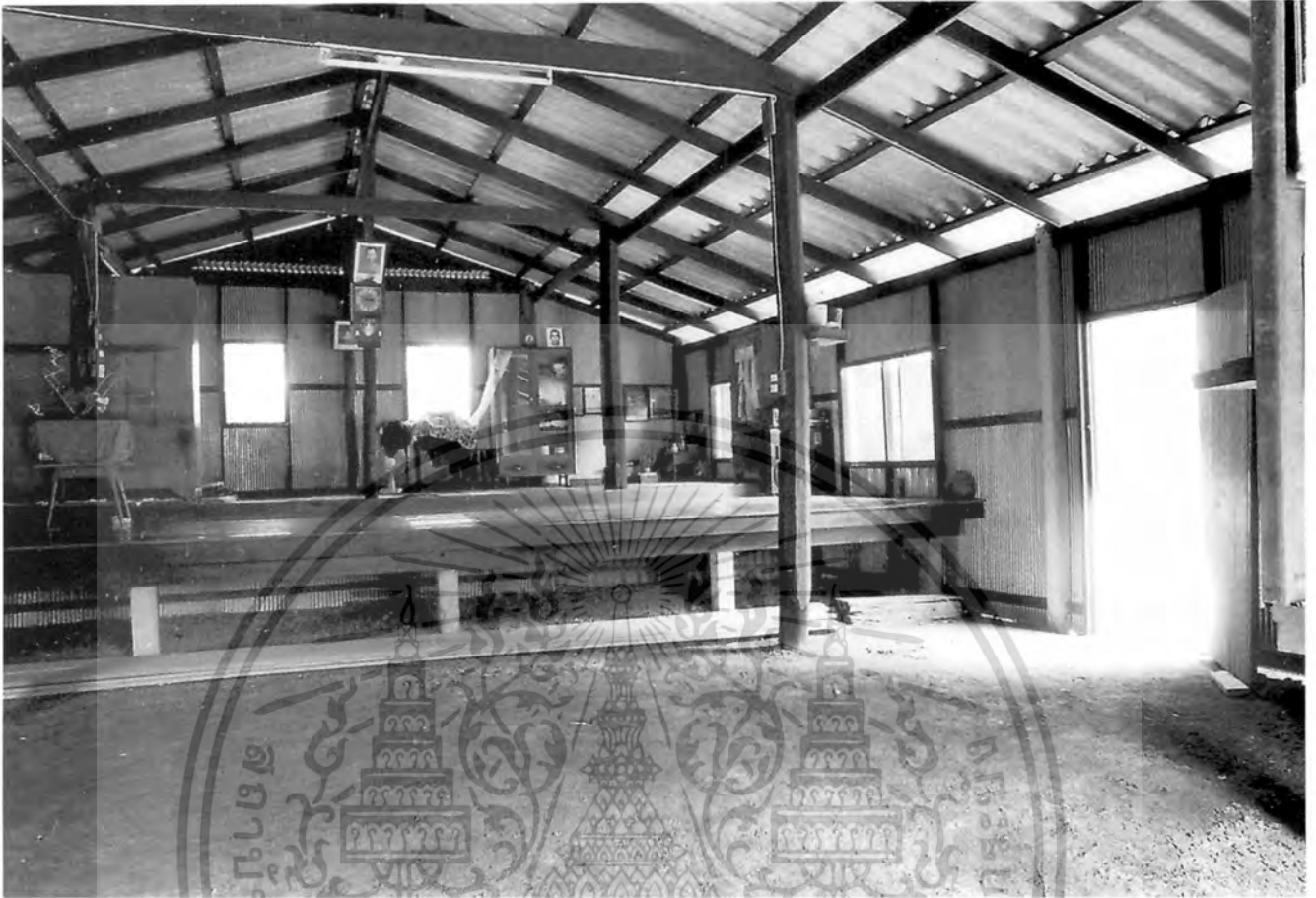

บรรดาเทพ ภายในโรงเรือน ดูกว้างขวางโล่งโล่ง สันที่ที่ขยดไฉนมา
 จรดขลุ่ยกันนั้น ไกลไกลแสน ดัดได้ เป็นธนู น้ำ เพ็ชรองศาที่ฝนในโกลนสีส้ม
 ฝนสีน้ำเงินเป็นพื้นดินอีกแห่ง ขอบบริเวณนี้แล้วหล่นบน เป็นแต่
 ล้างน้ำล้างล้างล้างล้าง เพื่อ ก็นี้กับที่นอกนั้นก็กับโรงเรือนในเรือน
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

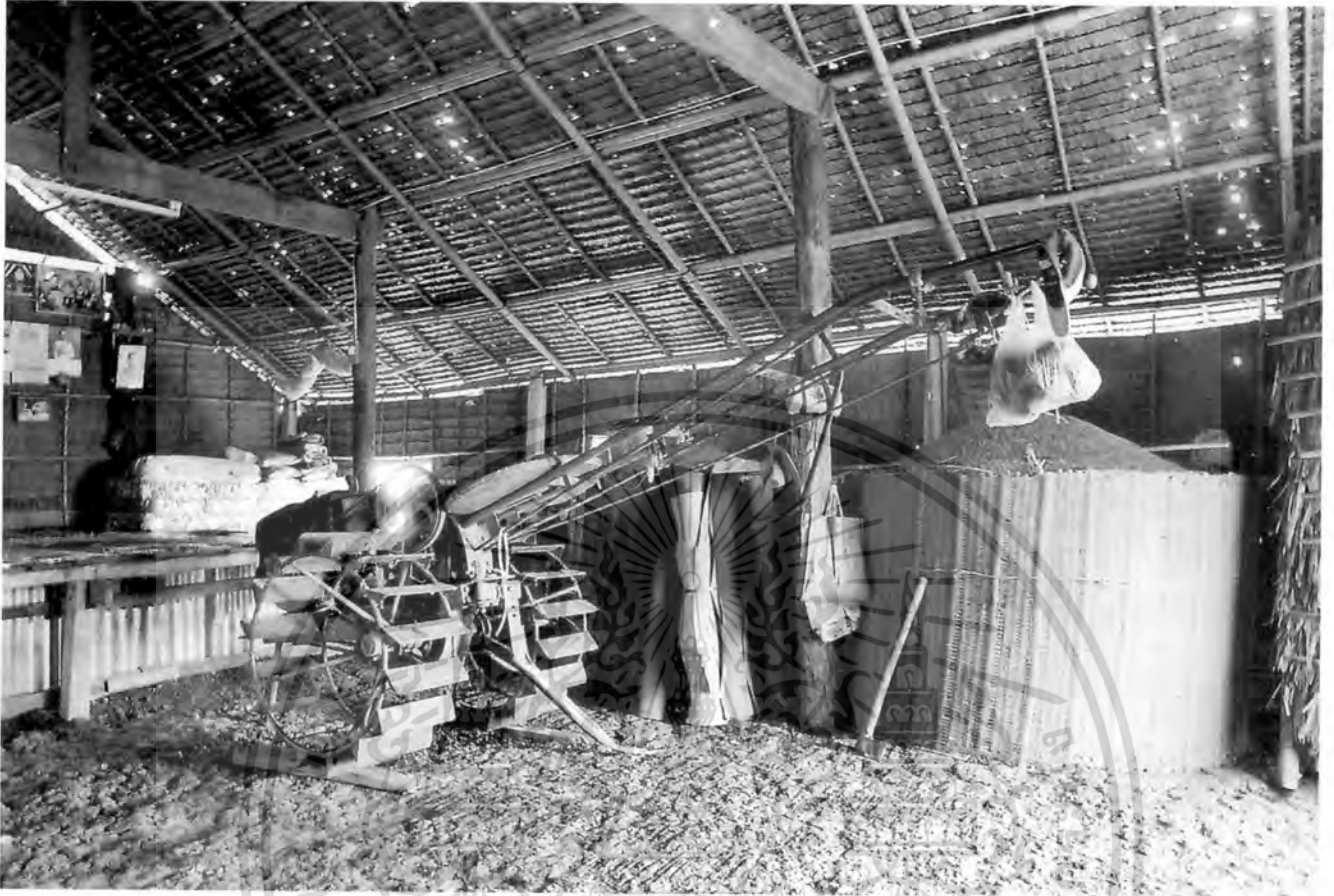
บริเวณส่วน พีกฮาดย บงส่วนขก ฟั้นแตรสูง พอล้านรับนั่งห้อยขา

เอกสารซึ่งเป็นลูกสาวที่ขอไปให้หลังคางโบริก่อนล้าไปน้ำกับพวกกันซื้อ เพื่อหวังของ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนโรงเหล็ก สวมในผดบังไว้ลือที่ผลิตจากกระบวนการ
แต่ยังคงยึดระเบียบการไว้เพื่อที่เหมือนเดิม พื้นยังเป็นพื้นดิน
อดีตนั้น

เอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนเก็บอุปกรณ์ทำห่อ และ ทำเก็บหัวเปลือก บริเวณนี้บางส่วน

เคยมีปัญหานอกสารที่ตรงไปส่งขึ้นจวนใ้การไปเพื่อจวดักของเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนบริเวณเก็บอุปกรณ์ทำนาก็เชื่อมต่อกับบริเวณส่วนฟักอาศัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์สงวนไว้สำหรับใช้ทำนการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

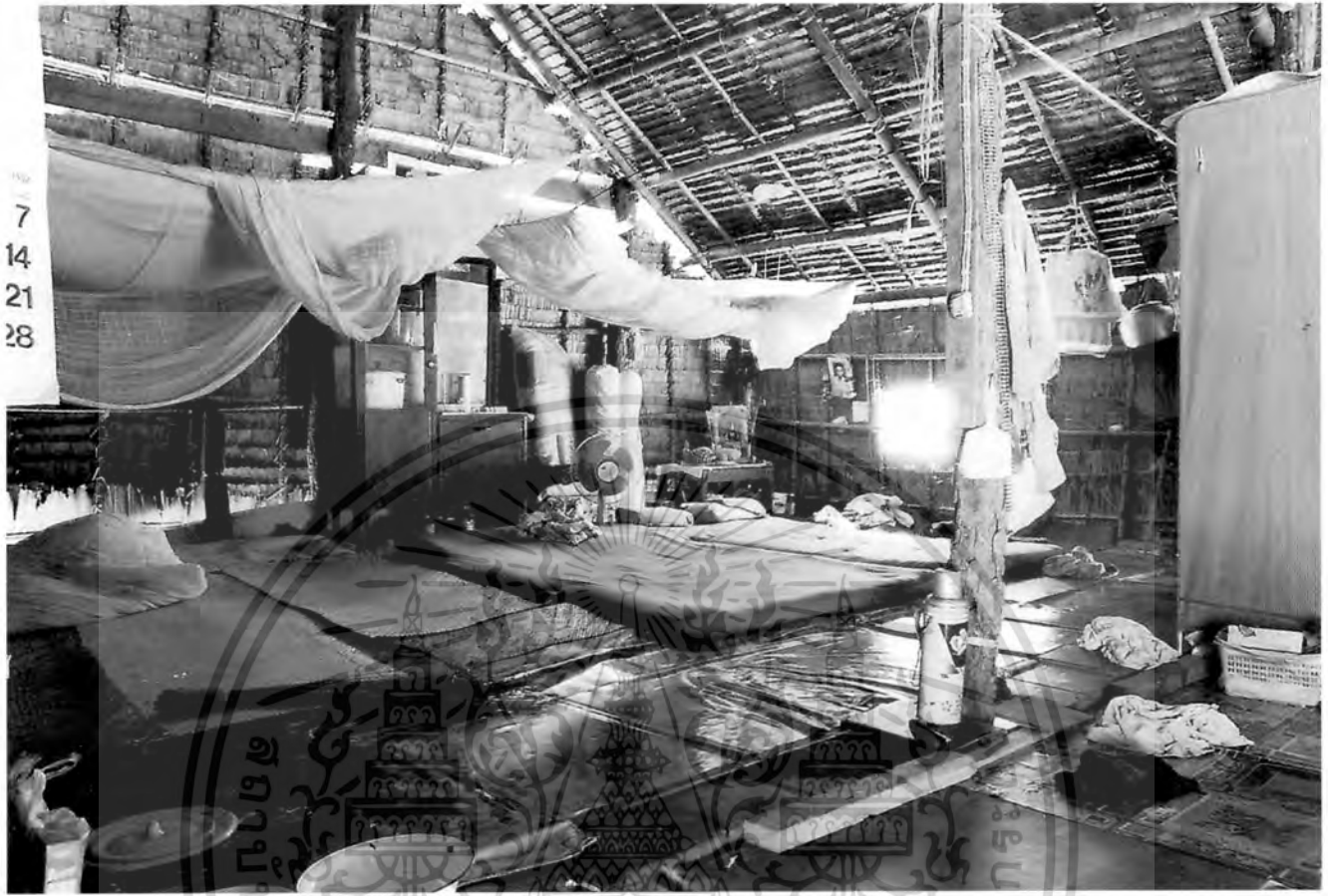
เนื่องจากพื้นที่ภายในโรงรถที่พี่เป็นพื้นที่ส่วนตัว
 พี่อยากขอเอาไปใช้ส่วนตัว หนึ่งเล่น หนึ่งพี่สิวนิยายจะหนึ่งทำ
 กับพื้นที่นี้ วิชาชั้นนี้พี่เลือกกดที่วิชาที่พี่
 กับเอง พี่จะเลือกที่พี่ หากยังไม่เข้ามาใช้จะเก็บไว้บนชั้นไปรับ
 บริเวณเพื่อที่จะไปเก็บ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบให้สำหรับใช้ในการจัดการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

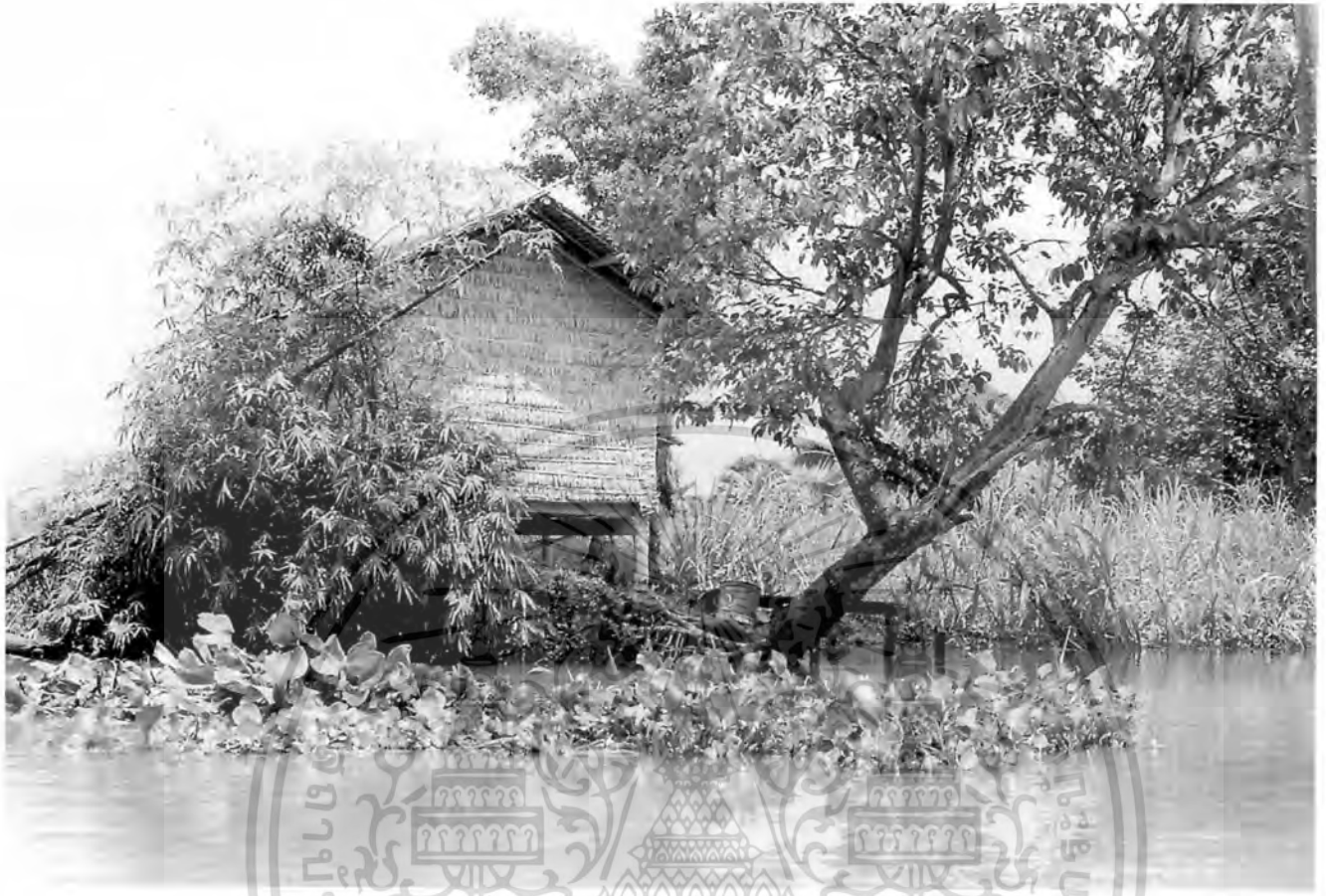
พื้นที่ ไร่สองรู อยู่ภายในโรงเรียน บ้านทาสระบางในเขตเมืองโพธิ์พนม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับบริการโรงเรียนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7
14
21
28

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับดูการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชนิด ของ พืช พันธุ์ ท้องถิ่น ที่ขึ้นรอบล้อม บริเวณ เรือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารของงานวิจัยที่จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความแตกต่างของพื้นที่บริเวณรอบตัวโรงเคหะได้ถูกฟื้นฟูไม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้ใช้ในโอกาสพิเศษของข้าพเจ้า อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาต่างประเทศ

- Brain I. Foster. *"Ethnic Identity of the Mons in Thailand"*. **The Mon Collected Articles from the Journal of the Siam Society**. Bangkok: the Siam Society. 1986.
- Brean L. Forter. **Ethnicity and Economy: The case of the Mons in Thailand**. Doctoral Degree Dissertation the University of Michigan. 1972.
- G. William Skinner. **Chinese Society in Thailand: An Analytical History**. New York: ITHACA. Cornell University Press. 1962.
- Goh Cheng Leong Gillian C. Morgan. **Human and Economic Geography**. Hong Kong: Oxford University Press. 1977.
- Quaritch Wales. **Ancient Siamese Government and administration**. New York. 1935.
- Henry Burney. **The Burney Papers Vol.1**, Bangkok: Printed by order of Vajirayanna National Library. 1910.
- J. Homan Van Der Heide. **General Report on Irrigation and Drainage in the Lower Me Nam Valley**. Bangkok. 1903.
- Larry Sternstein. *"Settlement Pattern in Thailand"*. **Journal of Tropical Geography**. Vol. 21. 1965. Singapore.
- Michael Smithies. *"Village Mon of Bangkok"*. **The Mon Collected Articles from the Journal of the Siam Society**. Bangkok: the Siam Society. 1986.
- Peter F. Bell. **The Historical Determinant of Underdevelopment in Thailand**. Economic Growth Center, Yale University. February. 1970.
- R. Halliday. *"Immigration of the Mons in to Siam"*. **The Mon Collected Articles from the Journal of the Siam Society**. Bangkok: the Siam Society. 1986.
- Simon de la Loubere. **Du Royaume de Siam**. Amsterdam. 1691.
- Takaya Yoshikazu. **Physiographic of Rice Land in the Chao Phraya Basin of Thailand**. Tonan Ajia Kenkyu (The Southeast Asian Studies) Vol. 9, No.3 December, 1971

เอกสารภาษาไทย

- David Bruce Johnston. พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม บรรณาธิการแปล. **สังคมชนบทและเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับข้าวในประเทศไทย ค.ศ. 1880-1930**. เชียงใหม่: ห้องจำหน่ายหนังสือสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2528.
- เฉลิมลาภย์ ราชภัณฑารักษ์. **"พัฒนาการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย: 2435-2475"**. 20 **ทศวรรษรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์และตำราประกอบการเรียนจากวิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525.
- เฟรด คับบลิว ริคส์ เทียน, อมร โสภณวิเศษรัฐวงศ์ เอกวิทย์ ณ ถกลาง แปล. **การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่า**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. 2519.

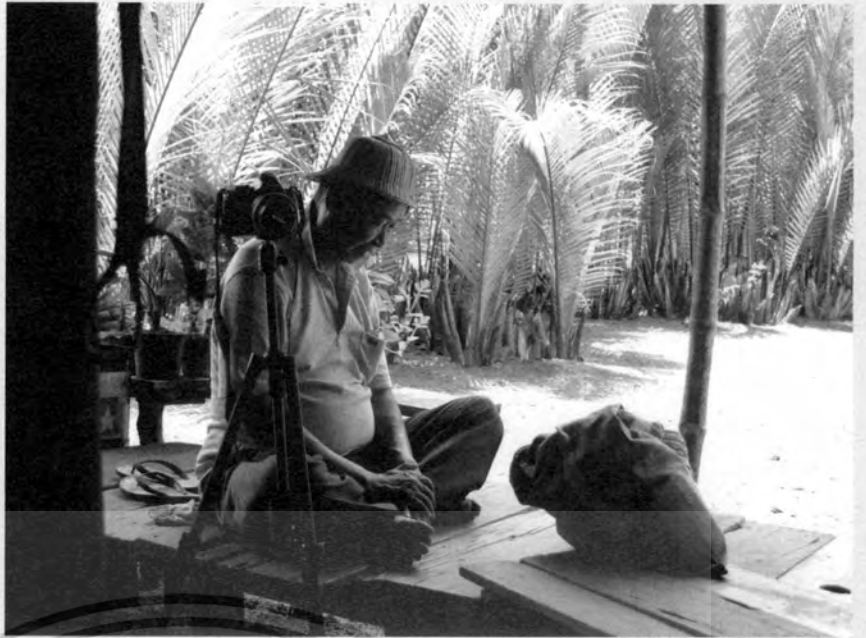
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้ใดเห็นประโยชน์อันใดประการใด
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เสถียร ลายลักษณ์ และคณะ (รวบรวม) "ประกาศคลองนครเนื่องเขต". ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 9. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์. 2478.
- เสถียร ลายลักษณ์ และคณะ (รวบรวม). "ประกาศเรื่องขุดคลอง". ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 13. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์. 2478.
- เอ คาร์ร และอี.ไซเคนฟาเคน. **ชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย**. อนุสรณ์ในงาน ฉาปนกิจศพนางลำจวน อมาตยกุล. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. 2508.
- โยนิโอะ อิชิต. "บันทึกข้อความเกี่ยวกับสนธิสัญญาเบาริ่ง แฮริส และเคอมองติญี". ใน **วารสารธรรมศาสตร์** ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน 2525.
- ไพฑูรย์ พงศบุตร. "คำประกอบชื่อภูมิศาสตร์ที่บอกลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นในประเทศไทย". ใน **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**. ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 มกราคม-มีนาคม 2531.
- ไพฑูรย์ สายสว่าง. **ประวัติเศรษฐกิจของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ. 2484**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์. 2827.
- ก.จ.ช. ร.5 กษ.9.2/14. **พระยามหาโยธา ถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ**. 21 กุมภาพันธ์ 2440.
- กจช. กส.: แผนหนังสือเก่า 62, 2483. **แมคคาร์ธิดึงเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี**. 6 เมษายน 1895.
- กิตติ คันไทย. "คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ.2367-2453)". **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์. 2527.
- คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง โรงเรียนอานวยวิทย์. **ปกิณกะพระประแดง**. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายวิชัย กฤษเพชร กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม. 2535.
- คอวริช เวลส์. กาญจน์ สมเกียรติกุล และยุพา ชมจันทร์, แปล. **การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. 2519.
- ฉัตรชัย อินทรโชติ. **ประเพณีตักบาตรพระร้อย**. รายงานการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นในประเทศไทย, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2534.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. "แนวคิดเรื่องการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรม(เศรษฐกิจหมู่บ้าน)". **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้านสถาบันพัฒนาชนบทมูลนิธิหมู่บ้าน. 2531.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2527.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสุธี ประศาสน์. **เศรษฐกิจศาสตร์กับประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2524.
- คำรงราชานุภาพ, กรมพระยา. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2**. พระนคร: คุรุสภา. 2525.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ "การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2411-2475)" ใน **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ 2527.
- นัยพรธณ วรณศิริ. "ศิลปะในการปรับตัวและการแก้ปัญหาในการทำวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา". ใน **ประสบการณ์ทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2533.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- **ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62 (เล่ม35). เรื่องทูตฝรั่งเศสสมัยรัตนโกสินทร์.** พระนคร: คุรุสภา. 2506.
- ประสิทธิ์ แก้วสิงห์. **การปรับปรุงการเกษตรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.** ปรินญา นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2517.
- ปิยนาด บุญนาค, ดวงพร นพคุณ และสุวิธนา ซาคานิติ. **คลองในกรุงเทพฯ (รายงานผลงานวิจัยเงินทุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี)** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525.
- ผุสดี ทิพทัส และสุวิธนา ซาคานิติ. **การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.** กรุงเทพฯ: รายงานผลการวิจัยทุนงบประมาณแผ่นดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2532.
- พรนิภา พุดินารากร และทวีศิลป์ สืบสันตนะ. "ข่าวในสมัยปลายอยุธยา พ.ศ. 2199-2310". ใน **วารสารธรรมศาสตร์** ปีที่ 4 เล่มที่ 3 (ม.ค.-พ.ค. 2518).
- พระยาอนุমানราชธน. **ชีวิตชาวนาไทย.** (พิมพ์ใหม่ในการศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวนาไทยสมัยก่อน. พระนคร. 2518).
- สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร เขตลาดกระบัง. **รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ.** กรุงเทพฯ. 2535. (เอกสารโรเนียว).
- สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร เขตลาดกระบัง. **รายงานการศึกษา แนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ โครงการปรับปรุงระบบแผนพัฒนาเกษตรกร.** 2535.
- สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. **สรุปผลการปฏิบัติราชการปี 30.** 2530.
- สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. **สรุปผลการปฏิบัติราชการปี 31.** 2531.
- สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร. **ต้นกำเนิดชนชั้นนายทุนในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. 2523.
- สุเอ็ด คชเสนี, สุจริตลักษณ์ คิมคุง. **บทบาทในด้านสังคมวัฒนธรรม และการเมืองของชนกลุ่มน้อยในกรุงรัตนโกสินทร์ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี: มอญ.** กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525.
- สุเอ็ด คชเสนี. **การนับถือผีของมอญ.** กรุงเทพฯ: สมาคมไทย-รามัญ. มปป. (อัครสำเนา).
- สุวรรณี เกรือปาน. **ประเพณีงานศพของชาวมอญในอำเภอพระประแดง.** รายงานในวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นในประเทศไทย ปีการศึกษา 2530. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถาปัตยกรรมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2530.
- สุวิทย์ โพทยวัฒน์. "วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านภาคกลาง (พ.ศ. 2394-2453)". ใน **ประวัติเศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484.** กรุงเทพฯ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ 2527.
- อีริค อาร์ วูลฟ์ แต่ง, สุเทพ สุนทรเสถียร แปล. **สังคมชาวนา.** เชียงใหม่: ห้องจำหน่ายหนังสือสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2527.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เคมียพันธ์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เกิดเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484

สำเร็จการศึกษา สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต (สถาปัตยกรรม) จาก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในปี พ.ศ. 2507 เริ่มเข้ารับราชการตำแหน่งอาจารย์ที่วิทยาลัยวิชาการ
ก่อสร้าง ซึ่งต่อมาได้ยกฐานะเป็นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2520 ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัด
ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2537 ขึ้นดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์
ระดับ 9 สังกัดภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ในปี พ.ศ. 2540 ได้รับรางวัลเกียรติยศระดับชาติ ได้รับพระราชทานรางวัล
"ผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่นประเภทบุคคลประจำปี 2540" โดยการคัดเลือกของกรม
ศิลปากร

ในปี พ.ศ. 2547 ได้รับการคัดเลือกเป็นสถาปนิกดีเด่นในด้าน "สถาปนิก
ดีเด่นด้านวิชาการ" ประจำปี โดยการคัดเลือกของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรม
ราชูปถัมภ์ (ในโอกาสที่สมาคมได้ก่อตั้งมาครบ 70 ปี)

ในปี พ.ศ. 2551 ได้ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
(สาขาวิชาสถาปัตยกรรม) จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาด
กระบัง

ปัจจุบันเกษียณอายุราชการและเป็นข้าราชการบำนาญ และสอนพิเศษให้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับนักเรียนระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง และสถาบันอื่นๆ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลงานทางวิชาการ

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "ความสืบทอดของสภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรมไทยในปัจจุบัน" เอกสารประกอบการบรรยาย พิเศษ "พระคุณของแหล่งเรียนมา" โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และสมาคมนิสิตเก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 14 ธันวาคม 2550 ณ ห้อง 105 อาคารมหาจุฬาลงกรณ์.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, **มรดกความงามสภาพแวดล้อมท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง. 2547.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "สาระของชนบทในบางมิติที่ต้องอาศัยการรู้แจ้งจากประสบการณ์ภาคสนาม" ใน **มรดกความงามของสภาพแวดล้อมท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง. 2547.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทย ฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมกับการออกแบบปัจจุบันและความหมายของที่อยู่อาศัยตามโลกทัศน์ล้านนาโบราณ" ใน **ความหลากหลายของเรือนพื้นถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2543.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "เรือนพักอาศัยรูปแบบสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น" ใน **วารสารอาษา**. เดือนพฤศจิกายน 2541.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "โลกทัศน์ล้านนา และเอกลักษณ์ทางสภาพแวดล้อมกายภาพของแหล่งพำนักอาศัยและเรือนล้านนา" ใน **รวมบทความการประชุมสัมมนา ล้านนาคติศึกษา: เอกลักษณ์และการสืบสานสถาปัตยกรรมในภาคเหนือ**. วันที่ 27-29 พฤษภาคม 2540. วิทยาลัยครูเชียงใหม่. 2540.

สมภพ ภิรมย์, วิวัฒน์ เคมียพันธ์, เชา รัตนจรณะ, วิโรฒ ศรีสุโร. **บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัทหลักทรัพย์ กองทุนรวมจำกัด (มหาชน). 2538

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "เรือนไทยภาคเหนือ" ใน **เรือนไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. 2536.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, **การศึกษาการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเกาะสี่ขัง อ.ศรีราชา จังหวัดชลบุรี**. 2534.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "ที่อยู่อาศัย" ใน **รวมบทความการประชุมสัมมนา ล้านนาคติศึกษา: โลกทัศน์ ล้านนา**. วันที่ 11-14 กันยายน 2534. วิทยาลัยครูเชียงใหม่. 2534.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, **การศึกษาเพื่อจัดทำหุ้บจำลองสภาพการใช้พื้นที่ประวัติศาสตร์ป้อมเพชร**. ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2533.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, **โลกทัศน์ล้านนา (ด้านที่พักอาศัย)**. เอกสารประกอบการสัมมนาที่วิทยาลัยครูเชียงใหม่. 2533.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "สภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งพำนักอาศัยและเรือนล้านนา สิ่งบ่งชี้ทางภูมิปัญญาในอดีตของ ไทย-ยวน(คนเมือง)" ใน **รวมบทความการประชุมสัมมนา ล้านนาคติศึกษา: ภูมิปัญญาชาวบ้านล้านนา** ระหว่างวันที่ 1-14 ธันวาคม 2533. วิทยาลัยครูเชียงใหม่. 2533.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, **โครงการวิจัยรูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ ย่านคลองมอญ หัวตะเข้ เขตลาดกระบัง**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง. 2532

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, **ภูมิปัญญาล้านนา**. เอกสารประกอบการสัมมนาที่วิทยาลัยครูเชียงใหม่. 2531.

วิวัฒน์ เคมียพันธ์, "สังเขปความ การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ในภาคอีสาน (และบางส่วนของลาว) ในเชิงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทางเอกสารและหลักฐาน ถึงรัชสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช)" ประกอบการสัมมนา เอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตเห็นใบเขียวเรียบร้อยแล้ว กรุณาแจ้งเรื่อง **เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน**. จัดโดยสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ในเดือนพฤศจิกายน ไม่วารกรรมใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามเผยแพร่เปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มาไปใช้ 2530.